455

—บทที่ ๑๙—

ชั้น “**อรูปพรหม**” *นี้ ตัด* “*กามภพ*” *เด็ดขาด* เป็นชั้นที่เรียกว่า **นับเอา** “อากาศธาตุ” **เป็น** “**โลก**” **ชั้นหยาบสุดกันทีเดียว** คือ กำหนดเอาธาตุที่ใหญ่ที่หยาบที่สุดของ “โลก” นี้ ก็นับเอา “**อากาศ**” **นั่นแหละเป็นสภาพใหญ่สภาพหยาบที่สุด** จากนั้น ก็มีธาตุที่ละเอียดสุขุมซ่อนซ้อนแฝงอยู่ในนั้น เป็นชั้นเป็นระดับอีกต่อไป มันจึงเป็น “โลก” อีกโลกหนึ่ง ที่เบา–ว่าง–โปร่ง ไร้วัตถุไร้น้ำหนัก เป็นโลกที่คนธรรมดาจะยอมรับรู้สึกว่า คือ “โลก” ด้วยยากมาก เพราะมันไม่เหมือนโลกธรรมดา ๆ ที่มีวัตถุหยาบ มีชีวิตละเอียดซ้อนแฝงอยู่เลย แม้จะเรียกว่า วัตถุหยาบอย่าง “ในโลก” ใหม่นี้ มันก็แค่ “อากาศ” นั่นแหละ นับเป็นใหญ่สุด หยาบสุด มีอย่างกว้างใหญ่ไพศาลหาขอบหาเขตมิได้เสียด้วย แล้วก็มี “ชีวิต” หรือ มี “วิญญาณ” ซ่อนซ้อนแฝงอยู่ในโลกนั้น เป็นระดับ ละเอียดต่อๆ ไป *แต่ก็ยังเป็น* “*ความวน*” *หรือ* “*โลก*” *อยู่* จึงขนานนามว่า “**อาโลก**”

ลักษณะที่รู้ ที่เห็นได้ว่า เป็นอย่างนี้ ๆ รับรู้ได้สัมผัสออกว่า เป็นอย่างนี้ ๆ นี่แหละ ในภาษาบาลีก็เรียกว่า “**อาโลกสัญญา**” คือ พวกทั้ง “วัตถุปกรณ์” เด็ดขาด ไม่มี รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัสกาย จริง ๆ เป็นพวกทำความรู้สึกอยู่กับความไม่มี “กามโลก” ใด ๆ เลย ไม่มีบทบาทอะไรเลย “อาการ” ใด ๆ ก็ไม่มีจริงๆ นอกจาก **ความว่างๆ เปล่าๆ หรือ ความดับสนิทจากผู้อื่นวัตถุอื่นอาการอื่นอันพ้นหมด ดินธาตุ–น้ำธาตุ–ไฟธาตุ–ลมธาตุ ทั้งปวงจริงๆ** *จะมีก็แต่* “*อากาศธาตุ กับ วิญญาณธาตุ*” *และ* “*อวิชชาธาตุ กับ วิชชาธาตุ*” *แท้ๆเท่านั้น* จึงเรียกว่าสัตว์โลกประเภท “**อายตนะพรหม**” หรือ **พรหมที่มีแต่** “**ทวารรู้**” มีแต่ “อากาศ กับ วิญญาณ” หรือไม่ก็ “ดับจิตดับวิญญาณเล่น” เหมือน “อสัญญี” ชนิด “รูปพรหม” แต่ยึดกันคนละอย่าง “อรูปพรหม” นี้ ยึด “อายตนะ” เป็นสัตว์โลก ที่ยังมีทวารรู้ ยังกำไรกว่า “อสัญญี” *เพราะ* “*อสัญญีพรหม*” *ไม่มี* “*รู้*” *จึงกลายเป็น* “*รูป*” *แท้ ๆ แต่* “*อรูปพรหม*” *แม้จะ* “*ดับสนิทนิดน้อยหนึ่งก็ไม่มี*”

456

ก็ยังมี "รู้" อยู่เป็นกำไร ยังเป็นสภาพนับเป็น "นาม" เป็นอัตตาที่ยังไม่งมงายเท่า "อสัญญีสัตว์" เพราะยังมี "อายตนะ" ดังกล่าวแล้ว และ **ฉลาดยิ่งได้ด้วย**

"**อายตนะสัตว์**" หรือ "**อายตนะพรหม**" นี้ แม้จะดับสนิทจนนิดน้อยหนึ่งก็ไม่มี (อากิญจัญญายตนะพรหม) แต่ยังเหลือเชื้อตัวตนที่เรียกว่า "**อายตนะ**" อยู่ เป็นกำไรอยู่นิดหนึ่งในความเป็นสัตว์โลกจริงๆ "อายตนะ" นั้น แปลว่า ยังกำไรอยู่นิดหนึ่ง, ยังเหลือเชื้อตัวตนอยู่บ้าง, เริ่มเกิดเป็นตัวตน หรือเริ่มมีทวารรู้กันแล้ว "อาย" แปลว่า กำไร, ผลประโยชน์, ส่วนได้ "ตน" นั้น แปลว่า นิดหนึ่ง, บาง, น้อย, เริ่มผลิ, ยังมีส่วนที่เรียกว่าเกิด (ลูก) หรือ เริ่มเป็นตน, *เริ่มเรียกว่า "ตัวตน" ขึ้นในโลก*

"**ตัวตน**" ที่ไม่รู้กันเลย เช่น "ดับจิตเล่นๆ" กันเป็นที่สุด จนไม่ให้รู้อะไรเลย นิดน้อยหนึ่งก็ไม่มี ก็เรียกว่า "**อากิญจัญญายตนะพรหม**" เป็นจิตวิญญาณของผู้ที่อยู่ใน "ภวังค์" ละเอียด บางทีนั่งแข็งลืมตาโพลงๆอยู่ ก็ได้ สำหรับผู้เคยฝึกจิตสู่สภาพนี้มาแล้วอย่างชำนิชำนาญ มันเป็นสภาพ "พัก" เป็นสภาพ "หยุด" เป็นสภาวะของ "ความสงบ" ขั้นสูง ถ้าจะผ่านเข้าไปสู่สภาพ "อสัญญีสัตว์" หรือ **เป็น "นิโรธ"** ดับเลย ก็ "ดับ" เศษเสี้ยวอะไรที่เหลืออยู่ให้หมดสิ้นต่อจาก "อากิญจัญญายตนะ" **ก็เป็น "อภิสัญญานิโรธ"** (ตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน "โปฐปาทสูตร ที.ม. สีลขันธ.") คือ ดับวิญญาณ ดับสัญญา เสีย โดยที่ตนเองยังมี "ความรับ" (รู้)แค่ "เวทนา" เท่านั้นเอง และมีความจริงเป็น สุขเวทนา หรือ โสมนัสเวทนา แท้ กล่าวคือ เป็นความสมใจ เป็นความพอใจ **เป็นสภาพ "เสพย์สม"** อันเสพย์ด้วย*รสอุเบกขาชนิดบางเบาที่สุด* จำอะไรก็ไม่ได้ กำหนดหมายอะไรก็ไม่ออก เพราะมันไม่มีอะไรเลยที่ตน "รู้สึก" แต่เจ้าตัวก็ "รู้แสนรู้" และรู้อยู่ในใจลึกๆด้วยว่า ตนยังรักที่จะได้ จะเอาสภาพนี้ ยังหลงนับเอาว่า สภาพนี้ของตนเป็น "ของเลิศ" อันสำคัญของตนอยู่ทีเดียวจึงได้จงใจ "ทำ" สภาพนี้ให้แก่ตนอยู่ จะนับเอาสภาพนี้ เป็นอันเดียวกันกับ "อสัญญีพรหม" เลย ก็ไม่แปลกอะไร *เพราะบัญญัติคนละบัญญัติ แต่ "สัญญา" นั้น เป็นสภาวะเดียวกัน* **นี้เป็น "อากิญจัญญายตนะพรหม" แบบหลับตา ของฤาษี กำหนดหมาย**

แต่นั่นแหละ *มันก็ยังมี "อายตนะ" เป็น "นามายตนะ" (ไม่มี "รูปายตนะ" มีแต่ "อรูปายตนะ") ขั้น "อากิญจัญญายตนะ" ทีเดียว* คือ นามขันธ์ ๔ นั้น เหลือเพียง "เวทนาขันธ์" แต่เพียงขันธ์เดียว ส่วนเดียว และ เป็น "เวทนาขันธ์" ที่หมายว่า ไม่มี "สัญญาขันธ์" หว่ามันก็บอกตนเองได้อยู่ว่า "ไม่มีอะไร" นั่นแหละ เป็นทั้งบัญญัติ และ เป็นทั้ง ปรมัตถ์ และ เป็น**การกำหนดหมายที่สมกำหนดหมาย**เอาด้วย สำหรับผู้ทำได้ ทำถึง มิใช่**ไม่รู้** สภาพแห่ง "ความได้" นั้นๆ

แม้คนเราจะพยายาม "ดับจิตเล่น" ไปได้ไกลถึงขนาดเช่นนี้ มันจะได้รับก็เพียง "**สุข**" **ส่วนเกิน** คือ จิต (นามขันธ์) ยิ่งเหลือน้อย ยิ่งดับสูญลงเป็นนิ่งๆ ไม่รู้อะไรเลย เป็น "อสัญญีสัตว์" กลายเป็นรูปไปเสียหมด จำไม่ได้ แต่ก็กำหนดหมายอยู่ และ รู้สภาพที่ "ไม่รู้" อยู่เอาด้วย มันก็ดี มันก็หมดสภาพทุกข์ หมดสภาวะ "โลก" ในขณะนั้นๆ ได้มากที่สุด เราก็เหมือนก้อนหินก้อนดิน เหมือนลูกฟักลูกแฟง ถ้าตายลงเสีย ณ บัดนั้น เราก็เหมือนดินเหมือนหินทั้งกายทั้ง "จิต"

ถ้าใน "จิต" ของเรา ได้ดับสูญ "สักกายะ" มาแล้วจนสนิท ดับ "กามราคะ" มาแล้วจนสิ้นเกลี้ยง ไม่มีแม้แต่ใน "อนุสัย" ของกาม ไม่มีซาก "กามาสวะ" ในก้นบึ้งของจิตเราแล้ว (แม้จะเหลือ "ภวาสวะ" อันเป็น อุทธัมภาคิยสังโยชน์ ก็ตาม) เราก็เป็นอัน *เสพย์ "อสัญญีพรหม" ไปเป็นนิรันดร์* อันจะบอกความสิ้นสุดกันไม่ได้ จนพระพุทธองค์ต้องทรงอุทาน เมื่อทรงทราบว่า อาฬารดาบส กับ อุทกดาบส ตายลงในภพในภูมิอย่างนี้ๆ ว่า "ฉิบหายเสียแล้วหนอ !" นั่นเอง

แต่ถ้าเรายังมี "อนุสัย" "กามาสวะ" ยังไม่สิ้นซาก เราก็จะต้อง**พลิกฟื้น คืนสู่ "กามภพ" อีก เมื่อสิ้นแรงข่ม แรงดึงไว้นั้นๆ** เหมือนคนหัดอดอาหาร ก็จะอดได้เท่าที่เรามีแรงฝืน แรงข่ม เมื่อยังห่วงขันธ์ ยังอาวรณ์ขันธ์ ๕ ใน "กามภพ" อยู่ ก็จะต้องกลับมากินอาหาร ถ้าคนผู้นั้นห่วงนามขันธ์ที่ยังมีอารมณ์กาม เพราะติดรูป ติดรส ติดกลิ่น ติดสัมผัสในอาหาร คนนั้นก็แย่หนักหน่อย แต่ถ้าคนผู้นี้เพียงห่วงรูปขันธ์ ส่วนนามขันธ์นั้น ตัดกามคุณ ๕ อันเกิดจากอาหารได้แล้ว คนผู้นี้ก็นับว่า เป็นคนสูงกว่าผู้ยังห่วงนามขันธ์ดังกล่าวแล้ว หรือ เหมือนคนหัดอดบุหรี่ ในขณะหัดข่ม หัดอด หัดห่างพรากบุหรี่มาได้ ทำความ "เสพย์คุ้น"

458

ในการละจาก การไม่คลุกคลีไป เป็นเวลานานๆ ก็จะมีเรี่ยวแรงทนอดได้ เท่าที่ยังมี "ศรัทธา" และ "วิริยะ" ในตน แต่พอความเพียรหมด ศรัทธินทรีย์เสื่อมถอย ก็หันมาสูบบุหรี่อีก

เพราะ **"อนุสัย" ต้องดับด้วย "ปัญญินทรีย์"** *หรือ ต้องใช้ปัญญาทำความปล่อย ทำความเข้าใจแจ้งให้ได้* ว่า ใจเราเอง "หลง" มัน ใจเราเองยัง "เป็นทาส" รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส ในมัน ถ้าเห็นไม่ได้ เข้าใจได้ไม่จริงแท้ ว่า มันไม่เก่งกว่าจิตเราเลย มันไม่จำเป็นกับชีวิตเราจริงๆ มันไม่ใช่ของดีของดีอะไร ที่เราจะต้องไปเสียเวลาเกี่ยวข้องกับมัน เมื่อมันไม่มีประโยชน์อะไรกับรูปขันธ์แล้ว นามขันธ์ ก็จะเห็นแจ้งอย่างชัดเจนสนิทใจ ว่า **เราหลงมัน เราเองแท้ๆ เป็นทาสวัตถุ เป็นทาสอารมณ์นั้นๆ** เพราะติดรูป ติดรส ติดกลิ่น ติดสัมผัสมันนั่นเอง ไม่มีอื่น แล้วเราก็จะไม่ต้องแตะต้องบุหรี่อีก เนื่องจาก**รู้แจ้งชัดจริงยิ่งปัญญาแน่แท้ว่า มันไม่จำเป็นกับตัวตนเราจริงๆ และ "อนุสัย" ของเราก็ขาดสิ้นแล้วจริงๆ** เพราะ "ปัญญินทรีย์" ต้องมีจริงถึงจริงๆ อย่างนี้ ทั้งเราจะ **เห็นโทษ** ในมัน เมื่อเรายังไปเกี่ยวข้องกับมันอยู่อย่างมากพอ และจะต้อง **เห็นคุณ** ในเมื่อไม่ต้องไปตกเป็นทาสมันได้ชัดๆ ว่า เราเบา เราง่าย เราสบาย เราว่าง เราเฉยเย็น สิ้นภาระแสนเกษมออกปานไหน ? **ถ้าปัญญา หรือ "ปัญญินทรีย์" ผู้ใดไม่เห็นแจ้งชัดจริงถึงอย่างนี้แล้ว ก็จะต้องเวียนกลับไปเสพย์แล้วก็จะติดมันอีกได้อยู่**

ด้วยเหตุว่า การ "วางจิต" นั้น แม้แต่ "ของดี" หรือ "กุศลาธัมมา" ทั้งหลาย ที่เราจะปรุงเป็น "ปุญญาภิสังขาร" อยู่ เพื่อตน เพื่อโลก เพื่อผู้อื่น เราก็ยังจะไม่ "หลง" ไม่ยึด ไม่ติด ไม่รับ ไม่ชอบ ให้จงได้ แต่เราก็จะต้อง "ทำ" เพื่ออนุเคราะห์ผู้อื่น เพื่อยังโลกไว้ให้ดีงาม ต้องเห็นแจ้งใน "ปัญญา" ให้ชัดแท้ว่า อะไรๆ ก็ยึดมั่นหลงติดไม่ได้ **หลงเสพย์ หลงเป็น "ทาส" มัน เพียงเผลอว่า "สุข" เราก็จะ "เสพย์คุ้น" เอาโลกียารมณ์ใส่จิตตนเข้าไป**

ทีเดียว เราก็จะได้เพียง " สุข " ถ้าหลงมัน ติดมันมาก ๆ เราก็จะสะสมใส่ตนมาก ๆ ก็เป็นการสร้าง " ภพแห่งความสุข " อันเป็นโลกียธรรม (โลกธรรม ๘ หรือ การทรงไว้ซึ่ง *ความเป็นโลก* ทางจิตขั้นสุขุมลึกสุด) ให้แก่ตนถมเข้าไปอีกมากขึ้น ๆ **วนแล้ววนเล่า** ว่า จะหนีออกจาก"โลกธรรม"ไปสู่"โลกุตตรธรรม" แต่ก็ไม่พ้นหัวพ้นหาง"โลกธรรม" ไปได้ เพราะตนก็จะไปมี " **แดนเกิด** " **ส่วนเกินนี้** เป็น " โลกธรรม " **ด้านปลายโต่ง**อยู่นั่นเอง เป็นส่วนสุดอีกฝั่งหนึ่ง ที่**ตรงกันข้าม**กับ " กามสุขัลลิกะ " ก็คือ " อัตตกิลมถะ " ด้วยประการดังนี้

การจะ**หมด** " **โลก** " หรือ จะ " **ดับโลกสนิท** " ลงตามหลักวิชชาแห่ง " พุทธ " แท้ ๆ นั้นก็จะต้องด้วย**ความพอดี ๆ** (มัชฌิมา) ไม่เอียงซ้ายเอียงขวา ไม่โต่งไปโต่งมา โดยเฉพาะจะ**พ้น***คำ ว่า " หลงสุข "* **ไม่ติด***สุข นั้น ไม่ได้เลย* ถ้าไม่รู้แจ้งใน " อัตตา " ละเอียดสุด ถึงขั้น " **อรูป** " ขั้น " **อายตนะสัตว์** " จริง ๆ

ดังนั้น ก็จะขออธิบายแทรกเรื่อง " การหลง " (โมหะ) สร้างก่อ เพิ่มพอก " ส่วนเกิน " ตั้งแต่หยาบ ๆ ไปเสียด้วยเลย แล้วเราจะเข้าใจคำว่า " **สุข** " **ส่วนเกิน** ได้ดีขึ้น แล้วค่อยเข้าเรื่อง " จิตพรหม " ขั้นละเอียดกันต่อ ในตอนท้าย

กล่าวคือ เราจะต้อง " รู้ความจริงแท้ " ให้ได้ว่า โลกมีการ**ทำ** (กรรม) และ**พัก** (ฐิติ) ให้**สมดุลย์ (มัชฌิมา)** นั่นแหละดี ซึ่งจะต้องเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับ " ความพอดี " นี้ อย่างสำคัญมาก มันไม่ใช่เอา 2 หารกันง่าย ๆ หรือ ตายตัวพาซื่อเป็น " เถนตรง "

แม้ " กายกรรม " เราก็จะไม่ทำให้เกินขอบเขตจนดูเป็น " วิรูปักข์ " เช่น การกิน จนเห็นได้ว่า มันเกินฐานะ เกินพอดี เกินเหมาะควร สิ่งไม่ควรกินไม่ควรแตะต้องเลย เราก็ไม่แตะต้อง ไม่แสดงการกินจนใคร ๆ เห็นว่า หลงรส หลงรูป หลงกลิ่น

460

หลงสัมผัส **มันน่าเกลียด มันพิกล** ("วิรูป" *แปลว่า น่าเกลียด, พิกล, พิการ ผสม คำว่า* "อักข" *อันแปลว่า อินทรีย์, อวัยวะแห่งความรู้สึก* เป็น "วิรูปักข์" *แปลความได้ว่า ผู้มีความน่าเกลียดในตน, ผู้มีทั้งอาการทางกายอาการทางใจที่น่าเกลียด)* "กิน" ก็ไม่จำเป็นต้องเป็น "ทาสอบาย" เช่นว่า กินเป็นเกมส์ กินเป็นเชิงเล่น กินเพื่อพนันกัน แข่งขันเอาชนะกัน กินอวดกัน กินอร่อยยั่วกัน กินเพื่อเกียรติเพื่อยศ กินเพราะเสพย์ติด

ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ชัดว่า "ผู้หลง หรือ ผู้โง่" (โมหะบุคคล) นั้น ย่อมกินมีการประดับตกแต่ง กินเพื่อเล่น กินด้วยความมัวเมา เพราะ หลงติด และ ยึดถือสิ่งนั้นๆ ซึ่งล้วน*เป็น "การกิน" อย่าง "วิรูปักข์"* ทั้งนั้น ต้องใช้ "ปัญญา" ให้มากจน "รู้แจ้ง" ว่า **เป้าหมายแท้ ๆ ของคำว่า "กิน" นั้น คืออะไร ?** มันก็เพียงเอา "ธาตุ" ที่จำเป็น ซึ่งจะเลี้ยง "รูปขันธ์" ไว้ได้ ใส่เข้าไปในกะเพาะเท่านั้นเอง มันไม่ต้องยุ่งยากกับ รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส อะไรนักหนา และไม่ต้องชูยศเชิดเกียรติ หลงสรรเสริญ นินทา อะไรด้วย ถ้าใครหลงมันอยู่ ก็นั่นแหละคือ "สักกายะ" กับ "กามราคะ" รวมทั้ง "รูปราคะ–อรูปราคะ–มานะ–ทิฏฐิ–พร้อมด้วย อุทธัจจะ และ อวิชชา" ครบถ้วนเลย จง "อย่าหลง" จนต้องกลายเป็น "ทาสการกิน" เพราะไปมัว "ทำ" ให้มันมากเรื่อง จนเป็น "ภาระ" อันหนักหนา เราต้องปลดภาระ วางภาระ "ทำ" ให้ง่ายเข้าหาแก่น จะได้เบา–ว่าง–สบาย

เรากิน ก็เหมือนเราเติมน้ำมันให้รถยนต์ **จงกิน** ก็ "กินให้รู้" และต้องรู้ตามความเป็นจริงอันแท้จริงด้วยว่า "กิน" คืออะไร ? ถ้าไม่รู้ความแท้จริงตามความเป็นจริง ก็**จะยัง "หลง"** ว่า **กินเพื่อ "ความสุข"** อยู่นั่นเอง แล้วก็ "อยาก" ให้มี รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส อย่างนั้น อย่างนี้ ตามที่**ตนยึดถือ** "อยาก" ให้โก้ ให้หรู ให้สนุก ให้พิลึก ให้ดูเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ตามที่**ตนยึดถือ** เมื่อได้ "ทำ" ให้เป็นไปตามที่**ตนยึดถือ ตนอยาก** จนบรรลุตามที่ตนหมาย ก็**เรียกขานมันว่า "สุข" ว่า "สมใจ" ก็คือ การสนอง "อารมณ์อยาก"** มันก็คงเป็น "*สุข*" *ส่วนเกิน* เป็น**เรื่องที่เราหาเรื่อง ขึ้นมาให้ ตนเอง ต้องเป็น ภาระ อยู่แท้ ๆ นั่นแหละ**

461

ไม่มีอื่น ถ้าใครลดได้ วางได้ เลิก "ภาระ" หยุด "เรื่อง" ที่ตนหลง ลงได้ ก็จะเบา–สบาย และ **ลด "การทำ" ที่เปลืองเปล่า**ลงไปอีก เป็นกอง

การอยู่ (เป็นอยู่) ก็เช่นกัน *เราจะต้อง "อยู่ให้เป็น"* คือ อยู่อย่างฉลาด ไม่ใช่โง่ ไม่ใช่หลงใหลตามโลกย์ อยู่อย่างเป็นประโยชน์ ไม่ใช่อยู่อย่างผลาญโลก ไม่ใช่อยู่อย่างยุ่งยาก และไม่ใช่อยู่อย่างเปลืองวัตถุปกรณ์ในโลกจนเกินควร เกินพอดี ตามความจำเป็นที่แท้จริงด้วย เราต้อง "อยู่" อย่าง "*ประหยัด*" *สุด* นั่นคือ **ความดีงาม** แต่เราต้องเป็นผู้มี "*ประโยชน์*" *สูง* นั่นคือ **ความดีงาม** ถ้า "การเป็นอยู่" ของผู้ใดอยู่อย่าง*พุ่มเพื่อย สุรุ่ยสุร่าย* นั่นคือ **ความเลวทราม** และ แถมอยู่อย่าง*ไม่มีงานการ* อยู่อย่าง*ไม่เป็นประโยชน์อะไรเลยแก่โลก* แม้แค่มี "กายธรรม" หรือ "กายสักขี" ที่ง่าย–เบา–สบาย–ว่าง–สงบ–เบิกบานแจ่มใสอยู่ ไม่โลภ–ไม่โกรธ ก็ไม่มีให้เห็น ให้สัมผัสได้เลย นั่นแหละคือ **ความเลวทราม** ซ้ำหนักเข้าไปอีก

เช่น คนบางคนมีทรัพย์สินร่ำรวย ก็ได้แต่ใช้ชีวิต กิน เล่น เที่ยว พุ่มเพื่อย จับจ่าย**เสพย์สุข (ที่ตน "หลง" ยึด หลงอยาก)** เผาผลาญไปตามอำนาจแห่งความหลง ความมัวเมา ไม่มีประโยชน์อันใดในโลก *นอกจากจะเป็นตัวอย่าง "อันเลวเป็น "วิรูปักข์" จอมเดรัจฉานให้คนอื่นเห็น คนอื่นรับสัมผัส แล้วก็เกิดเป็น "อิทธิพลเอาอย่าง" ขึ้น* คนผู้มีกิเลส–ตัณหา–อุปาทานทั้งหลาย ก็ย่อม "ไม่รู้" (อวิชชา) ว่า "การเป็นอยู่" ของคนประเภท "วิรูปักข์" ออกปานนั้น เป็นของน่าเกลียด เป็นความ**พิการ** (แปลว่า มันเกินการ, มันไม่เข้าการ) เกินชีวิตของสิ่งที่เรียกเสียโก้ว่า "มนุษย์" อันหมายความว่า ผู้มีใจสูง(เพราะคนผู้ประพฤติเช่นนี้ ใจไม่สูงเลย จึงเป็นวิรูปักข์ เป็นอมนุษย์แท้) ก็จะพลอย "หลง" (โมหะ) เห็นดี และ ยอมรับ แล้วก็ค่อยๆ ก่อขึ้นเป็นค่านิยม จนมากคนมากรายเข้า ก็ "หลง" เสพย์ หลงทำตามๆ กันเข้า ก็เป็นสมัยนิยม สุดท้าย คนก็ "ยึดใส่จิต" (อุปาทาน) เป็นรสนิยมในโลก(อัสสาทะ) มันก็เท่านั้น ! **คนผู้เต็มไปด้วยความไม่ฉลาดแท้ ไม่รู้จริง (อวิชชา)** *ก็ติด ก็ยึด ก็ตามๆ ๆ ๆ กันไปต่อยๆ ก็ "เห็น" (ทิฏฐิ) เป็นว่านั่นแลคือ "สัมมา" คือ ความถูกต้อง คือ ความชอบแล้ว คือ สิ่งดีงามที่แท้จริง*

462

แต่แท้ๆแล้ว เป็น "ความเห็นผิด" (มิจฉาทิฏฐิ)

"มิจฉาทิฏฐิ" ในโลก เกิดขึ้นได้ และ เกิดขึ้นอยู่เป็นธรรมดาๆ โดยนัยนี้เอง เต็มโลกขึ้นทุกวันๆๆ

คนปุถุชนในโลก จึ่งมี "ทิฏฐิ" อัน**ทวนกระแส**กัน กับ สัจธรรม หรือ "ความแท้จริง" (*ปรมัตถสัจจะ* = ความแท้จริง ที่เป็นสาระเนื้อหา อันถูกที่สุด ยิ่งที่สุดตามเป้าหมาย) อยู่ดังนี้ เพราะเขา "หลง" ยึดอยู่ตามกระแสโลกๆ (ธรรมดาๆ) ที่ได้ "ปรุงแต่ง" ได้ "หาเรื่อง" ได้ก่อ "ภาระ" ให้เป็น "รสนิยมโลกโลกย์" (อัสสาทะ) เอาไว้หนักหนามากมาย โดยเขาไม่หาทาง "ปลดปล่อย" ไม่หาทาง "สละออก" ไม่ทำให้ "หลุดพ้น" จากตน หรือ ไม่ทำให้ตน "หลุดพ้น" จากสิ่งเหล่านั้น เรื่องเหล่านั้น ไม่ทำให้ทวน ไม่ทำให้ย้อน ไม่ทำให้ขัด ไม่ทำให้ฝืน ไม่ทำให้รื้อถอน อันคำสอนในภาษาบาลี ล้วนมีความหมายเป็น "นัย" นี้ ทั้งนั้น คือ "ปลดปล่อย, เปลื้องออก, สละออก, หลุดพ้น, ฆ่าทิ้ง, ดับลง, หมด, หยุด, ไม่มี, ล้วนทวน, ย้อน, สอน, ขัด, บีด, ถอน, สลัดคืน, ให้ไป, ไม่เอาไว้, ละ, จาก, จาง, คลาย, หน่าย, คืนกลับ ฯลฯ" เช่นว่า ปฏินิสสัคคะ, จาคะ, เวรมณี, ทาน, นิสสรณะ, อสังสัคคะ, วิมุติ, วิโมกข์, ปหาน, วิรติ, มุญจน, นิพพิทา, วิราคะ หรือ ทมะ, ขันติ ฯลฯ อีกมากมายก่ายกอง เป็นร้อยเป็นพันคำ แม้แต่คำว่า นิโรธ, นิพพาน หรือ สุญญตา ก็ล้วนแล้วแต่คือ **การดับอารมณ์หลง ที่เป็นอยู่อย่างโลกโลกย์ จนไม่ต้องไปกระทำอย่างโลกโลกย์ ให้ได้มากที่สุด** ผู้ใดดับได้ เลิกได้ หยุดได้ สละได้ในเรื่องใด แง่ใด มุมใด **สิ้นความติดยึดในใจขาดสิ้นแน่แท้** ก็นั่นแหละคือ "ผล" คือ ความบรรลุ คือ ความสำเร็จ คือ นิพพานเฉพาะเรื่อง คือ ดับได้หลุดพ้นไปได้เป็นเรื่องๆไป และ เป็น "นิพพาน" แท้ๆจริงๆ

ตั้งแต่การกระทำ (กรรม) อันต่ำๆ หยาบๆ ที่เรียกว่า "โลกอบาย" หรือ "อบายมุข" มาเลยทีเดียว เราก็จะต้อง "ปลดปล่อย" . หรือ "หลุดพ้น" ให้ได้ **ถ้าเราไปหลงติด หลงกระทำอยู่ในสิ่งใดเรื่องใด ที่เรียกว่า "อบายมุข"** (*ถ้าเราไม่หลง ไม่ติด ก็ไม่ต้องทำการละ การปล่อย*) จึงจะเรียกว่า "พ้นอบาย" เริ่มเป็น "อริยชน" หรือ "อริยบุคคล"

463

หากใครยังไม่รู้ แม้แค่ "อบายมุข" คืออะไร ? และตนเองยังหลงใหลใฝ่เสพย์ติดข้องอยู่เท่าใด ? ก็ไม่รู้ หรือ ตนเองก็รู้ดีอยู่แท้ๆ เป็นผู้รู้เข้าใจชัดอยู่ว่าเป็นของต่ำเป็นของไม่ควรเสพย์ แต่ตนก็เลิก ก็ละไม่ได้ หรือ เพราะจิตตนมันขาดสนิท มันไม่เอาในเรื่องนั้นสิ่งนั้น ก็ได้แล้ว จะหยุด จะเลิกทันที ก็เลิกได้ แต่ก็ไม่ได้หยุด ไม่ได้เลิก ยังขืนเสพย์อยู่เนื่องมาแต่ "ไม่รู้" จริงๆ ว่า มันเป็นของ "ต่ำ" เป็นเรื่องควรเลิก ก็ตาม ผู้นั้นก็ยังได้ชื่อว่า คนไม่ฉลาด ไม่ใช่ปัญญาชนแท้ ไม่ใช่พระอริยะ (อริยะ หรือ อารยะ แปลว่า ฉลาด หรือ มีปัญญา หรือ ผู้เจริญ) **ใครพ้น "โลกอบาย" ได้ ไม่เป็นทาส "อบายมุข" อยู่เหนือ "รสนิยมโลก-โลกย์" ไม่มีจิตไปหลงเสพย์ เป็นสุข เป็นทุกข์อยู่กับ "โลก" ขั้นต่ำสุด ดังกล่าวนี้ ได้ ก็เป็น "โลกุตตรบุคคล" ขั้นแรกทีเดียว เป็นผู้อยู่*เหนือโลก*อบาย**

ดังนี้ เรียกว่า **"รู้โลก" แล้วก็ "ดับโลก"** ทำนิโรธ ทำนิพพานให้กับตน โดยตนพ้นโลก เป็นไทแก่ตน ไม่เป็นทาส "โลกอบาย" **ได้ถึงจิตใจ** เลยทีเดียว คือ หมดสุขหมดทุกข์กับ "อบายมุข" นั้นๆ ได้อย่างแท้จริง จิตสิ้นโลภะ สิ้นโทสะใน "อบายมุข" นั้นๆ **เพราะรู้แจ้งได้ด้วยปัญญา** *(สิ้นโมหะ พ้นอวิชชาสำหรับสังขารธรรมนั้น หรือ โลกอบาย นั้นๆ)* นี้แลคือ "พระโสดาบันบุคคล" แท้ๆ จริงๆ **นิพพาน** *นั้น คือ จิตไม่ปรุงแต่งกับสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ แม้จะกระทบสัมผัสกับสิ่งนั้นเรื่องนั้นอยู่ รู้อยู่ เห็นอยู่ชัดๆ เป็นปัจจุบันขณะนั้นอยู่ทีเดียว ก็เฉยว่าง ไม่หวั่นไหว ไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ ไม่มีอาวรณ์ ไม่มีนิวรณ์กับสิ่งนั้นเรื่องนั้น จะไม่เสพย์อารมณ์จากสิ่งนั้นเรื่องนั้นเป็นที่สุดแห่งใจ* (อรหัตตผลจิต เป็น "โลกุตตรจิต" แห่งพระอริยะ อันเป็นขั้นที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้ คือ พระโสดาบัน แท้ๆ) *และจะไม่คลุกคลีแตะต้อง แม้ทางกาย เมื่อสิ่งนั้นเรื่องนั้นต่ำเกินจะเกี่ยวข้อง ซึ่งถ้าแม้นไปเกี่ยวข้องร่วมเสพย์ร่วมกระทำเรื่องนั้นๆ อยู่ ก็จะทำให้เป็น "อิทธิพลเอาอย่าง" ได้ พระอริยะที่หลุดพ้นแล้วจากสิ่งใด* **อย่างจริงแท้ถึงใจ** *จึงไม่นิยมการแสดงการเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นเรื่องนั้น แม้ทางกาย ก็จะต้องให้บริสุทธิ์ล้วงทุกส่วนให้ได้ อย่าง "พ้น" สะอาดจริงๆ เว้นแต่สิ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ที่สุด เท่านั้น*

464

อรหัตตผลจิต ที่เป็น "โลกุตตรจิต" แห่งพระอริยะ อันเป็นขั้นสูงขึ้นไปอีก ก็ พระสกิทาคามี ซึ่งจะต้องพ้นโลก หรือ เหนือโลก ที่ถือว่า ยังสูงยังยากกว่า โลก **อบาย** (อบายมุข เป็นต้น) ไปอีก คือ **โลกธรรม ๘, โลกกาม และ โลกอัตตา ที่หยาบอยู่รู้ง่าย** อรหัตตผลจิต ที่สูงขึ้นไปอีก ขั้น พระอนาคามี ก็จะต้องพ้นโลก หรือ เหนือโลก ที่ละเอียดสุขุมไปอีก คือ **โลกแห่งอัตตาโดยเฉพาะ** ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโลกหยาบๆใดๆ แล้ว เมื่อพ้น "อัตตา" ใดๆ หมดสิ้นเกลี้ยง ก็เป็น "อรหัตตผลจิต" ขั้นสูง ก้าวเข้าสู่ความเป็นพระอริยะขั้นปลายสุด ที่เรียกว่า "พระอรหันต์" เรื่อยไป *นี้เป็นการเน้นทบทวน*

คนเราเกิดมาเพื่อ "**ใช้กรรม**" หมายความว่า **เกิดมาเพื่อจะ "มีการกระทำ" หรือ เกิดมาเพื่อจะ "มีการงาน"** นั่นเอง ดังนั้น คนเราเมื่อมี "การกิน" ให้ชีวิตยังไม่สิ้นลมล้มตาย ก็ต้องมี "การอยู่" (เป็นอยู่ หรือ ดำรงบทบาทแห่งชีวิตอยู่) เมื่อมี "การอยู่" ก็จึงต้องมี "กรรม" หรือ มี "การกระทำ" มี "การงาน" แต่ถ้าใครไป "หลงโลก" ก็จะ "ได้กระทำ" แต่เรื่องที่โลกเขาสรรเขาสร้างขึ้น ตามกัน "รสนิยมโลกโลกย์" ไปอย่าง "ไม่รู้" (อวิชชา) อยู่ตราบตาย หรือ ตราบที่ "รสนิยมโลกโลกย์" นั้น เสื่อม หรือ แปรไปเปลี่ยนไปจน "ไม่เป็นที่นิยม" แล้วก็จะตามโลกไป "หลง" รสนิยมอื่นอีก ตามที่โลกพาไปนิยมของใหม่แบบใหม่

* **"โลก" ก็จะนับวัน "พุ้งเพ้อพุ่มเพ้อย" เกินความจำเป็นแห่งคำว่า "ชีวิต" ที่แท้จริงขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีวันสร่างซา** โดยเฉพาะ "อบายมุข" นั้น นับวันจะหนาเตอะ จนกระทั่งทุกวันนี้ คน ต้อง "เป็นอยู่" ต้อง "กระทำ" กับมันเสียจนจะพ้น "โลกอบาย" ในทุกวันนี้ ออกมาให้บริสุทธิ์นั้น ยากกว่ายาก เกมส์ยิ่งมาก การพนัน การแข่งขันก็ยิ่งมาก คนก็ยิ่งนับวันจะ "ไม่รู้"

การละเล่น เพลง ดนตรี ละเม็งละคร บทประพันธ์ ภาพยนตร์ ยิ่งมากมายก้าวหน้าในบทบาทของมันเอง โลกเขาก็หลงกันว่า "เขาเจริญ" ซึ่งมันเป็น "กามสุขัลลิกะ" แท้ ๆ เป็น "อบายมุข" ที่แปลว่า "ความไม่เจริญใหญ่ ๆ" เขาก็ "ไม่รู้" กัน **ยิ่งโน้มน้าวเข้าไปหาคำว่า "ศิลปะ" โดยไม่พูดกันให้ง่าย ๆ ตรง ๆ ชัด ๆ**

เป็นแต่ทำแฝงๆ ไว้ ทำคลุมๆ เครือๆ ก็ยิ่งกลายเป็น "ภวตัณหา" เป็น "อัตต-กิลมถะ" หนักเข้าจึงทำให้เป็น "อัตตวินิบาต" ได้

"อัตตวินิบาต" นั้น ความหมายแท้ๆ ชัดๆ ก็คือ "ผูกตนไว้กับนรก" หรือ "ตนยังยืนหยัดยึดอยู่ ณ แดนที่ไม่เจริญ" หรือ แปลให้ถึงที่สุด "อัตต-วินิบาต" ก็แปลว่า "ตนได้ตกลงไปอยู่ที่ต่ำสุดยิ่งที่สุดแล้ว จนไม่มีที่ต่ำที่ไหนจะไปได้อีก" (**อัตต** = ตน, **วิ** = ยิ่ง, ไม่มีอะไรจะยิ่งไปกว่า, **นิบาต** = การตกลงไป, การต่ำลง) **คนฆ่าตัวเองตาย จึงเรียกว่า คนโง่สุดต่ำสุด** *ที่เราเรียกกันว่า "อัตตวินิบาตกรรม" เช่น "แวนโก๊ะ" ซึ่งคนโลกโลกย์ยกว่าเป็นศิลปินเอก ต้องทำโง่ๆ (อวิชชา) เพราะอำนาจ "ภวตัณหา" ของตนสูงจัด เขาหลงว่าเขา "สุข" ที่สุด หรือ ที่แท้ก็คือ เขาหมดทางที่จะไปแล้ว แล้วจิตวิญญาณของเขาก็จะผูกไว้ ณ ที่ตรงนั้นแดนนั้นภพนั้น*

คำว่า "**ศิลปะ**" ที่หมายใจเรียกกัน หรือ ที่มีบัญญัตินิยามกันอยู่ในทุกวันนี้ จึงคือ "ภวตัณหา" ที่กินลึกเข้าไปทุกทีๆ คือ **ภพ–ชาติ** ที่ต่างก็ได้ "อัตตกิลมถะ" หมายความว่า ได้เหน็ดเหนื่อย ลำบากลำบนปั้นขึ้นเป็นรูปเป็นร่าง ก่อขึ้นเป็นตัวเป็นตน ผู้นสร้างขึ้น ปรุงแต่งขึ้นให้เป็นตัวตนให้ได้ในที่สุด นั่นเอง เพื่อเสพย์ ตั้งแต่เป็น "ผลเสพย์ทางใจ" ของ "ช่าง" ของนักสร้างผู้นั้นๆ เอง หรือ ในภาษาบาลีเรียกว่า "ธรรมารมณ์" เป็นอารมณ์ในจิต เป็น "อรูป" ที่ยังไม่ชัดเจนของ "ผู้สร้าง" หรือ ที่เรียกกันว่า ศิลปินแขนงใดๆ จินตกวีในแง่ใดๆ ก็ตาม ที่พยายามสรรหา "บัญญัติ" ใหม่ๆ "สมมุติธรรม" รูปใหม่ แบบใหม่ เพื่อนำมาถ่ายทอด "อารมณ์" ซึ่งเรียกว่า ความปรารถนา ความต้องการจะให้เป็นอย่างนั้น หรือ ที่ตนเองยึดว่า "ดี" ยึดว่า "สุนทร" ก็เป็นความเห็น(ทิฏฐิ) เป็นความยึด(อุปาทาน) ของคนผู้นั้น

ถ้า "อรูปธรรม" นั้น (*อรูปจิต ของศิลปิน ที่ยังแสดงออกในแบบ ยังไม่ชัดไม่เจน เรียกในภาษาอังกฤษว่า "Abstract"*) ให้ผลเป็นความสงบ เป็นการรังสรรค์ให้แนวโน้ม ให้เนื้อหาอัตถะส่วนใหญ่ชัดๆ **ผลักดันให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูล ให้รู้แจ้งความดีที่แท้แห่งชีวิต เป็นการสร้างสันติสุข และ ภราดรภาพในโลก** มันก็ดี แม้จะเป็นภพ เป็นชาติ เป็นภวตัณหาอยู่ ก็ยังเอื้ออำนวยก่อประโยชน์ให้แก่ปวงชน และ ชาวโลกได้

466

แต่ส่วนใหญ่ของ "ศิลปะ" ในทุกวันนี้ หาเป็นเช่นนั้นไม่ **มันคือ "กามคุณ ๕" ที่ขึ้นออกมาจนขึ้นคลั่ก !** และจนเรียกมันได้อย่างชัดถ้อยชัดคำว่า สวย, ไพเราะ, หอมหวาน, อร่อย, รื่นรมย์สุขสม ซาบซึ้งถึงอกถึงใจในสัมผัส

นั่นแหละคือ "ผลงานของศิลปะ" ที่ผู้เรียกตนว่า กวี บ้าง ว่า ศิลปิน บ้าง ฯลฯ ทั้งหลายเขาหมายใจเอา

หรือ **ศิลปะ** ที่ปั้นออกมา สร้างสรรออกมา *ไม่เป็นที่ชัดเจน* จนต้องเรียกกันว่า เป็น "อรูปธรรม" นั้นก็ล้วนให้รสธรรมารมณ์ที่เป็นโลกียรส อันไม่พ้นคำว่า รื่นรมย์, สุขสม, อร่อยใจ, มันจึงล้วนเป็นอุปกรณ์ของ "อัตตกิลมถานุโยค" และเป็น "กามสุขขัลลิกานุโยค" อยู่ด้วย

ผู้ที่ **ยึดตนแรงจัด** จนหลงตนว่า เป็น "ศิลปิน" แท้ **เป็นผู้ทำงานเพียงเพื่อตามใจตัวเอง** *อิสสระที่สุด ! บริสุทธิ์ที่สุด !* เขาหลงว่า เป็นเช่นนั้นจริงๆ หลงอยู่กับภพกับแดนที่ตนเองยึด ตัวเองเห็น ตัวเองรู้ ตัวเองเข้าใจ โดยตนกำหนดเอง ตนปั้นเอง เพื่ออยู่คนเดียว หรือ ทำงาน**เพื่อสนองอารมณ์ของตัวเองเป็นใหญ่** ถ้ายิ่งไม่หลงลาภ หลงยศ หลงสรรเสริญอะไร ก็ยิ่งคือ "**อัตตกิลมถานุโยค**" *เป็นพวก "จิตนิยม" (ภวตัณหา) ชัด ๆ* เป็นพวกสุดโต่งสร้าง**ภพ–ชาติ**เพียงเพื่อตน เป็นผู้ตัดช่องน้อยไปแต่ตน

แต่ส่วนใหญ่ ก็เป็น "**กามสุขขัลลิกานุโยค**" **แจ๋ ๆ** คือ *เป็นพวก "วัตถุนิยม" (กามตัณหา) ตรง ๆ* โดยสร้างงานขึ้นมา ก็เพื่อให้บุคคลผู้หลงเสพย์สุขอยู่ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มาซื้อหาไป มันก็คือ "มหรสพ" (มหาตัวตน) ชัด ๆ โต้งๆ ตรงตัว นั่นเอง คือ เสพย์สมสุขสมด้วย รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส เป็น "อบายมุข" ขั้นนักคิด (คือ ยิ่งหลอกลึกซึ้ง) ซึ่งได้เพิ่ม "ภพ–ชาติ" หรือเพิ่มอารมณ์ทางใจ ให้ปั้นรูปร่างใหม่ ๆ ก่ออรูปใหม่ๆ ขึ้นในจิต เป็นตัวตนอันใหม่แท้ ๆ *เรียกว่า "มหรสพ" จริงๆ ซึ่งแปลว่า "สั่งสมความเป็นตัวตนของตนกันใหญ่" หรือ แปลให้ชัดๆ ก็คือ "ยิ่งสร้างภพก่อชาติให้แก่ตนเองหนักขึ้นยิ่งขึ้น" โดยจริง "มหรสพ" นั้น แปลว่า*

467

"ความเป็นของคนที่ยิ่งลึกขึ้นใหญ่ยิ่งขึ้น" นั่นเอง *อันก็คือ กิเลส หรือ วิญญาณผี มันทำงานเข้าสิงคนทุกขณะวินาที ให้ยิ่งหนาแน่น มากเพิ่มยิ่งๆขึ้น เป็นสิ่งล่อให้หลงว่า "สุข"*

"อรูปธรรม" (Abstract) หรือ **งาน** *ที่ยังให้ผล ยังแสดง "เอกคุณ" จนเป็นที่รู้ผลกระจ่างเข้าใจ ก็ยังไม่เต็มสภาพ คือ ยังเห็นแจ้งไม่ได้ง่ายจริง แทงออกมาเป็น "บัญญัติ" เป็น "ปรมัตถ์" ยังไม่ชัดแท้ อาจจะเห็นต่างๆกันไปได้เป็นหลายกระแส* เรียกตามภาษาทางธรรมชัดๆว่า **"เนวสัญญานาสัญญายตนะ"** เป็นสิ่งที่กำหนดอย่างนั้นอย่างนี้ หรือ หมายเอาว่า อย่างนั้น อย่างนี้ แต่ยังไม่แท้จริงแน่นอน ยังไม่ชัดง่าย ไม่ลงตัว ไม่ตายตัวแท้ ยังคลุมเครือๆ

นี่แหละคือ "ความใหม่" ที่เพ้อกันนักว่า "ยอด-ศิลปะ" หรือ "ยอดกวี" หรือ "ยอดอารมณ์" ของ "ศิลปิน" ผู้ยังไม่รู้จริง และ ยังไม่แท้จริง

ของผู้ใด ยิ่งมีเงื่อนซ่อนให้มันรำไร รำรอนอยู่ได้นานยิ่งเท่าใดๆ **ก็ยิ่งเป็นยอดแห่ง "ความไม่ชัดแท้ ไม่เข้าใจทะลุ" ที่หลงชื่นชม และยกย่องกันเท่านั้นๆ** เป็นเรื่องหลงเล่นความเบลอ หรือ หลงเสี่ยงทายกันเล่นอยู่ในสภาพมัวๆ รางๆ รู้บ้างไม่รู้บ้าง (ผู้มีการพนันในหัวใจ) เมามายความพร่ากันแท้ๆ หลงนิยมความไม่ชัดจริงไม่รู้จริงกันตรงๆ

กลายเป็นเรื่องทายใจ เดาใจ "ผู้สร้างงาน" นั้นๆ จึงคือ **การพนันแท้เสี่ยงทายแท้ เป็น "อบายมุข" ชัดๆ ก็เป็น "การละเล่น" อย่างหนึ่งอยู่ในตัว** ดังนี้ ผู้สร้างก็จะพยายามให้ยากๆๆเข้าไว้ ให้เกิด "ความไม่รู้" ขึ้นไว้มากๆ ยิ่งยากมากยิ่ง "ไม่รู้" ได้ง่ายยิ่งดี

เพราะ "ความยาก" ยึดถือกันว่า เป็น "ความสูงส่ง"

นักคิดเฉโก จึงก่อ "ความไม่รู้" อันคือ อวิชชาแท้ๆ ขึ้นมาให้คนเมาคนมัว ให้คนหลงยึดเพิ่มขึ้นๆ *ซึ่งแน่ละ ! เล่นกับ "ความไม่รู้" มันก็ย่อมเป็น "ความยาก"*

468

ผู้ทำลาย "ความยาก" หรือ ไข "ความยาก" ในลักษณะนี้ได้ จึงหาใช่ผู้ควรนับถือ ผู้ควรบูชา(อาหุเนยยบุคคล) หรือ เป็นผู้ควรกราบไหว้ไม่ เพราะเก่งอย่าง "ผี" *(เริ่มเป็น "ผี" มาตั้งแต่ผู้สร้างแล้ว)* คือ ถูกหลอกให้เป็น "ผี" มีอวิชชามากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้เติมความหลงยึด เติมสมมุติสัจจะพอกฉาบเพิ่มขึ้น เป้าหมาย หรือ **เนื้อหาเอก** อยู่แค่*ทายใจศิลปินผู้สร้างงานนั้นถูก* เท่านั้น เนื้อหาแท้ของ "งานศิลป" นั้น *ที่จะบอกเรื่องให้สารัตถะ* กลับเป็น **เนื้อหาชั้นรอง**ไปเสียอีก *ทำไมต้องทำอย่างนั้น ?*

ผู้ติด "อรูปธรรม" ลักษณะนี้ ผู้มัวเมาคลั่งไคล้ใน**ภวตัณหา**ชนิดหลงจิตหลง "ความคิด" หลงการทายใจ ทายปมกันเล่น เช่นนี้ ก็เป็นดังนี้แหละ ทายถูก ก็เหมือนถูกหวยถูกการพนัน ฯลฯ แล้วต่างก็พากันหลงว่า ตนเก่ง ตนดี ตนได้ ตนประสพผลสำเร็จ ก็คิดดูกันบ้างเถิดว่า *ดีอะไร ? สร้างสรรจรรโลงอะไรกัน !*

ถ้าสิ่งใด จะให้มันไขขานออกมาจนแจ้งชัด สิ้นความอำพราง ให้มันง่าย ๆ ชัด ๆ เจน ๆ พวก "จิตนิยม" จะไม่ยอมทีเดียว เพราะหลงยึดว่า ถ้าใคร ๆ ก็เห็นได้ง่าย ๆ อ่านออกเป็นนัยเดียวกันชัดแล้ว สิ่งนั้น ก็จะกลายเป็น "รูปธรรม" (คือ ไม่คงความเป็น "อรูปธรรม") แล้วมันก็เป็น "สมมุติสัจจะ" ที่ชัดเจน เป็นบัญญัติที่เปิดเผย คนก็จะเชือนเฉยชินชาจืด ๆ ไม่มี "ปม" ที่จะเร่งเร้า หรือ ชวนติดตามตื่นเต้นเสียงทาย มันนับวันจะเก่าไป ๆ สู้ผูก "ปม" ไม่ให้เข้าใจได้ง่ายๆ อย่างนี้ไว้ไม่ได้ มันชวนให้เป็นของใหม่–ของยาก ที่ "ปัญญาภายใน" ของคนผู้ยัง "ไม่รู้" ไม่เข้าใจในสิ่งนั้นเรื่องนั้นชัด จะได้หลงติดตามอยู่ ความติด – ความยึดนี้ *จึงคือ "อวิชชา" แท้* ที่ถูกหลอกกันอย่างเจตนา คือ หลอกให้ติด หลอกให้หลงเสพย์นาน ๆ หลอกให้รัก ให้เป็นทาสสิ่งนั้นอยู่ นั่นเอง นี่คือ **ระบบการไม่ปลดปล่อย ที่ผู้เป็นพ่อค้าล่า ลาภ-ยศ-สรรเสริญ-สุข เขาทำกันอยู่เป็นธรรมดา**

บางทีผู้สร้างงานเอง *ก็ยัง "ไม่รู้" จริง ๆ* ว่า ตัวเองได้กำหนดให้เป็นอย่างไรแท้ ๆ ? หรือ จะเป็นสื่อความหมายอย่างนั้น อย่างนี้ชัด ๆ ว่ากระไร ? ที่เป็น "สารัตถะ" ของงานนั้น ๆ ถูกต้องแท้จริงหรือยัง ก็ยังไม่รู้จริงหรอก จึงเป็น **"เนวสัญญานาสัญญายตนะ"** เป็น "อรูปธรรม" (Abstract, Formless) ที่ยังไม่รู้จริง–ที่ไม่จริง ยิ่ง ๆ ขึ้นเสียอีก ก็คือ **"หลอก" กันแท้ ๆ** เพราะผู้ทำเองก็ "ยังไม่รู้" ยังไม่ชัดแจ้งใน "เนื้อแท้" ของงานของตนว่า "เอกคุณ" ของมัน คือ อะไรแน่ ? (ยังอวิชชา) ผู้ดู ผู้ชม ผู้รับส่วนได้ รับคุณภาพจากผลงานนั้นไป จะพึง "รู้" ได้ยังไงกัน ? จึงยัง "มั่วซั่ว" อยู่ ทั้งผู้สร้าง และ ผู้ชม ผู้รับ ดีไม่ดี มันจะสื่อความหมายเอา ความไม่ถูกจริง ไม่ดีจริง หรือ สื่อเอา "ความผิด" ตามความไม่รู้จริงของผู้สร้าง ก็จะเป็นได้ง่ายที่สุดเอาด้วย

ส่วนผู้แสวงหาวิธีประดิษฐ์ หาวิธีการ ปรุงให้เป็นรูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส ที่อร่อย ที่เลิศรสงดงาม โดยไม่อำพรางนั้น ก็เป็นพวก "วัตถุนิยม" ชัด ๆ ที่มุ่งหน้าให้แปลก ให้ใหม่ล้ำยุคไปไม่หยุดยั้ง หลอกล่อให้คนติดคนหลงไปตามประสาพวก "รูปธรรม" ซื่อ ๆ เหมือนกัน ไม่อำพราง ไม่ใช่เล่ห์ คนพวก "จิตนิยม" ก็กลับไม่ยอมยกย่อง ว่า เป็น "ศิลปิน" ผู้มีความเก่ง เท่าผู้มีสิ่งพราง มี "อวิชชา" ปน ๆ • *พิลึกดีไหม ?*

คน "ชั้นแนวหน้า" คนผู้มีความคิดก่อ คิด**สร้างสิ่งใหม่สิ่งแปลก**ไปเรื่อย ๆ ก่อนคนอื่น ให้เป็นของยาก ของแรง ของจัด ของยังไม่ถึงยุคถึงสมัย มันยังไกลเวลาอยู่ มันยังไม่จำเป็น มันยังไม่ใช่ของสมเหมาะสมควร ให้ออกมาก่อนคนอื่น โดยผู้คิดนั้น เขา**หลงตนเอง**ว่า เป็น "นักคิด–นักสร้างสรร" นักนำหน้า แท้จริงนั้น เขาเป็น**นักผลิตความเฟ้อ** เพราะ **เขาสมมุติสิ่งใหม่ เขาบัญญัติตัวตน อันใหม่ขึ้น ประเดประดังมา ให้แก่โลกอีก** ให้โลกหลง ให้คนในโลกเพิ่มบัญญัติ มากสมมุติเข้าไปอีก ไม่ว่าจะเป็น "ศิลปิน" แขนงใด ก็ตาม จิตรกร ปฏิมากร สถาปัตยกร มัณฑนกร วิภูสนัฏฐานกร ประพันธกร กวีกร คีตกร วาทิตกร นาฏกร หรือ นัจจกร ฯลฯ ถ้าการคิดสร้าง การประดิษฐ์ใหม่นั้น

470

เน้นไปในทางพุ้งเพ้อ สรุ่ยสุร่าย เปลืองเปล่า เลื่อนลอย ไร้ประโยชน์ ไม่รับใช้เศรษฐกิจปัจจุบัน แต่มากเกินไปด้วย สวยงาม ไพเราะ หอมหวาน ซาบซ่านใจแบบวัตถุธรรมชัด ๆ ก็ดี (กามตัณหา) หรือ เพลิดเพลินใจอยู่ด้วยการเสี่ยงทาย การเดา การคิด การมีแต่ "อัตภาพ" ที่ตนสร้างตนสมมุติยึดไว้แบบอรูปธรรม ก็ดี (ภวตัณหา) ก็เป็นเพียงอารมณ์ประโลม เป็นเพียงปฏิกิริยา ซึ่งไม่ใช่สารัตถะแท้ แถมจะห่างสารัตถะแท้ของประโยชน์ ที่เป็นไปเพื่อความตั้งอยู่แห่งชีวิตจริง ๆ มากขึ้น ๆ ด้วย "ศิลปิน" นั้น ๆ ก็คือ **ผู้ทับถมโลก** ด้วย การก่อการสร้าง การจูงดึง การโน้มน้าวที่เตลิดเพริศ (กัมมรตา=การงานอันเป็นกิเลส) คือผู้มอมเมาปวงชนให้หนักยิ่งขึ้น ด้วย "ศิลปะ" ของผู้นั้นเอง ศิลปิน ผู้นี้ จึงเป็นผู้ลดค่าสัจธรรมในโลก **เป็น "นักทำลายเศรษฐกิจ" คนสำคัญ** ที่รู้กันได้ยากอยู่จริง ๆ

"ศิลปิน" นั้น จะประดิษฐ์ของใหม่ ซึ่งถ้าเป็น**ผู้ยังไม่เข้าใจสัจธรรม ไม่มีอภิปัญญารู้แจ้งกุศลธรรมแท้ ๆ** ก็คือ "ผู้รับใช้ความคิดของตนเอง" เป็นทาสความคิด–ความฝันของตนเอง เรียกว่า รูปพรหม–อรูปพรหม หรือ จิตนิยม นั่นเอง แล้วแต่ตนจะปรุง จะประดิษฐ์ จะวาด จะปั้นวิมาน จะคิดสร้างกระทำอะไรออกมาได้ก็ทำ ๆ ๆ ๆ บางสิ่ง บางอย่าง บางเรื่อง บางอันนั้น แม้ตนเอง ก็ "ยังไม่รู้ชัด" ว่าสิ่งนี้ อันนี้จะกำหนดให้เป็นอะไร ? จะมีเป้าหมายชี้ชัดลงไปว่า เป็นอะไร ? ให้ "ผล" ให้ "ประโยชน์" แก่ผู้รับออกมาว่า กระไรชัด ๆ ? ตัวเองก็ยังไม่รู้ ! ไม่กำหนดลงเป็นมั่นเหมาะจริงแท้ สิ่งนั้น อันนั้น ก็จึงเป็น "อรูปธรรม" (Abstract, Formless, Incorporial, Immaterial) เป็นเพียงผลแห่งความคิด หรือ ฝีมือที่ศิลปินนั้น ได้ก่อตัวตนอันใหม่ขึ้นมามอมเมาโลก **เป็น "เนวสัญญานาสัญญายตนธรรม"** เป็น**ตัวตนที่เกิดมาแล้ว ยังไม่มีเป้าหมายชัดด้วยซ้ำ** *แต่ผู้สร้าง "หลงตนเอง" ว่าเป็นกำไร เป็นของดีมีประโยชน์* ภาษาบาลีเรียกว่า "อายตน" (อาย แปลว่า กำไร, ประโยชน์ ตน แปลว่า นิดหนึ่ง, หน่อยหนึ่ง, ความเกิดอันใหม่, ความสืบต่อที่เจ้าตัวก็ยังไม่รู้ว่าตัวก่อความเกิด ดี หรือ เลวแท้ให้แก่โลก)

471

เมื่อตัว "ศิลปิน" เอง ก็ยัง "ไม่รู้" ยังไม่ชัด ยังไม่แน่ ว่า "ประโยชน์" อะไรกันในสิ่งนั้นๆ จะให้อะไรที่เป็นสารัตถะใน "งาน" อันนั้นของตนแก่ผู้อื่น ? มันก็ยังเป็น "อรูปธรรม" อันเลื่อนลอย หรือ ยังเลื่อนไหลอยู่ เป็น "งาน" ที่ขาดความรับผิดชอบ ผลงานชิ้นนั้น ก็**เป็น "ตัวตนของความไม่รู้" เป็นตัวแทนของ "อวิชชา" ชัดๆ**

"คน" ผู้ขี้เห่อในศิลปิน หรือ กวี ฯลฯ "ชั้นแนวหน้า" ประเภทผู้สร้าง "อรูปธรรม" (Abstract, Formless, Incorporial, Immaterial) โดยเฉพาะ แม้ผู้สร้างเอง ก็ยังไม่รู้สารัตถะแท้ของงานนั้นๆ ไม่รู้เป้าหมาย และจุดจบของงานนั้นๆ หรือ งานนั้นๆยังไม่เป็น "เอกคุณ" *(ยังเป็น "เนวสัญญานาสัญญายตนธรรม")* จึงคือผู้ถูกมอมเมาด้วย "อรูปธรรม" แท้ๆ

ศิลปินพวกนี้ จึงกลายเป็นผู้โน้มน้อมจูงคนไปสู่ "ความไม่รู้" หรือ จูงคนไปสู่ความติดใจ หลงชื่นชอบใน "ความไม่รู้" ความไม่กระจ่าง หรือ **อวิชชา**

แทนที่จะช่วยกันไขขาน ช่วยกันเปิดเผยให้ชัดเจน ให้ง่ายๆ ไม่ต้องข่อนแฝง จึงจะเรียกว่า ช่วยปวงชน ช่วยโลก เป็นประโยชน์ มีค่า เพราะได้ช่วยกันเผยสิ่งที่ดีงามให้รู้กันชัดๆ เผยสิ่งจำเป็นในสังคม ในโลกที่ควรจะได้ช่วยกันรังสรรค์ ช่วยกันจรรโลง ให้เข้าใจถ้วนทั่ว ให้กระจายไปได้เร็วๆไวๆ จึงจะได้ชื่อว่า ช่วยโลก หรือ ผู้รังสรรค์

ถ้าเราจะเป็น "ศิลปิน" ก็ต้องหมายความว่า ผู้เก่งในการทำ ผู้มีฝีมือ ผู้เชี่ยวชาญจัดเจน ที่จะช่วยเป็นสื่อปั้นสื่อ วาดสื่อ เขียนสื่อ แสดงสื่อ ฯลฯ อะไรก็ตาม ที่เป็นอุปกรณ์ เป็นรูป เป็นแบบ เป็นวัตถุธรรม เป็นกายธรรม เป็นวจีธรรม เป็นนามธรรม หรือ อรูปธรรม

472

ของแต่ละคน ที่ถนัดจัดสรรประกอบรูปออกมาให้คน "รับรู้" ให้คนกระจะ กระจ่าง ให้คนแจ้งชัด ให้คนได้รับประโยชน์แห่งชีวิต และ ความดีแท้ ความเจริญแท้ไปตรงๆ จึงจะเรียกว่า แสดง "สัจธรรม" **ผู้พยายามชี้ "สัจธรรม" ตรงๆ ทำให้คนเข้าใจ "สัจธรรม" ได้ง่ายๆ ขึ้น เร็วขึ้น กระจะกระจ่างขึ้นในจุดนั้น เป้าหมายนั้น เรื่องนั้นๆ สิ่งนั้นๆชัดๆ เจนๆ เข้าใจได้ง่ายเข้าๆ รู้แจ้ง แทงลึก ละเอียดในความอำพรางของโลก ของโลกีย์ ของความไม่ดี ของอธรรม และ รู้แจ้งแทงลึกละเอียดในความลึกซึ้งแฝงซ้อนอยู่ของธรรม ของความดีแท้ ที่ชีวิตคนควรได้ ควรมี ควรเป็น ควรทำ อย่างยอมรับ และ ยินดี ไม่โกรธ ไม่รังเกียจ**

คนจึงจะได้รับประโยชน์

ศิลปะ หรือ งานที่ศิลปินสร้างสรรนั้น ก็จึงจะเรียกได้ว่า "มีค่า"

แต่ถ้า "ศิลปิน" ไปมัวเมาหลงใหล "กามตัณหา" และ "ภวตัณหา" กันหมดเสียแล้ว ผู้นั้นไม่ใช่ "ศิลปิน" และ ไม่เป็นผู้มีประโยชน์ต่อโลกเลย จึงไม่ควรนับว่า เป็น "ศิลปิน" ที่ถูกต้อง แท้จริง

ดังนั้น การจะใช้ "กามคุณ" ผสมในงาน จะใช้ "ภวคุณ" ผสมในศิลปะทุกศิลปะ จึงจะต้องรู้เท่าทัน จะต้องเก่งจริงๆ *ถึงจะไม่กลายเป็น "กามโทษ" และ "ภวโทษ"* ผู้ทำได้มีประสิทธิภาพแท้ จึงจะได้ชื่อว่า "ศิลปิน" ผู้มี "ศิลปะ" ที่เป็น**มงคลอันอุดม**อย่างหนึ่ง ใน "มงคล 38" ที่พระพุทธองค์สรรเสริญ

"ศิลปิน" คือ ผู้ผลิต "ศิลปะ"

คำว่า "**ศิลปะ**" เป็นภาษาสันสกฤต ส่วนในภาษาบาลี ก็ว่า "**สิปปะ**" มีความหมายเหมือนกัน คือ **ฝีมือ เชี่ยวชาญ จัดเจน ความเก่งความสามารถที่รู้จริง ที่ทำได้ ในการพัฒนาวัตถุ กับ จิตวิญญาณ**

473

แต่ถ้าผู้ใดเชี่ยวชาญ จัดเจน ในการก่องานออกมามอมเมาโลก มอมเมาปวงชน ให้งมงายลุ่มหลงโลก หรือ หลงโลกีย์หนักขึ้นๆ **ทำร้ายทำลายจิตวิญญาณมนุษย์ ให้มี "กิเลส" ยิ่งๆ ขึ้น** คนผู้นั้น ก็คือ ผู้ไม่ได้ก่อความเจริญให้โลก ไม่ใช่ผู้สร้างสรรอะไรเลย

ยกตัวอย่างเช่น จิตรกร เขียนภาพผู้หญิงเปลือย ดังนี้ แทนที่จะเขียนโดยเจตนาให้คนรู้สัจธรรมว่า **มันน่าเกลียด มันน่าเบื่อหน่าย มันน่าละอาย** โดยเขียนแสดงสีแสง สัดส่วน หรือ องค์ประกอบให้สะท้อน "ผล" ออกมา ให้คนเกลียด หน่าย คลาย ลดกามารมณ์ให้ได้ ถ้าเป็นอย่างนี้ "ศิลป" ชิ้นนี้ ก็มีค่า มีสัจธรรม มีแนวโน้มไปหานิพพาน จรรโลงสังคมให้สุขเย็น ลดกิเลส–ตัณหา เข้าหาสภาวะสันติภาพแท้ รังสรรค์แท้ **เพราะก่อเศรษฐกิจอันจำเป็นถูกเป้าให้แก่โลก แก่สังคม**

แต่ตรงกันข้าม ถ้าจิตรกรผู้ใดเขียนโดยเจตนา เร่งเร้ากามารมณ์ โน้มน้าวให้จิตเกิดรักเกิดชอบ เกิดความกำหนัดใคร่ เพิ่มกิเลส–ตัณหายิ่งๆ ขึ้น ด้วยฝีมือเชิงเขียนได้มากเท่าใด "ศิลปะ" ชิ้นนี้ ยิ่งไร้ค่ามากเท่านั้น จิตรกรผู้นี้ จึงคือผู้ลามก เพราะเป็นผู้ช่วยให้พลโลกมีอาชญากรเพิ่มขึ้น ช่วยทำลายสันติสุขให้แก่สังคมแก่โลกแท้ๆ เป็นผู้ราดรดกิเลส–ตัณหาเพิ่มลงให้แก่โลก เป็นผู้ไม่รู้โลก ไม่เข้าใจความจำเป็นอันสำคัญแท้ ที่ควรเร่งผลผลิตเอาเลยจริง ๆ มัวเมาเพิ่มสิ่งที่ไม่ควรเพิ่มให้แก่โลก

หรือ กวีก็ดี นักประพันธ์ก็ดี ศิลปินอื่นๆ ใดๆ ก็ดี ถ้าสร้างผลงานออกมาโดย "ผลสะท้อน" ของงาน ทำให้คนลดความโลภ ลดความโกรธ ลดกามตัณหา ลดภวตัณหาได้แท้ เกิดความรู้ชัดแจ้งแทงสารัตถะจริง **ก็ดีจริง ดีแท้** มิใช่เขียนกลอนโคลงก็ใช้ภาษาซะสูงยอดจนคนไม่รู้เรื่อง หรือ ใช้ภาษาซะยากจนคนเข้าใจไม่ได้ แล้วก็ไปหลงเอาว่า "ยากๆ" นั่นแหละ คือ งานสูงค่า ! **ก็เป็นความหลงผิดแท้ๆ(มิจฉาทิฏฐิ)** หรือไม่ ก็เขียนซะเพราะพริ้งเป็นน้ำผึ้ง คนก็ไปติดภาษา เป็นคีตะไปหมด หรือไม่ ก็เขียนเสียซ่อนปม เป็น "อรูปธรรม" จนคนต้องเสี่ยงทายดั้นเดากันอยู่นั่นแหละ

ทำให้สูญเสียพลังงานสมองไปเปล่าๆ ปลี้ๆ (*เป็นอุบายของนักการค้า หรือ คือ นักปั้นอวิชชา ดังอธิบายมาแล้ว*) หรือ บทจะเปิดเผย ก็เขียนสิ่งที่ไม่ควรนำมาเขียนเปิดเผย เพราะมันจะกลายเป็นกำหนัด – ใคร่ – โลภจัด โกรธเคืองบาดหมางทะเลาะวิวาทแตกร้าว ก็นำมาเปิด นำมากระจายแสดงออกกันให้กระจะกระจ่างอุจาด ซ้ำเสียอีก "ศิลปะ" เช่นนี้ ไร้ค่า ทำลายโลก

"ศิลปะ"ใดๆ ก็ต้องเป็นไปเพื่อสัจธรรม ช่วยสังคม ช่วยชีวิตปวงชน มี"เอกคุณ"ที่เหมาะสมกับกาละ สัมพันธ์กับเศรษฐกิจแห่งยุคแห่งสมัย เข้าใจได้ง่ายตามสื่อของยุคของสมัย มีประโยชน์รับใช้ผู้คนในยุคในสมัย มีความร่วมสมัย ทันสมัย มีผลสะท้อนให้เกิดสันติสุข ช่วยทำลายความเห็นแก่ตัว จึงจะชื่อว่า งานที่มีค่า งานที่เชี่ยวชาญ จัดเจน งานฝีมือที่แท้อันดียิ่ง หรือ งานที่ให้ประโยชน์สูงอย่างฉลาดยอด

นี่คือ นิยามเดิม บัญญัติเดิม ของคำว่า "ศิลปะ" หรือ "สิปปะ" อันเป็น "มงคลธรรม" ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่า เป็นความดี ความเจริญสิ่งหนึ่งใน มงคล ๓๘

แต่เดี๋ยวนี้ "ศิลปะ" กลายเป็น "**ภวตัณหา**" ดังที่ได้เล่ามาคร่าวๆ โดยเฉพาะเป็น **สิ่งเร่งเร้า "กามตัณหา"** กันอย่างหนักด้วย ถ้าเป็นดังนี้ "ศิลปะ" คำนี้ ก็มิใช่ **มงคลหนึ่ง** ใน "มงคล ๓๘" หรอก แต่เป็นบัญญัติใหม่ชนิดหนึ่ง ซึ่งได้แปรเปลี่ยนไปจากรากศัพท์เดิม ความหมายเดิมแล้ว นิยามของคำว่า "ศิลปะ" หรือ "สิปปะ" ได้เพี้ยนจากสมัยพระพุทธเจ้า ที่เข้าใจกันอยู่ว่า เป็นสิ่ง หรือ เป็นคุณธรรมที่นำมาซึ่งความเจริญนั้น ได้เป็นอื่นไปแล้วจริงๆ เพราะถ้าแม้น "ศิลปะ" กลายเป็นคือ ความเชี่ยวชาญ ความจัดเจน หรือ ความเก่ง ความมีฝีมือ ที่ทำให้เพิ่มกิเลส พอกพูนตัณหา หนักหน้ายิ่งขึ้นแล้วละก้อ พระพุทธองค์จะไม่ทรงยกขึ้นมาเป็น "มงคล" (*สิ่งนำมาซึ่งความเจริญ*) หรือ สรรเสริญว่า เป็น ความสูง ความเหนือยิ่ง อันเรียกว่า "อุดม" (*อุตตมัง*) อย่างแน่แท้

475

ดังนั้น เมื่อ "ศิลปะ" กลายเป็น**เครื่องมือเร่งเร้า "กามารมณ์" เพิ่มพอก "กามตัณหา"** มันจึงคือ กิเลสตัณหาชนิดหนึ่ง ที่ทับถมอยู่ในโลก เท่านั้น *จะไม่ใช่***มงคลอันอุดม***เลย จริง ๆ*

และ ยิ่ง "ศิลปะ" กลายเป็น **วัตถุปกรณ์ชนิดหนึ่ง ที่พอกเพิ่ม "ภวตัณหา" หรือ เป็นเครื่องนำพาไปสู่ภพ – ชาติ ที่เป็นสิ่งสนองอารมณ์ทางใจ อันลึกลับ หรือ แฝงเร้น (อัตตกิลมถะ)** สุดท้าย กระทั่งถึงขั้นมืดแปดด้าน หรือ สุดต้นลงอย่างอันตู้ ที่เรียกว่า ถึงขั้น "อัตตวินิบาต" คือ มันต้องตาย ! แม้ร่างกายยังจะดิ้นต่อไปอีก ก็ถึงภาวะไม่ยอมให้ดิ้นต่อไปแล้ว ต้องฆ่าตัวตายตามลงไปเป็นที่สุด ดังที่ศิลปินเอก "แวนโก๊ะ" แกทำไปนั้น มันจึงเป็นเรื่องพาไปสู่ทุคติ วินิบาตที่เห็นได้ชัด **อันไม่ใช่ทางไปสู่ความเจริญเลยโดยแท้จริง** ต้องพยายามรู้ พยายามเห็น พยายามทำความเข้าใจให้ออก มันเป็นความต่ำ เป็นการไปสู่ทางต่ำต่างหาก เป็นเรื่องของ "ความไม่รู้" (อวิชชา) ในเรื่องของ "จิตนิยม" หรือ หลง รูปภพ–อรูปภพ แท้ ๆ จริง ๆ เป็น กิเลส – ตัณหา – อุปาทาน ที่จะต้องศึกษากันให้ถึง ให้บรรลุความแท้จริง อย่าไปงมงาย เอาอย่าง บางอย่างที่ผิด

"ศิลปะ" ที่แท้ ถูกต้องสัจธรรม จึงไม่ใช่เครื่องมือที่จะมีไว้ เพื่อเสพย์สุขส่วนเกิน**ใดๆ ไม่ว่า** กาม-สุขขัลลิกะ **หรือ** อัตตกิลมถะ **แต่เป็นความเก่ง เป็นความเชี่ยวชาญ จัดเจน ของคนผู้ดับกาม ดับอัตตาให้แก่ตนได้ และสามารถนำออกมาแสดง นำออกมาใช้ในรูปร่างต่างๆ ให้คนได้รู้ได้แจ้งตาม เห็นตาม เข้าใจตาม เพื่อเป็นแนวโน้ม เป็นค่านิยม เป็นตัวอย่างจูงดึงคนอื่นๆ ให้แจ้งสัจธรรม หรือ ให้ละ ให้หลุดพ้น กามตัณหา-ภวตัณหา ด้วยบ้าง สันติสุขแท้ๆ จะได้เกิดในโลกจริง ภราดรภาพ ก็จะได้มีขึ้นในโลกแท้**

476

การเป็นอยู่ของคน ถ้าผู้ใดเป็นอยู่ได้โดยมีการงาน **มีผลผลิตที่เป็น “ศิลปะ” อย่างทรงค่า ตามที่ได้อธิบายมาแล้วคร่าวๆ นี้** ไม่เป็นแนวโน้มหนักไปทั้งทาง “กามสุขขัลลิกะ” อันคนปกติล้วนหลงเป็น “สุข” กันแท้ๆ ชัดๆ ซึ่งมันมากมันเกิน มันเหลือเพื่อจนคนรู้มันได้ยากเหลือเกิน กับ ทั้งทาง “อัตตกิลมถะ” อันรู้ยากเห็นยากเข้าใจยากกว่า และก็หลงเป็น “สุข” จนที่สุดถึงขั้น “อัตตวินิบาต” เป็นขั้นสุดยอดบรรลุความสำเร็จ ตามที่ตนหลงใคร่ไปเลยนั้น ก็นับว่า **เป็นผู้เป็นอยู่ที่ดี ช่วยตนจริง ช่วยโลก ช่วยสังคมแท้**

ยิ่งผู้เป็นอยู่โดยสร้างผลผลิต ที่มีคุณ มีค่า ต่อคน ต่อโลกตรงๆ ชัดๆ เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้จัดเจนแท้ *(คือ มี “ศิลปะ” แท้)* เช่น เป็นผู้ปลูกข้าว ปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารขึ้นมาให้โลกได้รับไปใช้เลี้ยงชีพแท้ๆ **ได้มาก ได้ดี มีคุณภาพ อย่างฉลาดสร้าง ฉลาดก่อ** ดังนี้ จึงยิ่งคือ ผู้มีศิลปะ ผู้แสดงคุณ ผู้มีค่าที่ตรงที่สุดอย่างชัดเจนไม่อำพรางเลย เรียกว่า มี “ศิลปะตรง” อันประกอบอยู่กับการเกษตร งานเกษตรกรรมจึงเป็นงาน “ศิลปะ” สูงสุด เป็นงานอันมีคุณมีค่าอันดับหนึ่งในโลก ไม่ว่ายุคไหนๆ หรือ ส่วนไหนของโลก เพราะคนต้องกินเป็นอันดับหนึ่ง ของคำว่า “ชีวิต” งานศิลป์ที่รังสรรค์การเกษตร จึงมีกันได้ทั้งโดยตรง และ โดยอ้อมมากมาย

ผู้ไม่รู้คุณ ผู้ไม่เข้าใจค่าของชีวิตแท้ เท่านั้น ที่หลงงมงายไปยึดไปเห็น “สิ่งสมมุติ” อื่นๆ เป็นคุณเป็นค่าที่สูงกว่าคนผู้ทำงานเกษตรกรรม และไม่รู้จักศิลปะของการเกษตร ทั้งไม่สร้างศิลปะให้แก่การเกษตร แม้จะไม่ทำการที่เป็น “ศิลปะตรง” ก็ทำ “ศิลปะโดยอ้อม” ก็ยังดี เช่น ทำงานอันจูงให้คนรู้ค่า หรือชี้ชวนให้คนเห็นความสำคัญของรวงข้าว ของชาวนา ของบรรยากาศแห่งท้องนาภายใต้ฟ้าคราม ฯลฯ เป็นต้น

ผู้มี “ศิลปะ” *(มีความเชี่ยวชาญ, จัดเจน)* ในการเกษตรทั้งหลาย จึงเป็นผู้มีคุณค่าต่อโลก มีความเป็นอยู่ที่อุดมประโยชน์แท้ๆ *(มังคลมุตตมัง)* แก่ปวงชน แก่โลกอย่างตรงที่สุด เพราะชีวิตคนทุกคน ต้องยังชีวิตไว้ด้วยผลผลิตทางเกษตรกรรมทุกคนและทุกวัน เป็นปัจจัยแท้ๆ สำคัญที่สุด เป็นอันดับหนึ่งในคำว่า ยังชีวิต หรือ

477

ความ "เป็นอยู่" ของสัตว์โลก โดยเฉพาะคน นั้นคือ งานสร้างสรร คือ งานศิลป คือ เศรษฐกิจ คือ อุปสงค์ (Demand) ในด้านวัตถุธรรม หรือ รูปธรรม

ผู้มี "ศิลปะ" ในการงานใดก็ตาม **ที่มี "ผลสะท้อน" ต่อสภาวะทางใจ ให้เกิดสงบ มีการพักจิต หรือ สุขอย่างไม่เหนื่อยหน่ายท้อแท้ ไม่เร่งเร้า ไม่เร่าร้อน ไม่ดิ้นร้าย มีสันติภาพ มีภราดรภาพ** จึงเป็นผู้มีคุณค่าต่อโลก มีความเป็นอยู่ที่อุดมประโยชน์แท้ๆ (มังคลมุตตมัง) แก่ปวงชน แก่โลกอย่างตรงที่สุด เพราะความเป็นอยู่ของคนนั้น จะต้องยังไว้ด้วยการจ่ายพลังทั้งทางกายกับทางสมอง (ทำงาน) กับจะต้องพักต้องผ่อนงานลง การพักงานด้านกายกรรม วจีกรรม (วัตถุธรรม) นั้น คนเข้าใจชัด รู้กันง่าย และทำถูกอยู่แล้ว แต่การพักงานด้านมโนกรรม (นามธรรม) หรือ พักพลังทางสมองนี่สิ ! คนยังเข้าใจกันยากนักกว่านัก *ผู้ใดมีงานที่ช่วยชีวิตคน ให้ได้รับอาหาร พักจิต พักสมองลงจริงๆ จึงเป็น "ศิลปิน" ที่ให้คุณค่าแท้ทางด้านนามธรรม หรือจิตใจ* **นี่เป็น งานสร้างสรร เป็นงานศิลป เป็นเศรษฐกิจ เป็นอุปสงค์ (DEMAND) ในด้านนามธรรม หรือ อรูปธรรม ที่ยังขาดแคลนในโลกทุกจุด และ ต้องการอย่างเร่งด่วนที่สุด**

งานอื่นๆ ที่สำคัญรองลงไป ลดหลั่นกันตามฐานะแห่งความจำเป็นแท้ของชีวิต กับประมาณด้วยฐานะทางเศรษฐกิจตามกาละเทศะนั้น ๆ โดยเฉพาะ **เศรษฐกิจแห่งนามธรรม** หรือ ด้านจิตใจนั้น ต้องคำนึง และ เรียนรู้กันให้มากเถิด

แต่มีอยู่งานหนึ่งที่ไม่ขึ้นไม่ลงกับฐานะทางเศรษฐกิจของโลกเลย ไม่ว่ายุคไหนๆ และ มีคุณ มีค่ายิ่งกว่างานใดๆ หมด แม้แต่เกษตรกรรม หรือ งานที่ช่วยให้จิตพัก–จิตสงบ ก็คือ **งานสร้างสัจธรรม เป็นผู้รู้แจ้งความจริงแท้ และ เป็นผู้เสียสละสูงสุดได้อย่างแท้จริง** *ผู้จะเสียสละได้สูงสุดจริง ก็คือ ผู้หมดสิ้น "กามสุขัลลิกะ" และหมดสิ้น "อัตตกิลมถะ" ด้วยญาณปัญญาอันยิ่ง มีอภิปัญญาอันยอดจริงๆ* **เป็นตัวผู้สร้างสันติภาพ–ภราดรภาพให้แก่โลกโดยแท้ที่สุด**

478

เพราะท่านผู้นี้ จะรู้จักการเป็นอยู่ละเอียดสุด จนกระทั่ง "การนอน" นั้น คือ "การพัก" (ติฏฐะ) นั่นเป็นไปเพื่อรักษาสมดุลย์ ฝ่ายตรงกันข้ามกับ "การทำ" (กรรม) หรือ "การงาน" (กรรม)

เมื่อมี "การทำ" หรือ "การงาน" ก็ต้องมี "การพัก" ก็เท่านั้นเอง เช่นเดียวกันกับ เมื่อมี "การตื่น" ก็ต้องมี "การหลับ"

คนเรามี**การงาน(กรรม)** ตั้งแต่รับสัมผัสทางกายทางใจ ก็เป็นการงาน การพูด ก็เป็นการงาน แม้แต่การคิด ก็เป็นการงาน อย่าพูดไปถึงการมีอิริยาบถอื่น หรือ ถึงขั้นออกกำลังทางกายชัดๆ เลย และ*"กรรม" (การงาน) นั้น มิใช่มีแต่บาป แม้บุญ ก็เป็น "กรรม"*

ดังนั้น แม้จะไม่ได้มี**การงาน(กรรม)**อะไรเลย ตามความรู้สึกง่ายๆ เพียงคนเรามี "การตื่น" ให้ทวาร ๕ มีการรับสัมผัสเท่านั้นแหละ ทั้งวัน ก็จะต้องมี "การหลับ–การหยุด" (ติฏฐะ) เป็นการทดแทน หรือ ถ่วงดุลย์ เป็นธรรมดา

ความไม่รู้แจ้ง จะทำให้คนหลงนึกว่า "การนอนหลับ" *เป็นกำไร* หรือ **เป็น "สุขส่วนเกิน"** แต่ที่แท้นั้น ไม่ใช่เลย

"การนอนหลับ" เป็น**การพัก(ติฏฐะ)** เป็นเหตุปัจจัยคู่กันกับ**การทำงาน (กรรม)** ไม่ใช่กำไร แต่เป็นการรักษาสมดุลย์ให้สรีรกายและชีวะ เท่านั้น ถ้าผู้ใดพักผ่อนไม่สมดุลย์ ก็อยากนอนมากนั้น **ไม่น่าวิตก** *แต่ที่น่าวิตก ก็คือ ผู้พักผ่อนก็มากพอแล้ว ทว่าหลงไปเสพย์ติดการนอน หรือ การหยุด การไม่ทำงาน เป็นความ***สุขส่วนเกิน** *นี่สิ เป็นกิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ชัดๆ ที่ต้องรู้กันให้ได้ และเป็นเรื่องของ "ภวตัณหา" โดยแท้จริงด้วย*

จึงควรจะประมาณการนอนหลับ การพัก การไม่ทำงาน ให้มีการรู้พอ รู้เต็ม หรือ รู้จักการสมดุลย์ของมันให้จริงๆ *ไม่เช่นนั้น "ติด" จริงๆ ด้วย* มัน **เสพย์ติดเป็น "อัตตกิลมถะ" เป็นภพ–ชาติชนิดหนึ่ง เหมือน "นิโรธสมาบัติ" ส่วนเกินเราดีๆ นั่นเอง**

479

ถ้าคราใดหลับสนิท ไม่มีฝัน ก็คือ "นิโรธ" สนิท (ไม่มี "นิมิต" ไม่มี "ฝัน" ไม่มีเรื่อง "รับรู้" เลย) ถ้ามีเรื่องที่เนื่องมาแต่ กิเลส–ตัณหา เป็นรูปเป็นภาพปรากฏรู้อยู่ในภพของจิต **ก็เป็น "ฝัน" ไป** ถ้าไม่มีกิเลสตัณหาเข้าไปร่วมปรุงใน รูปจิต–อรูปจิต ที่มันยังทำการงานอยู่นั้น **นั่นก็เป็น "นิมิต"**

ฝัน กับ **นิมิต**ของพระอริยเจ้า แตกต่างกันอยู่เพียงมีกิเลส–ตัณหา เข้าไปร่วมเป็น กาม–พยาบาท–อุทธัจจกุกกุจจะ หรือ ไม่เท่านั้นเอง ถ้าผู้ใดรู้อารมณ์จิต ที่เป็นกาม เป็นพยาบาท เป็นอุทธัจจะกุกกุจจะ คือ รู้แจ้งชัดใน **สภาวะจิต** ที่มีบัญญัติเรียกว่า กาม–พยาบาท–อุทธัจจกุกกุจจะ ซึ่งต้องถูกอาการ ถูกตัวนั้นๆ จริงๆ และแม้จิตตกภวังค์มาก เป็นถีนมิทธะ ก็รู้จิตในจิตเช่นนี้ ชัด จนพ้นสงสัย เมื่อใดจิตตนมี รูปจิต–อรูปจิต ที่ปราศจากกิเลสเหล่านั้น ก็จะทราบได้ว่า นั้นเป็น "นิมิต" มิใช่ "ฝัน" อันมีกิเลสเข้าร่วมปรุงแต่ง สำหรับปุถุชน หรือ อริยบุคคล ที่ยังไม่ถึงขั้นพระอรหันต์ ก็จะมีได้ในบางคราวบางครั้งเหมือนกัน ยิ่งเป็นพระอริยบุคคลแท้ๆ ระดับสูงขึ้นๆ ก็ยิ่งเป็นนิมิตแท้ขึ้นเรื่อยๆ จิตของพระอรหันต์นั้น ถ้าไม่นอนหลับเป็นนิโรธสนิท ก็จะมีนิมิต เป็น รูปจิต–อรูปจิต ที่จะปรุงตามความโน้มน้อมของท่านเอง หรือ ตามเหตุปัจจัยอื่นที่มีพลังแทรกเพียงพอผ่านเข้ามา

ที่ต้องการจะเน้นในที่นี้ ก็คือ **การนอน–การหลับ** นั้น คนเราจะต้องรู้พอ รู้สมดุลย์ จึงจะเป็นคนสมบูรณ์ นอนมากเกินไปก็ใช่ว่า จะเป็นคนสมบูรณ์ มันจะพาลเป็นคนอ่อนแอ ออดแอดที่สุด จะง่อยเปลี้ยเอาด้วย เป็นแต่เพียงว่า มันไม่แสดงผลชะงัดเร็วทันใจ เท่านั้นแหละ

และที่สำคัญคือ นักปฏิบัติธรรมนั้นแหละ จะต้องรู้ชัดใน กิเลส–ตัณหา ของ การนอน–การหลับ ให้ดีๆ **ต้องไม่หลงเสพย์ เป็นสุขส่วนเกินเป็นอันขาด** หัดพยายามอ่านรู้ ความลงตัว–ความพอดี ใน การหลับ–การตื่น ของตนให้ดีๆ ทีเดียว *(เรื่องการพัก หรือ การหยุดอยู่เฉยไม่ทำงานนั้น รู้ง่ายกว่าการนอน แต่ก็ต้องระวัง ! อย่าเป็นคนหลงติดการหยุดการไม่ทำงานเป็นอันขาด มันก็เช่นกันนั้นแหละกับการนอน คือ เหมือนเศษไม้ หรือ ตายชั่วคราว)*

480

เมื่อเป็นพระโยคาวจร ผู้เพ่งเพียร บรรลุธรรมแท้ได้สูงขึ้น ๆ คือ เริ่มรู้อานิสงส์แห่ง “ความหยุด–ความพัก–ความสงบ” แล้วก็หัด “หยุด–พัก–สงบ” จนทำได้ ทีนี้ กิเลส–ตัณหา ในเรื่อง**การพัก (ฐิติ)** อันเป็นสุขส่วนเกินนี้ ถ้าไม่รู้ตัว ไม่ทราบเป็นมรรคสัจจะ ไม่รู้เป็นปริยัติมาก่อนแล้วละก็อ มีหวังเอียงเทไปเป็นฤๅษี เดียรถีย์ *ผู้หลงเสพย์ความหยุด หลงความพัก จนไม่มีเพียร ไม่มีการงาน* ก็จะ**เลยเถิด**ไปเป็น “**อัตตกิลมถานุโยค**” ส่วนสุดโต่ง อีกฝั่งหนึ่งได้โดยง่ายที่สุด แล้วจะกลายเป็นคนไม่มีการงาน **ทำลายความเป็นคน** ซึ่งเป็นเครื่องกลชั้นพิเศษเยี่ยม ที่จะให้ประโยชน์แก่โลก แก่สังคม ได้อย่างสูงสุด ไปอย่าง “อวิชชา” โดยแท้จริง

เพราะการงาน (กรรม) ของพระอริยบุคคล (หรือ ของ “อารยชน” ตามสัจธรรมแท้ ๆ) เท่านั้น ที่จะช่วยค้ำจุนโลก ไม่เผาผลาญโลก อย่างซื่อสัตย์ที่สุด

ถ้าขืนพระโยคาวจรในโลก **ไปหลงลัทธิฤๅษี–เดียรถีย์** ที่ไม่เข้าใจจุดนี้กัน **เสพย์ติดจิตพัก จิตสงบกันหมด** *ศาสนาก็จะพลอยสูญสิ้นลงเร็วที่สุด เพราะไม่มีการสืบต่อ สัมพันธ์ต่อ (ไม่มี “เลข”)* และโลกก็จะเร่าร้อนทารุณมากขึ้น ๆ กว่าที่ควรจะเป็นด้วย โดยเฉพาะพระโยคาวจร ผู้หลงติดจิตสงบนั้น ยังไม่ละ “อัตตา” หมดสิ้น ยังเป็น “อัตตกิลมถานุโยค” อยู่ ยังไม่ใช่ผู้บรรลุแท้ เพราะเห็นชัด ๆ ก็ยังไม่มีปัญญาอันยิ่ง รู้เท่าทัน “ภวตัณหา” ยังเสพย์ติดความสงบ (ปัสสัทธิ) ความอยู่เฉย ๆ (อุเบกขา) จึงยังไม่รู้แจ้งในกรรม หรือ ใน “การงาน” ที่ควรยังมีอยู่ ให้ดีที่สุด เป็น “สัมมา” เป็น “อริยมรรค” อันมีองค์ ๘ บริบูรณ์ อัน “มนุสโส” (มนุษย์) ที่ยังไม่ตายเน่า ควรดำรงอยู่ ควรเป็นไป

โดยแท้จริง ในพุทธศาสนาก็สอนไว้ละเอียดลออชัดเจนถึง กิเลส – ตัณหาส่วนนี้ มันเป็น “อัตตกิลมถะ” **ส่วนสุดโต่งฝ่ายหนึ่ง**แท้ ๆ จริง ๆ จงสังวรกันมาก ๆ เถิด

481

เพราะฉะนั้น "สุขด้วยกาม" จึงเป็น**ส่วนสุดฝั่งหนึ่ง**ของโลก ที่คนจะต้องทำตัวให้หลุดพ้นหมดสิ้น กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ออกมาจากมันให้หมดสนิทให้ได้ อันเรียกว่า "กามสุขัลลิกานุโยค" กับ "ยังหลงสุขหลงทุกข์ด้วยความไม่รู้แจ้งในอัตตา" (อัตตกิลมถานุโยค) เนื่องจากอัตตา หรือ อาตมัน มันเป็นเรื่องของจิตซึ่งไม่มีรูปไม่มีร่าง (อสรีระ) จึงรู้จักมัน วางมัน ปลดปล่อยมัน ได้ยากยิ่งจริงๆ ต้องมาเรียนรู้สภาพธรรมของมันอีก ดังที่เราได้พยายามแจกแจงอธิบาย แม้เมื่อ*มันหยาบใหญ่เป็น "อัตตา" ต่อเนื่องร่วม "เสพย์กาม" เสพย์โลกธรรม ๘ ตลอดจนเสพย์อบายมุขนั้น ก็คือ จิต คือ อัตตา เหมือนกัน มีสุข–มีทุกข์อยู่ อันเนื่องมาจากทวารกามด้วย* เราก็ได้เรียนรู้ **ขั้นหยาบ ขั้นใหญ่** และ ดับ–ฆ่า–วางมันมาจนช่ำชอง รู้จัก "อัตตาหยาบ" นั้นมาได้จริง จึงจะมารู้ "รูปจิต" **ขั้น "รูปพรหม"** ดังที่ได้อธิบายไปจนสุด "อสัญญีพรหม" และ "อกนิฏฐาพรหม" มาแล้ว นั่นเอง

และต่อจากนี้ เราก็**กำลังจะอธิบาย "อรูปจิต"** ซึ่งถ้าใครไม่รู้จักกับมันจริง ก็ยังหลงเสพย์สุขเพราะมัน ได้อีกอยู่นั่นเอง **เป็น "อรูปพรหม"**

พระโยคาวจร ผู้ปฏิบัติธรรมที่หยั่งลงถึงธรรมอยู่ ที่ดับ "กามสุขัลลิกะ" มาได้แล้ว สิ้น "กามราคะ" พ้นโอรัมภาคิยสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการมาได้แล้วสนิทก็ตาม ถ้าไม่รู้ "อัตตา" ขั้นละเอียด ไม่หัดดับ หัดฆ่า หัดวาง รูปจิต–อรูปจิต ให้ละเอียดอีก มันก็ยังจะสร้าง "อัตตา" ใหญ่ เป็น "ปรมาตมัน" ต่อไป เป็น**ส่วนสุดอีกฝั่งหนึ่งของโลก** ได้อยู่อีก อันเรียกว่า **"อัตตกิลมถานุโยค"** ยังจะมี "อกุศลจิต" ทั้ง ๑๒ ดวง อยู่เช่นกัน และ "อเหตุกจิต" ที่ลึกซ้อน ตาม "อกุศลจิต" ต่อไป ในรูปรอยของ รูปจิต–อรูปจิต ก็ยังจะมีอยู่ครบถ้วน ถ้าเรียนรู้จิต – เจตสิก – รูป หรือ กาย–เวทนา–จิต ไม่ถูกแท้ ตรง "ธรรม" อย่างละเอียดสุขุมจริง

"กามสุขัลลิกะ" กับ "อัตตกิลมถะ" จึงเป็นส่วนสุดสองฝั่งที่จะต้องรู้แท้รู้จริง ไม่หลงโต่งไปโต่งมา อยู่ในฝั่งไหน สั่งสม–เสพย์สม ไปให้มาก

482

ในฝั่งไหน ก็ไม่ได้ ต้องอยู่ตรงกลาง ต้องไม่หลงโลกย์ ไม่เหลือเศษ แม้เป็น "สุข" จนเป็นส่วนเกิน ให้ได้จริง ๆ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า **"เราไม่พัก (อัปปติฏฐะ) และเราไม่เพียร (อนายูหะ) ก็เป็นอันข้ามโอฆสงสารได้"** นั่นคือ ถ้า**หลงหยุดหลงพัก มากไป** ก็ไม่พ้นโอฆสงสาร หรือ ถ้าหลงเพียรหลง**สั่งสมมากไป** ก็ไม่พ้นโอฆสงสารอีกเช่นกัน **"มัชฌิมา" ตัวความปานกลาง - ความพอดีตัวนี้ จึงละเอียดสุขุมสุดยากนัก** ดังนี้ เป็นคำสอนใน "ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร" ซึ่งเป็น "พระธรรม" คำสอนบทแรกในพระพุทธศาสนา และเป็นบทสำคัญที่สุด ที่พระโยคาวจร จะต้องเอามาทบทวนสอบทานอย่างสำคัญ เมื่อล่วงพ้นโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ เบื้องต้นมาแล้ว เรายังมี "อัตตา" อยู่กับส่วนสุดฝ่าย อุทธัมภาคิยสังโยชน์อีก ๕ อันมี รูปราคะ–อรูปราคะ (ภวราคะ) ซึ่งเรากำลังหมายถึง รูปจิต–อรูปจิต เพราะความไม่รู้ตัวตนของ รูปจิต–อรูปจิต จริงแท้ *เราจึงยังเสพย์จิต ยังสั่งสม "ราคะ" ลงไป ให้ขึ้นเป็นรูปจิต–อรูปจิต*

เมื่อรู้แจ้งเข้าใจรูปจิตมาแล้ว จนถึงขั้น**จะหลง "ดับจิต" เล่น** เป็น **อภิสัญญานิโรธ หรือ อสัญญีพรหม** เราก็ไม่หลงสั่งสม–เสพย์สม หรือ ก่อสภาวะ ยึดสภาวะ "รูปพรหม" ให้มันรวมเป็น "อัตตา" ใส่จิต *(จะเรียนเพื่อรู้ก็ได้)* "รูปจิต" ก็สิ้นเชื้อ "รูปจิต" ก็ไม่ได้ "ก่อตน" เพราะเราไม่หลงหา "กำไร" (อาย) แม้ที่สุดหลง*กำไรด้วยการทำ "อสัญญีสัตว์" เสพย์เล่นเพียงน้อยนิด* (ทำเพื่อสาระ ทำเพื่อประโยชน์แท้ ก็ย่อมทำ) เราจึงจะได้ชื่อว่า "หมดสิ้น" ได้ ถึงขั้น "**อายตนะ**" *อันคือ "ไม่หลงแม้กำไรเพียงน้อยนิด"* (**ตน**=*น้อยนิด)* จึงจะเป็นผู้**สิ้นความเป็น "อสัญญีสัตตายตนะ" ที่สัตว์ชนิดหนึ่งในความเป็น "สัตตาวาส" (คือ ยังมีความเป็นสัตว์โลกอยู่) ขั้นละเอียดสุด ฝ่าย "รูปจิต"** *และยังมีฝ่าย "อรูปจิต" อีก*

สัตว์โลกทั้งหมดมี ๙ ระดับ เรียกว่า **"สัตตาวาส ๙"** คือ :–

๑. **"เดรัจฉาน"** คือ ผู้ยังเกิดวนเวียนอยู่กับความเป็นสัตว์ ๓ ชนิด (ติ + รัจฉาน) มี เทวดา (เสพย์กาม) – มนุษย์ – สัตว์นรก เพราะความไม่รู้จริงว่า

483

จิตอย่างไร คือ**ความเป็นสัตว์**ชนิดไหน ? และจะ**เลื่อนฐานะ** "ความเป็นสัตว์" นั้นๆ ได้อย่างไร ? กระทั่งจะ**ดับ** "ความเป็นสัตว์" นั้นๆ ได้อย่างไร ? จึงยังเป็น**สัตว์โลก**อยู่เต็มครบ (ผู้กำลังศึกษาปรมัตถ์ จงหยั่งถึง "เดรัจฉานสัตว์" ที่เป็นปรมัตถธรรม ให้ออกให้แจ้งเถิด อย่าไปหลงหมายเอาอยู่แต่ว่า เป็น นก หนู ปู ปลา)

๒. "**พรหม**" คือ ผู้ยังเกิดวนเวียนอยู่ในภูมิสูงขึ้น แม้จะพ้นความเป็น "เทวดากามาวจร" มาแล้ว แต่เพราะความไม่รู้แจ้งจริง ถึงแม้จะมีจิตสูงขึ้นแล้ว (อุบัติเทพ) เป็น "พรหม" ก็ยังยึดมั่น ยังไม่รู้ความ "ยึดตัวตน" ของตน ยังไม่รู้ความพอดี ความปานกลาง **ยังทำตนให้มีทุกข์** ก็ยังมี "*อบายภูมิ ๔*" ของ*ภูมิ*นั้นอยู่ และ ยังหลงเสพย์สุข ติดยึดสุขให้เป็นเชื้อแห่งทุกข์อยู่ ก็ยังความเป็น "เทวภพ" อยู่ จึงยังมี "เกิด" มี "ตาย" มีวัฏฏะอยู่ คือ ยังไม่พ้นความเป็น "รูปพรหม–อรูปพรหม" ไปได้ จึงยังคงเป็น "สัตว์โลกอยู่" เพียงพ้น "ความเป็นสัตว์โลก" ชั้นต่ำกว่ามาได้บ้าง ทุกข์–สุข ก็ดี โลภ–โกรธ ก็ดี จึงยังมีอยู่ตามฐาน

๓. "**อาภัสสราพรหม**" คือ ผู้ยังเกิดวนเวียนอยู่ในภูมิสูงขึ้นไปอีก เรียนรู้มากขึ้น ทำได้จริงขึ้น มีปัญญามีความสว่างมากขึ้น มีของจริง จนผู้อื่นสัมผัสรู้สัมผัสรับรสนั้น รอยนั้น ได้ จึง**หลงติด**สภาพที่ได้ดับ ได้ดี มีความรุ่งเรืองของตนนั้นอยู่ (**อาภัสสรา**=ความสว่าง, ความรุ่งเรือง)

๔. "**สุภกิณหาพรหม**" คือ ผู้ยังเกิดวนเวียนอยู่ในภูมิสูงขึ้นไปอีก เพราะยิ่งเรียนรู้ หรือ ยิ่งดีได้สูงขึ้นมากขึ้นไปใหญ่ *แต่ก็ยิ่ง***หลง***ความสูง* **หลง** *ความดีมากไปใหญ่ด้วย* การยิ่ง**หลงมาก** ยิ่ง**ยึดติดมาก** จึงกลายเป็น**ความชั่วความต่ำความมืด** หรือ เป็นเงามืด ที่จะมีแนบแฝงย้อนแย้งซ้ำมาเสมอ ถ้าไม่มีปัญญายอดยิ่งขึ้นไปรู้เท่าทันอีก ก็จะยิ่งหลงมันหนักใหญ่ ความถือตัวหนักยิ่งใหญ่ยิ่ง (**สุภะ**=ความดี, **กิณหา**=ความดำ) ก็ยิ่งจะเพิ่มความ เป็น "อัตตา" เป็นสัตว์โลกผู้มี "มานะ" (คือ จิตของตนยึดความเห็นความได้ ยึดปัญญายึดความเป็นของตน)มากขึ้นใหญ่ ดังที่ได้อธิบายผ่านมาแล้ว

๕. "**อากาสานัญจายตนพรหม**" คือ ผู้ยังเกิดวนเวียนยังทุกข์ยังสุขอยู่ในภูมิ "อรูป" ขั้นทิ้งวัตถุ ทิ้งธาตุดิน–น้ำ–ไฟ–ลมได้สนิทแล้ว เป็น "พรหม"

484

ไม่ติด "โลกธรรม" ของหยาบ เช่น วัตถุ–ลาภ–ยศ–สรรเสริญ–สุขด้วยกามคุณ ๕ เป็นต้น แม้แต่ขั้น "อัตตา" ที่เป็นภาพ เป็นรส ในภพแห่งจิต ก็ไม่ติดไม่ยึดแล้ว "รูปราคะ" ไม่มี แต่**ยังหลง**ความว่าง **หลง** "ปริเฉทรูป" หรือ **ติดยึด**ขั้น "อากาศธาตุ" **หลงติดยึด**ความไม่มีอะไร ที่นับเอาอารมณ์ว่าง ประหนึ่งอยู่กลาง "อากาศ" อันโปร่งโล่ง เป็นแดนเสพย์แดนสุข **หลงยึดหลงบั้น**ความว่าง ๆ ความเฉย ๆ เป็นภูมิดำรงตน เป็นพวกแหนงหน่าย ถือสา ไม่เอาแล้ว "รูปหยาบ" **ไปยึดมุ่งเสพย์ความว่าง สร้างความเปล่าความง่าย ๆ ความโล่ง ๆ เบา ๆ บาง ๆ บางทีก็สร้างเป็น "ตัว" ขึ้นมาใหญ่ จนตนต้องทุกข์จัด ทุกข์มากเอาด้วย** เป็นผู้ยังไม่รู้เท่าทัน "อรูป" อรูป จึงเป็นผีหลอกตน จนเป็นสุขเป็นทุกข์เอาได้อยู่ จึงยังเหลือ "ความเป็นสัตว์โลกอยู่" ลึกละเอียดสุขุมขึ้นอีกมากกว่าขั้น "สุภกิณหาพรหม" จริง ๆ ขั้นนี้นั้น ยิ่งถ้าไม่มี "สัมมาทิฏฐิ" บ้างแล้ว จะยิ่งอยู่กับมนุษย์ อยู่กับโลกเขาไม่ได้เอาทีเดียว โลกเขาวุ่นนิด ยุ่งหน่อย ก็ไม่เอากับเขาแล้ว จะวิ่งหนี*โลกที่มี "สังขาร" เป็นธรรมดา*ท่าเดียว นี่คือ ความหมายของ "อากาสานัญจายตนพรหม" แบบเป็นเรื่องของจิตวิญญาณของคนแท้ ๆ เป็นความหมายทาง "พุทธวิชชา" ตรง ๆ

ส่วน "อากาสานัญจายตนพรหม" แบบฤาษี เดียรถีย์**หลับตาแล้ว จึงจะเป็น**นั้น ก็คือ สภาพติด**นิมิตทางจิต** ที่นั่นเป็นสภาพแสงสว่างโล่งว่างโปร่งใสอยู่ในจิตกัน มันว่างโล่งไม่มีขีดขั้น โปร่งเบาสบาย และอร่อย ชวนติดชวนยึดจริง ๆ ก็เท่านี้เอง ! ลืมตาออกมา ก็ไม่ได้เป็น "พรหม" แล้ว ก็เป็นสัตว์โลกที่ติด "รูปหยาบ" ธรรมดา ๆ บางคนติดกามอยู่ปกติ บางคนติด "อบายมุข" เสียด้วยซ้ำ

๖. "**วิญญาณัญจายตนพรหม**" คือ ผู้ยังเกิดวนเวียนอยู่ในภูมิ "อรูป" ขั้นทิ้ง "อรูปนอก" ทั้งหลาย ที่เรียกว่า "พหิทธารูปานิ" ได้แท้จริง ไม่ทุกข์ ไม่สุขอันเนื่องมาจากแม้ขั้น "รูป–อรูป" ที่เป็นภายนอก ก็ได้แล้ว แต่**ยังติด** "อรูป" ขั้นที่เรียกว่า "อัชฌัตตังอรูปสัญญี" คือ ยังมีการกำหนดรู้เฉพาะตัว **ยึดติด ที่ตัวรู้ ตัวหลงอยู่คนเดียว สุขคนเดียว ทุกข์คนเดียว ไม่มีใครอาจรู้ด้วยได้** ยังเหลือภพ ยังเหลือภูมิละเอียดลึกซึ้ง อันเป็นเศษกิเลส

485

ขึ้นอุปกิเลส ขึ้นอัตตาตัวตนของจิตของวิญญาณแท้ ๆ จริง ๆ ที่รู้อยู่เอง ไม่รู้อยู่เอง แต่ปั้นอยู่เอง และ ยึดเอง–ปล่อยเอง อยู่แต่เฉพาะตนจริง ๆ

ถ้าเป็นผู้มี "สัมมาทิฏฐิ" ก็คือ ผู้รู้เท่าทัน "รูปหยาบ–รูปภายนอก" ไม่แหนงหน่าย ไม่ถือสา "รูปธรรม" ต่างๆ ได้แล้ว และเป็นผู้ไม่ทุกข์ร้อน อันเนื่องมาแต่ "รูปธรรม" ต่าง ๆ ได้แล้ว ซึ่งจะมีสุขมีทุกข์ ก็เป็นเรื่องลึกขึ้นไปอีกเป็นขั้น "อรูปธรรม" จริง ๆ **ขั้นเรื่องนิดน้อยบางกว่าลม ขั้นไม่มีอะไรเลยแต่ร้อนกว่าไฟ เหลวไหลยิ่งกว่าน้ำ หลงยึด หลงเกาะติดตัว จับตน แข็งตาย จริงจังเอาเป็นเอาตายยิ่งกว่าดิน** ทั้ง ๆ ที่คนอื่น ๆ เขาเห็นว่า แสนเปล่า แสนเฉย แสนว่าง แสนที่จะไม่มีอะไรในสายลม ไม่มีอะไรในสภาพนั้น ๆ เลย แต่มันมีอะไรใน "ภพอรูปธรรม หรือ นามธรรม" ของเขาจริง ๆ ผู้อื่นเขาจะไม่รู้สึกว่า "มี" ยิ่งชาวโลกหยาบ ๆ ใน "กามโลก–รูปโลก" จะมีความรู้สึกว่า ไม่เห็นจะเป็น "ความเป็น – ความมี" อะไร ! ไม่เห็นเป็นเรื่อง ? ! แต่ "พรหม" ขั้นนี้ เขาเป็น–เขามี ! เขายึดเขาถือ ! เขามันขั้น**ปั้น "อากาส" ปั้น "อรูป" เป็นตัว**จริง ๆ เขาจึงยังมีเกิด–มีดับ มีทุกข์–มีสุข อยู่ในภพในภูมินี้ **นี้คือความหมายของ "วิญญาณัญจายตนพรหม" แบบเป็นเรื่องของจิตวิญญาณของคนแท้ ๆ เป็นความหมายทาง "พุทธวิชชา" ตรง ๆ**

ส่วน "วิญญาณัญจายตนพรหม" แบบฤๅษี เดียรถีย์ หลับตาแล้วจึงจะเป็นนั้น ก็คือ สภาพติด **นิมิตของจิต** ที่เมื่อปั้นแสงสว่างโล่งว่างได้แล้ว (คือ "อากาสานัญจายตนะ") ก็พยายามปั้นตน ปั้นตัวขึ้นมาเป็น "วิญญาณ" ของผู้นั้น "วิญญาณ" ของผู้นี้ เช่น วิญญาณของคนตายไปแล้ว วิญญาณของผี วิญญาณของเทวดา วิญญาณของพรหม วิญญาณของพระอริยะที่ตายไปแล้ว ขนาดวิญญาณของพระพุทธเจ้า เขาก็อาจสามารถปั้นขึ้นมาให้ตนรู้ตนเห็นกันได้ ซึ่งก็เกิดตามความรู้–ความสามารถ**จะให้เป็นจริงเป็นจังที่สุดได้**ของเดียรถีย์ฤๅษีผู้นั่งหลับตาปั้นนั้นๆเอง *ผู้มีความเก่ง – ความรู้ "ในภายในจริง" มากเท่าใด ก็ปั้นได้ใกล้เคียง "ของจริง" หรือ เป็น "ความถูกต้องจริง" ได้มากที่สุดเท่านั้น ๆ*

ที่จริงนั้น มันคือ "อัตตา" คือ **ตัวตน***ของจิต ของวิญญาณของตนเอง* ที่พยายามปั้น ที่พยายามทำให้เกิดขึ้นให้ได้ จนสำเร็จ การได้รู้ได้เห็นวิญญาณผี

486

วิญญาณเทวดาต่าง ๆ ฯลฯ จนเป็นรูปเป็นร่างชัด ๆ เจน ๆ ในจิตของตนเองนี้ ผู้ทำได้จนสำเร็จ ท่านเรียกว่า **"มโนมยอัตตปฏิลาโภ"** เป็นผู้ได้สมใจในการปั้น **"รูป" ปั้นตัวขึ้นสำเร็จด้วยจิตของตนเอง**

ถ้าผู้ใด **ไม่มีปัญญารู้เท่าทันใน "สมมุติสัจจะ" หรือ "ปรมัตถสัจจะ" กันอย่างแท้จริง** ก็จะยังคง**หลงจริง**อยู่ใน "สมมุติ-สัจจะ" นี้ไปตลอดตราบนั้น นั่นเอง เมื่อใดผู้ใด**รู้เท่าทันได้ใน "สม-มุติสัจจะ" เหล่านั้น ว่า เป็นเพียงสิ่งแสดงให้รู้ เป็นเพียงสื่อความหมายอย่างหนึ่ง ที่บอกแจ้งภูมิรู้ของเราเองแท้ๆ** ผู้นั้น ก็**จะได้ประโยชน์จาก "มโนมย-อัตตา" นั้นๆ**

แต่ถ้าผู้ใดไม่รู้เท่าทัน แถมหลงใหล และซ้ำมี "กิเลส" อีก ก็จะเป็นนักปั้นนักเนรมิต สิ่งที่ไม่มีตัวตน–ไม่มีรูป อะไร ("อรูป" จริงๆ) ขึ้นมามีตัวตน มีรูป มีเรื่องเลอะเทอะออกมามอมเมามนุษย์โลกยิ่ง ๆ ขึ้นได้จริง ๆ

สัตว์โลกผู้นี้จึงวนอยู่ใน "สัตตาวาส" นี้อยู่นั่นเอง เพื่อสร้าง "มายา" ขึ้นมาให้โลกยุ่งยากมากเรื่องยิ่ง ๆ ขึ้น เป็นบาป เป็นเวร เป็นวิบากแก่ตนเอง โดยไม่รู้ตัวเรื่อยไป **ผู้ใดเป็นเช่นนี้ มีเช่นนี้อยู่จริง ก็จงระวังสำนึกสำเหนียกตนให้ได้เถิด !**

๗. **"อากิญจัญญายตนพรหม"** คือ ผู้ยังเกิดวนเวียนอยู่ในภูมิ "อรูป" ขั้น**ติดยึด** "*ความไม่มีแม้แต่น้อย*" สำหรับเป้าหมายแห่ง "พุทธศาสนา" นั้น คือ **ทำให้** *กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน หรือ โลภะ–โทสะ–โมหะ แม้อย่างหยาบ–กลาง–ละเอียด* **ให้ "ไม่มีแม้แต่น้อย" หรือ ให้หมดสิ้นเกลี้ยง แม้ "นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มี" ให้ได้** *แม้เศษนิด ธุลีน้อยของอนุสัย–อาสวะ ใดก็* **จะต้องให้หมดเกลี้ยง ดับสนิท** ซึ่งจะไม่หมายว่า **ดับจิต** หรือ **ดับความรับรู้ในจิต**ให้หมดสิ้นเกลี้ยง เป็น "อสัญญี" จน**เลยเถิดไป**เป็นพวกหลงผิดทำร้าย "อายตนะ" หรือ พวก **ทำลาย** "อายตนะ" **ทำลาย** "จิต" **ทำลาย** "ธาตุรู้" ของตนเอง ตามที่ฤาษี เดียรถีย์ทั้งหลายส่วนใหญ่พากันหมายอย่างนั้น ไม่ !

487

ดังนั้น "อากิญจัญญายตนพรหม" **ตามความหมายของ "พุทธ" แท้ๆ จริงๆ เป็นปรมัตถ์** จึงคือ ผู้รู้ และ ผู้ทำให้เป็นไปได้ในสภาพผู้มีจิตวิญญาณที่เป็นธาตุรู้อันบริบูรณ์ และ เป็นอยู่ในสภาพคนปกติ รู้อย่างมีปัญญาเข้าใจในอกุศล–กุศล ในทุจริต–สุจริต ในส่วนที่เป็นโลภะ–โทสะ–โมหะ หรือ อโลภะ – อโทสะ – อโมหะ แล้วก็ทำให้สิ่งที่ไม่ดีไม่ควรนั้นหมดไปอย่างสิ้นเกลี้ยง "นิดหนึ่งน้อยหนึ่ง" ก็ไม่มีให้ได้แล้ว นั่นคือ บริบูรณ์ บรรลุแล้ว สำเร็จแล้ว จบเท่านี้ไม่**เลยเถิด** ไม่วนเลอะเลยไปหลง "อรูป" ใดๆ อีก (ยิ่งขั้น "รูป" ก็ยิ่งต้องไม่หลง ให้ได้มาก่อน)

ส่วน **"อากิญจัญญายตนพรหม" แบบฤาษี เดียรถีย์ หลับตาแล้วจึงจะเป็น** นั้น ก็คือ สภาพติด**นิมิตของจิต** โดยผู้ติดพยายามทำให้ "จิตหมดความรับรู้" พยายามทำ "จิต" ให้ไม่เป็น "จิต" (คือ ไม่ให้มันมีสภาวะ "รับรู้") หรือ ทำ "จิต" ให้เป็นไปตามที่ตนหมายไว้ (**นิมิต**=เครื่องกำหนดหมาย) ตนหลงกำหนดเอา ว่า **การมีจิตเป็นสภาพดับสนิท แบบไม่รับรู้อะไรเลย "นิดหนึ่งน้อยหนึ่ง" ก็ไม่ให้รับรู้อะไรเลย ได้ นั่นคือ ความควรได้ควรเป็น (คือ หลงว่า เป็นทางพาไปสู่นิพพาน หรือ หลงว่า เป็นนิพพานเอาเลยก็มี)** เขาจึงพยายามทำเอา ก็จะเห็นว่า เป็น "ผล" เมื่อทำได้ จึงยึด "ผล" ที่ทำได้นี้ เป็นความสำเร็จ ยิ่งถ้าหลงเป็น "สุข" ก็ยิ่งจะผูกยิ่งจะติดเสริมเข้าไปอีก หรือ *ยิ่งหลงผิดไปหนักกว่านั้น โดยพาลเข้าใจว่า นี่แหละคือ "นิโรธอริยสัจ" นี่แหละคือ "สภาพนิพพาน" แล้วล่ะก้อ !* เขาก็ยิ่งจะติดหนักร้าย ยึดเอามากๆ อย่างแน่นอน เขาจึงยังคงทำการ "ดับจิต" **ทั้งเป็น "รสเสพย์" ทั้งเป็นการเพิ่ม "ความหลงผิด" (โมหะ) ด้วยความพยายามอยู่** วันแล้ววันเล่า กัปป์แล้วกัปป์เล่า

ผู้นั้นจึงยังคงเป็น "สัตตาวาส" หรือ ยังคงเป็น**สัตว์โลก**ที่เวียนเกิด เวียนดับอยู่ระหว่าง ทำให้ตัว "ดับจิต" ก็เป็น "พรหม" แบบที่ตัวหมายได้ พอปล่อยคลายกรรมวิธีออกมาเป็นมนุษย์ธรรมดาๆ ก็ไม่เป็น "อากิญจัญญายตนะ" แล้ว มันก็ไม่รู้จักแล้ว ไม่เป็นเสร็จ สักที อยู่นั่นเอง

ซึ่งต่างกับ "อากิญจัญญายตนะ" ของพุทธศาสนาหมาย คือ ดับ "กิเลส" ในจิตให้หมดสิ้น โดยวิธีทำความรู้จัก "กิเลส" ให้จริงให้บ่อยเวลา หัดดับทั้งเวลาลืมตา – หลับตาทำอะไรอยู่ก็พยายามมี "สติ" ตรวจรู้กิเลสของตนอยู่เสมอและพยายาม "ดับ" มัน ลดมัน ละมัน ฆ่ามันเสมอ ๆ (เรียกว่าทำ "สติปัฏฐาน") เมื่อดับกิเลสได้หมดสิ้น แม้นิด แม้น้อย ก็ไม่มีก็ไม่เหลือเศษละอองใด ๆ จริง ๆ **ก็เป็นจบ - เสร็จแล้ว** แล้วก็ไม่ต้องมามีใหม่มาดับใหม่อีก **มีเสร็จแล้วก็เลิกกันไม่เวียนดับเวียนเกิดใหม่อีก**

แต่ถ้าใครนั่งหลับตา "ดับจิต" แล้ว **มีผลช่วย** ให้ตนรู้จักกิเลสได้มากขึ้น หรือ ทำให้ตนมี "ศรัทธา" ในการจะเพ่งเพียรเรียนรู้จักกิเลส ทำการฆ่ากิเลสได้ยิ่ง ๆ ขึ้น และ**ข้อสำคัญ**ตนก็ไม่ "หลงเสพย์" ไม่หลงติด "การดับจิต" นั้น เป็นของอร่อย เป็นสภาพยึดเป็น "สุขส่วนเกิน" **ก็จงทำเถิด** ซึ่งจะต้องรู้ ต้องเข้าใจให้ชัด ๆ **ในความหมายนี้** เป็น "สัมมาทิฏฐิ" ดี ๆ ถ้ายังไม่เข้าใจชัดเป็น "สัมมาทิฏฐิ" จริง ก็อย่าเพิ่งไปทำเลย

"**สัตตาวาส**" ตั้งแต่ ระดับ ๑–๗ ที่ผ่านมานี้ ยังล้วนเป็นส่วนที่ยังมีนิมิต หรือ มีการก่ออารมณ์เสพย์ เพิ่มอารมณ์หลง (โมหคต) ให้ใหญ่ขึ้น ๆ มีลักษณะของ "ธาตุรู้" ที่ยังหยาบใหญ่อยู่ ยังไม่ใช่ส่วนที่ถึงขั้นรู้แจ้งความ "น้อยนิด" (ตน) แท้ หรือ คือ น้อมใจทำใจไปในการหลุดพ้น หรือ ทำตนให้เป็นสัตว์ที่**เป็น "ประโยชน์สูง" (อาย) "ประหยัดสุด" (ตน) ได้จริง** จึงยังเรียกว่า เป็นพวก "วิญญาณฐิติ" คือ ยังไม่ใช่พวกที่จะดับ "ธาตุเกิด" หรือ ทำให้ "ตัวตน" ลดน้อยลงจริง จนเป็นสัตว์ขั้น "อรูปสัตว์" ได้แท้ แม้แต่ "อากิญจัญญายตนพรหม" นั้น ก็ยังนับเป็นพวก "วิญญาณฐิติ" อยู่ ยังไม่ใช่ "อายตนะพรหม" แท้อะไร ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ผู้เข้าใจผิดว่า "อากิญจัญญายตนะ" เป็น "อสัญญี" เท่านั้น ที่ทำไปตามความหลงผิดจริง โดยความจริงแล้วยังไม่ใช่ "อสัญญีสัตตายตน" ดอก !

๘. **"อสัญญีสัตตายตนพรหม"** จึงคือ สัตตาวาส ขั้นสูงขึ้นมาอีก

เป็นระดับสุขุมเข้าใจได้ยากยิ่งขึ้น เป็น**ความรู้ขั้นซับซ้อน, ตื้กลับ, วกวน, ย้อนแย้ง** ทีเดียว ผู้รู้ต่างก็พยายามศึกษา พยายามบอกความรู้ความเห็นของตนกันออกมา ซึ่งในระดับความเข้าใจง่ายๆ ต้นๆ ก็อาจจะถูก และอาจจะตรงกันได้ แต่ความจริงขั้นสูงขึ้นมันมีอีก

ขั้นง่ายๆ ที่เข้าใจกันอยู่นั้น จะว่าถูก ก็พอได้ สำหรับเบื้องต้น แต่ก็เป็น "ความถูกต้องของความผิด" จะว่าถูกเป็นที่สุด ก็ยังไม่ได้ จะเรียกว่า ผิด ก็ยังได้ด้วยซ้ำ คือ "อสัญญีสัตตายตนพรหม" นี้ ก็เข้าใจกันว่า เป็นสภาพของผู้ยังเกิดวนเวียนอยู่ในภูมิที่**หลงยึด**เน้นชัดลงไปเลยว่า เป็น "อสัญญี" ตามที่ "ผู้เขียน" เคยได้พูดถึง และ ได้อธิบายมามากแล้ว หมายความว่า เป็นการไม่รับรู้ เป็นการดับสัญญา การไม่ไปมีความจดจำอะไรไว้ การไม่ยอมกำหนดไม่ยอมรับสภาพที่สัมผัสรู้ใดๆ การทำตนเหมือนคนสลบสนิท หรือ เหมือนคนตายคนไม่มีจิตไม่มีวิญญาณ ไม่มีธาตุรู้เลย นั้น เป็นการดี เป็นการสิ้นทุกข์แท้ และ เห็นเป็นกำไร (อาย) เห็นเป็นประโยชน์แท้ (อาย) เห็นเป็นจุดสูงสุด

การเข้าใจ (ทิฏฐิ) เช่นนี้แหละ การหลงยึด (อุปาทาน) เช่นนี้แหละ จึงคือ "ตน" หรือคือ "ตัวเกิด" สัตว์โลกที่หลงการปั้นตัวเกิดชนิดนี้ขึ้นมา โดยคิดว่า เป็นประโยชน์ ว่า เป็นกำไร หรือ หลงการทำความดับสัญญา ดับความกำหนดหมายลงไปให้สิ้นนี้ เป็นประโยชน์แท้ เป็นดีสุด เป็นมรรคผลจริง จึงเรียกว่า "อายตนสัตว์" แท้ ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นการหลงเสพย์ "อัตตา" (สภาพทำ "ตน" อย่างนี้ เป็นสุข เป็น "กำไร" (อาย) ให้แก่ตัวเอง) จึงคือ ความ**เลยเถิด** หรือ**สุขส่วนเกิน**แท้ๆ ชัดๆ การทำตนให้ไม่รู้โลก ไม่รับรู้ ไม่เล่าเรียนนั้น ไม่ใช่วิสัยของมนุษย์ประเสริฐ หรือ สัตว์ประเสริฐ ซึ่งความหลงผิดชนิดนี้ ก็เป็นได้จริงมีได้จริง เสียด้วย แต่พุทธศาสนาไม่สนับสนุน ไม่สอนให้เป็นเช่นนี้ ไม่ให้หลงผิดยึดเอาสิ่งนี้สภาพนี้เป็นของดี และ**การทำอย่างนี้นั้น ไม่ใช่ทั้งมรรค ไม่ใช่ทั้งผลในพุทธศาสนา** *แต่เป็นสภาพที่จะเรียนรู้บ้างก็ได้* แต่ต้องมี "สัมมาทิฏฐิ" จริงๆ

ผู้มี**ความหลง**เช่นนี้มีจริง และ เขาก็หลงฝึก การดับจิต ทำการไม่รับรู้ให้แก่ตนเอาจริงๆ **หลง**เป็น "มรรค" **หลง**เป็น "ผล" ในทางพุทธศาสนาเอาจริงๆ

490

เขาจึงเป็น "สัตตาวาส" คือ เป็นสัตว์ที่ยังวนเวียนอยู่ในภพอย่างนี้ ภูมิอย่างนี้ตลอดไป (เพราะ "มิจฉาทิฏฐิ") การ **หลงผิด** อย่างนี้ มันเป็นความเข้าใจขั้นต้น ๆ ต้น ๆ เป็นแค่ **ความหลงผิดใน** *ความยังไม่ถูกต้องความหมาย* **ของ "อสัญญีสัตตายตนพรหม" หรือ เป็นความรู้ผิด ๆ ที่ยังไม่เข้าใกล้ "ความหมาย" ที่ถูกของ** ***ภูมิขั้นนี้*** **เลยด้วยซ้ำไป**

ผู้**ไม่หลงผิด**ขั้นที่กล่าวมานี้ ก็ดีแล้ว เรียกว่า **ยังเป็นผู้ไม่หลงผิดอย่างเลยเถิด หรือ เป็นผู้ไม่หลงผิดขั้นต่ำสุด** (ในที่นี้จึงไม่ได้นับ "อสัญญีสัตว์" เป็น ชั้นที่ ๕)

ดียิ่งกว่านี้ ถูกกว่านี้ ก็คือ นอกจากไม่ **หลงผิด** ไม่ได้คิดเห็นผิดไปเช่นนี้แล้ว ก็จะต้องทำความรู้ความกำหนดหมาย ให้เข้าใจความจริงตามสภาวะจริงของสิ่งที่เป็นขั้น **อรูป**ด้วยว่า เราไม่มี ไม่เป็น เช่นนั้นๆ แม้นิดหนึ่งน้อยหนึ่ง เราก็ไม่มีความหลง ไม่มีความแฝงนะ ! (ทำให้เป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" ให้ได้ นั่นเอง) เราจึงจะได้ชื่อว่า เป็นสัตว์สูงกว่าภูมิ "อากิญจัญญายตนะ" เป็นพรหมที่ขึ้นสู่ภูมิ "อสัญญี-สัตตายตนะ" ใกล้นิพพานเข้ามาจริง และสุขุมประณีตเข้าขั้น "อสัญญี" ของ**อรูปภูมิ**แท้

นั่นคือ ความไม่หลงผิด และ ไม่มีสิ่งผิดในความผิด หรือ ในความ ไม่ถูกต้อง

ทีนี้ สูงขึ้นมาอีก เราก็จะต้อง ไม่ผิด ไม่หลงผิด ในความถูกต้องเพิ่มขึ้นอีก และ **ต้องมี "ความเป็น" อย่างที่ถูกต้องดำเนินบทอยู่ด้วย** จึงจะเป็นของจริง เป็นความจริงขึ้นมาอีก จะได้สูงกว่า "อสัญญีสัตว์" ขั้น **รูปพรหม** ขั้น **วิญญาณฐิติ**

นั่นคือ ตามความจริงแท้แล้ว "อสัญญีสัตตายตนพรหม" นี้ **ความหมายขั้นสูง ขั้นถูกต้องแล้ว** มันหาได้หมายความว่า *ไม่กำหนดสัญญา หรือ ไม่รับรู้ หรือ ดับความรับรู้ อะไรต่าง ๆ* ดั่งความหมายตื้น ๆ นั้น ไม่ ! **มันกลับตรงกันข้าม** มันหมายความว่า *สัตว์โลก* (**สัตต**) *ผู้มีทวารรับทวารรู้อยู่ครบ*(**อายตนะ**)*นั้น ถ้าไม่กำหนดหมาย ไม่ทำความสำคัญในความหมาย ให้รู้ชัดแท้แทงทะลุถึงความจริงถึงแก่นสารให้ได้* (**อสัญญี**) *นั่นต่างหาก คือ สัตว์โลกขั้นต่ำเป็นความผิดของสัตว์โลก ที่หวังความ ประเสริฐ หวังความเจริญก้าวหน้า โดยแท้* (คือ ผิดจากความเป็น "มนุษย์" โดยสัจจะ) **วิสัยของมนุษย์แท้ หรือ สัตว์ประเสริฐจริง จะต้องรู้ความสำคัญใน "สัญญา" และจะไม่เป็นสัตว์โลกที่ "อสัญญา"**

491

หรือ "อสัญญี" เป็นอันขาด กล่าวคือ จะไม่เป็นสัตว์โลกที่ไร้การกำหนดหมาย ไร้การเรียนรู้ในความสำคัญ ความละเอียดลออ เป็นอันขาด*(อสัญญีสัตตายตนะ= อสัญญี+สัตต+อายตนะ)* จะเป็นผู้เพียรใน "นานัตตสัญญา" คือ จะเรียนรู้เท่าทันใน "อัตตา" ต่างๆ ของตนที่มันยังเป็นยังมีอยู่จริงในตน ให้ถ้วนทั่ว ให้ได้ เพื่อจะได้ **ลด ละ ล้าง** ให้มันเป็น "**อนัตตา**" ได้ถูกรูปถูกนาม มิใช่ไปหลงผิดนั่งคิดปั้น "**อนัตตา**" ขึ้นมาเป็นตัวได้ ดังนั้น "**อัตตา**" นานาชนิด หรือ ที่ต่างๆกัน ที่แปลกๆ กันอยู่ ใดๆ(**นานะ**) ก็จะพยายามกำหนดรู้เรียนรู้ให้สำคัญ ให้เกิด "**สัญญา**" ใน "อัตตา" ทุกอัตตาของตนให้ได้ (**นานัตตสัญญา=นานะ+อัตตา+สัญญา**) จึงจะได้**ล้าง**มันถูก

ผู้มี**มรรควิธี ขนาดนี้** ดังนี้จริง จึงคือ ผู้เป็นสัตว์โลกขั้นสูงแท้ ขั้นหยั่งแทง *"อัตตา"* **จริง ขั้นหยั่งรู้ กำหนดรู้ "อรูปธรรม"** กันทีเดียว เป็น**พระอริยเจ้าภูมิอนาคามี**กันเลยแหละ ถ้าจะหมายเอาตาม**ฐาน**แท้ๆ จริงๆ กันแล้ว เพราะเป็นสัตว์โลกที่สูงละเอียด เกือบจะพ้นภพพ้นภูมิแห่งการเวียนว่ายอยู่ในความเป็นสัตว์โลก (สัตตาวาส ขั้น ๘) กันแล้วนี่ ! เป็นผู้เหลือภพภูมิขั้น "โลกอัตตา" เป็นภวตัณหา ขั้นวิภวตัณหา คือ เป็น "ภพ" ขั้น "วิภพ" เป็นเรื่องของจิตในจิตกัน ขั้นสุขุมประณีต "อรูปจิต" แล้วจริงๆ แต่ก็ยังคือ ผู้ต้องรู้ ต้องเรียนรู้อยู่ จึงยังเป็น "สัตตาวาส" อยู่ หากพากเพียร กำหนด สัญญา เรียนรู้ได้สูงขึ้น ปลดปล่อยได้จริงขึ้น ก็จะเลื่อนขึ้นไปเป็นภูมิสูงขึ้น **สัตตาวาส ชั้นที่ ๙** หากยัง "สัญญา" ไม่ดี คือ *สัญญายังไม่เป็น "เวทยิต" (ซึ่งหมายความว่า เกิดรับซับซาบได้แล้ว , รู้ถึงอารมณ์นั้นๆ จริงแล้ว)* แต่หากยังเพียรอยู่ พยายามอยู่ ก็ยังชื่อว่า "**อสัญญีสัตตายตนพรหม**" ยังไม่ได้เลื่อนภูมิขึ้นจริง **ก็เพราะยังไม่เกิด "สัญญาเวทยิต" จริงเท่านั้น ถ้าหากเกิด "สัญญาได้รับซับซาบ ได้แท้ถึงจริงแล้ว" (สัญญาเวทยิต)** ก็จึงจะเลื่อนขึ้นเป็น "สัตตาวาส ชั้นที่ ๙" ขึ้นไปเรื่อยๆ จริง ถ้าไม่มีอะไรบกพร่องอีกเลย และมีดที่สุดแห่งที่สุดแล้วก็พ้นความเป็น "สัตตาวาส" เป็น อรหันต์ เลย

จึงจะต้องรู้ให้สำคัญว่า จะต้อง "สัญญา" ให้เข้าขั้น "เวทยิต" ขึ้นเรื่อยๆ อย่า "อสัญญา" อยู่ หรือ อย่า "อสัญญี" เลย มันยังเป็น "สัตตาวาส"

๙. "**เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม**" จึงคือ ผู้ที่มีภูมิอีกขั้นเดียว ก็จะหลุดพ้น เป็นนิพพาน สิ้นความเป็นสัตว์โลก หมดสภาพ "สัตตาวาส" กัน

และความหมายอันแท้จริง ก็คือ ผู้ "รู้ยังไม่สิ้นสุด" ยัง**ไม่พ้น** วิจิกิจฉา สุดท้ายอย่างแน่แท้ แม้จะรู้มากรู้ลึกซึ้งอย่างไร ก็ตาม ถ้ายังไม่โล่งสุด จนพ้นสงสัย พ้นขัดข้องกั้น ขั้นทะลวงทะลุโล่งแจ้งแล้วละก้อ ก็ยังคือ ส่วนเหลือ ที่เรียกว่า **ยังเป็นสัตว์โลก** ประเภท "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" อยู่ นั่นเอง

คือ จะว่า "ไม่รู้" นั้น ไม่ใช่แน่ ก็รู้ๆของตนอยู่ แต่ก็ยังมีส่วนเหลือเศษที่ทำให้ฉงนบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ บางครั้ง บางส่วน บางอารมณ์ บางโอกาส บางเหตุปัจจัย เป็นธุลีแห่ง "ความไม่รู้" สุดท้าย หรือ เศษทุกข์ธุลีละอองสุดท้าย เท่านั้นเอง ถ้าได้รู้ "ตัว" (อัตตา) นี้ แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเมื่อใด หรือ จิตโล่งโปร่ง สลัดหลุดถูก "ตัว" (อัตตา) นี้แท้ ๆ ได้เมื่อไร ก็นั่นแหละคือ "นิโรธ" สุดท้าย คือ "สัญญาเวทยิต" จริง พ้นความเป็น "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" ได้กันล่ะ

ก็เป็นผู้**ดับ**(*นิโรธ*)**สัตว์โง่** (*อวิชชา*) **ลงได้ถึงขั้นสุด** เป็นผู้**เกิดความกำหนดรู้, มีความหมาย, ได้ความสำคัญ, ถึง "ความเป็น" นั้นๆแท้จริงแล้ว**(*สัญญาเวทยิต*) ดังนี้ ก็ถือว่า พ้น "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" เป็นผู้ถึงซึ่ง "สัญญาเวทยิตนิโรธ" สิ้นความเป็นสัตว์โลกที่จะต้องเหลือ "อาวาส" หรือ สิ้นที่ ๆ จะเวียนเกิดเวียนดับกันอีก มันรู้ใน "เกิด" รู้ใน "ดับ" อย่างสิ้นสงสัย สิ้นทุกข์สิ้นสุขในตนอย่างเป็นจริง

ดังนั้น "**เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม**" จึงมิใช่ภูมิตื้น ๆ เขิน ๆ มันเป็นภูมิที่**พ้น** "**อากิญจัญญายตนะ**" **จริง ๆ** คือ มันรู้จัก "ความไม่มีแม้นิดแม้น้อย" ได้จริง ทั้งรู้ ทั้งทำให้เป็นผู้ "ไม่มีแม้นิดแม้น้อย" ในสิ่งนั้นสภาพนั้นๆ ได้ **อย่างถูกธรรม**จริง ๆ ด้วย และเป็นภูมิที่**พ้น** "**อสัญญีสัตตายตนะ**" ดังได้อธิบายมาคร่าว ๆ แล้วนั้น**อย่างถูกธรรม**จริง ๆ อีก คือ มัน**พ้น** "**ความไม่กำหนด ไม่สำคัญมั่นหมาย**" **พ้น** "**ความไม่รับไม่รู้**" **พ้น** "**ความดับดิ่งนิ่งใบ้**" **กลายเป็นผู้รู้ ผู้สำคัญถูก ผู้เข้าใจรู้แจ้งในความหมายต่าง ๆ ได้แล้วจริง**

493

พ้น "**อัตตาต่างๆ (นานัตตะ)** มาได้ ด้วย "**สัญญา**" ถึงขั้น "**เวทยิต**" ขึ้นมาเรื่อยๆ "**เศษหลง**" ธุลีละอองสุดท้ายใด **ที่ยังตกหล่น** เท่านั้นเอง ที่เรียกว่า "**เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม**" แม้เป็นเศษ "พรหม" ขั้นสุทธาวาสสุดท้ายปานใด แต่ยังหลง "พรหม" ยังไม่ปล่อยวางสิ้นให้เป็น "พุทธ" ดังได้อธิบายผ่านมาแล้ว และ "อุปกิเลส" เศษน้อยใดๆ ที่ทำให้ยังไม่ถึงขั้น "สัญญาเวทยิตนิโรธ" ก็นั่นแหละคือ ความยังไม่บริบูรณ์ ที่ยังได้ชื่อว่า สัตตาวาส ชั้นที่ ๙ ผู้นั้นเป็นผู้ยังเสียดายเศษธุลีสุดท้าย ประหนึ่ง "เหลือหางช้างติดพวยกา" อยู่ นี่แหละความเป็น "อายตน" (ยังยอมทิ้งธุลีกำไรนั้นไม่ลง)

นี่คือ ความหมายของ "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" ตามภูมิแห่ง "พุทธวิชชา หรือ พุทธศาสนา" แท้ๆ ที่เป็นนัยะถูกต้อง

แต่ก็ยังมีผู้เข้าใจ กำหนด (สัญญา) ความเป็น "เนวสัญญานาสัญญายตน-พรหม" เป็นลักษณะอื่น มีสภาพอื่นๆ ที่ต่างจากที่อธิบายนี้ อยู่อีกมากสภาพมากลักษณะ ซึ่งก็ล้วน "ถูก" ทั้งนั้น คือ **ถูกแล้ว ที่มัน "ผิด"** เช่น :–

กำหนดหมาย หรือ ตีความหมายเอาว่า "**เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม**" คือ พวกรู้บ้างไม่รู้บ้าง ทนต่อการรู้ไม่ได้บ้าง แต่ก็ยังเกิดวนเวียนอยู่ในภูมิที่หลงผิดโดยยึดว่า การรับรู้ ก็รู้ให้น้อยที่สุด อย่าไปกำหนดหมายอะไรกับใครให้มากเป็นอันขาด ถ้าขืนไปกำหนดจดจำรู้ชัดมั่นหมายเข้ามากๆ จะเป็นทุกข์ หรือไม่ก็ ดับจิตเล่นให้มันเป็นคนอยู่ในสภาพ "รู้ไม่เต็ม" หรือ "รู้ลางๆเลือนๆ" มันก็เลยกลายเป็นคนสติไม่เต็ม ("สติ" นั้น *แปลว่า เต็มที่ หรือ ครบถ้วน คือ สภาวะอะไรที่กำหนดเต็มเท่าใด ก็ต้องมีสภาวะนั้นเต็มที่ ถ้านับเอาร้อยเป็นรู้สูงสุด ก็จะต้องรู้ให้ชัดเจนเต็มร้อยอยู่กับสิ่งนั้น จึงเรียกว่า "สติ")* จะเป็นการทำตนโดยวิธี "นั่งหลับตาสมาธิ" แล้วให้จิตมันอยู่ในสภาวะรำไรๆ จะว่ามีสติรู้อะไร ก็ไม่ใช่ จะว่าไม่รู้ ก็ไม่เชิงอย่างนั้น ก็ตาม หรือ แม้จะเป็นคนลืมตาโพลงๆ นี่แหละ แต่ไม่ยอมรับรู้อะไรๆ จะรู้ก็แต่เพียงไม่ชัดเจนไม่เต็มที่ จะรู้แต่เพียงน้อยเท่าที่ตนยึดเท่าที่ตนสำคัญ อื่นๆ ไม่กล้ารู้ ถ้าไปกำหนดรู้ ไปทำความเข้าใจกับมันเข้า ก็ไม่มีอำนาจจิตจะเพิกถอนมัน มันจะยึดจะติดจะชอบจะโลภ จึงยับยั้ง "การรับรู้" ของตนไว้ รู้แต่น้อยๆ ก็แล้วกัน ถ้ารู้มากจะขาดทุน รู้ "**น้อยๆ**" **(ตน)** อย่างนี้แหละ ดี เป็น "**กำไร**" **(อาย)**

494

ผู้ที่ยังไม่มีพลังจิตกล้า ยังเข้าใจด้วยปัญญาอันลึกรอบยิ่งไม่ได้ ถึงความเป็น "จิต" เป็นธาตุรู้ทั้ง ๔ สภาพ คือ เวทนา–สัญญา–สังขาร–วิญญาณอย่างชัดลึกชัดแจ้งในตัวแท้ และ**ยังยึดอยู่**ว่า *ถ้า "รู้มาก" รู้เต็มที่ ตนก็ยังทุกข์* หรือตนเองนั้นแหละ "ไม่สามารถรู้ได้ชัด" เพราะจิตยังเป็น "โมหคต" อยู่ ยังมีเศษเสี้ยวของอวิชชา ยังไม่รู้แจ้ง ยังไม่รู้ยิ่งแท้เต็มสุด แม้สภาวะจิตเช่นนี้ ก็ยังเป็นสภาพของ "เนวสัญญานาสัญญา" คือ ยังหลงเห็นเป็น "ทรัพย์สิ่งสิน" ยังเห็นเป็น "ส่วนดีส่วนได้" อยู่ จึงยังเป็นผู้มี "อายตน" (ยังสละส่วนเล็กส่วนละเอียดไม่ได้) คือยังเห็นเป็นกำไรให้ตนอยู่ในสภาพเช่นนี้ หรือ ยังทำประโยชน์สูงสุดได้เพียงแค่นี้ จึงเรียกว่า "อายตนสัตว์" แท้ อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งยังเป็น "อัตตา" ตัวยึดที่ยังเป็นสัตว์ยินดีใน "ความไม่รู้" เหลือเศษอยู่ สภาพทำ "ตน" อย่างนี้ เป็นกำไร เพราะ "กลัวขาดทุน" *(จึงต้องทำให้เป็น "อาย")* ให้แก่ตัวเอง หรือ เพราะตัวเองไม่รู้จริงๆ ตัวเองทำได้แค่ "ตน" (น้อยนิด, เลือนลาง)เท่านี้เอง แต่ "เห็นเป็นกำไร" (อาย) เห็นเป็นสุขให้แก่ตัวเอง ยังมีความขี้โลภใน "ตน" อยู่ จึงคือ ความ**เลยเถิด** หรือ **ทุกข์ส่วนเกิน สุขส่วนเกิน**แท้ๆ ชัดๆ

ดังนั้น นักปฏิบัติธรรมที่จะสามารถ "รู้แจ้งแทงละเอียด" ได้ ถึงขั้น "อรูปจิต" จน "**เผา**" **(ฌาน) อรูป**ส่วนที่แฝงอยู่กับจิต (กิเลส) ซึ่งก็เป็นสภาวะที่เป็น "อรูป" ยิ่ง หรือ "อรูป" อันสุขุมเหมือนกัน (กับจิต) นี้ ให้มันสูญสิ้น–หลุดพ้น–หมดตัวไปได้ ไม่หลงแม้ "อายตน" ออกปานนี้ นั้น จึงจะต้อง "รู้แจ้งแทงละเอียด" ในสภาวะอย่างหยาบ(หรือ อย่างเบื้องต้น)ได้จริงแท้ รู้ในสภาวะอย่างกลางได้จริงแท้แล้ว จึงจะมารู้จักสภาวะอย่างปลาย อย่างละเอียด อย่าง "อรูป" ขั้นสูง

"ดูกรอานนท์ เพราะภิกษุมาทราบชัด ความเกิด(สมุทยะ) และความดับ(อัตถคมะ) ทั้งคุณ(อัสสาทะ) และ โทษ(อาทีนวะ) และ อุบายเป็นเครื่องออกไปจาก(นิสสรณะ) **วิญญาณฐิติ ๗** และ **อายตนะ ๒** เหล่านี้ตามเป็นจริงแล้ว ย่อมเป็นผู้หลุดพ้นได้ เพราะไม่ยึดมั่น อานนท์ ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ปัญญาวิมุตติ ฯ"

จาก มหานิทานสูตร สุตตัน. ทีฆ. มหา. ข้อ ๖๕ ตอนท้าย ๆ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า อย่างนั้นแล้ว ก็ได้ตรัสถึง **วิโมกข์ ๘** ประการ ต่อไป ในข้อที่ ๖๖

แล้วก็สรุปว่า "**ดูกรอานนท์ วิโมกข์ ๘ ประการ เหล่านี้ ภิกษุที่เรียนรู้ฝึกฝนจนประสบขั้นบรรลุถึง ด้วยอนุโลมบ้าง ด้วยปฏิโลมบ้าง และทั้งด้วยอนุโลมปฏิโลมบ้าง จนจะปรารถนาเมื่อไร ปรารถนาสภาพอย่างไร ปรารถนากันนานเท่าไร ก็ชำชองกำหนดได้ เป็นได้ หยุดได้ จึงบรรลุเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไป เพราะทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน อานนท์ ภิกษุนี้ เราเรียกว่า อุภโตภาควิมุตติ อุภโตภาควิมุตติอื่นที่จะยิ่งหรือประณีตไปกว่านี้ไม่มี ฯ**"

"**วิโมกข์**" คือ ความหลุดพ้นที่ได้หยั่งถึงและรู้แจ้ง ทั้ง ๘ ระดับ ซึ่งเรียงไล่ไปตั้งแต่รูปหยาบ ๆ ชัด ๆ เสียก่อน จนกระทั่งถึง**ความลงตัวเป็น "สัญญาเวทยิตนิโรธ"** *ซึ่งคือ ความรู้เกิด (สัญญา) – เป็นอยู่หรือตั้งอยู่ (เวทยิต) – ดับไปสิ้น (นิโรธ)* ของ**ความหยาบ(รูปี, รูปานิ)** แล้วก็ไล่เรียง**เป็นไปสู่ความดีงามสูงส่งละเอียดขึ้น ยิ่งขึ้น ๆ (สุภันเตว อธิมุตโต โหติ)** และสุดท้าย ถึงขั้นความละเอียดของ**อรูป** ขั้นสูงสุดที่เรียกว่า "**อายตน**"

รูปหยาบ ๆ เราก็ได้พยายามอธิบายแยกแยะกันมาอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่า แม้รูปนอก รูปใน ที่ไปกำหนด ไปยึด ไปหลง จนให้ "รู้" และให้ "วาง" ก็ได้อธิบายอย่างพิสดารกันมามาก ตั้งแต่ โลกอบายมุข – โลกธรรม ๘ โลกกาม และโลกอัตตา ซึ่งเป็น "อัชฌัตตะ" คือ เป็นสิ่งร่วมปรุง ร่วมหลง ร่วมยึด อยู่ด้วย "จิตภายใน" ของโลกทุกโลก (คือ มีจิตภายใน นั่นแหละ ร่วมปรุงอยู่ ทั้งใน โลกอบาย – โลกธรรม – โลกกาม)

จนกระทั่ง รู้แจ้งเข้าใจใน จิตภายนอก – จิตภายใน (โลกอัตตาแห่งอัตตาเอง) ลึกซ้อนเข้าไปในกันและกัน จนถึงขั้นอรูปก็กำหนดรู้ (อัชฌัตตังอรูปสัญญี) หรือ

496

รูปหยาบรูปใหญ่ทั้งอรูปภายนอก (พหิทธารูปานิ) รู้ และ ได้หัดเลิก หัดวางกันมา จนสูงขึ้นๆดีขึ้น หลุดพ้นเขยิบขึ้นมาๆๆ (สุภันเตว อธิมุตโต โหติ) ได้อย่างแท้จริง เราก็ได้อธิบายถึง แม้แต่สภาพผู้หลุดพ้นแล้ว จากสิ่งต่ำๆมาได้ ตามระดับนั้น มันประสพ "บรมสุข" หรือ มันเกิดสบาย (เจริญ = สบาย) ยอดยิ่งกว่า เมื่อยังติดยึดเสพย์อยู่กับ "โลกต่ำๆ" นั้นๆ ขนาดไหน ? อย่างไร ?

ดังนั้น ณ บัดต่อไปนี้ เราก็มาพยายามแยกแยะสภาวะ "**อรูป**" ให้ละเอียดกันอีกเป็นคำรบสุดท้าย

ซึ่งแท้จริง เราก็ได้อธิบายถึง "อรูป" มาอยู่เสมอๆเหมือนกัน แต่ ณ บัดนี้ ก็มาเน้นชี้จำเพาะกันอีกที

เริ่มต้นจากขั้นง่ายๆที่คนทั่วๆไปรู้กันก่อน คือ สภาวะธรรมที่หมายเอาคำว่า "อรูปจิต" หรือ "อรูปฌาน" นั้น **เป็นสภาพๆหนึ่ง อันมีอยู่แต่กับผู้ "นั่งหลับตา"** บำเพ็ญการกดจิต ระงับจิต ตามอุบายอะไรต่างๆ เพื่อให้จิตสงบระงับเข้าๆ กระทั่ง**ตัดทวาร** ตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย ไม่รับรู้อะไรแล้ว จิตไป*รับรู้อยู่แต่ใน***จิตกับจิต** และ มีรูป หรือ มีเรื่อง ที่ให้จิตเกาะจิตยึดอยู่ ซึ่งก็จะมีสภาพที่เรียกกันว่า "รูปฌาน" เป็น "**รูป**" **ที่หยาบ**ในระดับต้น (ปฐมฌาน) กระทั่ง "**รูป**" **ละเอียด**เข้าๆไปจนได้ "รู้จริง" ได้เข้าใจจริงๆ ว่า รูปจิตที่มีนิมิต มีอาการอย่างไรเรียกว่า "ปีติ" เรียกว่า "สุข" จนที่สุด "อุเบกขา" **ก็เป็นอันว่า เป็นที่สุดแห่ง "รูปฌาน" ที่สูงสุด** ผู้พากเพียรรู้ จะต้องให้รู้ "สภาวะ" ของจิต ที่มีรสมีชาติ มีอาการมีกิริยา มีสภาวะ ดังบัญญัติที่ว่า "วิตก–วิจาร" บ้าง "ปีติ" บ้าง "สุข" บ้าง และ ที่สุดฐานสุดท้าย "อุเบกขา" นั้น ให้ได้จริง แจ้งชัดถึงสภาพของความแตกต่าง (ลิงค์ หรือ เพศ) ของ "รูปจิต" ต่างๆ นั้นๆ จริงๆ

สภาพ**ต่อจาก** "อุเบกขา" นั่นแหละ คือ *ความเปล่า ความว่าง ความพ้นจากการยึดเกาะ "รูป" หรือ วัตถุหยาบใดๆ* เป็นสภาพของ "จิต" แท้ๆ ที่ไม่มีแม้ "อารมณ์หยาบ" เพียงขนาดความเฉยลงจาก "สุข" ว่างลงจาก "สุข"

ที่เรียกว่า "อุเบกขา" ก็ไม่เกาะไม่ยึดแล้ว มันมีแต่ "ธาตุรู้" ที่รู้สว่างโพลงโล่งตลอดไปเลย ไม่มีหัวไม่มีหาง ไม่มีต้นไม่มีปลาย ไม่มีขอบเขต เป็นสภาพสว่างใสโล่งโปร่งไปตลอด เฉย ๆ นิ่งอยู่เช่นนั้นแหละ แม้แต่ "ตัวเอง" ก็ยังไม่รู้ตัวว่า เป็นตัวของตัวเอง ณ บัดนั้น และมันจะเป็น "อากาสานัญจายตนะ" อยู่ได้ไม่นานนักหรอก ! เดี๋ยวเดียว มันก็จะเป็น "วิญญาณัญจายตนพรหม" แต่เจ้าตัวผู้หลงติดจะไม่รู้เท่าทันได้ง่าย ๆ มีคนหลงเสมอว่า นี่คือ "นิพพาน" ! แต่แท้จริงนั้น เป็น "มโนมยอัตตา" แท้ ๆ ชัด ๆ และแท้จริงอีก เป็น "รูปธรรม" ด้วยซ้ำไป ซึ่งผู้มี "อุปาทาน" นั้น ๆ เองต่างหากหลงผิดว่า เป็น "อรูปธรรม" และหลงเรียกว่า "อรูปฌาน" ซึ่งเป็นความหลงผิดซับซ้อนเป็น **"โมหคต" อย่างแฝงวน**

สภาพจิตที่เสพย์ "ความรับรู้" อย่างนี้ ในช่วงที่จิตจมยึดอยู่กับความรู้สึกอย่างนี้ นั่นแหละ ที่เขาเรียกกันว่า "อากาสานัญจายตนะ" เป็นจิตที่ตัด "กามโลก" ตัดการรับรู้จาก "โลก" ธรรมดา ๆ ปกติ ที่เขามีวัตถุโลก มีอารมณ์กาม สุขและทุกข์ธรรมดาอยู่กับโลก แม้แต่ "ความไม่ชอบใจ" ใด ๆ ก็ไม่มี

แต่ไปชอบใจไปติดใจอยู่กับอารมณ์แห่ง "อากาสานัญจายตนะ" นี้อยู่ ซึ่งมันเบา มันว่าง มันสว่างโล่งทะลุไปไม่มีขอบเขต เป็นการไปอยู่ยัง "โลก" อีกโลกหนึ่ง สัมผัสรอบตัวเราไม่มีอะไรเลยนอกจากอากาศโปร่งโล่งสว่าง แม้แต่เนื้อตัวของเราก็ไม่มี มันจึงเป็น "โลก" อีกชนิดหนึ่งจริง ๆ ที่ปราศจากธาตุดิน–น้ำ–ไฟ–ลม มีแต่ "อากาศธาตุ" แท้ที่โล่งโปร่งสว่างใสไปตลอด จึงเรียกโลกนี้ว่า "อาโลก" กล่าวคือ จะว่า ไม่ใช่วัฏฏะ หรือ ไม่ใช่โลก ก็ไม่ใช่ มันก็ยังเป็นวัฏฏะยังเป็นโลก หว่าเป็นโลกที่คิดเดาคิดคะเนคาดเอายาก เพราะมันหาสภาพนี้ในโลกธรรมดาปกตินี้ยาก ผู้มีสภาวะนี้สัมผัสรู้ได้เองจึงจะ "รู้ชัด" รู้จริง

ผู้ใดมี "ความรู้สึก" ดังนี้ มีสภาวะรับรู้ที่จิต อยู่ดังนี้ นั่นคือ ผู้มี "อาโลกสัญญา" ยังเป็น "สัตว์โลก" (สัตตาวาส) ผู้ยังมีความรู้สึกอยู่อย่าง "อาโลก" นั่นเอง เป็นสัตว์โลกชนิดอยู่ใน**อาโลก** (คือ โลกแห่งความรู้สึกที่ตนได้เห็นตามอุปาทาน)

เพราะฉะนั้น แม้คนผู้ใดไม่ต้องไปนั่งหลับตาทำสมาธิ แต่จิตตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ เกิดความวางความปล่อย เช่นนี้ ไม่รับรู้วัตถุโลกไม่ทุกข์ร้อนกับโลก

498

ในโลกจะมีอะไรอย่างไรตัวก็ไม่เกี่ยว แม้ตนก็ไม่ทุกข์ร้อนกับตนเลยแม้ร่างแม้กาย มีแต่จิตใจอิ่มเอมโปร่งเบาสดใสอยู่ สิ้นทุกข์สนิท และเป็นสุขมหาศาล

สภาวะจิตเช่นนี้แล คือ "**วิญญาณฐิติ**" หรือ จิตเข้าไปยึดเกาะรับรสรับรู้อยู่กับสภาพนั้นโดยตัวมันเองแล้ว แม้จะเป็นชั่วแวบเดียว ก็เกิดจริง เป็นจริงในแวบเดียวนั้นแหละ

เป็นสภาพที่ "ตั้งอยู่" (ฐิติ) ได้ยากมากที่สุดในปกติของคนลืมตา เพราะธรรมดาก็จะต้องมี "อาการรับรู้กับวัตถุโลก" มาแทรกสลับอยู่เสมอ แม้เราจะทำจิตไม่เกี่ยวไม่ทุกข์ร้อนกับมันปานใด ก็ยังมีวัตถุโลก–อารมณ์โลก แทรกสัมผัสเข้ามาสลับอยู่เสมอ แต่ถ้าผู้ใดติดมาก ยึดมาก เกาะอารมณ์ "อากาสานัญจายตนะ" เช่นนี้มากก็จะเกิดสภาพรับรู้รับสัมผัสสภาวะนี้ได้จริงมีจริง แม้ลืมตาโพลง ๆ ก็จะเกิดอาการไม่เห็นอะไร ไม่รับภาพอะไร ไม่รับอารมณ์อะไรได้ เป็นช่วง เป็นตอน ติดมาก ยึดมาก ก็มีเสมอ ติดน้อยยึดน้อย ก็มีไม่บ่อย ยึดมากติดมาก และ ทำบ่อยเข้า ๆ ก็จะเป็นได้มีได้นาน ๆ จนขนาดเชี่ยวชาญขึ้น ต้องการสภาพนี้ก็ทำเอาได้ในขณะลืมตาโพลง ๆ นี้ ก็เป็นสภาพที่เกิดได้จริง ซึ่งเป็น "สภาพที่เกินสมมุติสัจจะ" ในโลก **เป็นสภาพที่เลยเถิด เป็นความสุขส่วนเกิน** อันต้อง "ยึด" ให้จัด เพ่งเพียรจิตให้มันเลย "สัมผัส" จากความเป็นจริงอันแท้จริงในโลก เลยสมมุติสัจจะ หรือบัญญัติโลกไปเสียอีก (เรียกว่า "อาโลก") จึง*เป็นการลำบาก เป็นสภาพที่ยากเกินจำเป็นแก่ตน* **เป็น "อัตตกิลมถะ"** (อัตต = ตน, กิลมถะ = ความลำบาก)

สภาวะ "อากาสานัญจายตนะ" นั้นคือ "อัพยากตธรรม" ของพระโยคาวจร เป็นสภาพจิตของคนที่ติดที่เสพย์ ตนสิงสู่อยู่กับสภาพนั้น โดยตนยังแยกไม่ออกตนเป็นสิ่งนั้น รู้สึกอย่างนั้น เสพย์สุขอยู่กับสภาพนั้นจริงๆ โดยตนไม่รู้ตัว ไม่รู้ตนเองหรอก "จิต" กลายเป็น "ผู้เสพย์" อยู่เต็มสภาพ เป็นโลกของ "จิต" แท้ ๆ ตนดูเหมือนเป็น "อากาสธาตุ" อยู่ในอาโลกนั้น ไม่มีแม้สถานที่อยู่อันกำหนดได้ อากาสธาตุที่โล่งโปร่งมีอยู่เท่าใด ตนก็ดูเหมือนเป็นอากาสธาตุนั้นแหละด้วยตลอดทั่วไปสุดสำนึก

499

แต่ที่จริง ตนไม่ใช่ "อากาศธาตุ" ตน นั้นคือ "ธาตุรู้" ตน นั้นคือ "วิญญาณ" ตน คือ "จิต" ที่ยังไม่ดับสูญ แต่หลง "รูป" แห่งอากาศจนลืมตัว หลงว่า ตัวเป็นอากาศ ทำตัวเป็นอากาศ ตนชอบ ตนยึดสภาวะว่างๆ เปล่าๆ นั้น ทรงตัวอยู่ จิตเยี่ยงนี้ จึงคือ จิตที่เป็น "โมหคต" ที่แท้จริง เผลอตัวหลงตนแท้ๆ ตนไม่ใช่อากาศซักหน่อย แต่ปลอมตัวเป็นชาวอากาศเสียสนิท เพราะตนยังมีความสุข ตนยังโลภสภาวะเช่นนี้อยู่

นี่คือ "อากาสานัญจายตนพรหม"

แท้ๆ **"จิต" (พรหม) นี้ คือ** *ธาตุรู้ หรือ วิญญาณ ที่ตนปล่อยวางโลกสิ้น แล้วไปหลงเพลินสุขอยู่ในแดน "อาโลก"* แดนที่เป็นสภาพไม่มีแม้วัตถุหยาบ ไม่มีแม้อารมณ์สังขารอย่างโลกๆ เขาปรุงกัน และไม่มีแม้อารมณ์โกรธเพียงน้อยนิด แต่เพราะ ตน "ไม่รู้" (อวิชชา) ว่า "อากาส." หรือ ความว่างๆ เปล่าๆ โล่งๆ นั้น มันไม่ใช่เรา มันไม่ใช่ชีวิต มันไม่มีความรู้สึก มันไม่มีความรับรู้ มันเป็นรูป เป็นสิ่งที่ถูกรู้ (ซึ่งเป็นรูปละเอียด ขั้นอรูป) มันไม่ใช่นาม หรือ ตัวรู้ หรือ ตัวตนที่เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งซักหน่อย เราต้องแยกรูป แยกนามออกจริงๆ จึงจะพ้น "อัพยากตธรรม" ตัวรับรู้ หรือ ตัวรับรส นั้น มันต่างตัว ต่างตนจาก "อากาส" แต่มันซ้อนอยู่ในอากาส นั้น สิ่งที่มัน "รับรู้" หรือ ตัวที่ "รู้สึก" อยู่นั้น มันคือ "วิญญาณ" คือ "จิต" คือ **"ธาตุรู้" ของเรา** นั่นเอง ต่างหากที่ทิ้งโลกต่างๆ ที่ไม่ยึดโลกหยาบใดๆ ปล่อยอย่างสนิท ไม่รับสัมผัสรู้ใน "โลกียโลก" อันต่างจาก "อาโลก" คือ ยึดอยู่แต่ "อาโลกสัญญา" นั้น เท่านั้น และ เราก็ไม่ใช่ "อากาสธาตุ" นั้นเลย จริงๆ ด้วย

ที่จริงมันยังมี "วิญญาณ" ยังมี "ตัวตน" ยังมี **ตัวรู้ตัวเสพย์** อยู่ใน "อากาส" นั้น **มี "อายตน" ที่มีความเป็น "สัตว์"** ไม่ใช่ "อากาส" อันเป็นเพียง "ธาตุแห่งความว่างเปล่า" (ปริเฉทรูป)

และเป็น "อายตนสัตว์" ที่มี "ธาตุรู้" มีทวารรู้อยู่แท้ๆ และจะไม่รำไรรำเรื่องเลย ถ้ามันใช้ **ธาตุรู้** ได้เต็ม "ธาตุรู้" ที่เรียกว่า "วิญญาณ" จริงๆ มันก็จะไม่ใช่รู้เพียง "น้อยนิด" หรือ เลือนๆ ลางๆ (ตน) โดยหลง "ความน้อยนิด"

500

หลง "ความเลื่อนๆลางๆ" นั้น เป็น "กำไร" (อาย)เอาด้วย มันจะรู้เต็มที่จนเรียกในภาษาว่า "วิญญาณ" อันหมายชัดว่า เป็นการรู้ที่รู้มากรู้มายครบธาตุรู้ ซึ่งจะแตกต่างจากภาษาที่ใช้ว่า "เนวสัญญานาสัญญา" อันความหมายอย่างถูกต้องกว่า **รู้ยังไม่ถ้วนล้น** แต่ที่กำลังกล่าวถึงนี้ **เนวสัญญานาสัญญา**นั้น รู้กว่า **วิญญาณัญจายตนะ**ที่หลงผิดอยู่นี้แน่

ดังนั้น **"วิญญาณัญจายตนพรหม"** ซึ่งเป็น**อรูปพรหม** ชนิดที่ ๒ นี้ จึงไม่ใช่ "อายตนสัตว์" ที่แท้จริงนัก เมื่อเทียบกับ "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" แล้ว สภาวะ "เนวสัญญานาสัญญา" นั้น เป็น "อายตนสัตว์" ที่แท้กว่า เพราะเหตุนี้เอง เมื่อพระพุทธองค์จัดลำดับ สัตตาวาส ๙ ชนิดเรียงลำดับเข้าแล้ว เมื่อจะแยกเป็นพวก "วิญญาณฐิติ" กับพวก "อายตนะ" "วิญญาณัญจายตนพรหม" จึงไปอยู่ในหมู่ "วิญญาณฐิติ" เนื่องจากมี "ความเป็นสัตว์โลก" มากอยู่ ส่วน "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" จึงไปอยู่ในหมู่ "อายตนสัตว์" แท้ ๆ เนื่องจากมี "ความเป็นสัตว์โลก" น้อยนิด (ตน) จริง แต่กระนั้น ทั้ง ๒ พรหมนี้ ก็ยังล้วนหลง "ธาตุรู้" เป็น "อาย" คือ เป็นกำไร เป็นสิ่งได้สิ่งดีอยู่ทั้งสอง นั่นเอง จึงได้เรียกว่า สัตว์ที่มี "อายตน" อยู่ทั้งสอง หว่าก็ยังมี **"อายตน" ที่น้อย ที่มาก ที่มีนัยะต่างกัน** อยู่ด้วยนัยดังกล่าวมานี้ อันค่อนข้างจะสับสน ย้อนไป–แย้งมาอยู่ ต้องจับจุดจับทางที่หมายให้ดี ๆ

และ *"วิญญาณัญจายตนพรหม" นั้น ที่จัดว่า มันก็ยังเป็น "ธาตุรู้" ที่ "รู้น้อย"* ก็เพราะมันหนีการรับรู้สมมุติโลก หนีโลกียโลก หนีการรับรู้โลกปกติธรรมดาแห่งคนทั่ว ๆ ไปเขามาจริง ๆ **มันยังไม่รับรู้ให้ครบให้เต็มตามสภาพปกติจริงที่คนพึงจะรู้** ไม่ยอมรับรู้กับ "สมมุติสัจจะ" ทั้งหลาย หว่าหลบออกมา หรือ จะเรียกว่า "ไม่กล้า" รับรู้โลกเต็ม ๆ กับเขา ก็ตาม โดยทำจิต ทำวิญญาณของตนให้หลบมาอยู่ใน "อรูปภูมิ" คือ ภูมิที่ไม่ยอมรู้โลกปกติ ไม่ยอมรู้สมมุติสัจจะอื่น ๆ ใด ๆ ตามปกติธรรมดากลายเป็น "คนกลัวโลก" จึงเรียกว่า **รู้น้อย(ตน)** เพราะ**หลงว่า** การรู้น้อยกว่าธรรมดาปกติโลกนั้น "ดี" นั้น เป็น **"กำไร" (อาย)** ซึ่งที่ถูกที่สุดแล้ว ก็ควรจะรู้ให้ชัด รู้อะไร ๆ ก็ได้ ทั้งโลกหยาบ(โลกียโลก) โลกละเอียด(อาโลก) รู้อย่างเข้าใจชัด รู้อย่าง "สัญญาเวทยิต"

501

รู้อย่างไม่หลงผิด จึงจะ "ดีแท้" ยิ่งกว่า แต่เพราะยัง**หลงผิด(โมหะ)** ดังนี้เอง จึงเรียกว่า เป็น "อายตนพรหม" ประเภทหนึ่งอยู่ (คือ มีชื่อ มีคำเรียกว่า "อายตน" ผสมอยู่ด้วย) ทว่าเมื่อเทียบกับ "อายตนพรหม" อื่นอีกในเชิงเดียวกัน (คือ "เนว-สัญญานาสัญญายตนะ" เป็นต้น) ก็ยังไม่เป็น "อายตน" แท้ กว่าเขาเท่านั้นเอง (หมายความว่า ยังไม่มี **ประโยชน์สูง** (อาย) และ ไม่ **ประหยัดสุด** (ตน) ได้อย่างแท้จริง ๆ)

ซึ่งแท้จริง หรือ ดีจริง–เก่งจริงแล้ว คนก็ควร "รู้" ตามปกติมีทวาร ๖ ทวาร ก็ควรรู้เป็นธรรมดาๆให้เต็มครบ เมื่อมีอะไรมาสัมผัส ก็ต้องรับรู้เป็นธรรมดาแห่งผู้มี "ธาตุรู้" ไม่ต้องไปหรี่ ไม่ต้องไปหลบเลี่ยงอะไรนี่ !

แต่เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. ยังไม่เข้าใจแท้ๆ (โมหะ) หรือ ยังไม่รู้ (อวิชชา) ว่า ธรรมดาคนนั้นเมื่อมันมี "ธาตุรู้" อันคือ จิต คือ วิญญาณ นี้ ก็ให้มัน "รู้" เต็มที่เสียเลยซี ! จะไปหลบ ๆ ซ่อน ๆ อด ๆ กลั้น ๆ พร่า ๆ พราง ๆ ธาตุรู้ไว้ ให้มัน "รู้น้อย" หรือ "รู้บ้างไม่รู้บ้าง" เป็น "อรูป" หรือ เป็น "อายตนสัตว์" อยู่ทำไม **ถ้ารู้ใดรู้-แจ้งเข้าใจเสียอย่างนี้** ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไปมัว "หลงผิด" หาทางอุดหูปิดตา (หลงหลับตาทำสมาธิหนีโลก) ก็จะเพิ่มสติรับรู้ "ผัสสะ" แล้วก็จะ**ตามจิตเข้าไปรู้ "เวทนา" ของตน** แยกแยะ วิจัย วิจาร อาการ รสชาติของเวทนาให้ออก และ ทำเวทนาให้เข้าถึงให้สำเร็จลงเป็น อุเบกขาเวทนา หรือ อทุกขมสุขเวทนา ให้ได้ทุกเมื่อ จนเป็น สมุจเฉท ก็เป็นสบาย(สบาย)สุดทุกที่ทุกขณะ ทุกดวงจิตที่มัน "รับรู้"

๒. แม้จะรู้แล้วจะเข้าใจอย่างข้อ ๑ นั้นแล้วล่ะ ทว่าอินทรีย์พละมันยังไม่อาจหาญชาญกล้าเพียงพอ ที่จะไปรับรู้โลกหยาบๆ โลกเต็ม ๆ ที่มีฤทธิ์โลกีย์หนักๆ ใหญ่ๆ โดยไม่หวั่นไหว โดยไม่อาจเพิ่มกุศลธรรมให้ตนได้ ความที่ยังไม่เป็นผู้กล้าแข็งเต็มที่จนเรียกได้ว่า *ผุฏฐัสสะ โลกธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ น กัมปติ* กล่าวคือ

502

ยังไม่ถึงขั้น เป็น "**ผู้สัมผัสกับโลกธรรมใด ๆ ก็ได้จริง โดยจิตนั้น มันคงไม่มีการหวั่นไหวแต่อย่างใดได้แน่นอนแล้ว**" หรือ ถึงแม้จะมีความกระเทือนบ้าง แต่ก็ยังมี "สติ" เพียงพอ จะรู้ และ มี "ธรรมวิจัย" ชัด มี "วิริยะ" แน่วแน่ที่จะพยายามฝึกหัดตัดละ ต่อสู้เพิ่มอินทรีย์ เพิ่มพละให้แก่ตนได้ จึงยังเป็นสภาพที่เรียกว่า จำต้องหนีมาเป็นอรูปพรหมอยู่ก่อน ยังเป็นพระโยคาวจร (ผู้กำลังประพฤติปฏิบัติอยู่) ที่ไม่อวดดี ไม่ประมาท เลยยังจำต้องเป็นผู้ "รู้น้อย" (ตน) นี่แหละ เป็นประโยชน์เป็นกำไร (อาย) ไปพลาง ๆ ก่อน ก็ยังนับว่าดีกว่าเหตุประการแรก

ดังนั้น หากผู้ใด**หลงผิดเลยเถิดไปอีก**ว่า การยังมีจิต มีวิญญาณรับรู้อยู่แม้จะเป็นขั้น "วิญญาณัญจายตนพรหม" ขั้นอาโลกแล้วออกป่านนี้ คือ ตัดการรับรู้ลงมาจากโลกหยาบแล้ว ตนรับรู้อยู่แต่กับโลกแห่งตน(อัตตา) ก็ยัง**หลง**ว่า มันก็ยังเป็นทุกข์ โดยเข้าใจว่า ยังไม่ได้ชื่อว่า "ดับสนิท" แท้ **ก็จะเห็นเลยเถิดต่อไปอีกว่า** ถ้าเช่นนั้นก็ควรจะดับความรับรู้ไปเสียเลย อะไรก็ไม่ต้องรู้ อะไรก็ไม่ต้องมี

ผู้ยังหลงผิดเช่นนี้ จึงหัดกดจิต ดับความรับรู้ลงไป ๆ ไม่ให้มันมี "ธาตุรับรู้" **มนสิการ** (คือ ให้จิตมันทำให้ได้ตามที่เราต้องการ) ลงไปให้ได้ว่า ไม่มีอะไรเลยแม้อากาศ แม้ธาตุรู้ **สะกดจิต–ดับจิตกันเลย นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่ให้มีอะไรรู้**

สภาวะจิตของผู้ยึดอยู่เช่นนี้ เป็นเช่นนี้ ก็เรียกว่า "**อากิญจัญญายตนพรหม**" เป็น**อรูปพรหม** ชนิดที่ ๓ เป็นสภาพ**เลยเถิด** หรือ **หลงผิดไป**จากสภาพความเป็นจริงอันแท้จริงของปกติธรรมดาของคนของโลก โดยเฉพาะ**หลงผิด**ออกนอกแนวทางแห่ง "โลกุตตรธรรม" ของพุทธศาสนา

โดย*ไม่รู้จริงในความเป็นจริง* หรือ ไม่รู้ความปกติธรรมดา แม้ที่สุดในชีวิตของตนว่า มันมี "วิญญาณ" นั้นเป็น "ธาตุรู้" เป็นนามอันหนึ่งอยู่ในโลก (*จะไปหรี่ไปสะกด หรือ จะไปหลบไปดับมันเสียทำไม !*) กับ มี "กาย" เป็นสิ่งประกอบเป็นสังขารรูปเป็นรูปแท้ๆ ที่ทำงานร่วมกันอยู่ในโลกทั้งหลายนี้ และมันก็ไม่ใช่ของใคร ! แม้แต่

503

จะยังหลงว่า เป็นของเรา ก็ไม่ใช่จริงๆ (แต่มันรับกิเลสเก่งนะ !) รวมแล้วมันก็เป็นเพียงแท่ง **"นาม – รูป" แท่งหนึ่งในความตั้งอยู่เท่านั้น** *ถ้าผู้นั้นได้ตัดกิเลส – ตัณหามาแล้วจริง ไม่หลง ไม่ติด ไม่เสพย์ รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัสอะไร ไม่ติดสุขติดทุกข์ได้จริง มันก็ถึงซึ่ง "อนัตตสัญญา" กันจริงๆ เพราะเข้าใจแจ้งใน "อัตตา" ที่เรียกว่า "สมมุติ"* แต่ถ้าผู้ใด**ยังไม่ตัดกิเลสให้มัน**จนได้จริงแล้ว จะฉวยใช้ทฤษฎีว่า "มันไม่ใช่ของใคร มันไม่ใช่ตัวตน" **มันก็จะเป็น "ตัวอุบาทว์" ตัวหนึ่งทีเดียวล่ะ !** ระวังเถอะ สำหรับผู้เรียนธรรมะแบบลัดๆ หรือ หลงเพียงขบคิดผกผันในสูตรว่า "วิญญาณ อนัตตา" (วิญญาณไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน) **แต่ไม่ได้ตัดกิเลส – ตัณหา – อุปาทานให้แก่ "วิญญาณ" ในตน** มันก็จะไม่ใช่ "อนัตตา" เลยจริงๆ ตนเป็นเพียงนักขบคิด ได้เพียง "ความเข้าใจ" เท่านั้น !

ผู้ใดยึดในชนิดหัด**นั่งหลับตาสมาธิ** โดยกดจิต ดับจิตเอาให้เข้ามาอยู่ในสภาพ*ไม่รับรู้อะไรเลย ไม่มีอะไรเลยในโลก แม้แต่เหลือเศษธาตุรู้ให้รับรู้อะไรอยู่ก็ไม่มี สงบสนิท ดับสนิทจมอยู่กับความไม่มีความรับรู้* ที่เขาพากันเรียกว่า **"อากิญจัญญายตนะ" นี้** เป็นสภาพสุขที่สุด หรือ ยึดว่า เป็นสภาพที่สูงที่สุดดีที่สุด ผู้นั้นก็จะฝึกฝนหัดดับ หัดทำเยี่ยงนี้อย่างนี้ ให้เก่ง ให้ชำนาญ เหมือนอย่างกับ "อาฬารดาบส" ผู้ที่พระพุทธองค์เคยไปหลงเรียนแบบนี้อยู่ด้วย แล้วอาฬารดาบสก็ "หลงยึด" ว่า นี่แหละคือ สภาพธรรมที่สูงสุด (คือ นิพพาน) นี่แหละคือ ผลที่จะได้จะมีเป็นที่สุด สำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้ไหวทัน และ มีพระบัญญารู้ว่า *นี่เป็นเรื่องของ "ความหลงผิด" (มิจฉาทิฏฐิ) แน่ๆ* **จึงได้ไม่เห็นตาม และ ไม่ยอมรับด้วย**

สภาพของ "อากิญจัญญายตนพรหม" ที่หมายเอาว่า ความไม่มีนิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มีนี้ โดยถ้าเหลือ "ความมี" จะเหลือเศษ "ความรับรู้" อยู่ในโลกเท่าใด ก็จะต้องกด ต้องดับให้สนิท จึงจะเรียกว่า "อากิญจ" แท้ๆ **ซึ่งมันก็เป็นสภาพเดียวกันกับ "อสัญญีสัตว์"** (ที่เป็นความหลงยึดชนิดหนึ่ง ตามที่เคยพูดถึงมาแล้ว) เป็นแต่เพียงเรียกกันมากภาษาขึ้น หรือ เล่นกับจิตกันมาอย่างอีหลุกขลุกขลัก (ด้วยอวิชชานั่นเอง)

504

คนละสมมุติ คนละบัญญัติเท่านั้น แต่ที่จริงแล้ว มันก็ตกอยู่ใน **สภาพความดับสิ้นให้ตนไม่รับรู้อะไรให้มากเป็นที่สุด**เหมือน ๆ กัน นั่นเอง จึงยังเป็นสัตว์ประเภทที่ *มีกายอย่างเดียวกัน แต่สัญญาต่างกัน* คือ "รูปธรรม" ของ "จิต" นั้น มันเข้าสู่สภาพ "ไม่รับรู้อะไรเลย" เป็นอันหนึ่งอันเดียวเรื่องหนึ่งเรื่องเดียวกันแล้ว แต่ความกำหนดแห่งความนึกคิดความสมมุติที่เป็น "วิมาน" นั้น ยังต่างนึกต่างคะเนไปต่างกันอยู่ (บทบาทของ "นามธรรม" ยังไม่ยอมหยุด) อธิบายชัดๆ ก็คือ **ใน "ความรู้" นั้นยังมีความรู้ความเห็นที่ต่างกัน แต่เมื่อเข้าสู่สภาพของ "ความไม่รู้" นั้น ก็ต่างเป็นสภาพเดียวกัน** เพราะเหตุมี "สมมุติ" มากขึ้น ๆ ความต่างของสมมุติก็มาก แต่ความจริงนั้น มันย่นย่อเข้าหา "เกิด" กับ "ดับ" กันเท่านั้นเอง เมื่อดับแล้ว ก็คือ **ไม่มี** นั่นแหละ ซึ่งจะเป็นสภาพสุดท้ายแห่งกาละ "อนุปาทิเสสนิพพาน" ของพระ-อรหันต์เจ้า ก็เมื่อยังไม่ถึงเวลาจะทำกาละแห่ง "อนุปาทิเสสนิพพาน" เราก็จะต้องทำกาละแห่ง "สอุปาทิเสสนิพพาน" กันตามที่ยังไม่ถึงกาละสิ ! คือ **มีขันธ์ ๕ รู้ยิ่งรู้แจ้งรู้ความจริงตามความเป็นจริงอยู่** แต่ **"กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน" นั้น เท่านั้น ที่ต้องดับสนิท ต้องรู้ชัดในตนจริง ๆ ว่า "ไม่มี" แม้ถึงขั้น**อรูป **หรือ เหลือเศษเพียงธุลีแห่งกิเลส-ตัณหา-อุปาทานทั้งหลาย ก็จะต้อง "ไม่มี" ให้ถึงที่สุด**

คือ "รู้" ให้ชัด หรือ ต้อง "มี" ธาตุรู้ให้เต็ม ตามกาละ เทศะ ฐานะ (หมดโมหะ สิ้นอวิชชาสังโยชน์) แต่ต้องรู้ให้ชัดใน "ธาตุรู้" ของเรานั้น ต้องไม่ให้ "มี" หรือ ดับให้เกลี้ยง หรือ ไม่ให้อารมณ์ "รู้มาก" รู้เกินไปเป็น **ธาตุโลภะ–ธาตุโทสะ–ธาตุโมหะ แม้เพียงเศษธุลีอยู่ในจิต** ให้ได้ทุกกาละ เทศะ ฐานะ นั่นเองแล ที่เรียกว่า "สิ่งที่ควรดับสนิท" (นิโรธ) และ สภาพที่ควรทำให้เกิด ให้เป็น ให้ได้ (ญาณทัสสนะ) *พยายามทำความเข้าใจในความถูกต้องนี้ดี ๆ*

ส่วน **"อากิญจัญญายตนพรหม" แบบชนิดไม่นั่งหลับตา** คือ คนปกติลืมตาโพลง ๆ ที่จิตยึด จิตทำปัญญาเข้าไปเชื่อมั่น ทำความมั่นหมาย หรือ ทำจิตเที่ยวได้ไปกำหนดเอาเองว่า *อะไร ๆ ก็ไม่มี อะไรก็ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน* และเมื่อใดตนจะตีค่าสิ่งอะไร ว่า "ไม่มี–ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน" ตนก็จะตีค่าเอาตามอำนาจใจปรารถนา

505

คนพวกนี้จะมองนอกตนเป็นสูญหมด อะไรๆ ก็ไม่มี แต่ตัวเองสิ ยังมี ยังเสพย์ ยังหลงโลภ หลงโทสะอยู่ เพราะไม่รู้จัก "ตน" (อัตตา) โดยเฉพาะที่มันโลภมันโกรธนั้น มันเกิดอยู่ที่จิต อันยังมีบทบาทอยู่จริง ๆ แท้ ๆ แต่คนพวกนี้ก็มีสภาพกำหนดเห็นเพียง**โลกไม่มี**ข้างนอกตนนั้น เท่านั้น **ไม่มี** สำคัญมั่นหมายว่า *อะไร ๆ ก็ไม่มี ไม่ใช่ตัวตนอะไรหรอก* ทว่าตัวเองหนะซิ ! ไม่รู้ตัวเอาจริง ๆ ว่า ตัวเองผลาญอะไรในโลกอยู่บ้าง ตัวเองยังเสพย์ ยังมี นี่แหละคือ ผู้มืดที่สุด อรูปพรหมที่เป็นอาโลก และยิ่งกว่าอาโลกไปเสียอีก คือ เป็น "อากิญจ" เอาเลยจริง ๆ พวกนี้เรียกในภาษาหนึ่งก็ว่า พวก "นัตถิกทิฏฐิ" (คือ พวกเห็นว่าอะไร ๆ ก็ไม่มี) ก็เป็นพวกซึ่งมี "สัญญา" ที่เรียกว่า "อสัญญีสัตว์" เหมือนกัน แต่เป็น "อสัญญีสัตว์" ขี้โกงมะโรงมะเส็งที่สุด **ที่ไม่รู้ตัวรู้ตนเลยจริง ๆ** จึงเป็นก้อนเป็นแท่งแห่ง "ตัวตน" (อัตตา) แท้ ๆ ที่เห็นแก่ตัวไปชั่วอารมณ์อยาก มีชีวิตขึ้นอยู่กับ "อารมณ์อยาก" พอได้บำบัดอารมณ์อยากผ่านไปแล้ว เขาก็จะเหมือนคนตายที่ไม่อินังขังขอบอะไร ประโยชน์อะไรแก่โลกก็ไม่มี เป็นคนอยู่เปล่า เป็น "คนว่าง" จริง ๆ คือ ไม่มีการงาน (กรรม หรือ อุฏฐาน) "อยาก" ก็ดิ้นขึ้นมา (คือ มีชีวิต) หาอะไรมาบำบัด "ความอยาก" บำบัดแล้วก็ทำตน**เหมือนคนตายที่ดุกดิก**อยู่เท่านั้น มีความสำนึกเท่าสัตว์เดรัจฉาน (แถมมีความหลงในโลกีย์ และ ความอยากในสมมุติต่าง ๆ มากกว่าเดรัจฉานเสียอีก) ชีวิตเช่นนี้ ก็เช่นพวกฮิปปี้ ใน**อรูปพรหม**ที่เคยอธิบายผ่านมาแล้วนั่นเอง เป็นต้น หรือ ยิ่งไม่เป็นฮิปปี้ล่ะ เป็นอย่างคนธรรมดา ๆ แต่โลภมาก โกรธก็ยังมาก ร่วมอยู่ในสังคมกับเขานี่แหละ ทว่าหลงเห็นหลงเชื่อสนิทจริง ๆ ว่า **นอกตน**นั้น เป็นความไม่จริง ไม่มีอะไร ไม่มีคน ไม่มีสัตว์ ไม่มีตัวตน ไม่มีของอะไรเป็นของใครหรอก ! แต่เขาเองไม่รู้ "จิต" ของตนจริง ๆ ว่า ตนยังหลงเสพย์ หลงสะสม หลงหอบหวง และ หลงผลาญของในโลก

อย่างนี้ ก็นับเนื่องเข้าเป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" หรือ พวก "อสัญญีพรหม" ที่ไม่ได้นั่งหลับตาสมาธิ และเลวร้ายกว่าพวกนั่งหลับตาสมาธิ ดังเคยอธิบายมาแล้ว เป็นสัตว์โลกที่ *มีกายต่างกัน แต่สัญญาอย่างเดียวกัน* คือ ยังเหลือตัว

506

ของสภาพ "ไม่รู้" สภาพที่ยัง "สมมุติ" อยู่นั้นต่างกัน แต่สภาพ "รู้" นั้นเป็นอันถึงจุด "ไม่มีอะไร" อันเดียวกัน ซึ่งเป็นจุดปลายสุดท้ายของอะไร ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลก **ก่อน**สภาพจริง ที่ยังมี *ซึ่งก็ถูก !* เพราะสภาพ **"ไม่มีอะไร" (อุจเฉทแท้ ๆ หรือ สุญญตา) นั้น เป็นสภาพเดียวที่เป็นที่สุด ที่รูปกับนามลงตัวกันทุกสิ่ง** หว่าความจริงแห่ง "กาล" ในขณะที่*เรายังไม่ตายนี้* หรือ **ผู้ยังไม่ "รู้จัก" โลภจิต โทสจิตของตนเอง จนทำให้ดับสิ้นหมดจริงแท้ได้**นั้น **มันยังไม่มีที่สุด** มันยังมี "มุติ" คือ มี "ความรับรู้" อยู่จริง เป็น "สม" (ความไม่หมด) ยังมิใช่ "หมดรู้" อันหมดกาลเป็นอนันตกาล (คือ ไม่มี "กาล" แห่งการจะฟื้นขึ้นมารู้สืบต่อไปอีก) ซึ่งยังไม่เป็น "สัจจะ" แท้ตามกรรม หรือ ตามความเป็นจริงของคนผู้นั้น หว่า**คนผู้นั้นทำเป็น "ไม่ขอมรับรู้" ต่างหาก หรือ โง่จริง ๆ รู้ตัวไม่ได้จริง ๆ ต่างหาก**

สรุปสั้น ๆ ก็คือ ไม่ยอมเรียน ไม่ยอมรู้ หรือ เข้าใจไม่ได้ถึง **"ความสูญ–ความไม่มี" ที่ถูกต้องแท้จริง** และ **ความ "ไม่ยอม"** หรือ **ยังไม่เข้าใจแจ้งแท้ ๆ** ในความจริงตาม "สมมุติ" เขาว่า **มี** นั่นแหละ จึงคือ ผู้นั้นยังมีจิตหนึ่งที่ **ไม่รู้จัก "ยอม"** หรือ **รู้แต่ "ไม่ยอม"** นี่เอง ที่ยังเป็น **ตัวเหตุทำให้เกิดสภาพ "สุข" หรือ สภาพ "ทุกข์" แก่ผู้ยึดนั้น ๆ อยู่** ทุกข์มาก–ทุกข์น้อย หรือ สุขมาก–สุขน้อย ก็ตามแต่ผู้นั้นจะมีจริง เกิดจริง

เพราะฉะนั้น เมื่อไม่รู้ "นามขันธ์" แท้ ไม่เข้าใจ "รูปขันธ์" ละเอียดเป็นยอดปัญญา ก็จะคงรู้ไม่ได้อยู่นั่นเองว่า คนมันต้องมี "ธาตุรู้" คือ นามขันธ์ กับต้องมี "รูปขันธ์" ทำงานร่วมกัน เป็นปกติธรรมดาอยู่ เมื่อมันยังไม่สิ้น "สมมุติ" สุดท้ายแท้ ๆ คือ ยังไม่ถึง "อนุปาทิเสสนิพพาน"

แม้จะพยายามดับ "ธาตุรู้" ให้มันไม่รู้อะไรไปสนิทแค่ใด ๆ มันก็หาพ้น "ความรับรู้" ไปได้ไม่ เมื่อมันยังเป็นคนที่ต้องเกิดมารู้อีก หรือ กลับออกมารู้อีก เมื่อมันยังมี "ธาตุรู้" และเมื่อมันอยู่ในสภาพจริงในกาละนั้น ๆ ที่ต้อง "รู้" มันก็ต้องรู้ ที่จะ "ไม่รู้" ก็เพราะผู้นั้นกันธาตุรู้ของตน "ไม่ยอม" ให้เกิดการรู้ให้สนิทจนได้เท่านั้น

507

เพราะความหลงผิด ที่คิดว่า *การรับรู้อะไรมากๆนั้นเป็นทุกข์* แล้วก็ "ไม่อยาก" รับรู้อะไรเลยนี่คือความยึดถือผิดๆ ของ "อากิญจัญญายตนพรหม" ทั้งๆที่ "รับรู้" ไปมันก็ไม่ได้เหน็ดเหนื่อย ร้อนรนอะไรกันนักหนาในบัดนั้น มันพอทนได้จริงๆ

จนกว่าผู้หลงผิดนี้ **จะเห็นได้แจ้งใจ**ว่า แม้จะทำ "อากิญจัญญายตน" หรือทำ "อสัญญี" (แบบ "ดับจิต") ให้สนิทปานใดๆ มันก็หาพ้นจาก "ยังจะต้องรู้" ไปได้ไม่ ตราบที่ยังเป็นคน **เขาจึงจะยอม "รับรู้บ้างไม่รับรู้บ้าง"**

พระโยคาวจรชนิด ที่ยอม "รับรู้บ้างไม่รับรู้บ้าง" นี้ จึงคือ **พวก "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม"** เป็น อรูปพรหม ชนิดที่ ๔

เป็นผู้ที่ "หรี่ธาตุรู้" ไว้นั่นเอง ดังที่ได้อธิบายผ่านมาแล้ว เขาไม่ยอม "เปิดจิต" รู้เต็มๆตามปกติธรรมดา เพราะยังมีความ "หลงผิด" (โมหะ) อยู่จริงๆ ว่า รู้อะไรมากๆ หรือ เปิดจิตรู้เต็มๆที่แล้วไซร้ จะมีทุกข์

ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีสภาพนี้ในแบบ**ทำเอาด้วยอุบายวิธี นั่งหลับตาสมาธิ** แล้วก็ไปเสพย์ติดสุขอยู่กับอารมณ์ "**เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม**" นี้ แต่เมื่อคลายอุบาย ปล่อยจิตกลับสู่สภาพปกติธรรมดา มีอิริยาบถปกติเป็นคนที่มีสามัญสำนึกธรรมดาๆ กลับไม่อยู่ในอารมณ์นี้ ก็เลยมีทุกข์เนื่องมาแต่อบาย มีทุกข์เนื่องมาแต่โลกธรรม ๘ และ กาม อยู่ครบถ้วน ซ้ำแถมกลายเป็นผู้มีทุกข์ เพราะหลงยึดอารมณ์ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" เป็นสภาพสุข เพิ่มเป็น "ภวตัณหา" เข้าไปอีกก็ตาม หรือ **คนผู้ปกติธรรมดาลืมตาโพลงๆ นี่แหละ** มีความยึดถืออย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ แล้วก็ทำอารมณ์จิตของตน ให้เป็นคน "รับรู้บ้าง ไม่รับรู้บ้าง" หรือ รู้อะไรก็รู้ไม่ชัดไม่เจนเบลอๆ พร่าๆ รู้ก่งๆ รู้ค่อนๆ อะไรอย่างนั้น มันก็เป็นความหลงผิดแบบ "เนวสัญญานาสัญญายตนสัตว์" อยู่จริงๆแท้ๆ เหมือนกัน

"อุทกดาบส" ผู้เคยแนะทางบอกจุดสุดท้ายแบบ "เนวสัญญานาสัญญายตน-สัตว์" นี้แก่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา ก็จึงยังเป็นผู้ "หลงผิด" ยังไม่พ้น "อวิชชา" อยู่แท้ เพราะยังเห็นไม่รอบทั่ว ยังเข้าใจไม่ถ้วนครบ

508

ว่า "คน" มันมี "ธาตุรู้" เมื่อรู้แล้วมันก็โง่ไปหลงยึด ว่านั่น ว่านี่ เป็นของน่ารักน่าชังบ้างอยู่เสียทั้งนั้น ตั้งแต่รักของสูงไปจนถึงรักของต่ำ หรือ ชังของต่ำไปจนถึงชังของสูง

แม้ที่สุด ก็จะ ละคลาย หน่ายวาง **เข้าใจด้วยปัญญาอันยิ่งเยี่ยม** ในของต่ำของสูงที่เคย หลงติด หลงเป็นสุข – เป็นทุกข์มาได้ตามลำดับ ๆ ออกถึงป่านนี้ สิ้นเกลี้ยงจริง (คือ บรรลุมาได้จากขั้นต่ำขึ้นมาถึงขนาด ยังเหลือแค่ขั้น "เนวสัญญานาสัญญายตน-พรหม" ที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี่ทีเดียว) แต่ยังมาหลงยึด หลงเห็น หลงเข้าใจอยู่เพียงว่า ตราบใดที่ผู้ใดยังมี "ธาตุรู้" อยู่แล้ว ถ้าขืนไปเปิดจิตรับรู้อะไรกับโลกเข้าเต็มสภาพ แล้วตนจะทุกข์

อย่างนี้ก็ยังมี "ภยาคติ" คือ *ยังกลัว ๆ เกรง ๆ แม้ "ความรับรู้" ที่จะได้รู้*

ดังนั้น เราจึงต้อง **หัดรับ** และ **หัดเปิดจิตรู้** ให้เต็มตามปกติธรรมดาของมัน เมื่อใด *ผู้ปฏิบัติมีการบำเพ็ญธรรมด้วย* กรรมวิธี "สติปัฏฐาน" *ได้ถูกแท้* **จนมีฐาน "อุเบกขาธรรม" เป็นอุปกรณ์เครื่องใช้** แล้วก็นำมา**ประกอบ เรารู้ เรารับรู้อย่างชัด อย่างเต็มสัมผัส** ไม่ว่า หู–ตา–จมูก–ลิ้น–กาย แม้สัมผัสทางใจ ก็พึงใช้ทวารต่าง ๆ นั้น อย่างเต็มสติบริบูรณ์ ทั้งรับ ทั้งรู้ เป็นรู้อยู่ (ชานโต) เห็นอยู่ (ปัสสโต) ตามกาละ ตามเทศะจริง และมี "สัญญโม" (ไม่ใช่ไม่ให้มี "สัญญา") อย่างยิ่ง แล้วเราก็พึงพิจารณา หรือ ธรรมวิจัยให้เข้าใจ "กุศล" หรือ "อกุศล" ในสิ่งที่เรารับรู้นั้น ๆ ให้ได้ทุกแง่ทุกมุม ให้ได้ทุกขณะทุกเรื่องที่จะสามารถ หรือ สมควรกระทำ แล้วก็เลือกกระทำตามกาละ เทศะ ให้ดูงามดี (กุศลธรรม) เป็นความเจริญ (สปาย หรือ สบาย) ทั้งแก่ผู้อื่นและแก่ตนโดยควร *(ที่จริงนั้น "ตน" ของพระโยคาวจร ขั้นที่กำลังพูดถึงความรู้ขั้นนี้อยู่นี้ นั้น มันขั้น "อรูป-ราคะ" ขั้นพระอนาคามี มันไม่มี "ตน" อะไรหยาบใหญ่แล้วจริง ๆ โดยเฉพาะเรื่องวัตถุเรื่องกามนั้น ต้องหมดโลภหมดโกรธแล้วจริง การงาน หรือ การกระทำ* จึงเป็นเรื่องจะ "ยอม" แก่ผู้อื่น หรือ "ยอม" วางเสีย *นั่นแหละแท้ ๆ จริง ๆ กว่า* **"อรูป" โรคนี้** *ก็ยังร้ายนักสำหรับคนบางคน และเขาก็ยัง "สุข" ยัง "ทุกข์" เพราะมัน)*

509

"ทุกข์" นั้น คือ ความลำบาก คือ ความทนได้ยาก อันใดเรื่องใดสิ่งใด เราทนได้โดยไม่ยาก ทนได้โดยไม่ลำบากอยู่ ถ้าเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เป็นไปเพื่อความเมตตา เป็นไปเพื่ออนุเคราะห์แก่ผู้อื่น หรือ แก่ **ตน** *ตามความจำเป็นที่สุด* **โดยเป็นผู้เสียสละ อย่างมากที่สุด ได้อย่างแท้จริงแล้ว** เราก็พึงทำเถิด รู้เถิด ดำเนินไปเถิด **นั่นคือ "กรรม" คือ การงาน คือ อุฏฐาน เมื่อเหน็ดเหนื่อยนักแล้ว เราก็พัก (ติฏฐะ หรือ วุฏฐาน)** ก็ไม่เห็นจะเป็นไร ! และเมื่อ "พัก" (ติฏฐะ) พอดีแล้ว หายเหน็ดเหนื่อยแล้ว เราก็พึง "ทำดี" (กุศล-กรรม) หรือ "เพียร" ในการงานอันดี (ปุญญาภิสังขาร หรือ อิทธาภิสังขาร) กันต่อไปอีก ซึ่งเป็น "คุณค่า" ในโลก เป็น **ทิฏฐธรรมิกกัตถประโยชน์** จริง ๆ ในข้อ **"อุฏฐานสัมปทา"** อันเป็น**กรรม**ที่สูงสุดแล้วในโลกแห่งความเป็นคน และ เป็นปัจจุบันที่สุดจริงที่สุดปรมัตถ์ที่สุด เรียกว่า "กัมมันตะ" ที่จะต้องให้ "สัมมา" เสมอ

มันก็มีแต่ "เพียร" (อุฏฐาน หรือ กรรม หรือ อายูหะ) กับ "พัก" (ติฏฐะ หรือ วุฏฐาน) อยู่ อย่างพอดี พอเหมาะ ปานกลาง (มัชฌิมา) อย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กันไปมาอยู่เสมอ ๆ (สัมมา) อย่างเหมาะควรเหมาะสมดีที่สุดงามสุด (อรหันต์) อยู่เท่านั้นแหละ "คน" ผู้รู้จริง รู้ยิ่ง รู้ยอด ที่เข้าใจแจ้งในวิมุติ และ ญาณแล้ว รู้ถึงตรงนี้ เท่านั้นจริง ๆ คือ มนุษย์สุดประเสริฐ

เพราะฉะนั้นผู้จะได้ชื่อว่า "อรหันต์" จนเป็นที่สูง เป็นที่สุดบริบูรณ์ จึงต้องเกิด **"วิโมกธรรม ๘" ครบถ้วน** เข้าใจแจ่มแจ้งใน "ปัญญา" ที่รู้เกิดดับพร้อมทั้งมี "เจโต" อัน**ทำดับทำเกิด**ได้จริง ๆ ถูกจิต ถูกวิญญาณ ถูก "เจโต" แท้ ๆ เป็นเด็ดขาด (สมุจเฉท) ในปัจจุบันทุกปัจจุบันเลยทีเดียว

นั่นคือ "อรหันต์" นั้น **จะต้องรู้แจ้งใน "รูป" แท้ ๆ ตั้งแต่ คือ "วิรูปักข์"** คือ รูปใหญ่ รูปหยาบ ทางกาย **"วิวาท"** คือ รูปใหญ่ รูปหยาบ ทางวจี และ **"วิมาน"** คือ รูปใหญ่ รูปหยาบ ทางมโน เรื่องหยาบเรื่องใหญ่ออกปานนี้ พระอรหันต์ หรือ พระอริยะขั้นเสขะก็จะต้อง "มีความรู้" คือ เข้าใจแจ้งแทงทะลุใน "รูป" อย่างนั้นชัดเจน และท่านเองนั้น**ทำความดับ**

510

ทำความอยู่เหนือ ทำความไม่มี ไม่เป็น ไม่เกิด ไม่ติดได้เด็ดขาด สำหรับพระอรหันต์ และต้องทำให้ได้ถูกต้องขึ้น ดีขึ้นเรื่อยๆ สำหรับพระเสขะ จะต้องรู้ "ขนาด" รู้ความหยาบ–กลาง–ละเอียด รู้ในสภาวะ รู้ในปริมาตร–ปริมาณ ของ "รูป" ดังกล่าวนี้ ได้แท้ๆจริงๆ ตามกาละ–เทศะ–ฐานะ และ เข้าถึงรู้แจ้งเห็นสัมผัส เข้าใจอย่างทั่วถึงกัน ขั้น "ปัสสติ" จริงๆ นี่คือ **วิโมกขธรรมลำดับ ๑** *(รูปี รูปานิ ปัสสติ อยัง ปฐโม วิโมกโข)*

เช่น อินทรีย์แห่งกายของเรามันโตมันใหญ่มันหยาบ คือ เป็น "**วิรูปักข์**" นั่นเอง *มันไม่ได้โตใหญ่อย่างดีงาม* มัน**พิกล–พิการ** เพราะมันไปหลงสะสม หลงยึดหลงหอบเอาสิ่งเอาเรื่องที่ไร้ค่า หลงเอาสิ่งสมมุติที่โลกเขาประดิษฐ์ เอาเรื่องเฟ้อ ที่โลกเขาประกอบตกแต่งปั้นสร้างขึ้น มาเป็น**ส่วนของชีวิต** (ซึ่งเป็นเรื่องถูกโลกมอมเมา ถ้าคนผู้ใดยิ่งเป็นผู้คิดผู้สร้างสิ่งนั้นเอง เรื่องนั้นเองก่อนใครๆ ผู้นั้นก็มอมเมาโลก ยิ่งเลวยิ่งต่ำใหญ่) เป็นต้นว่า ไปโง่หลงติด หลงยึดเอาการพนันมาเป็น**ส่วนหนึ่งของชีวิต**ด้วย ไปโง่หลงติด หลงยึดเอาสิ่งเสพย์ติด ที่เป็นของสูบของดื่มของกิน อันเลวต่ำ อันคนส่วนใหญ่ก็รู้ชัดเข้าใจชัดอยู่ มาเป็น**ส่วนหนึ่งของชีวิต** หรือ ไปโง่หลงติด หลงยึดเอาอะไรก็ตาม ที่ยังต่ำหยาบ ยังเลวยังชั่วชัดๆ อันใครๆก็รู้ได้ รวมความก็คือเป็นเรื่องของ "อบายมุข" นั่นแหละ เป็นความใหญ่ ความหยาบ ขั้นต้น อย่างนี้ เรียกว่า **"วิรูปักข์" หรือยักษ์ หรือ อมนุษย์ ขั้นเลวต่ำสุด** เพราะอินทรีย์ ทั้งนอกทั้งใน คือ ทั้งร่างกาย และ ทั้งจิตใจ มันเนื่องมันเต็มไปด้วยศรัทธา–วิริยะ–สติ–สมาธิ–ปัญญา อันยังออกรูปออกร่างออกแรงออกอารมณ์ มาเป็นอบายมุข คนผู้นี้จะต้องมีแรง "กล" (คือ การเคลื่อน, บทบาท) มีกิจ "การ" (คือ งาน, ภาระเกี่ยวข้อง) อันเพิ่มพอกนุงนังเป็น**ความเฟ้อความงอกเกิน ความฟุ่มเฟือย ความถ่วงดึง ความสูญเสียที่ไม่มีเจริญ หรือ ความมากเกินที่มีแต่ความสูญเสียเปล่า** *(นี่คือ ความหมายของ "พิ" หรือ "วิ" ดังนั้น เมื่อเป็น "พิกล–พิการ" หรือ "วิกล–วิการ" ก็ประมวลค่าประมวลความหมายเอาเองเถิด)* สิ่งเหล่านี้ ก็จะยังคงอยู่ร่วมกับชีวิต ไม่ตัดออกจากชีวิต ทั้งภายนอก ทั้งภายใน มันก็เขรอะหยาบอยู่นั่นเอง จึงชื่อว่า วิรูปักข์ ผู้ยังมีส่วนไม่ควรมีในคนดี

511

ความไม่รู้ (อวิชชา) ในสิ่งทั้งหมด ที่ยกตัวอย่างของ "รูป" อย่างหยาบมาให้อ่านให้ฟัง ดังที่เพิ่งผ่านมาข้างต้นนี้แหละคือ ความไม่รู้ "รูป" ไม่เข้าใจ "รูป" ที่เรียกว่า "สักกาย" อันเป็น "สักกาย" อย่างหยาบใหญ่ ที่หลงว่าเป็น**ส่วนหนึ่งของชีวิต**ของเรามันควรจะเป็นรูป เป็นร่าง เป็นกล เป็นการ เป็นกายของเราอยู่หรือ ? มันไม่วิกล,วิการ,วิรูปแล้วหรือ ? มันเป็น "อินทรีย์" และมันหยาบต่ำ พิกล – พิการ ขั้นเรียกว่า "**วิรูปักข์**" (อมนุษย์ = ผู้ยังมีจิตต่ำอยู่แท้) จริงไหม ? ก็ลองอ่านพิเคราะห์พินิจให้ดี ๆ อีกหลาย ๆ เที่ยว

ผู้รู้เข้าใจ "รูป" ผู้เพ่งแจ้งแทงทะลุ "รูป" ดังนี้ เรียกว่า "รูปี รูปานิปัสสติ" คือ ผู้รู้ถึงความแท้ ผู้เข้าถึงความจริงแห่งความจริง ขั้นแน่จริง ดีจริง ด้วยจิตขั้น "ฌาน" คือ ขั้นเพ่งแทงเห็นแจ้งถึงใน "รูป" หรือ "ความเป็นรูป" แล้ว เป็นผู้สำเร็จใน "วิโมกขธรรม ลำดับที่หนึ่ง" *เป็นผู้ถึงซึ่ง "ปัตติมรรค"*

ที่ยกตัวอย่างมานี้ ก็เป็นเพียง "**รูป**" **ขั้นต่ำสุด**ในเรื่องเลวสุดที่ควรละเว้นของคน และเป็นไปในแง่ "กายสังขาร" ชัด ๆ ที่เรียกว่า "สักกาย" ทางกายสมบัติ คือ มันเป็นหมู่เป็นกลุ่มก้อนที่หยาบใหญ่ รวบเอาอุปกรณ์ เอาอาการรูป เอาลักขณะรูปต่าง ๆ เข้ามาเป็นกาย เป็นสักกายใหญ่โตมากมายจริง ๆ

ถ้าใครยังเห็น "รูป" เช่นนี้ไม่ออก เข้าใจ "รูป" ที่หยาบใหญ่ต่ำชั่วขนาด "อบายมุข" (ความไม่เจริญของคน ขั้นต้น ที่สุด) นี้ไม่ได้ และไม่ใฝ่ใจพากเพียรละเลิก หยุดขาด **หลุดพ้น**ออกมาจริง ๆ จน "จิต" เกิด**ญาณแท้** เป็น "วิมุติญาณทัสสนะ" ได้ ก็ไม่มีทางได้เป็น "อรหันต์" ชนิดแรก คือ "พระโสดาบัน" กันละ ! แล้วก็สูงไม่ได้ เจริญ (สบาย) ยิ่งกว่านี้ขึ้นไปไม่ได้แน่ เพราะ "รูป" อื่น ที่จะต้องรู้จักเข้าใจให้ชัดเจน และจะต้องไม่ติดไม่ยึดให้ได้อีกนั้น ยังมีเป็นชั้นเป็นเชิงระดับสูงขึ้น เป็นขั้นกลาง และสูงขึ้นไปอีก เป็นขั้นปลาย ก็ยังมีอีกมากนักกว่านัก เช่น "รูป" ของโลกธรรม ๘ ทั้งหลาย "รูป" ของกามคุณ ๕ "รูป" ของ "อัตตา" ตัวตน ที่เป็น "รูปจิต" และ "อรูปจิต" เป็นที่สุด เป็นลำดับๆ อยู่ นี่อย่างหนึ่ง

อีกอย่างหนึ่ง เช่น อินทรีย์แห่งวจีของเรา มันโต มันใหญ่หยาบ คือ เป็น **"วิวาท"** นั่นเอง *มันไม่ได้ใหญ่ได้โตอย่างดีงาม* **มันพิกล–พิการทีเดียว** เพราะมันไปหลงสะสม หลงยึดหอบเอาคำพูดต่างๆ ที่ต่ำหยาบบ้าง คำพูดที่เกินเฟ้อบ้าง (เฟ้อเจ้อ) ที่รู้กันได้ยาก (ในหมู่ในกลุ่ม หรือ ในคนที่เรากำลังพูดด้วย) ไม่เหมาะสมกับบุคคลกับหมู่กลุ่มบ้าง ที่ใส่สำนวนเสียจนเจตนาปั้นแต่สำนวนเกินไปบ้าง ที่หลงภาษาก็เจตนาปั้นแต่ภาษา ให้มีใหม่มีแปลก ให้หรูหราอัครฐานบ้าง ที่ฟังแล้วทำให้เกิดราคะ–โทสะ–โมหะจริงๆ จังๆ บ้าง ที่ใส่สำเนียงจนดูเป็น โลภะโทสะเกินไปไม่เหมาะสมกับบุคคลกับหมู่กลุ่มบ้าง ที่ใส่สำนวนเป็นร้อยกรองพร้องเพราะ และใส่สำเนียงจนกลายเป็นการละเล่น เป็นกามคุณจัดชัด เป็นรสเป็นชาติของภาษา ทั้งรสชาติของเสียง (คีต–วาทิต) ที่เรียกว่า ภาษาไพเราะ เสียงไพเราะ (เช่น ใหญ่โตหยาบที่สุดก็เรียกว่า เพลง, ดนตรี, นั่นเอง) จนคนติดแต่เพียงภาษาติดยึดเอาแต่เสียง*(ผู้เอาจะได้แต่เปลือกแท้ อันคือ ภาษา คือ เสียง)* ซึ่งเป็นเพียง "รูป" แท้ๆ "รูป" ชัดๆ ก็คือ การหลงรูป ผู้ใดได้แค่ "รูป" เยี่ยงนี้ ก็เป็น "รูปพรหม" แท้ๆชัดๆ หรือคือเทวดาเสพย์รูป ที่เป็นภาษา ที่เป็นเสียงอยู่เท่านั้นเอง เป็นการหลง "รูป" จริงๆ

วจี หรือ ภาษา หรือ เสียง ดังกล่าวนี้นั้น จึงคือ "วิวาท" คือ "รูป" **ของภาษา ของเสียง อันได้สมมุติกันขึ้นมาให้ติด ให้ยึด ให้หลงมี ราคะ และเป็นโทสะ และเกิด โมหะ ได้อย่างเก่งอย่างมากเหลือเกิน ในโลก** ซึ่งคนจะหยั่งแจ้งแทงถึงความแท้จริงใน "รูป" แห่งภาษา–วาทะดังกล่าวนี้ ว่า หยาบ ว่า ใหญ่ ว่าเฟ้อ นั้น ยากยิ่ง

ดังนั้น ถ้าคำพูดภาษา หรือ เสียงใด เปล่งออก ก่อให้เกิด "โทสะ" ได้ ก็จึงเป็นวจีกรรมที่เรียกว่า "วิวาท" ชัดๆ หยาบๆ ใหญ่ๆ ยิ่ง เพราะเป็นไปเพื่อความไม่สงบ ไม่สันติแล้ว ดังนี้ เป็นต้น เป็นต่ำ ขั้นแรกสุด

วจี หรือ ภาษา ที่ปรุงขึ้นมาจาก "ความเห็นถูก" คือ *ผู้พูดรู้ความจริงแท้อยู่* แต่ปรุงเป็น "ตรงกันข้ามเสีย" หรือ บิดเบือนความจริงไปเสีย จะด้วยอำนาจของ โลภะ–โทสะ หรือ แม้ "โมหะ" คือ มันหลงมันลืมเลือน หรือ มันวน

มันเลอะไปแล้ว ทั้งๆ ที่ตัวเองก็รู้ความจริงอยู่จริง แต่ในขณะพูดนั้นมัน "วน" *(พูดหาง ลืมหัว เพราะสติไม่เต็ม คือ มีอำนาจแห่งการกำหนดรู้ ในรอบที่ยาวที่กว้างขึ้น รอบที่ไกลขึ้นๆ แต่ตนจำกำหนดหมายต่างๆ ไม่รอบถ้วน หางกับหัวมีระยะทางยาวไป จน ลืมสภาพที่ตนได้กำหนดอย่างหนึ่งไว้ แล้วก็ลืม สันตติมันขาด ก็เลยพูดขัดกับที่ตนได้พูดไปแล้ว หรือ ตนพูดอย่างหนึ่ง แต่ทำอีกอย่างหนึ่ง)* มันสับปรับมันกลับคำ ถ้ารู้อยู่ชัดๆ แล้วก็กลับคำพูด เป็นตรงกันข้าม หรือ พูดตรงกันข้ามกับความจริงโดยอำนาจโลภะ–โทสะชัดๆ ก็เรียกว่า **โกหก** แท้ๆ ถ้ารู้ไม่ชัดแต่พูดกลับคำ หรือ พูดตรงกันข้ามกับความจริงโดยอำนาจโมหะอยู่ ก็เรียกว่า **ผู้นั้นยังโง่** ยังหลงผิด ยังไม่เดียงสา ยังมี "อวิชชา" เต็มๆ ยังโกหกผู้อื่นด้วยความอ่อนความเยาว์ (พาล)เท่านั้น สติยังไม่เต็ม ปัญญายังไม่มีพอ

รวมความแล้ว คำพูดใด ที่เป็น วจีทุจริต ไม่ว่าโกหกพูดเท็จ (มุสา) พูดส่อเสียด(ปิสุณา) พูดคำหยาบ(ผรุส) พูดเพ้อเจ้อ (สัมผัปปลาป) ก็ล้วนเป็น "**วิวาท**" **ทั้งสิ้น**

ยิ่งคำพูด หรือ ภาษา ที่เป็นไป *ด้วยโลภะ (อภิชฌาวิสมะ) หยาบๆ ใหญ่ๆ* ดังอธิบายมาแล้ว ก็ยิ่งเป็น "วิวาท" ที่หยาบยิ่งขึ้น ถ้ายิ่งรู้ได้ชัด เห็นได้แจ้งยิ่งว่าเขาคือคนเห็นแก่ตัว คนทำเลวด้วยคำพูด ที่เรียกได้ว่า พูดเอาแต่ได้ อย่างหน้าด้านๆ ก็ยิ่งเป็น "วิวาท" ที่หยาบยิ่ง

ยิ่งคำพูด หรือ ภาษา ที่เป็นไป *ด้วยโทสะ(พยาบาท) หยาบๆ ใหญ่ๆ* เป็นไป เพื่อความโกรธแค้น ทะเลาะชัดๆ ก็ยิ่งเป็น "วิวาท" ที่หยาบใหญ่หยาบโตแท้จริงยิ่งขึ้น เห็นตัวเห็นตนเต้นดีดเร่าๆ ออกชัดๆ

และโดยธรรม ยิ่งภาษาใดเป็นไป*ด้วยโมหะ ด้วยอวิชชา อันชักจูงให้คน***หลงผิด (มิจฉาทิฏฐิ)** คำพูดนั้น ภาษานั้น ยิ่งหยาบ ยิ่งบาปใหญ่ ยิ่งเป็น "วิวาท" ที่มีวินิบาต–ทุคติ สำหรับผู้พูด ผู้แจกภาษานั้นๆ อย่างลึกซึ้งสูงสุขุมเอาทีเดียว

514

นี่ก็คือ "รูป" ที่ต้อง "รู้" ต้องเรียน และจะต้องหัดละ หัดเลิกเพิกถอนที่มันชั่วมันหยาบขึ้นมาให้ได้ทั้งนั้น ล้วนเป็นเรื่องของ "รูป" ที่จะต้องทำ "รูปี รูปานิปัสสติ" คือ ต้องรู้ ต้องหลุดพ้นให้ได้เป็น วิโมกขธรรม ลำดับที่ ๑ นี่อีกอย่างหนึ่ง

อีกอย่างหนึ่ง เช่น อินทรีย์แห่งมโนของเรา มันโต มันใหญ่ มันหยาบ คือ เป็น "**วิมาน**" นั่นเอง *มันไม่ได้โตใหญ่อย่างดีงาม***มันพิกล–พิการจริงๆ** เพราะมันไป*หลงสะสม หลงยึด หลงหอบ*เอาสิ่งเอาเรื่องที่ไร้ค่า หลงเอาสิ่งสมมุติที่โลกเขาประดิษฐ์ เอาเรื่องเพื่อที่โลกเขาประกอบตกแต่งปั้นสร้างขึ้น มา**เป็นส่วนของชีวิต**

เป็นต้นว่า จิตไป**หลงติดหลงยึด**ว่า ถ้าได้สัมผัสกับสภาพความทารุณโหดร้ายละก้อ เป็นอารมณ์สมใจสมใคร่ เป็นอารมณ์สุขสมเป็นที่สุด ขั้นหนักร้ายก็ถึงแก่ความตาย "วิมาน" ที่หยาบต่ำชั่วร้ายหนักร้ายที่สุด ก็คือ ฆ่าตนเองทำลายตนเองตายอย่างทรมานให้ที่สุด อย่างหนักรองลงมาก็ต้องฆ่าผู้อื่นอย่างทรมานที่สุด หนักรองลงมาอีกก็ต้องได้เห็นได้ดูได้ยินได้สัมผัสกับการฆ่า การทารุณ การทรมาน อย่างนี้คือ พวก "อัตตกิลมถานุโยค" ที่หยาบที่สุด เรียกว่า ขั้น "อัตตวินิบาต" ชนิดเลวสุดต่ำสุด **เป็น "วิมาน" ขั้นหยาบใหญ่ โหดร้ายต่ำทรามขนาดหนัก** ลำดับ ๑ ของคน *เช่น แวนโก๊ะ และ ฆาตกรบางคน และ แม้คนชอบดูการฆ่ากัน เป็นต้น*

ขั้นต่อมา ก็จิตไป**หลงติดหลงยึด**ว่า ถ้าได้สัมผัสกับสภาพความทารุณโหดร้ายขั้นเจ็บปวดทรมานที่สุด (ขั้นนี้ไม่ถึงตาย) ก็เป็นอารมณ์สมใจใคร่ เป็นอารมณ์สุขสมเป็นที่สุด **ขั้นนี้เป็น "วิมาน" พวก "อัตตกิลมถะ" รองลงมา** เช่น พวกก่อนเสพย์กามารมณ์ใดๆ ก็จะเสพย์อย่างทารุณทรมานเจ็บปวด พวกชอบการตีการต่อยการทะเลาะโกรธแค้น ชอบการกระโชกโฮกฮากตะคอกคาดคั้นรุนแรงเป็นอารมณ์สุขสม อารมณ์สมใจ พวกนักมวยที่รักชอบการชกการต่อย ตลอดไปจนคนผู้ชอบดูการตีกันทะเลาะกันโกรธแค้นกัน หรือ ชอบดูการชกมวย ชอบดูภาพยนตร์ฆ่ากัน ภาพยนตร์ปู้ดุเดือด ทารุณโหดร้าย เป็นต้น

515

"รูป" ต่างๆ ที่กล่าวถึงมาแล้วนี้ เป็นรูปจิตที่เรียกว่า "อุปาทานจิต" อย่างโตอย่างใหญ่ **เป็น "วิมาน" ที่ยึดหลงยึดชอบอย่างหยาบใหญ่ต่ำทรามโหดร้าย ทำลายโลก ทำลายสังคม ทำลายตน ขั้นร้ายสุด** คนผู้ใดรู้ตนเอง ว่า **ชอบอย่างนี้ มีอารมณ์ผูกพันอยู่กับรูปการณ์แบบนี้ หลงเอร็ดอร่อยมัวเมา ประกอบปั้นสร้างเรื่องเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้อยู่ หรือ หลงรัก หลงชอบเสาะหาอารมณ์อย่างนี้ มาเสพย์ มาสะสม ใส่จิตตนเองอยู่** **ก็จงรู้ตัวเถิดว่า มันเป็น "วิมาน" ชั้นเลวสุด** อันเกิดมาแต่ *มโนปุพพังคมา ธัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา* คือ **อุปาทานจิต**ของคนผู้นั้นๆ นั่นแหละ เป็นประธาน เป็นรูปใหญ่ รูปหยาบตัวบงการอยู่ในจิต ต้องพยายามเข้าใจให้ได้ เห็นให้ออกก่อนอื่นว่า มันเป็นเรื่องต่ำ เป็นของเลว เป็นสิ่งชั่ว เป็นพฤติกรรมของความบาปหยาบช้า เป็นอบายมุข ขั้นมหาอบายมุขทีเดียว คือ เป็นนรกอเวจีมหานรกมหาอเวจีแท้ ๆ อันปุถุชนผู้ยังหยาบหนาอยู่ จะหลงเห็นเป็นตรงกันข้ามเลยทีเดียวเช่นกัน คือ จะเห็นว่า เป็น "สวรรค์" เป็นจุดยึดของจิตที่จะต้องเป็น ต้องมี ต้องได้ ต้องถึง ถ้าคนผู้ยังติดยังยึด หรือ สังคมใดหมู่ชนใดยังหลงเสพย์หลงอร่อย หลงเป็นเรื่องสุข–สนุก และ หลงสร้างสิ่งเช่นนี้ พฤติกรรม รูปการณ์อย่างนี้อยู่ โดยไม่ยอมรับ ไม่ยอมเข้าใจ ยังมี "ทิฏฐิ" (ความเห็น) ว่า **"วิมาน" ดังกล่าวนี้ ยังเป็นประโยชน์ ยังเป็นของดี** **ก็เป็นเรื่องฉิบหายยิ่งกว่าฉิบหาย**ของคนนั้น ของสังคมหมู่นั้น *เพราะอบายมุขธรรมดา ก็ยังเป็นทางแห่งความฉิบหายธรรมดา เรื่องที่เป็นมหาอบายมุข ก็ย่อมเป็นทางแห่งความฉิบหายจริงๆ ที่ยิ่งกว่า*

ตราบใดที่โลกยังสร้างภาพยนตร์การฆ่า การทารุณ การโหดร้าย ออกมามอมเมากันอยู่อย่าง**ออกรสออกชาติ** ตราบใดที่สังคมยังยั่วเย้ายุแหย่ส่งเสริมสรรเสริญคน *(ยิ่งกว่าจิ้งหรีดที่ถูกปั่นหัว)* ให้ชกกันต่อยกันอย่างมันส์ อย่างเมามายหลงเป็นเอร็ดอร่อยชื่นชอบ หรือ คนใดสังคมใดที่ยังส่งเสริมเหิมกล้าก่อปรก่อรูปการณ์พฤติกรรม ดั่งได้อธิบาย "อัตตกิลมถะ" ที่ผ่านมาแล้วนั้น ให้มีให้เป็นให้เกิดขึ้นอยู่ **นั่นคือ**

การสร้าง "วิมาน" อันหยาบใหญ่ ต่ำช้า มอมเมาคน (จิตจะโมหะยิ่งๆ ขึ้น) และมอมเมาโลก เป็นการเร่ง "กลียุค" ให้เร็วขึ้น และ ให้ร้ายสุดแรงยิ่ง

"รูป" ที่เป็น **"วิมาน"** ดังกล่าวนี้แหละ ควรรู้ยิ่ง ควรเรียนยิ่ง เพราะ*ไม่ค่อยจะเข้าใจ หรือ ไหวรู้กันสักเท่าไร* คนจึงล้วน**หลง**สั่งสมจิตเป็น "วิมาน" กอปรก่อ "รูปจิต" เช่นนี้ สะสม "รูปจิต" เลวร้ายเช่นนี้ใส่ตน ขณะแล้วขณะเล่า วันแล้ววันเล่า โดยไม่รู้ไม่เข้าใจใน "มิจฉาอารมณ์" อันเป็น "นรก" แท้ๆ จริงๆ ทำจิตบำรุงจิตตนด้วย "วิมานอบาย" อย่างไม่รู้ (อวิชชา) กันเอาจริงๆ ซ้ำ "หลงผิด" เสียสนิทเอาด้วยว่า รูปการณ์ หรือ พฤติกรรมอย่างนี้ เป็น "สัมมาอารมณ์" ที่เป็นกรรม เป็นการงานที่ดี เป็น "วิมานสปาย" หรือ หลงเห็นว่า เป็น**ความเจริญ เป็น "สวรรค์" เป็นความสุขความสบายของตน ของสังคม ไปโน่นเสียอีก** จึงกลายเป็นค่านิยม เป็นแนวโน้ม **ที่ยืนผงาดมีอำนาจร้าย** ดึงคน จูงคน กวาดเอาคนไปมี "วิมาน" เช่นนี้ และแล้วก็มีแต่ "วิวาท" มีแต่ "วิรูปักข์" อันหยาบกร้านกันเป็น รูปการณ์ พฤติกรรม ครอบสังคม เต็มโลก เพราะเมื่อเริ่มสั่งสมยึดเข้าที่จิต **หลงเป็น "วิมาน" แล้ว** ก็เป็น "มโนปุพพัง" คือ เป็นรากเง่า เป็นมูล เป็นประธาน เป็นตัวเริ่มก่อน จากนั้น ก็ค่อยๆ ขยายโตขึ้นเติบกล้าขึ้น (มโนเสฏฐา) แล้วก็ออกมาเป็นปรากฏการณ์ เป็นรูปการณ์ เป็นพฤติกรรม เป็น "สมมุติสัจจะ" (มโนมยา) อันสืบต่อ เติบโตเคลื่อนคลายออกมา ในแบบปฏิกิริยาลูกโซ่ (ปัจจยาการ หรือ อิทัปปัจจยตา) **จนกลายมาเป็นจริงเป็นจัง (สัจจะ) ขึ้นในโลก ในสังคม ทั้งๆ ที่มันเป็นเพียง "สมมุติ" แท้ๆ จริงๆ**

โลกเข้าสู่ "กลียุค" เร็ว เพราะเหตุ เพราะสมุทัย โดยนัยนี้เอง

517

จึงได้โปรดเรียนรู้ "รูป" อย่างนี้ *(อย่าไปหลงเรียนอยู่แต่ "รูป" นั่ง "รูป" นอน ฯลฯ หรือ "รูป" ที่ไปหลงเอาลมหายใจอันเป็นขั้นละเอียดมาเรียนกันผิด "ฐาน" แห่ง "กรรม" ของตนกันเพื่อนัก)* **รู้จัก "วิมาน" ให้แท้ เข้าใจ "วิวาท" ให้จริง รู้แจ้ง "วิรูปักข์" ให้ครบถ้วนกันก่อนเถิด ซึ่งยังล้วนเป็น "รูปี รูปานิ" ที่ควรเห็นควรรู้แจ้งให้ถูกให้ดี (ปัสสติ) จริงๆ ให้ได้**

"วิมาน" ที่หยาบกร้านอีกอย่างหนึ่ง เป็นต้นว่า จิตไป**หลงติดหลงยึด**ว่า ถ้าได้สัมผัส ได้สัมพันธ์ ได้คลุกคลี ได้ซ้องเสพย์ใน "อบายมุข" ใดๆ ละก็อ เป็นอารมณ์สมใจสมใคร่ เป็นอารมณ์สุขสมเป็นที่สุด หนักร้าย หนักรองอย่างไร ก็ได้เคยพูดถึง เคยขยายแจกแจงรายละเอียดกันมาแล้ว รูปการณ์ พฤติกรรม หรือ ปรากฏการณ์ใด ที่มันเป็นสิ่ง เป็นเรื่องที่ทำให้ "จิต" ของเราไปหลงยึดหลงติดหลงอุปาทานไว้ว่า มันให้สุข มันให้ความสนุกสนาน มันให้ความเพลิดเพลิน หรือ หลงว่า มันให้ความเจริญ นี่แลคือ "ตัววิมาน" แต่มันล้วนยังเป็น "ความเพ้อ" เป็นความพุ่มเพื่อย เป็นเรื่องที่มากไปอย่างแน่ๆ แม้มหรสพ และ การละเล่นที่คนส่วนใหญ่จะเข้าใจยังไม่ได้ชัดดี ว่า เป็น "อบายมุข" แท้ๆ เป็นทางแห่งความฉิบหายจริงๆ อยู่ ก็ตาม ก็ขอยืนยันว่า มันเป็น "**ผีนรกแปลงกาย**" ที่แทะเลือด ดูดชีวิต บ่อนสังคม ทำลายโลกอย่างมีปริมาณ มีฤทธิ์แรงจริงๆ

และเป็น "รูป" ตัวร้ายกาจที่สุด ที่กำลังมีบทบาท มีพฤติการณ์ มีความขับดัน มีอำนาจ มีความเป็นไปในสังคมเด่นสุด เป็นตัวจักรซึ่งกำลัง**มีผีจักรแท้** ที่เลวร้ายซ่อนแฝงอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ อย่างเลือดเย็น และ เด่นผงาดที่สุด

มันเป็นยุคกาลแห่ง **การละเล่นกับมหรสพ** ขึ้นครองความยิ่งใหญ่ในโลกจริงๆ ในช่วงยุคกาลนี้

518

ในเมื่อคน เอา**เวลา** เอา**ทุน** เอา**แรงกาย** เอา**แรงความคิดความรู้** ไปสูญเสียกับ "การเล่นๆ" (การละเล่น หรือ งานเล่นๆ) **ไม่ผลักเบน หรือ ไม่กอบกู้ เอา**เวลา–ทุน–แรงกาย–แรงความคิดความรู้ **คืนมา ใช้ในทางถูก มาทำ "การจริงๆ"** (การที่เป็นสาระ หรือ **งาน**ที่มีเนื้อหาความสำคัญต่อชีวิตจริงๆ) ก็เป็น**ความเสื่อมโทรมของคน ของสังคมโลก** ที่เดินทางไปสู่**ความฉิบหาย**จริงๆ

หรือ คนเอาเวลา–เอาทุน–เอาแรงกาย–เอาแรงความคิดความรู้ ไป**สูญเสีย**กับ "มหรสพ" อันคือ "วิมานบันเทิง" ชัดๆ ก็เป็น "**ขิฑฑาปโทสิกเทวดา**" **โดยจริง** หมายความว่า **จิตที่หลงใน "การเล่น–การบันเทิง" นั่นแหละ เป็นตัวเลว เป็นตัวเสียหาย** เป็นผู้**หลง**อยู่แต่รสลมๆแล้งๆ อันคือ "มหรสพ" "มหรสพ" นั้น แปลจริงๆ ก็คือ จิต (ความเกิด) ที่มีแต่การเกิดๆๆๆๆ หรือชัดๆ ก็คือ ความเกิดที่หลงแต่การเกิดๆๆๆ เท่านั้น ว่า เป็นความสุข (ชาติ ปิ สุขา) มีแต่ "จิต" เท่านั้นที่แล่นๆๆๆไป แล้วก็กลายเป็นเสพย์คุ้น และ สั่งสม "รูป" อย่างนั้น รสอย่างนั้นร่ำไป อย่างไม่รู้เหน็ดไม่รู้เหนื่อยหน่าย จึงเป็น "อัตตกิลมถะ" ชัดๆแท้ๆ อยู่นิรันดร

ถ้าผู้ใด **ไม่รู้แท้ ไม่เข้าใจจริง**ว่า "มหรสพ" นั้น คือ อบาย คือ นรก คือ วิมาน หยาบกร้านต่ำทราม ก็จะต้อง**สูญเสีย เวลา–ทุน–แรงกาย–แรงความคิดความรู้** ไปกับมหรสพ ทั้งอาจทำเอง ทั้งเป็นผู้ถูกหลอกให้ไปสัมผัส สัมพันธ์ ร่วมรส ร่วมชาติอยู่อย่างหนาขึ้น หลงหนักขึ้นทุกทีๆไป อยู่เท่านั้นเอง

แรงงานเหล่านี้ไร้ค่า เปลืองเปล่า ซ้ำทำลายคน ทำลายโลก ยิ่ง **มหรสพ** *ใด มอมเมาหยิบยื่น***ความอำมหิตโหดร้าย** *แฝงฝังลงไปให้แก่คนโลกมากๆ (โทสะมูลจิต) หรือ มอมเมาหยิบยื่น* **กามารมณ์–กามราคะ** *(โลภะมูลจิต) และ มอมเมาหยิบยื่น***ความบ้าๆ บอๆ เพ้อๆ พกๆ ด้วยเรื่องไม่เข้าเรื่อง ด้วยสิ่งเพ้อ ด้วยสิ่งเพ้อที่เป็นไปไม่ได้** *(โมหะมูลจิต)* ก็**ยิ่งเป็นการสั่งสม "วิมาน" หรือ ก่ออุปาทานจิต ที่เลวร้าย** *ให้แก่คนแก่โลก โดยบาป โดยกรรมของผู้ทำจริงๆ*

519

เป็นอเวจีแท้ ๆ **นี้คือ " เหตุ " แห่งทุกข์ของสังคม ของมนุษย์ชาติ ที่สุมเชื้อโชติช่วงกระพือโหม อยู่ในสังคมทุกวันนี้**

และ "วิมาน" ใดเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน เป็นไปเพื่อความไม่มี "งาน" ไม่มี "การ" เป็นที่สุดแล้วละก้อ นั่นคือ "มิจฉาทิฏฐิ" นั่นคือ อบาย คือ นรก คือ วิมานที่หยาบกร้านต่ำทรามด้วย เป็นความยึดถือ หรือ ความเห็นผิดที่**ทำลายความมีค่าของคน (ในตน)** และทำลายสังคม ทำลายโลกแท้ ๆ

ศาสนาพุทธสอน*ให้คน "หยุด" ให้คนเลิก* **แต่ไม่ได้สอนให้หยุดงาน เลิกการ** หว่า ก็หยุดก็เลิก ในงาน ในการ ที่ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่ขั้น ไม่ใช่หน้าที่ ไม่ก้าวก่าย ไม่ละเมิด รู้กฎรู้กติกา รู้วินัย รู้ระเบียบ รู้ขอบเขต รู้เอกภาพ(รู้ศีล หรือ รู้ธรรมนูญ นั่นเอง) และไม่นอกกฎนอกกติกา ไม่นอกวินัย ไม่นอกระเบียบ ไม่นอกขอบเขต ไม่นอกเอกภาพ "เอกคุณ" ที่ยิ่ง ๆ ขึ้นของพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าที่ได้ตราไว้ กำหนดไว้ ตามขั้น ตามฐานะ จริง ๆ จึงจะต้องมีความรู้ มีปัญญาเข้าใจความหมายเหล่านี้ ให้ดี ๆ แล้วทำให้ถูกตรง เราก็จะสบายจริง สังคมก็จะเจริญแท้

งานในโลกมีมากมายหลายระดับหลายหน้าที่ ผู้แจ้งใน "สัมมาอริยมรรค" ย่อมทำงานที่เป็น "**สัมมากัมมันโต**" ซึ่งหมายความว่า การงานที่เป็นชนิดรู้ขั้นที่สุด หรือ **รู้สัดส่วนปลายสุดแห่งขอบเขตของงาน** ที่รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เป็นงานที่ควรทำตามฐานะ ตามหน้าที่ **ไม่ตะกละ ไม่ก้าวก่าย แต่ก็ไม่ดูดาย** เพราะผู้อริยะย่อมรู้ว่า มันเป็นเศรษฐกิจที่ต้องเร่งผลิตเป็นงาน ที่ให้แต่คุณค่าสะอาดยิ่งจริง ๆ มิได้ทำด้วยความกำหนัดใคร่ หรือ เพราะความชอบความยินดีของตน หรือ ยิ่งเพราะความอยากใหญ่ ยิ่งไม่มี สรุปแล้ว **คือ ทำการงานใด ก็มิใช่จะได้เป็นลาภ-เป็นยศ-เป็นสรรเสริญ หรือ แม้เป็นสุข มาให้แก่ตน อย่างนั้นไม่เลย !** (**กัมมันโต** มาจากคำว่า กัมม + อันต, กัมม = การงาน, อันต = ที่สุด, ปลายสุด) ย่อมไม่ทำงานที่เป็น "**กัมมรตา**"

520

หรือ "**กัมมารามตา**" ซึ่งหมายความว่า การงานที่เรายินดีพอใจเท่านั้น หรือ การงานที่เราชอบเรากำหนัดใคร่ หรือ การงานที่ตามใจกิเลสของเราแท้ ๆ นั่นเอง (กัมม + รต หรือ กัมม+อารามตา รต, อารามตา นั้นแปลว่า ความยินดีพอใจ, ความชื่นชอบกำหนัดใคร่) เพราะการทำงานตามความชอบใจ ตามความยินดีพอใจของตน ตามความกำหนัดใคร่ของตนนั้น **มันคือ การทำงานด้วยกิเลส–ตัณหาของตนโดยตรง** *ดังนั้น จะทำงานใด จึงไม่ต้องอยากทำ ไม่ต้องให้ "ความอยาก – ความไม่อยาก หรือ จิตขอบจิตขัง" มันบงการให้ทำ* **แต่เกิดเป็นคนจะต้องทำงาน และทำอย่างดีที่สุด** คือ จะต้องพิจารณาเทียบกฎ เทียบกติกา เทียบวินัย เทียบศีล ประมาณขอบเขต จัดความเหมาะความควรให้ถ้วนทั่วรัดรอบ และต้องเลือกชนิดที่**มีค่ามีคุณเกิดผลเกิดประโยชน์แก่โลกแก่สังคม** หรือ แม้แก่**ตน** ก็เป็นอย่าง**ละโลภ ละโกรธ ละความหลง เบียดเบียนโลกน้อยที่สุด** จึงจะดีจะงาม

"**วิมาน**" อีกอย่างหนึ่ง ที่หยาบกร้านต่ำทราม ก็คือ "อุปาทานจิต" ที่หลง ลาภ–ยศ–สรรเสริญ–สุข **อย่างแรงจัด จนตนต้องทำ "ทุจริต"** แม้เพื่อลาภ–เพื่อยศ–เพื่อสรรเสริญ หรือ เพื่อ "สุข" อย่างใดก็กล้าทำ จะเป็นการ "ฆ่า" การ "ทารุณ" ผู้อื่นสัตว์อื่น ก็ทำได้ จะลักขโมย จะโกงของเขาอื่น ก็ทำได้ จะนอกจิตนอกใจเมียตนผัวตน ก็ทำได้ หรือ จะถึงขั้นโกหกหลอกลวง จนกระทั่งโง่หลงไปเสพย์ไปติดในสิ่งที่ต่ำทำลายแท้ๆ ชัดๆ ก็ทำได้ จิตที่**หลง**ว่า *เพื่อสุขแห่งตน* หรือ **หลง**ว่า *ถ้าทำเพื่อ ลาภ–ยศ–สรรเสริญ–สุข ของตน* **จนเลวต่ำถึงขั้น "ทุจริต" ก็ยอม ก็กล้าทำ** นี้ จิตนั้น ก็ยังเป็น "**วิมาน**" เป็น**รูป**จิตที่หยาบกร้านต่ำทรามอยู่จริงๆ จงเห็น "รูป" ลักษณะ อาการ กิริยาของจิตเยี่ยงนี้ ให้ออก ให้ได้ ใครเห็นได้ ก็คือ เห็น "สักกายะ" เป็นการเห็น "**รูป**" **ที่ไม่ใช่จะเห็นได้ง่ายๆ** บาลีเรียกขานว่า "**รูปานิ**" เพราะฉะนั้น การเห็น "รูป" ถึงขั้นนี้ได้ จับรูปจิต รูปธรรมแห่งกาย แห่งวจี ของตนออก ถูกรูป ถูกนาม จริง จึงเรียกว่า รู้เห็น "**รูป**" **ด้วยความสามารถขั้น "ฌาน"** จะหลับตารู้ หรือ ลืมตารู้ในทุกอิริยาบถได้ถูกแท้ ก็ "ฌาน" ทั้งนั้น

521

คำว่า "**วิมาน**" จึงคือ มโน คือ จิต คือ วิญญาณ ที่คนไปกำหนดมุ่งหมาย ไปหลงยึดหลงสร้าง หรือ จิตที่ไป "ตั้งเป้า" ไว้ (ปณิหิต) อย่างนี้อย่างนั้น แล้วจะต้องมี จะต้องเป็นให้ได้ดังจิตหมายตามที่วิญญาณหลงยึดมั่นจะให้เป็นให้มี

ถ้าไปหลง "ตั้งเป้า" หรือ ไปสร้างไปปั้นไว้ วาดโครงการไว้ ในเรื่องเลวเรื่องต่ำทราม ดังที่กล่าวผ่านมาแล้ว มันก็จะจูงนำ จะโน้มน้าว จะบงการ ให้คนผู้นั้นก่อกรรม หรือ ทำอะไรก็ตาม ก็จะเพื่อให้เป็น ให้มีตามเป้า ที่ตั้งไว้นั้น นั่นแหละเป็นที่สุด ให้จนได้ มีความปรารถนาแรงก็จะเอาให้ได้เร็วๆ "ทุจริต" แค่ใด ? อำมหิตแค่ไหน ? ไม่รู้กันเลยแหละ (ไม่รู้จริงๆ เมื่อคนผู้ใดมีความปรารถนาแรงกล้ามากจริง)

"**รูป**" ดังนี้แหละ ที่นักปฏิบัติธรรม หรือ พระโยคาวจร จะต้องรู้ให้จริง แจ้งให้รอบถ้วนให้ได้ **จะได้ละถูก วางถูก** แล้วจะได้ "หลุด" ได้ "พ้น" จากกัน ดับสิ้นจาก "จิต" เป็นที่สุดไปได้ เรียกว่า มี "วิมุติ"

เมื่อจิตผู้ใดเกิดปัญญาเห็นแจ้ง "รูป" ได้จริงแล้ว เป็น "รูปี รูปานิ ปัสสติ" ชั้นต้นแล้ว ก็ต้องให้เกิดรู้แจ้งแทงละเอียดใน "รูป" ที่ซ่อนซ้อนยอกย้อนเป็นนอกเป็นในเป็นหยาบ–กลาง–ละเอียด สลับเหลื่อมล้ำ มีเงื่อนแง่เหลี่ยมมุมต่างๆ ทั้ง "**อัช-ฌัตตะ**" ที่หมายความว่า "**ในภายใน**" นั้น เป็นอย่างไร ? ทั้ง "**พหิทธะ**" ที่หมายความว่า "**นอกภายนอก**" นั้น เป็นอย่างไร ? และแม้ที่สุดขั้น "รูป" (รูปี–รูปานิ) ทั้งหมดเป็นอย่างไร ? ขั้น "อรูป" (อรูปี–อรูปานิ–อรูปสัญญี) นั้น เป็นอย่างไร ? กำหนดเลื่อนหมายเข้าไปอย่างไร ? มีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนกันอยู่อย่างไร ? คือ ปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๓ เป็นอย่างไร ? ปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๖ เป็นอย่างไร ? ปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๘ เป็นอย่างไร ? ปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๑๒ เป็นอย่างไร ? ดังนี้เป็นต้น **ต้องรู้อย่างเข้าถึง รู้แจ้ง เห็นสัมผัส เข้าใจอย่างทั่วถึง** ขั้น "**ปัสสติ**" จริงๆ อีก จึงจะได้ชื่อว่า ผู้ถึง**วิโมกขธรรม ลำดับ ๒** ก็เป็นการพ้น "โมหคต" เพิ่มขึ้น

เช่นเป็นต้นว่า ความหยาบใหญ่ที่เป็น วัตถุ เป็น "รูปนอก" จริงๆ จะเป็นขั้น "วิรูปักข์" หรือ "วิวาท" มันก็เป็น**รูปนอก**จริง "วิมาน" นั้น

522

เป็นรูปหยาบใหญ่ก็จริง แต่เมื่อเทียบกับ "วิรูปักข์" กับ "วิวาท" แล้ว ก็ต้องเป็น **"รูป" ใน** และ "วิรูปักข์" ต้องมี "วิมาน" เกี่ยวข้องสืบต่อ สัมพันธ์ ซ้อนอยู่ด้วย แม้ "วิวาท" ก็ตาม ก็เช่นกัน ต้องมี "วิมาน" อันคือ จิตเกี่ยวข้องสืบสายกันอยู่ เลื่อนลึกสลับซับซ้อนกันเข้าไป ๆ เป็นเปลาะเป็นขั้นอยู่จริง ๆ

หรือ ที่สุดจะไม่เกี่ยวกับ "วิรูปักข์" ไม่เกี่ยวกับ "วิวาท" เลย เฉพาะแต่**จิต**เอง ก็ยังมี "รูปนอก" และ "รูปใน" ที่ซ่อนแฝงซับซ้อนสืบต่อกันอยู่ ก็จะต้องเรียน ต้องรู้ ต้องสัมผัสอ่านให้ออก แยกแยะ (ธรรมวิจัย) ให้เข้าใจชัดว่า ตัดแบ่งเป็นนอกเป็นในแค่ใด ? และที่ยังมีส่วนต่อเข้าไปอีกอย่างไร ? แค่ไหน ? ข้อสำคัญต้องรู้**ส่วนตัด หรือ ส่วนสุด และ ส่วนต่อ** ของคำว่า "นอก" หรือ "ใน" คือ แบ่งได้ แบ่งเป็น จัดระดับ จัดขั้นตอนได้ถูกแท้ ๆ นั่นเอง

ดังเช่น "วิมาน" หรือ ที่หมายเอา**อุปาทานจิต**นี้ เป็นจิตในลึกอยู่ในจิตยึดแนบแน่น แต่ทำไมเรียกหยาบใหญ่ อันมีลักษณะเป็นของง่ายภายนอก ก็เพราะว่า **อุปาทานจิต**ที่ยึดแน่น อยู่ในลึก ก็จริง เป็น "อัชฌัตตะ" คือ เป็นนิสสัย เป็นสันดานทีเดียว แต่มันก็จะต้อง*มีเสมอ ๆ รู้ง่าย เห็นได้ชัด เพราะมีมาก มีจัดแสดงบทบาทเด่นอยู่ ใหญ่อยู่ บ่อย ๆ อยู่* นั่นเอง จึงเป็นลักษณะแห่งความภายนอกแท้ แต่ผลักดันให้เกิดมาจากภายในสุด ดังนี้ เป็นต้น ข้อสำคัญ จะต้องรู้อารมณ์จิต ที่เป็นสุข เป็นทุกข์ เมื่อสมใจ – ไม่สมใจ **แล้วอย่าตามใจมัน ต้องหัดอด หัดลดบ้าง นิสัย–สันดาน จะได้เลิกออก ละลงบ้างด้วย** แล้ว**พึงเห็นผล**ในการอดการลดของเราว่า "มันก็ไม่ตายนี่นา !" แม้จะไม่ต้องสมใจที่เราเคยยึดถือว่า ต้องเป็นต้องมีให้ได้อย่างนั้นอย่างนี้ แล้ว**เราก็แจ้งให้ได้ด้วยปัญญา**เถิดว่า มันไม่ใช่ "ตัวชีวิต" ! มันไม่ใช่ "ความสำคัญ" ! มันไม่ใช่แก่นไม่ใช่สาระ ! มันไม่ใช่ "ปัจจัยอะไรของเรา" หรอก ! มันเป็นเพียงอารมณ์(กามารมณ์บ้าง, ธรรมารมณ์บ้าง) เป็นเพียง "**รสของจิตที่เราโง่ไปหลงยึดหลงถือตามโลก" (อัสสาทะ)** มันไม่ใช่ทั้ง "ของของเรา" มันไม่ใช่ทั้ง "ของของใคร" จริง ๆ

523

ต้องหยั่งจิตเข้าไปรู้ถึง "รสของจิต" ว่า มันชอบ หรือ มันชัง มันสุข หรือมันทุกข์ แล้ว**เราก็ฝึกปรับจิต**ไม่ให้มีรสชอบ ไม่ให้มีรสชัง ไม่ให้มีสุข ไม่ให้มีทุกข์ *ต้องรู้ "รสแห่งอุเบกขาเวทนา" ให้ชัดๆ* **แล้วใช้รสนี้เบ็นฐานแห่งการฝึกจริงๆ**

เมื่อจิตของเราปล่อยรสชอบรสชังได้เบ็นเฉยๆ ก็พึงรู้ชัดเข้าไปอีกว่า "สบาย" หรือ จิตเบา จิตง่าย จิตพ้นภาระอย่างไร ? แค่ใด ? การอ่านรู้ สัมผัสรู้จิตเช่นนี้ จะต้องฝึกจริงๆ ให้เข้าถึง ให้บรรลุถึงแม้จิตในจิต เวทนาในเวทนาจริงๆ จึงจะเรียกว่า "ปฏิบันนะ" เบ็นวิบัสสนาแท้ๆ และที่แท้ๆ ที่มันพาให้ทุกข์อยู่นักหนานี้ ก็เพราะ ตัวจิตที่มันหลงตามโลกเขา มันไม่รู้ความจริงแท้ มันบึกมั่นใส่จิตว่า เบ็นชอบ เบ็นชัง มันจึงต้องโลภะ ต้องโทสะอยู่แล้วๆเล่าๆ **ต้องรู้แจ้งให้ถึงใจแท้ถึง "จุดสำคัญ" อันนี้ให้ได้** "รูป" อะไรต่างๆ นอกตัวเรา หรือ แม้ในตัวเรา มันก็ไม่ใช่รส ไม่ใช่เรื่องสุข เมื่อได้ เมื่อมี เมื่อเบ็น อยู่นั้น มันก็เบ็นเพียงสิ่งที่มารวมมาร่วมมาทำงานร่วมกันเท่านั้น ดังนั้น รูปใด เราพอจะพรากมา เลิกยุ่ง เลิกร่วมรส เลิกปรนปรุง (แบบที่ยังทำจิตเกิดโลกียรสได้) ก็เลิก ก็หยุดปรนปรุงให้ได้เสีย เราจะได้เบาได้ง่ายได้ว่างลง

ผู้เลิกปรนปรุง ใน "วิรูบักข์" ใน "วิวาท" หยาบๆใหญ่ๆ มาได้โดยจริง จิตก็ไม่มีสุขไม่มีทุกข์ แม้จะต้องพบเห็น จะต้องสัมผัส จะต้องรับรู้อยู่ ก็ยังไม่ชัง และ ไม่มีแม้ธุลีเศษเสี้ยวที่จะยินดี **หมดยินดียินร้ายเกลียดสนิท** ในสิ่งที่เคยติดยึด ในเรื่องที่เคยเกิดรสเบ็นเฉยๆว่างๆ ลงได้อย่างแท้จริง (เรียกว่า "สิ้นโลกียรส") ก็นั่นแหละคือ วิโมกข์ หรือ วิมุติ หรือ "**อธิมุตโต**"

ดังนั้น เมื่อผู้ใดหลุดพ้นมาได้ เพราะรู้รูปรู้จิต (นาม) ได้ปลดปล่อย รูป–อรูป วางในรูปหยาบรูปต่ำ รูปนอก รูปใน อรูปนอก อรูปใน มาได้ ตนก็ดีขึ้นสูงขึ้นแท้ งามขึ้นจริง ที่เรียกว่า สุคติ หรือ "สุภ" เบ็นเรื่องของความงามภายในขั้นจิตวิญญาณ เบ็นความเจริญส่วนในแท้ๆ ของมนุษย์ (**สุภันเตว=สุภ+อันเตว**)

การรู้ตน เมื่อทำตนให้เข้าถึง ให้สูงขึ้น ให้ดีขึ้นได้อย่างเชื่อมั่นเห็นแท้เบ็นไป

524

ย่อมเป็นไปจริง ทำให้มีขึ้นได้ที่ตน ย่อมมีขึ้นได้จริง (**โหติ**) เริ่มจากพ้นขั้นต่ำมาได้ เป็นผู้สูงขึ้นๆเรื่อยๆ ก็รู้ก็เห็นก็เชื่อมั่น เพราะการเข้าถึงจริง หรือ รู้จริงสัมผัสจริง (**อธิมุตโต**)

ลักษณะดังกล่าวนี้คือ "สุภันเตว อธิมุตโต โหติ" คือ **วิโมกขธรรมลำดับ ๓ มันสูงขึ้นๆๆ ด้วยประการอย่างนั้นๆ และรู้ขั้นจบจริงๆ ขั้นสุดขั้นหลุดของแต่ละรอบแต่ละเรื่องจริงๆ (อธิมุตโต)** เป็นภายนอกเป็นภายในอันรู้ยาก ก็**รู้ได้จริงๆ (สุภันเตว)** ดังนี้ ก็เป็นการพ้น "โมหคต" เพิ่มขึ้นไปอีก

การรู้แจ้งแทงละเอียดนั้น คือ "**นาม**" คือ **อธิปัญญา** หรือ **ญาณ** มันก็รู้ "**สิ่งที่ถูกรู้**" (**รูป**) ทั้งหลาย ตั้งแต่หยาบๆ ใหญ่ๆ จนละเอียดขั้นไม่มีรูปจะสัมผัสด้วย ตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย ได้ แต่จิตยังคิดนึกวาดภาพเอาได้ (วิมาน) ซึ่งก็ยัง**เป็น "สิ่งที่ถูกรู้ ขั้นหยาบ" (รูปหยาบ)** อยู่ ไปจนกระทั่ง "**อรูป**" ซึ่งเป็น "**สิ่งที่ถูกรู้ ขั้นละเอียด**" และเป็นภายในขั้นต้องสัมผัสจิตในจิตจริงๆ ถูกต้องลงตัวเป็นแท้ทั้ง "จิตจริง" (เจโต) และ ทั้งที่ "รู้ตามบัญญัติ" มาด้วย(สุตมยปัญญา–จินตามยปัญญา) เมื่อรู้ครบ "ทั้งสภาพจิตจริงในตน ทั้งตรงกับบัญญัติดังกล่าวแล้ว" ก็เป็นรู้รอบสิ้นทั่วแจ้งจริง เป็น "ภาวนามยปัญญา" เป็นการทำ "วิมุติ" จนแจ้งใน "วิมุติญาณทัสสนะ" แท้ ได้เพียงละ "รูป" หยาบๆ ใหญ่ๆ เรื่องต่ำๆ ง่ายๆ (วิรูปักข์–วิวาท–วิมาน) มาเป็นอันดับต้น ก็รู้แจ้งถูกชั้นถูกเชิงว่า อย่างนี้สูงขึ้นแล้วดีขึ้นแล้ว (สุภ หรือ สุคติ) อย่างนี้เป็นความหลุดจริงเป็นความพ้นจริง ตนเบาตนว่างตนพ้นภาระตนได้ประโยชน์แท้เห็นจริง เข้าใจแจ้งเชื่อมั่น (อธิมุตต หรือ อธิโมกข์)

และจะสูงขึ้นสูงขึ้น รู้ชัดในความจริงที่**ตนไปหลงติด** ทั้งรูปหยาบ–รูปกลาง–รูปสูง ตนพ้น "โลกอบาย" มาสิ้นแล้วอย่างสนิทใจถึงใจ ก็รู้ความสุด รู้ความสูงนั้น ด้วยลักษณะอาการอย่างที่มีอยู่เป็นอยู่นี่ชัดๆ (สุภันเตว อธิมุตโต โหติ) แล้วก็พึ่งเพียรรู้ใน "โลกธรรม" หยาบๆ ใหญ่ๆ อื่นๆ ต่างๆ อีก จนตนพ้นมาได้อีกอย่างสนิทใจถึงใจ ก็รู้ความสุด ความจบ ความสูงนั้น ด้วยลักษณะอาการอย่างนั้นๆ อีกชัดๆ ก็เป็น "สุภันเตว อธิมุตโต โหติ" ขั้นสูงขึ้นๆ ไปได้เรื่อย

525

การพ้น "โมหคต" เช่นนี้ขึ้นเรื่อยๆ ก็คือ **"วิโมกขธรรม ลำดับ ๓"** เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นั่นเอง

ตราบจนพ้น โลกกาม–โลกธรรม **อย่างกลาง–อย่างสูง** ขึ้นไปเรื่อยๆ จนแจ้งในความสุด ความจบ ความสูงนั้นๆ ด้วยลักษณะอย่างนั้นๆ อีกชัดๆ ก็เป็น "สุภันเตว อธิมุตโต โหติ" ขั้นสูงขึ้นๆ ไปอีก

ต่อจากนี้ไป หากผู้ใดไม่เคยไป **นั่งหลับตาสมาธิมา** ก็เป็นอันไม่ต้องไปเรียนรู้สภาพจิตที่ไป**หลงยึด** "อรูป" ในสภาพนั่งหลับตานั้นๆ

ก็เรียนรู้แต่สภาพ **"วิญญาณฐิติ"** คือ ความ**หลงยึด**จิตในจิต **หลง**สภาพของ "วิมาน" แท้ๆ ชัดๆ อันมีสภาพของ**จิตในจิต**แท้ๆ ไม่ว่าจะเรียกว่า *"รูปจิต–อรูปจิต" ในอาการต่างๆ ที่ซับซ้อนอยู่อย่าง* ใน "วิโมกข์" ลำดับ ๑–๒–๓ *ที่ได้ผ่านมานั่นเอง ทั้งหมดทั้งปวง จนเรากำหนดหมายอ่านออก รู้แจ้งได้แน่ๆ ใน "รูป" ต่างๆ แม้ในลักษณะลึกซ้อน หรือ สุขุมบางเบา* **นี่คือความหมาย ของ "รูปสัญญานัง"**

ก็จะทั้ง "รู้" แท้ ทั้ง "ปล่อยวาง" ได้ เป็นพ้นกิจ พ้นการ พ้นกรรม ได้จริง หรือ ผ่าน "ความเป็น" อันนี้ไปได้แล้ว นี่คือ ความหมาย ของ "สมติกกัมมะ"

หรือ แม้ความไม่สบายใจใดๆ เป็นความขัดเคืองใจ ความขึ้งเคียด ความกระทบใจอันมีเชิงไม่ชอบผสมผเสอยู่ เราก็จะต้องกำหนดรู้ ในความที่ยังเป็น "รูปจิต" ของเรา แม้จะเหลือเป็น "อรูปจิต" ของเรา เราก็จะต้องให้จิตให้ "สัญญา" ของเรา ซับสภาพนั้นๆ สัมผัสสภาพนั้นๆ ในอันที่มีในจิตของเราจริงๆ **(นี่คือ ความหมายของ "ปฏิฆสัญญานัง")** *แล้วก็จะต้องทำลายมันให้มันตั้งอยู่ไม่ได้ ต้องดับสภาพนั้นๆ ลงให้ได้ ไม่ให้เหลือ* **(นี่คือ ความหมายของ "อัตถังคมา")**

การจะไม่ใคร่ครวญ จะไม่ไตร่ตรอง ไม่กระทำในใจ อย่างที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด (**อมนสิการ**) โดยเฉพาะ ควรกำหนดสัญญา ควรเรียนรู้หมายรู้ในอัตตาต่างๆ ใดๆ ทั้งหลายทั้งสิ้น ให้รู้ความต่าง ให้รู้ความหมาย (**นานัตตสัญญานัง**) นั้น

526

เราจะต้องทำในจิตในใจของเราจริง ๆ เราจะ**ไม่เป็น**ผู้ "อมนสิการ" ใน "นานัตต-สัญญา" เป็นอันขาด

ผู้ "เป็น" ในสิ่งควรเป็น ผู้ "ไม่เป็น" ในสิ่งที่ไม่ควรเป็น ได้ พ้นสิ่งที่ควรพ้น ได้ ดับสิ่งที่ควรดับ เป็นไปในสิ่งควรเป็นไป ได้จริง ก็หมายความว่า ผู้นั้น "ก้าวล่วง" สภาพอันควร และ ทั้งไม่ควรได้แล้ว (สมติกกัมม)

ผู้ก้าวล่วงได้แล้ว ดังนี้ จนเรียบร้อยไม่ติดขัด โล่งว่าง โปร่งเบาสบาย ล่วงง่าย เป็นก็ง่าย ไม่เป็นก็ได้ สบายเป็นที่สุด **นี่คือ ความหมายของคำว่า " อากาโสติ "** *จนไม่มีอะไรจะเป็นที่สุดอีกแล้ว จนไม่มีลึก ไม่มีตื้น จนไม่มีนอกไม่มีในอะไรจะยากจะลำบากอีกแล้ว มันง่าย มันโล่ง มันเบา มันเป็นความว่างโปร่งโล่งสบายไปหมด จนไม่มีอะไรจะหมดจะสุดสบายอีกแล้ว อย่างมีปัญญารู้ความเป็น " ที่สุดในที่สุด "* **นี่คือ ความหมาย ของคำว่า " อนันโต "**

ผู้ก้าวล่วงพ้น "รูปสัญญา" ก้าวล่วงพ้นความเป็นผู้ดับ "ปฏิฆสัญญา" ก้าวล่วงพ้นความเป็นผู้ไม่ผูกใจติดใจแม้ใน "นานัตตสัญญา" ที่ตนได้ตนเป็นตนถึงโดยประการทั้งปวง อย่างทะลุทะลวงโล่ง โปร่งว่าง อันเป็นที่สุดด้วยปัญญารู้ความเป็น "ที่สุดของที่สุดบริบูรณ์" ผู้นี้ชื่อว่า หลุดพ้นได้แล้ว ถึงขั้น "**อากาสานัญจายตนะ**" เป็น **วิโมกขธรรม ลำดับ ๔**

มาถึงขั้นนี้ ผู้มีความหลุดพ้น หรือ มีชีวิตที่มีสภาพธรรมถึงขั้นเป็น "อากาสา-นัญจายตนพรหม" ขนาดนี้ ก็ยังจะต้องมี "อากาสานัญจายตน**สัญญา**" ลงไปอีก คือ จะต้องรู้ความหมาย รู้กำหนดให้แน่ถึงความเป็น "อากาสานัญจายตนสัตว์–อายตนภูมิ" ที่ตนได้ ตนมี ตนถึงนี้ ซึ่งมันก็เป็นเพียง "รูป" แต่มันเป็นขั้น "อรูป" คือ สุขุมประณีต รู้ได้ยากกว่า "รูป" หยาบ ๆ ง่าย ๆ เท่านั้นเอง นั่นคือ จะต้องรู้เห็นจริงแจ้งหยั่งลงไปเป็น "อัชฌัตตัง อรูปสัญญี พหิทธารูปานิ" กัน จนเป็น "รูป-สัญญานัง สมติกกัมม" อีก และจนกระทั่งถึง "นานัตตสัญญานัง อมนสิการา" ให้ได้โน่นอีก เช่นเคย และมันก็คงอยู่ในความจริงที่ว่า "**รูป**" **ก็ อนิจจัง–"รูป"**

527

ขั้น "อรูป" ก็ อนัตตา อยู่จริง มันจะหลงยึดเอาว่า เราจะได้ จะเป็น จะมี "อากาสานัญจายตนะ" นี้ อย่างนี้ คงที่ ถาวร ก็หาไม่ มันก็เป็นแต่เพียง "สังขารธรรม" จริงๆ ยึดเอาไม่ได้ เราแม้จะยังมิได้ก็เพราะเราต้อง "รู้" เราต้องมี **ธาตุจิต–ธาตุวิญญาณ** เราจะต้อง รู้ให้ยิ่ง รู้ให้จริง และแม้จะเป็นสัตว์โลกที่ทำจิต ทำใจ ทำตัว ทำตน จนให้มี ความรู้–ความเข้าใจ ความรู้สึกสบาย ว่าง โล่ง โปร่ง อยู่เป็น "อากาส" ไม่ขัด ไม่ข้อง ไม่ต้องมีสิ้นมีสุด ได้ออกปานนี้ มันก็ต้องอาศัยธาตุจิต หรือ "วิญญาณธาตุ" แท้ๆ จึงเป็นสภาพอย่างนี้ได้ ถ้าไม่มี "วิญญาณธาตุ" อันฉลาดรู้ ฉลาดเข้าใจถึงแท้ เราก็ทำจิตเป็น "อากาสานัญจายตนะ" นี้หาได้ไม่ และที่จริงมันก็จะต้องอาศัย "วิญญาณ" หรือ "ธาตุรู้" อันสำคัญของเรานี่เอง และ **มันก็เป็นเรื่องของ "วิญญาณ" นี่แหละ โดยแท้ที่สุด ที่ยังชื่อว่า "สัตว์" (สัตตาวาส) แม้จะเรียกว่า "อากาสานัญจายตนะ" อย่างไรก็ตาม** แท้จริงมันก็ **"วิญญาณันติ" (วิญญาณ+อันติ)** นี่เอง ช่างไม่มีที่สิ้นที่สุด แท้เสียเหลือเกิน (**อนันตัง**) กล่าวคือ แท้จริงมันก็คือ ความเป็นไปของ "ธาตุรู้" อันแสนฉลาดล้ำลึกนี่เอง ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่านี้

ผู้เกิดรู้ความจริง **หยั่งถึงสภาพ "อนันตัง วิญญาณันติ"** จริง ก็จะรู้เท่าทัน "อากาสานัญจายตนะ" ได้ชัดแท้ จะเห็น **"วิญญาณ"** สำคัญ จึงจะปล่อยจะวาง "อากาสานัญจายตนะ" ไม่หลงความอยู่ว่างๆ ไม่ติดความง่ายๆ เกินไปแล้ว ไม่หลงแต่ความเบาๆ แล้ว หนักก็ชักเอา ยากก็ชักสู้ ก็เป็น**ผู้ล่วงพ้นภูมิ "อากาสานัญจายตนะ"** ได้ ขึ้นสู่ภูมิ "วิญญาณัญจายตนะ" เป็น**วิโมกขธรรม ลำดับที่ ๕**

มาถึงขั้น "สัตตาวาส" ที่ชื่อว่า "วิญญาณัญจายตนะ" นี้ ก็จะต้องเรียนรู้ถึงสภาพธรรมตามความหมายของ คำว่า **"ไม่มี"** ที่บาลีว่า **"นัตถิ"** ให้แท้ และจะต้องเข้าใจสภาพธรรมตามความหมาย ของ คำว่า **"กิญจิติ"** อันหมายความว่า **นิดน้อย** หรือ **อย่างใดอย่างหนึ่ง, อย่างใดไฉนกันแท้** ซึ่งเป็นระดับ **ที่จะต้องรู้ทั้งสภาพที่หมาย ทั้งจุดที่หมาย ว่า หมายเอา "อะไร" ที่จะให้ "ไม่มี"** *(คือ อย่างใดอย่างหนึ่งที่ถูกต้อง=*กิญจิ) **และเป็น "ความไม่มี" แน่แล้วหรือ ? (นัตถิ) ถูกสภาพที่หมายจะ "ไม่ให้มี" กันแน่หรือ ? (กิญจิติ)**

528

ถ้าผู้ใดรู้แจ้งในสภาพนั้นจริง และ ทำความ "ไม่มี" (**นัตถิ**) ได้จริง มีการกำหนดได้สำคัญ รู้ละเอียดแม้อย่างใดไฉนแท้ ก็รู้ แม้เป็นเศษนิดเศษน้อย ก็รู้ (กิญจิติ) แล้วก็ไม่ยึด ไม่หลงเสพย์ได้จริง ดับ "ความเป็นสัตว์" (สัตตาวาส) ขั้น "วิญญาณัญจายตนพรหม" นี้ ได้ถูกต้อง **ดังที่ได้อธิบายผ่านมาแล้ว** ก็เป็นอัน**ไม่มี "วิญญาณ"** โง่ๆ (อวิชชา) **ไม่มี "จิต"** หลงๆ (โมหะ) **ไม่มี "วิมาน"** ลวงๆ (มิจ-**ฉาทิฏฐิ**) ที่ไปตั้งภพ หรือ ยึดชาติ เกิดกัน**เลยเถิด เลยขอบเขต** ไปอย่างที่เคยโง่ เคยหลง เคยถูกลวง มาเสียหนัก ก็ไม่มีได้แล้ว ก็เป็น **วิโมกขธรรม ลำดับ ๖** สูงยิ่งขึ้นมาอีก เป็นเงื่อนเป็นแง่อยู่ชัดๆ

ซึ่งจะไป**หลง** "ธาตุรู้" คือ **หลง** "วิญญาณ" จนกลายเป็นคนไม่เอาภาระกับใคร *เอาแต่ "รู้" ของตน* คนอื่นไม่เกี่ยวหมด ในโลกไม่เกี่ยวเลย (เป็นสัตว์ในอาโลก) ขนาด**เลยเถิดไปหลง**แต่ "ความรู้" หรือ ธาตุรู้ของตน ที่ปรุงเป็นวิชชาแล้วรู้มันอยู่คนเดียว นั้น **ก็รู้เท่าทันได้ ก็ไม่หลงผิดแล้ว** นี่ก็แง่หนึ่ง

หรือ แม้ว่า จะเป็นผู้เข้าใจชัดใน "ธาตุรู้" ก็คือ "ธาตุรู้" หรือ สภาวะชนิดหนึ่ง ที่มันมี "สภาวะอย่างนั้นๆ แหละ" ที่เรียกกันในภาษาบัญญัติว่า "รู้" ไม่ใช่ตัวเรา ตัวเขาของใคร แล้วก็อิ่มเอมเปรมใจอยู่แต่กับ "ความรู้" นั้น สุข บีติอยู่แต่กับที่ตนได้รู้นั้นเพียงผู้เดียว ดังนี้ **ก็เลิกมาได้** ก็รู้เท่าทัน ปล่อยยึด หมดถือ**ได้จริงแล้ว** นี่ก็อีกแง่หนึ่ง

และหรือ จะเอาแต่ "รู้ๆๆๆๆ" ไปตะพึด ไม่รู้จบ ไม่รู้หยุด ไม่รู้พัก จะหยุดคิด หยุดรู้ เป็นไม่รับรู้อะไรเลย จะว่าง จะเฉยอยู่ **ก็ทำไม่ได้** จะทำให้จิตเฉยว่างสนิทอยู่ ก็ทำไม่ได้ ดังนี้ **ก็ได้สำนึกแล้ว ได้รู้ตน ได้เข้าใจแล้ว**ว่า ตน **หลงรู้** ตนเลยเถิดไปกับ "วิญญาณ" ไปกับ "ความรู้" หรือ "ธาตุรู้" มากไปแล้ว และได้ฝึกเพียรเรียนรู้ จน "รู้พัก–รู้เพียร" ได้แล้วจริง

ผู้ใดพ้นสภาวะดังกล่าวนี้ คือ ไม่ได้ **หลงยึด** สภาวะนั้นๆ เสพย์สุข และไม่ได้ **หลงติด** อยู่ในสภาวะนั้นๆ จนเลยเถิด ทั้งรู้ความมี (เกิด) ทั้งรู้ความไม่มี (ดับ) ชัดแท้ ผู้นั้นก็ **พ้น "วิญญาณัญจายตน"** เป็น **วิโมกขธรรม ลำดับ ๖**

529

ขั้นต่อมา จะไป**หลง**ดับสนิทเป็นจิตที่ไม่รับรู้อะไร ไม่มีอะไร ที่เขาหลงกันว่า เป็นสภาพของ **"อากิญจัญญายตนะ"** ก็รู้ ก็เข้าใจถึงสภาพ "ดับ" สภาพไม่มีได้อย่างดี และแม้จะทำได้ด้วย ก็ตาม **ก็ไม่หลงติด ไม่หลงเสพย์** รู้ชัดในสภาวะนี้ดีว่า มันก็เป็นเพียงสภาพการดับอย่างหนึ่งเท่านั้น มันไม่ใช่รส ไม่ใช่ชาติอะไร ! ไม่ได้ยินดี ไม่ได้หลงเสพย์หลงสุข แต่รู้ชัดว่า เมื่อดับอยู่ หมดรู้ มันก็เบา ก็ว่าง ก็พ้นภาระแท้จริงอยู่ในกาละนั้นๆ เมื่อออกมาสู่สภาพรู้ มันก็รู้มันก็ไม่ว่างจาก "รู้" มันก็ไม่มีปัญหาอะไร มันก็เป็นเพียงสภาพที่พักได้สนิททำ "ความหยุด" ให้แก่ กาย–วจี–มโน ของตน ได้มากที่สุด ก็เท่านั้นเอง **ผู้พ้นยึด พ้นติด พ้นหลงเสพย์** ใน **"อากิญจัญญายตนะ"** แบบนี้ได้ แม้แง่อย่างนี้ ก็เป็นผู้ถึง**วิโมกขธรรม ลำดับ ๗** ก็พ้น "โมหคต" สูงขึ้นมาตามลำดับเสมอ

และถ้าจะไม่มีธาตุรู้ คือ ดับสนิทเลย อันเรียกกันในชื่อต่างๆว่า**อภิสัญญานิโรธ**บ้าง หรือ **อากิญจัญญายตนะ**บ้าง หรือ **อสัญญี**บ้าง หรือ **อสัญญีสัตตายตน**บ้าง ก็ตาม ก็รู้ว่า มีได้ เป็นได้ โดย**ไม่หลงเสพย์หลงติด**จริงๆ ในสภาวะแห่ง "ความไม่มี" นั้น ๆ

ด้วยเหตุแห่งสภาพธรรมที่เรียกกันว่า "อภิสัญญานิโรธ" ก็ดี "อากิญจัญญายตนะ" ก็ดี หรือ "อสัญญี" ก็ดี หรือ "อสัญญีสัตตายตนะ" ก็ดี มันก็เป็นสภาพหนึ่งสภาพเดียวกัน คือ **สภาพดับ** โดยเฉพาะทำความหมดธาตุรู้ ปิดธาตุรู้ให้เกลี้ยง ดับธาตุรู้ไปไม่ให้เหลือรับรู้อะไรเลยนิดหนึ่งหน่อยหนึ่งไม่มี เพียงภาษาเรียก บัญญัติกำหนดหมายเท่านั้น ที่มันมากความ ไปเรียกว่า "อากิญจัญญายตนะ" บ้าง "อสัญญี" บ้าง เรียกว่า "อภิสัญญานิโรธ" บ้าง หรือ จะมีคำว่า "นิโรธสมาบัติ" อีกคำหนึ่งแถมเข้าไปหมายว่า ดับสนิทไม่รับรู้อะไรเลย มันก็คือดับจิตดับธาตุรู้สนิทลงไปแล้ว ก็อันเดียวกันสภาพเดียว เท่านั้น ไม่มีอื่น เมื่อผู้รู้แจ้งสภาพธรรมแท้ รู้ละเอียดถึงสภาวะการเกิดดับแห่งจิตชัดแท้ ก็จะไม่สงสัยข้องใจอะไร พระพุทธองค์เมื่อจัดสภาพ "วิโมกขธรรม" แบ่งออกมาเป็นขั้น เป็นระดับ *จึงไม่นับเอา "อสัญญีสัตตายตน" เข้ามาใส่ไว้ใน* **วิโมกขธรรม ๘ ระดับ** *ด้วย*

530

เพราะ *"อสัญญีสัตตายตนะ"* นั้น **ไม่ใช่ สภาพธรรมแห่ง "ความหลุดพ้น" หรือ ไม่ใช่ "วิโมกขธรรม" เลยจริง ๆ** นี่คือ หลักฐานข้อพิสูจน์ "พุทธธรรม" ที่เด่นชัดว่า แตกต่างจากความหมายของเดียรถีย์ที่ "หลงผิด" กันแน่นอน และ ผิดกันอย่างไร ? ค้านแย้งกันอยู่ไฉน ? สอดคล้องกันด้วยปริยายใด ?

โดยเฉพาะยิ่งถ้าไปหมายเอาว่า "อสัญญีสัตตายตนะ" นั้นคือ สภาพแห่ง**การดับจิต–ดับธาตุรู้ ให้ไม่รับรู้อะไรเลยนั้นละก้อ** มันยิ่งไม่ใช่ทั้ง "มรรค" และไม่ใช่ทั้ง "ผล" ใด ๆ ของศาสนาพุทธหมายไว้เลย เพราะศาสนาพุทธนั้น **ไม่ใช่ศาสนาที่** "ดับจิต–ดับวิญญาณ" **ทั้งไม่ใช่ศาสนาที่ให้** "ดับธาตุกำหนดหมาย–ดับสัญญา" เลย **แต่กลับจะต้องให้ "สัญญา" ทำงานเต็มที่ ทำความกำหนดรู้ให้สำคัญ รู้ความหมาย "ให้ถูกให้สำคัญ"** นั่นต่างหาก

หรือแม้จะเข้าใจ "อสัญญีสัตตายตนะ" ได้ถูกต้องเป็น "สัมมาทิฏฐิ" แล้ว คือ เป็นสภาพแห่งการกำหนดสัญญา การทำความสำคัญมั่นหมาย มิใช่ไปหลงผิดว่า ดับความสำคัญมั่นหมาย แล้ว ก็ดี ก็จะเห็นได้ว่า สภาพนี้ยังเป็นเพียง "มรรค" ไม่ใช่ "ผล" ไม่ใช่สภาพ "หลุดพ้น" (วิโมกข์) แต่เป็นสภาพกำลังกระทำอยู่เพื่อความหลุดพ้น **"อสัญญีสัตตายตนะ" จึงไม่เป็นข้อหนึ่งข้อใดในวิโมกขธรรม** ๘ เลย

และแท้จริงสภาพ "อสัญญีสัตตายตนะ" นี้ มันก็คือ สภาพธรรมลักษณะเดียวกันกับ "สัญญาเวทยิต" (ยังไม่มี "นิโรธ" นะ !) ดังนั้น จึงจะเห็นใน "สัตตาวาส ๙" มีชื่ออยู่ เพราะยังไง ๆ ก็ไม่ใช่ธรรมลักษณะ "ดับ" หรือ "หลุดพ้น" แต่เป็นธรรมลักษณะที่ยังมี "ความเป็นสัตว์" อยู่ เห็นตน เห็นตัว จึงยิ่งแสดงว่า ไม่ใช่ **วิโมกขธรรม**ในศาสนาพุทธแน่ ๆ

เมื่อชี้ธรรมลักษณะแห่ง "ผล" ใน **วิโมกขธรรม** ๘ นี้ จึงไม่มี "อสัญญีสัตตายตนะ" แต่ก็มี "สัญญาเวทยิต นิโรธ" นั่นเลยทีเดียว

ดังนั้น ใน "วิโมกขธรรม ๘" เมื่อผู้ล่วงพ้น หลุดพ้น (วิโมกข์) จากสภาพ "อากิญจัญญายตนะ" แล้ว จึงขึ้นสู่ภูมิ "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" เลย ถ้าผู้ใดเข้าใจแจ้งถูกสภาพ และทำการปล่อยวางได้ตรงสภาพมา ดังกล่าว ก็พ้น ก็หลุด (วิโมกข์) จาก "อากิญจัญญายตนพรหม" มาได้เรื่อย ๆ

531

ผู้ใด เมื่อได้เข้าใจดังนี้ ชัดดีแท้ว่า "อากิญจัญญายตนะ" นั้น มันคือ "วิโมกข์" แท้ๆ คือ การรู้ยิ่งในตนว่า กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน หรือ โลภะ–โทสะ–โมหะ ที่เกิดเพราะเหตุ เพราะปัจจัยใดๆ ก็ตามนั้น มันจะต้อง**ไม่มี**ในจิตของเรา "**แม้นิดแม้น้อยหนึ่ง**" ให้ได้ ผู้รู้อย่างนี้ แล้วก็ทำให้ "ไม่มี" ขึ้นที่จิตเป็น "เจโตวิมุติ" จนได้ตามที่รู้นี้ หรือ ผู้มี "เจโตวิมุติ" อยู่แล้วจริง แต่ยังไม่รู้ชัดในตนแท้ ก็ตรวจตนจนแจ้งใจว่า "ไม่มีแม้นิดแม้น้อย" ในจิตจริงๆ ตามเหตุปัจจัยที่หมายนั้นแล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง (ของตน) แล้วผู้นี้ก็จะสำคัญกับภูมิแห่ง "ความไม่มีแม้นิดแม้น้อย" นี้ ซึ่งนับว่า เป็นผู้พ้นจาก "ความไม่รู้" ในสิ่ง หรือ ในสภาพที่จะไม่ให้มีนั้นๆ ได้แน่แล้วว่า **เป็นอย่างไรไฉนแท้** จึงคือ ผู้มีสภาพ "**กิญจิติ**" แท้แล้ว และพร้อมกับมีสภาพ "**ไม่มี**" นั้นๆ เกิดขึ้นแล้ว ได้แล้วในตนจริง จึงคือ ผู้มี "**นัตถิ**" นั้นแท้แล้ว พรั่งพร้อม ธรรมลักษณะนี้ คือ "*ความไม่มี*" *นั้น อย่างใดที่ถูกแท้ก็ได้***ผ่าน***การ "ไม่มี" อย่างเป็นแท้แล้วจริง* ดังนี้เรียกว่า **ล่วงพ้นอากิญจัญญายตนะ โดยประการทั้งปวง** หรือ ที่บาลีว่า "**สัพพโส อากิญจัญญายตนัง สมติกัมมะ**" เป็นผู้สูงขึ้นถึง "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" ภูมิ (เนวสัญญานาสัญญายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ) ก็นับว่า เป็นผู้บรรลุหลุดพ้นถึงขั้น **วิโมกขธรรม ลำดับ ๗**

ถึงกระนั้นแล้ว ก็ยังไม่จบสิ้น "พุทธศาสนา" นี้ **ยังให้ทำความสุขุมประณีตอีก** กำหนดรู้ พิจารณาไตร่ตรอง พิจารณาตรวจตรา ทำความถูกต้องให้สำคัญ **อ่านความเป็น ความมี หรือ อ่านความหมด ความไม่มี ให้ถูกความหมาย** ทั้งเก่า ทั้งใหม่ ทั้งซับซ้อนซ่อนเชิง **ดับส่วนนี้แล้ว อาจจะเกิดกิเลสใหม่แฝงซ้อนได้อีก หรือ จะยัง "หลงๆ – เหลือๆ" อะไรอีก** ก็จะต้องตรวจแล้วตรวจอีก **ต้องสมกับเป็นผู้ไม่อยู่ใน "ฐานะแห่งผู้ประมาท" (ปมาทัฏฐานา)** จริงๆ ด้วย "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน" แบบปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๑๒ บ้าง เป็นต้น หรือ ด้วย "ความรู้" และ "ความจริง" ที่ลึกซ้อนซอนไชอย่างอนุโลม–ปฏิโลม เป็น "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน" ย้อนไป ย้อนมา ซ้ำแล้วซ้ำอีก (คัมภีราวภาโส) บ้าง สุดสำคัญจริงๆ และ*เมื่อ "จบ" บริบูรณ์ ก็จะรู้จบ รู้แล้ว*

อย่างมั่นใจสุดจริงทีเดียว **ไม่มีวกเวียน วุ่นวนกันอีก เบ็น "จบ" เด็ดขาด**

"วิโมกขธรรม ลำดับ ๘" ก็คือ การสำรวจตรวจสอบสภาพธรรมขั้นสุดท้ายจริงๆ เบ็นสภาพต้องกำหนดรู้ให้ละเอียดลออ ด้วยความไม่ประมาทยิ่ง ด้วยความสุขุมประณีตยิ่ง ที่จะต้องตรวจแล้วตรวจอีกให้**สิ้นถ้วนจริง อย่างถึง "ที่สุดแห่งที่สุด"** จะเพียง "รู้แน่แต่ยังไม่ถ่องแท้ถูกถ้วนเบ็นจริงถึงที่สุดแห่งที่สุดยิ่ง" นั้น ก็ยังได้ชื่อว่า ยัง**ไม่พ้นภพ พ้นภูมิ** "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" จนเบ็น "วิโมกข์" ที่สุดแท้

คือ ภูมิที่อธิบายกันไว้ว่า จะว่ารู้ ก็ไม่ใช่ จะว่าไม่รู้ ก็ไม่เชิง และเรียกกันว่า "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" นี้ นั้น ก็ได้อธิบาย "ความเบ็น" สัตตาวาสของภูมินี้ สู่กันฟังมาบ้างแล้ว ดังนั้น ถ้าผู้ใดมี "*สัมมาทิฏฐิ*" *เข้าใจความกำหนดหมายได้ถูกแท้ และ กระทำก็สำเร็จเสร็จสมลงตัวถูกสภาพดีแท้ ได้บริบูรณ์ด้วย อีกทั้งไม่มีกิเลสใหม่* แฝงแว้งวก*ขึ้นมาได้อีกด้วย และ ไม่หลงเสพย์ ไม่หลงติด* แม้ในภูมิขั้นสุดสูงสุดถึง ขั้น "สัญญาเวทยิตัง นิโรธัง" (สัญญาเวทยิต นิโรธ) นี้ ได้จริง ก็เบ็นอันบรรลุถึง วิโมกขธรรม ลำดับ ๘ บริบูรณ์กันเบ็นขั้นสุดท้ายทีเดียว

ถ้าผู้มี**การรู้ถูกเข้าใจถูก** แล้วก็**ทำจนเบ็นผลสำเร็จถูกต้องลงตัว** เบ็นไปตามที่รู้ที่เข้าใจนั้น มันก็จะเห็น "ผล" ที่ชัดแท้ เบ็นจริงแท้ยืนยันแท้ เบ็นของพิสูจน์กันได้ ท้าทายให้มาพิสูจน์ได้ เรียกร้องให้มาดูกันได้ (เอหิปัสสิโก) จริงๆ และเบ็นการหน่ายคลายจางจริงๆ พ้นทุกข์แท้ได้จริง จะเห็นสภาพ "ทวนกระแสโลก" ชัดเจนจริง

แต่ถ้าหาก**การรู้ ก็รู้ผิดรู้เพี้ยน** เมื่อมีการทำ ก็จะเกิด "ผล" ได้เหมือนกัน หรือ จะไม่มีสภาพของ "ผล" เลย ก็ได้ แม้ที่สุด จุดซึ่งหลงยึดว่าเบ็น "จุดจบจุดสำเร็จ" ก็จะมีได้เหมือนกัน แต่ทว่าเบ็นคนละรูป คนละเรื่อง ไม่ใช่หน่ายคลาย ไม่ใช่ทวนกระแสโลก

533

เพราะฉะนั้น **ความเห็นถูกความเข้าใจถูก** ที่เรียกว่า **"สัมมาทิฏฐิ"** จึงเป็นความสำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงยกให้**เป็น "ประธาน" แห่งสัมมาอริยะมรรค ทั้ง ๘ องค์** ทีเดียว

ยกตัวอย่างเช่น ผู้ไป**หลงเข้าใจ**เอาว่า "อากิญจัญญายตนะ" นั้น คือ จะต้อง "ดับจิต–ดับความรับรู้ไปทั้งหมด" ดังที่เคยพูดถึงมาแล้ว ดังนี้ เป็นต้น แต่แล้ว แม้จะดับจิต–ดับความรับรู้กันให้สนิทปานใด มันก็ไอ้ต้องวนกลับมารู้ กลับมามีจิตอีก ตามปกติอยู่นั่นเอง แต่เขายังไม่เข้าใจแง่นี้ ยังเห็นมุมแง่นี้ไม่ได้ เขายังพอใจจะ "ดับจิต" ยังมีความเห็นโน้มเอนไปทาง "ไม่รู้เสียได้" นั่นแหละ เป็นสุข ดังนั้น พอเขา "ดับได้" สมภูมิ "อากิญจัญญายตนะ" *(ตามความเห็น หรือ ตามความหลงของเขา)* เมื่อทำได้เท่านี้แล้ว ภูมิต่อมา คือ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" จึงมีสภาพเป็นว่า *เมื่อ "ดับจิต" ไม่รับรู้อะไรได้เลย อยู่ ก็นั่นแหละเป็นสุข* (*บางคนหลงว่า เป็น "นิพพาน" เอาเลยด้วย*) ทีนี้เมื่อพลิกฟื้นกลับมามี "รู้" อีก ก็จะไม่ยอมรู้ให้เต็มที่ หรือ ไม่ยอมรู้อะไรมาก นี่ก็คือ สภาพ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" ดังได้เคยอธิบายผ่านมาแล้ว ซึ่ง**เป็นสภาพธรรมที่แตกต่างกับสภาพที่ "พุทธศาสนา" หมาย**อยู่มาก ดังนั้น ผู้ที่ได้ทำความรู้ ทำความเข้าใจต่อสภาพจิตแท้ว่า **จิต** หรือ **วิญญาณ** หรือ **สัญญา** ก็ดีมันคือ "ธาตุรู้" เมื่อจะให้ "รู้" ก็**เปิดจิตรู้เต็มไปเลย** เมื่อไม่รู้ก็ "ดับ" หรือแม้จะตกอยู่ในสภาพ "*รู้บ้างไม่รู้บ้าง*" *เป็นสภาพภวังค์ ที่สติไม่เต็มรอบ* ซึ่งก็อาจจะมีได้เป็นได้ในคน ผู้รู้แจ้งในสภาพนี้ ก็จะไม่ติดไม่ยึด ไม่ยินดี ไม่หลงเสพย์สภาพ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" ในลักษณะนี้ด้วย

และมันก็ไม่น่าจะทำให้เป็น ทำให้มีด้วย เพราะมันไม่มีค่าอะไร จะรู้ก็ไม่รู้จริง จะดับก็ไม่ดับจริง จึงไม่ใช่สภาพธรรมที่น่าติด น่ายึด น่าเป็น น่ามีอะไร ! ผู้รู้แจ้งดังนี้ และ ทำตนให้ไม่มี "ความเป็น" สภาพธรรมที่ติดที่ควร ดังกล่าวแล้วนี้ ได้ ก็เป็นผู้**พ้น "เนวสัญญานาสัญญายตนะ"** เป็น **วิโมกขธรรมลำดับที่ ๘** *ความเข้าใจผิดในความหมายแห่งภูมิ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" และ ทำผิด ๆ* (**โมหคต**) ก็หลุด ก็พ้นมาได้อีกเรื่อย ๆ

534

และแล้วก็จะก้าวขึ้นสู่สภาพธรรมสูงสุด คือ "**สัญญาเวทยิต นิโรธ**" อันเป็นสภาพ "*นิโรธอริยสัจ*" *แท้* ที่ไม่ใช่สภาพ**ดับรู้หมดเกลี้ยง** เหมือน "อากิญจัญ-ญายตน" หรือ "อสัญญีสัตตายตนะ" หรือ "อสัญญี" (อภิสัญญานิโรธ) ดังที่ผู้ศึกษาพุทธธรรมส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ พากันเข้าใจหรอก

หว่าเป็นสภาพ "รู้ยิ่งรู้แจ้ง" **เป็น "นิพพานธรรม" แท้ๆ ของ พุทธศาสนา ซึ่งไม่เหมือนกับลัทธิเดียรถีย์อื่นใดเลย ตรงนี้เอง**

ถ้าขึ้น "**สัญญาเวทยิต นิโรธ**" ก็เป็นสภาพดับเกลี้ยง ดับสนิท นิดหนึ่งน้อยหนึ่งในธาตุรู้ไม่เหลือ เป็น "ความไม่มี" แบบไม่มีธาตุรู้ ไม่มีนามขันธ์ ดับสิ้นเกลี้ยง เวทนา–สัญญา–สังขาร–วิญญาณ แบบเดียวกับสภาพธรรม "อสัญญี" หรือ "อภิสัญญานิโรธ" แล้วไซร้ มันก็เป็นเรื่องวนไปเวียนมา ซ้ำแซะอยู่กับสภาพธรรมเหมือนเก่า ซ้ำสภาพเดิมอยู่นั่นเอง

"สัญญาเวทยิต นิโรธ" จะวิเศษอะไร ?

ในเมื่อเรียกว่า "**อสัญญี**" (**อภิสัญญานิโรธ**) ก็คือ สภาพธรรมแห่งการดับจิตให้ไม่รับรู้อะไรเลย ดับธาตุรู้ไม่ให้มี ไม่ให้เหลือ เหมือนๆ กัน

และ ก็เหมือนกันกับสภาพที่เรียกว่า "**อากิญจัญญายตนะ**" อีกแหละ คือ สภาพ "ดับจิตสนิท" อีก

และ แม้จะเรียกด้วยชื่ออื่นๆ ใดๆ เป็นต้นว่า "**อสัญญีสัตตายตนะ**" จะเรียกว่า "**นิโรธสมาบัติ**" ก็คือ **วนเวียน**มาลง**ย้ำสภาพ**การ "ดับจิตไม่ให้รับรู้อย่างสนิท" ทำเดียวกันนี้ทั้งหมด

แล้วยังจะ**วนเวียน**มาดึงเอา "**สัญญาเวทยิต นิโรธ**" ไปหมายเอา ว่า *เป็นสภาพธรรมแห่งการ "ดับจิตไม่ให้รับรู้อย่างสนิท" เป็นคนตายแห้งเหมือนเดิมอีก* มันก็คือ **ความวน**อยู่ในภูมิ "**ดับจิต**" **สภาพเดิม** ซึ่งอุตส่าห์มีภาษาเรียกอีกมากมาย แบ่งภูมิ แยกชั้น อีกตั้งมากหลาย แต่ก็ไม่มีอะไรได้ **รู้แยก รู้แตก** เป็นความลึกซึ้ง เป็นความสูงจริง ต่ำจริงอะไรไปได้ มันจึงคือ ความแยกสภาวะธรรมไม่ออก ไม่รู้ปรมัตถธรรมได้แท้ ของผู้ไม่รู้ (อวิชชา) แท้ ๆ นั้น เท่านั้นแหละ

535

แต่แท้จริงนั้น " **สัญญาเวทยิต นิโรธ** " **นี้แหละวิเศษ และ พิเศษจริงๆ** เป็นสภาวะหนึ่งสภาวะเดียว ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะต้องค้นพบ แล้วนำมาเปิดเผยแก่โลก สั่งสอนมนุษย์ให้เข้าใจตาม ซึ่งแตกต่างจาก "นิโรธ" ที่มีความหมายความรู้แค่ "ดับธาตุรู้สนิทหมดเกลี้ยง" อันลัทธิอื่นๆ ใดๆ อีกมากมายเขาก็ต่างรู้ต่างเข้าใจกันได้ และความรู้เช่นนั้นพุทธศาสนาก็รู้ด้วย มันไม่ยากอะไรนี่ !

แต่ "**นิโรธอริยสัจ**" หรือ "**สัญญาเวทยิต นิโรธ**" ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้สิ แม้จะเรียกว่า "ความดับสนิทสิ้นเกลี้ยง" หรือ "ความไม่มี" ก็**มิใช่สภาพเดียวกัน**กับ "**อากิญจัญญายตนะ**" หรือ "**อสัญญีสัตตายตนะ**" แน่ๆ เพราะเป็น "ปัญญายอด" (อธิปัญญา, อภิปัญญา, วิปัสสนาญาณ, ญาณทัสสนะ) ที่รู้แจ้งหยั่งถึงจริง คือ ทั้ง "รู้" ทั้ง "ทำ" สภาพนั้นในตนได้ เป็นสภาพจริงของ "ความไม่มี" เป็นสภาพแท้ของ "ความดับสนิทสิ้นเกลี้ยง" จริง *แต่มีสภาพ หรือ มีลักษณะ ว่าง–เฉย–"ไม่มี" อยู่ โดยมี "รู้" ชัดๆ และรู้ละเอียดแม้ในขณะลืมตาโพลงๆ ด้วย ว่า เป็น "ความไม่มี" ของอารมณ์ขอบอารมณ์ขัง เป็น "ความดับสนิทสิ้นเกลี้ยง" ในความไม่มีรสสุขรสทุกข์ เป็นความไม่มีโลภะโทสะโมหะ อย่างสนิทสิ้นเกลี้ยง นั่นต่างหาก ในบุคคลผู้นั้น* จิตแท้ๆ *เต็มๆ ยังมีสภาพรู้เต็ม สว่างแจ้ง (ปภัสสรัง จิตตัง หรือ สัพพโต ปภัง)* รู้จริงถูกสภาพ รู้ได้ทุกสิ่งทุกอย่างที่คนดีๆ ธรรมดาๆ ควรรู้พึงรู้ คือ รู้ในรูปต่างๆ รู้ใน**นาม**ต่างๆ และ ยังรู้**ความดับสิ้น**ด้วย คือ รู้ในความดับสิ้นเกลี้ยงของกิเลส–ตัณหา–อุปาทานต่างๆ ชัดเจน สัมผัสอยู่ รู้อยู่ เห็นอยู่ เป็นปัจจุบันนั้นๆ ทีเดียว พร้อมทั้ง**สัญญา** พร้อมทั้ง**สติสัมปชัญญะ**เต็ม จิตมันมี "รู้" แต่มันก็มี "ว่าง" มี "เฉย" หรือ มี "ดับ" มี "ความไม่มี" นั้นๆ จริง (คือ รู้สิ่งที่ดับ สิ่งที่ไม่มี) อยู่พร้อมๆ กัน **ส่วนที่สำคัญ** เป็นส่วนที่ต้องกำหนดให้ถูกสภาพ และทราบชัดถึงเหตุผลมุ่งหมาย นั่นต่างหาก คือส่วนที่ "พุทธ" ไม่ติขลุม แต่กำหนดลงไปให้แม่นยำเป็นจริง และทำดับให้สิ้นเกลี้ยง อันเป็น "**นิโรธ**" **ได้ถูกตัวถูกตน** และที่**ปหาน** (หรือ ปหีนกิจ) จน**นิโรธ**ไปจริงๆ แล้ว

536

เช่นนี้ เป็นสภาพแห่ง **"ความไม่มี"** **นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มี** ที่ต้อง **อาศัย "สัญญา" เป็นสำคัญ (มิใช่ไปดับ "สัญญา" เสีย)** เพื่อให้ได้ความละเอียดลออสุขุมลึกซึ้งจริงๆ อย่างเก่งเยี่ยม อย่างพิเศษ อย่างยอดเลิศ เพื่อจะได้ **ไม่มี** *เชื้อโลภะ โทสะ โมหะ แม้ธุลีละอองต้องตกหล่นเป็นเศษเป็นเหลือ เพื่อจะได้* **ไม่มี** *เชื้อแห่งการเกิดไปสู่ทุคติใดๆ ด้วยแง่ด้วยเชิงลึกซ้อนซ่อนแฝงสุดเก่งแสนกาจขนาดสุดคิดสุดคาดใด* ตั้งแต่ต่ำๆ หยาบๆ ใหญ่ๆ จนกระทั่งในรูปของ "ปีติวิสัย" ไม่ว่าจะชั้นละเอียดสุดปานใดๆ **เป็นสภาวะแห่งความ "ไม่มี" ที่ "มี" หรือ เป็นสภาวะแห่งความ "มี" ที่ "ไม่มี"** คือ มี "ธาตุรู้" ทำงานอยู่เต็มตามปกติ แต่ไม่มี กิเลส – ตัณหา – อุปาทานจิตใดๆ และหรือ แม้จะให้ทำพฤติกรรมหลับตาดับสนิทเข้าสู่สภาพ "ดับธาตุรู้" ให้หมดเกลี้ยงแบบ "อสัญญีสัตว์" ตามความหมายเดียรถีย์นั้น ก็ได้ เป็นไรมี ถึงอย่างนั้น สภาพกิเลสตัณหา–อุปาทาน ที่พระอริยะท่าน "ดับได้สนิทแล้ว" มันก็ดับ "สนิทอยู่" อยู่นั่นเอง จะไม่ยึด ไม่ติด ไม่ชอบ ไม่โลภะ แม้ในสภาพอสัญญีนั้นๆ ด้วยจริงๆ ทั้งรู้อีกเสียด้วยว่า สภาวะเช่นนี้ ก็เรียกว่า เป็นความ "ไม่มี" ที่ "ไม่มี" อย่างแรงขึ้นไปอีกในสภาพของนามขันธ์ ถ้าจำเป็นจะดับถึงขนาดนั้นก็ค่อยทำ (หากผู้นั้นทำสภาวะ "เจโตสมถะ" นี้ได้) และยังมี "รู้ยิ่ง" ที่รู้จริงถ้วนชัดด้วย คือ รู้อยู่เข้าใจอยู่ว่า สภาพ "ดับสิ้นธาตุรู้" ออกปานนั้นเมื่อใด ก็เป็น "การพัก" ที่สนิท การหมดงานได้เกลี้ยงถึงจุดสุดแม้ "มโนกรรม" ก็ไม่มีในขณะนั้น ทว่าก็ไม่ได้ยินดี หรือ ยินร้ายใดๆ

"นิโรธอริยสัจ" ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แห่งศาสนาพุทธแท้ๆ จึงเป็นการ "ดับสนิทยิ่ง" อยู่แต่เฉพาะส่วนที่เป็นโลภะ โทสะ โมหะ หรือ กิเลสตัณหาอุปาทาน อันเป็นรากเง่าแห่งความชั่วร้ายเท่านั้น ทุกกาล ทุกอิริยาบถ ทั้งหลับ (แม้จะหลับแบบอสัญญี) และ ทั้งตื่น ทั้งถูกสภาพ**ควรดับ** ละเอียดสุขุมยิ่ง

มิจะนับเอาสภาพธรรมแค่ทำการดับแบบ "ไม่รับรู้อะไรเลย" เหมือนคนตาย ที่เรียกว่า นั่งหลับตาสมาธิเข้าสู่สภาพอสัญญีสัตว์ตามที่หมายเอาง่ายๆ นั้น

มาเป็น**สภาพธรรมของ "นิโรธ" (อริยสัจ)แห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้เลย** มันยังไม่สูงสุด (ยังเป็น "สัตตาวาส" อยู่) ยังไม่ถึงที่สุดจริงๆ ตรองให้เข้าใจดีๆ

พระอรหันต์ในแบบของพุทธศาสนานั้น **แม้ลืมตาอยู่ก็มี "นิโรธ"** (เรียกว่า "นิโรธสมาบัติ" ด้วย เพราะมีอยู่ บรรลุอยู่ เข้าถึงอยู่เสมอๆ) คือ มี "ความดับสนิทยิ่ง" อยู่ตลอดปกติลืมตาโพลงๆ (จักขุมา ปรินิพพุโพติ) และเป็น "นิโรธอริยสัจ" ตามที่กล่าวแล้วนั้นด้วย เพราะท่านเข้าใจใน "อริยสัจทั้ง ๔" คือ **ทุกข์นั้นเป็นเรื่องจริงเป็นของแน่นอนที่ต้อง "รู้ยิ่งและรู้อยู่" (ปริญเญยยะ)** ว่า มันย่อมเกิดขึ้น – ตั้งอยู่ – ดับไป เป็นธรรมดาๆ เป็นสามัญปกติ "ทุกข์" นั้นคือ **ความทนได้ยาก** *เราก็ต้องฝึกหัดทนให้ได้ ทั้งทางกาย ก็ทนได้ วจีก็ทนได้ ใจก็ทนให้ได้ด้วย*

ที่จริงกายมันไม่ "รู้สึก" อะไร มันไม่มี "ธาตุรู้" มันคือ "รูป" แท้ๆ ดังนั้น กายให้มันกระทบสัมผัสทำงานทำการอะไร มันก็ไม่มีทุกข์อะไร สุขอะไรเลย วจีก็เช่นกัน คำพูด มันก็ไม่มี "ธาตุรู้" มันคือ "รูป" แท้ๆ ดังนั้น วจีให้มันกระทบสัมผัสทำงานขึ้นมันออกไปแล้ว หรือ มันลอยมาเข้าหูเราแล้ว มันจะรู้อะไร มันจะเป็นตัวทุกข์ตัวสุขอะไรกัน ! มันก็คือ "รูปธรรม" อย่างหนึ่งเท่านั้นเอง

ไอ้ที่มันสุขมันทุกข์ มันชอบมันชังมัน โลภะ โทสะ โมหะอยู่ก็ "ใจ" หรือ มโน **นี่แหละ เป็นต้นเหตุ ต้นเรื่องใหญ่ เป็น "สมุทัย" แท้ๆ** จึงต้องตามเข้ามาหา "ใจ" เรียน "ปรมัตถธรรม" จึงต้องเรียนรู้ให้ถึง **อาการ-นิมิตของใจ (วิญญาณ, มโน, จิต, ฯลฯ)** ให้ได้ มันไม่มี "ตัวตน" ไม่มีร่าง ไม่มีโฉม ไม่มีสีมีภาพ แต่มันนั่นแหละ คือ "ตัวตน" แท้ๆ (ที่เรียกว่า "อัตตา" จริงๆ) มันไม่มีรูปร่าง แต่มันก็จะเป็น**สิ่งให้ "ถูกรู้" (รูป)** ได้ ถูกเข้าใจได้ ถูกอ่านออกได้ในคน**ผู้มีวิปัสสนาญาณแท้** เมื่อรู้ "รูป" ที่หยาบ–กลาง–ละเอียดในของนอกแล้ว ก็จะต้องสืบสาวเข้าไปรู้ **"รูป" ของใจของจิต** *อันเป็น* **รูป***ในภาย ใน จนถึงขั้น***อรูป***ในภายใน* ให้ได้จริงๆ อย่างนี้

538

เราจึงต้องรู้อาการ รู้ลักษณะ รู้สภาพของจิตของเราเองว่า มัน**ทุกข์**นั้น คือ อาการอย่างไร ? ลักษณะไฉน ? เป็นสภาพเช่นไร ? ซึ่งแตกต่างจาก**สุข** อย่างไร ? ไฉน ? เช่นไร ? และที่สุดแตกต่างจาก**อทุกขมสุข** หรือ **อุเบกขา** อย่างไร ? ไฉน ? เช่นไร ?

แล้วก็**ปรับให้เป็น** *เปลี่ยน "จิต" ให้เป็น* บทแรกก็เปลี่ยนมาเป็น "สุข" หรือ เป็นโสมนัส หรือ เรียกว่า ยินดี ปรีดา ร่าเริง เบิกบาน ชื่นใจ อะไรต่างๆ นี่แหละ ให้ได้ ภาษาบาลีก็เรียกว่า "ปีติ" หรือ "ปราโมทย์" (ปโมทยะ) ทำจนเก่งทำจนอยู่ใน "วิสัย" คือ จนสามารถ จนเป็นเรื่องง่าย แม้จะยากเกินมนุษย์ธรรมดาจะทำ ก็ตาม ผู้ทำได้ ก็เป็นผู้มี "ปีติวิสัย" ได้ ("ปีติวิสัย" อันนี้หมายเอาว่า เป็นผู้ทำความรื่นเริงยินดีปรีดาให้แก่ตนได้แล้วอย่างเก่ง) อย่างนี้ก็เป็นการละ การล้างทุกข์ หรือ การดับทุกข์ออกไปได้แล้วในสภาพต้นๆ ชั้นที่หนึ่ง เรียกว่า เป็น "ปหีนกิจ" (ปหาน) แท้ๆ เหมือนกัน คือ ได้ละทุกข์มาได้แล้วจริง แต่ยังไม่ดับ "สมุทัย" ละเอียด ยังไม่หมดเชื้อสนิท มันยังมีปีติเปรมใจ หรือ ยังมี**สุข**นั่นเองแหละ เป็น "อบาย" เป็นเชื้อ (สสังขาริก) ที่จะทำให้เราหมุนไปทุกข์ได้อีก เพราะ**รากเง่าเค้ามูลของ "ทุกข์" แท้ๆ** มันก็คือ **ตัวหลง**ว่า "*เป็นสุข*" นั่นเอง เป็นตัว "ผี" เป็น "ตัวหลอกลวง" (อลิกะ) ที่เก่งที่สุด **"สุข" มันจึงคือ โลกียะ "สุข" จึงเป็น อลิกะ ที่เรียกว่า "สุขขัลลิกะ" ทั้งนั้น** ("อลิกะ" *แปลว่า หลอกลวง,ไม่จริง)* "สุข" ที่เป็น**สัจจะ**(คือ ที่เรียกว่า "สุขสัจจะ") จึงไม่มี ("สัจจะ" *แปลว่า จริง,แท้)* มันมี**สัจจะ**อยู่แท้ๆ ก็คือ "ทุกข์" นั่นแหละ เป็นตัวเกิดขึ้น เป็นตัวตั้งอยู่ เป็นตัวดับไป **ที่เรียกได้ว่า "ทุกขสัจจะ"** "สุข" จึงเป็น "โลกธรรม" อยู่จริงๆ จะหา "สุขสัจจะ" ไม่ได้เลยจริงๆ ในที่ไหนๆ นอกจากสภาพที่ชื่อว่า **"ยิ่งกว่าสุข" ที่เรียกในภาษาบาลีว่า "ปรมัง สุขัง" หรือ "บรมสุข"** (หรือ มีภาษาที่เรียกอารมณ์ตรงๆ นี้จริงๆ ก็ว่า **"นิพพาน"**) **และมันก็ไม่ใช่ "โลกียรส" หรือ ไม่ใช่รสสุข อย่างที่โลกเข้าใจ ที่คนโลกๆ หลงติด หลงเสพย์กันอยู่นักหนานี้ ไม่เลย มันเป็น "วิมุติรส" จริงๆ**

539

ฉะนั้น การจะเข้าถึงความจริงว่า **ทุกอย่างย่อมเป็นทุกข์นั้น** *ยากกว่ายากยิ่งนัก* ดังพระพุทธพจน์ที่มียืนยันอยู่ว่า การจะยิงศรให้ผ่านรูกุญแจจากระยะไกลร้อยดอก โดยไม่ให้พลาดเลยสักดอกเดียว ย่อมทำได้ยาก และจะยิ่งยากขึ้นอีก ถ้าจะจักเส้นผมให้เป็นร้อยแฉก โดยทุกแฉกต้องเสมอกัน การจะเข้าถึงความจริงว่า ทุกอย่างย่อมเป็นทุกข์นั้น ยังยากยิ่งกว่า

สภาพ "**ปีติวิสัย**" นั้น *จึงยังไว้ใจไม่ได้* ยังไม่เป็นที่สุด หากสั่งสมพอกเพิ่มเข้ามากๆ ก็จะกลายเป็น **ปัจจัย** ที่จะทำให้เกิดทุกข์ได้อย่างชัดเจนทันทีเอาเลยทีเดียว และมันก็ยังเป็น "ความหลงผิด" อยู่ด้วย ยังไม่พ้น "อวิชชา" แท้ เพราะแม้จะเป็นความสุขความยินดีปรีเปรมชื่นใจอะไร มันก็หาใช่สิ่ง หรือ สภาวะที่เราควรไป**หลง**ยินดี **หลง**เสพย์อยู่ไม่ มันจะทำให้จิต หรือ วิญญาณ "เสพย์คุ้น" และ **หลง**ติด **หลง**ยึด ได้ ในที่สุด **จึงไม่ควรกำหนดมั่นหมายในจิตสุข หรือ ให้จิตมีอารมณ์เสพย์คุ้นกับสภาพสุข** หรือ *หลงอยู่แต่แค่พ้นทุกข์มาได้เพียงระดับตื้นๆ เท่านี้ เท่านั้น* **เพราะนั่นคือ การสะสมคำว่า "ปรมาตมัน" คือ การทำ "อัตตา" ให้ใหญ่ให้ยิ่งขึ้น ๆ**

การจะพ้นทุกข์ให้สนิทยิ่งกว่านี้ มีมรรควิธีเพิ่มขึ้นอีก คือ แม้แต่ "ปีติ" แม้แต่ "สุข" ก็จะรู้ให้ได้ว่า มันยังคือ "อบาย" (**คือ ความยังไม่เจริญแท้**) ยังไม่เป็นที่น่าไว้ใจหรอก จึงจะต้องทำจิตให้พ้น "อบาย" ขึ้นนี้ไปให้ได้อีก จิตที่เป็น "**ปีติวิสัย**" ในภาษาบาลี จึงเพิ่มอักษรเข้ามาเรียกจิตภูมินี้ *ที่ได้ทำตนให้* "**สบาย**" (**สปาย = มีความเจริญ**) *ขึ้นมาหน่อยหนึ่งแล้วหละ แต่ก็ยัง*เป็น "**อบาย**" **เป็นความไม่เจริญ** *เพราะยังมี* **ส่วนเหลือ** *ที่เรียกว่า* "**ปีตติวิสยะ**" *หรือ* "**ปีตติวิสัย**" *(มาจากคำว่า* "**ปีติวิสัย**" *ดังกล่าวแล้ว คือ เติม* "ต" *สะกดเข้าไปอีกตัว เพื่อจะได้ภาษาที่จะสื่อความหมายตัวใหม่ เช่น* "ปีตฺติโก" *อันหมายความว่า ผู้มีสิ่งดีในตัวนั้นแหละเป็น***เครื่องทำตัวเองให้เสื่อม***ลง หรือ* **มีดี เป็นอาพาธ** *)* ถือว่า ยังเป็น**จิตผีนรก**อยู่ หรือ สภาพอย่างนั้นๆแหละ ยังคือ **ภพนรกอยู่**ชัดๆ *(สำหรับผู้มี "ญาณ" จริง จะเห็นว่า หากยังไม่รู้เท่าทัน "ปีติ" จริง ขั้นไม่ติด ไม่หลงมันแท้ และ*

540

ยังไม่มีอำนาจเหนือ "ปีติ" ได้เด็ดขาด ก็ยังจะสั่งสมทำให้เราเวียนวนเป็น วัฏฏะ *ไปสู่ "อบาย" ได้จริงๆ ยังไม่สิ้น "ความเวียนวน" ลงไปสู่สภาพต่ำอย่าง "สมุจเฉท" เป็น* โลกุตตรภพ*ถาวร)* จึงจะต้อง "รู้" สภาวะ รู้อาการรูป รู้ลักษณะรูปของจิต อย่างนี้ จับมั่นให้ได้ และจะต้องฝึกหัดเปลี่ยน หรือ ปรับให้เป็น จิตเฉยๆ ว่างๆ วางๆ ปล่อยอยู่ ไม่ยึดรสอะไร**ให้ได้** คือ ทำให้จิตเป็น "อุเบกขา" หรือ อทุกขมสุข นั่นเอง **จึงจะต้องเรียนรู้ เรียนทำจิต "อุเบกขา" หรือ อทุกขมสุข ให้เป็น** และ เห็นความแตกต่าง (เพศ หรือ ลิงค์) ของ "สภาวะ" "อาการ" หรือ "ลักษณะ" ของ **ปีติ** กับ **สุข** ของ **ปีติ** กับ **อุเบกขา** และ ของ **สุข** กับ **อุเบกขา** ให้ชัดให้จริง แล้วพึงกระทำ พึงประพฤติ โดยเอา "อุเบกขา" เป็นฐานฝึก ฐานพัก หรือ เรียกโดยภาษาว่า เอา "อุเบกขา" เป็นกรรมฐานหมาย หรือ เป็นจุดหมาย เป็น "อัตตสัญญา" กันในขั้นนี้ เป็นจิตที่อ่อนควรแก่การงานจริงๆ (**กรรม** แปลว่า กระทำ หรือ การงาน, การประพฤติอยู่. **ฐาน** แปลว่า ที่ตั้ง, ที่ทำให้หยั่งลง, ที่เกิดสิ่งนั้นได้แล้ว) นี่คือ การฝึก "ฌานสมาบัติ" แท้ๆ ทุกเวลา แม้ขณะลืมตาโพลงๆ แม้ขณะมีผัสสะทุกทวาร ทำการงานอยู่ด้วย เมื่อเราทำได้ เราก็จะมี "วิมุติรส" เพิ่มขึ้นๆ ทำจนเก่ง ทำจนเป็น "สิปปะ" (คือ **ศิลป**=เชี่ยวชาญ, จัดเจน) หรือ ทำจนให้เป็น "วิสัย" เป็น**ความตั้งลงมั่นคง (สมาทหะ)** จนเก่งถึงขั้นว่า ใบหน้าเรายิ้มแย้มร่าเริงเป็นปกติแห่งมนุษย์ผู้มีสุข แต่จิตเราก็ "อุเบกขา" อยู่เป็นที่สุดจริงๆ อย่างรู้ตนอยู่จริง เป็นจริง

ความเจริญขึ้น(สปาย หรือ สบาย) ก้าวสูงขึ้นจริงแท้ ก็จะมีโดยนัยะอย่างนี้ แม้จะเก่งจนทำจิตของเราให้ตั้งมั่นให้แน่นอนได้ ในสภาพเป็น ปล่อยวาง–ว่าง–เฉย ได้เก่งแท้ มั่นคงแล้ว จิตมันก็ยังมี "ปีติ" (คือ "ลูกของจิต" ที่ลึกซึ้งสุขุมละเอียดเหลือเกิน) **ซ้อน**เกิดเป็น "ความหลงยินดี" หรือ "ความหลงยึด" ขึ้นมาอยู่อีกได้เสมอ *ขนาดได้ขั้นนั้น เรียกว่า เป็นขั้นทำ* "**อภิปปโมทยะ**" *ได้ถึงขนาด* "**สมาทหะ**" *กันระดับหนึ่งแล้วนะนี่ !*

ดังนั้น แม้จะทำอะไรได้ จะบรรลุสูงสุดสภาวะแค่ไหนๆได้แล้ว ก็ตาม ทำให้มาก ทำให้เก่งในจุดนั้นในอันนั้นได้จริงยิ่งแท้ จนเรียกว่า ได้เด็ดขาด (สมุจเฉท)

541

ได้อย่างเที่ยงแท้แน่แท้(นิยต)แค่ไหนๆ ก็ตาม **ถ้าใครไม่รู้ล่วงหน้าเป็นปริยัติมาก่อน ก็ดี "ไหวรู้"เองได้ ก็ดี** ว่า มันจะต้องมี"ลูกจิต" (ปีติ) ซึ่งเป็น"สัมพัธภาพ"(คัมภีราวภาโส, ปริวัฏฏ์ซ้อน หรือ รังสีสัมพันธ์ชั้นปลาย) เกิดซ้อนละเอียดสุขุมลึกซึ้งสุดตามมาเสมอๆ **หากไม่มี "จิตรู้เท่ารู้ทัน"** และ ได้หัดระงับ หัดไหวรู้ทัน เป็น"ปัญญาเจตสิก" **ขบวนสุดท้าย** ซึ่งจะต้องมีความรู้ในขบวนการแห่ง "ปฏิจจสมุปบาท" ขั้นรู้เท่าทันนาม–รูปของจิตในจิต ชนิดสุขุมประณีต (อรูปจริงๆ) ตาม อาการ–ลิงค์–นิมิต–อุเทศของมันอย่างสำคัญยิ่ง และ ได้ปรับเปลี่ยน "มโนปวิจาร" (เวทนาในเวทนา) เข้าสู่สภาพให้มีที่จะต้อง "เกิด" ให้มีที่จะต้อง "ดับ" ให้ตรง อากาส–วิญญ์.ณ–อากิญจ จริงๆ **จนเป็นการดับ หรือ ตัดเชื้อ(สังขาริก) คือ ฆ่าเจ้าลูกจิตตัวนี้ลงไปให้จริงให้ได้ ให้เป็นการ "ถูกตัว ลงตัว"(สัญญา)เสียด้วยละก้อ!**

เจ้า"ลูกจิต" ตัวนี้แหละ มันจะสะสมเป็น"โอชรูป"(อวินิโภครูปตัวสุดท้าย) และจะเป็น"พีชะ"ที่ยังไม่สิ้นสุด

เพราะเจ้าของจิตยัง"หลง"ว่า เป็น"**รสรูป**"(อวินิโภครูปตัวที่ ๗) คือหลงว่า เป็น**รสชาติอยู่** "หลง"ว่า เป็น**ความสุขสุดแสนสุขสุดท้าย** นั่นเอง

ดังนั้น ปัญญาเจตสิก หรือ การไหวรู้เสมอ ตัวสุดท้าย จึงจะต้องเป็นเพชฌฆาตใหญ่คอยตามประหาน (ปหีนกิจ) ให้ได้ลึกละเอียดไปดังนี้เสมอๆ ในบทแห่งการประพฤติธรรม ปฏิบัติธรรม

ถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว เจ้า"รส"(อวินิโภครูป)นั้น จะเติบโตขึ้น เป็น"พืชะ" *คือ "ตัวชีวิตในโลก"* เพราะการสั่งสม "โอชะ"ให้กองทับถมลงไปๆ เรื่อยๆ (โอชะ อันเรามาใช้ในภาษาไทยว่า ความอร่อย หรือ บันเทิงใจ นั่นเอง ซึ่งเป็นความหลงว่า คือ "ชีวิตชีวา" ของปุถุชน) และแล้วมันก็เป็น"สัตว์"(สัตต)ในที่สุด สิ้นชาติลงไม่ได้

542

เจ้า "ลูกจิต" (ปีติ) ที่เกิดเพราะหลงยินดี หลงว่า เป็นรสสุข ชั้นลึกสุด ขนาดสุด ขนาดยึดเอา "อุเบกขา" หรือ อทุกขมสุข ดังกล่าวนี้ เป็น "โอชะ" จึงยังคือ "**ปีติวิสัย**" *(เพราะ "ปีติ" แท้ๆ)* คือ จิตผีนรก หรือ ภพที่ยังไม่เจริญแท้ได้อยู่อีก เป็นระดับลึกซึ้ง เป็นนรก เป็นอบาย**ขั้นสุขุมเยี่ยม**จริงๆ ดังนี้เอง ผู้รู้ ผู้สามารถตามรู้ได้ด้วยตน มีสภาวะรองรับ ก็จงพึงทำความเข้าใจให้ดีๆ เถิด

จะต้องไม่ให้ติด ไม่ให้หลง แม้แต่รสชาติของ "อุเบกขา" อันเป็นบันไดขั้นสุดท้าย เป็นอุปกิเลสตัวท้ายสุด เป็นจุดสุดปลายทางแห่งโลกกับธรรม เป็นขอบขีดขั้นระหว่างโลกียะกับโลกุตตระ ถ้าดับ "ปีติวิสัย" ขั้นสุดท้ายนี้ หรือ "รู้ยิ่ง" ในปีติวิสัยสุดท้ายนี้ ไม่ได้ ก็ยังจะมี "ความยินดี" หรือ **ปีติวิสัย**ชนิดปลายสุดนี่แหละ ที่ยังเป็น "อัตตา" เป็น "โอชรูป" สุดท้าย ที่จะตกตะกอนนอนก้นเหลืออยู่

จะต้องรู้ละเอียดยิ่งถึง "**อุทธ**" คือ รู้จัก "ลูกจิต" หรือ *"ละอองจิต" ธุลีสุดท้าย* หรือ **ผลของ "สัมผัส" ที่ละเอียดละอองสุดท้ายตามความเป็นจริง** ดังนี้ เรียกว่า "**อุทธัจจะ**" กล่าวคือ เห็นอยู่รู้อยู่ และ รู้ยิ่งในสภาวะธรรมขนาด "**อุทธ**" อันได้แก่ เศษสุดท้าย ที่เป็นธุลีละอองเกิดจากผลของผัสสะ เช่น ปีติ หรือ สุข หรือ แม้สุดท้ายจริงๆ คือ อุเบกขานั้น เป็นต้น แล้วก็ดับเสีย**ด้วย "ปัญญา"** คือ อย่าหลงว่า เป็น "รส" เป็นชาติที่ควรมีควรติดอยู่เป็นอันขาด มิฉะนั้นมันจะตกตะกอนเป็น "โอชะ" และต้อง **"รู้" อาการของ "ความติด" (สัคค) แท้ๆ** ด้วย

เชื้อสุดท้าย หรือ เหตุปัจจัยสุดท้าย จึงจะไม่เหลือหลอ

ดังนั้น แม้จะหมด "รสทุกข์" (ทุกขเวทนา ที่เป็นสภาพใน ระดับสูงขึ้นละเอียดขึ้น เรียกกันในศัพท์ว่า **โทมนัสเวทนา**) คือ ทนได้ ไม่ลำบาก ไม่ทรมานใจ ไม่มีแม้ริ้วละอองความขุ่นข้อง จะอยู่ในสภาพเช่นนี้ไปอีกเท่าใด ก็ทนได้ *(นี้คือความหมายที่เรียกว่า "**อโศก**")* และ จะไม่มี "รสสุข" (สุขเวทนา ที่เป็นสภาพใน ระดับสูงขึ้นละเอียดขึ้น เรียกกันในศัพท์ว่า **โสมนัสเวทนา**) คือ ไม่หลงเป็นโลกียรส ไม่หลงว่าอร่อย ไม่หลงเพลิดเพลิน ไม่หลงบันเทิงใจ ไม่หลงยินดีปรีเปรมปีติปราโมทย์ใจใดๆ **ไม่มีอาการแห่งความติด (นิสสัคค หรือ อสังสัคค)**

543

ถึงที่สุด แม้จะมี *"รสสุข"* *ที่เนื่องมาแต่* **อุเบกขาเวทนา** (ที่จริงต้องเรียกว่า "รสโสมนัส") หรือ จะเรียกว่า อย่างนั้นแหละ มันเบ็น "รสยิ่งกว่าสุข" (ปรมัง สุขัง) นั่นต่างหาก ก็ตาม ก็จะไม่หลงเพลิดเพลิน ไม่หลงว่าอร่อย ไม่หลงว่าบันเทิงใจ ไม่หลงยินดีปรีเปรมบีติปราโมทย์ใจ ให้กลายเบ็น "บีติวิสัย" เบ็นอันขาด *(นี้คือ ความหมายที่เรียกว่า* **"วิรช"**) จึงเบ็นผู้สิ้น "โอชรูป" เยี่ยมยอดแล้วสุดถึงปานนี้จริง ๆ รู้แจ้ง มีอารมณ์สุดท้าย (ธรรมารมณ์ ที่คือ นิพพาน) ได้

"นาม" **(สิ่งที่เข้าไปรู้)** "ตัวสุดท้าย" นี้แหละ คือ **"บัญญาเจตสิก"** ที่รู้ถึงความ**ไม่มี** **"อุทธ"** สุดท้าย จึงเรียกว่า "นิรุทธ" หรือ "นิรุทธา" (นิร+อุทธ ซึ่งก็แปลว่า ความ "ไม่มีอุทธ") และ**ละออง** หรือ **"ธุลีตัวสุดท้าย"** **นี้** จึงเรียกว่า **"อุทธัจจะ"** **(สังโยชน์ตัวที่ ๘)** ซึ่งมาจากคำว่า "อุทธ+อัจจะ" (**อุทธ** = ละอองสุดท้ายที่เบ็นตัวเกิด, ลูกจิต, เรื่องเหนือชั้นเหนือเชิง **อัจจะ**=ความสว่าง, ความแจ่มแจ้ง คือ บัญญาที่ยิ่งกว่าแสงสว่างใด)

อุทธัจจะ จึงคือ จะต้องมีความรู้ซึ่งรู้ใน "รูป" ที่ละเอียดสุด แม้แต่อวินิโภครูป" ขนาด "โอชรูป" และรู้**ละอองธุลีสืบต่อ** ที่เรียกว่า **"อุทธ"** **จริง ๆ** *(ต้องรู้แจ้งเบ็น "อุทธัจจะ" จนถูกตัวลงตัวเบ็นตัวจริงของมันเอง ให้ได้ เพราะ "บัญญาเจตสิก" ที่จะรู้ ก็คือในจิตเราเอง "อุทธัจจะ" ตัวสำคัญ ก็คือในจิตเราเองอีก ก็ให้มันถูกฝาถูกตัวจริง ๆ เถิด)* และแล้วเราก็ปล่อย "อุทธ" สุดท้ายทิ้ง เบ็น "นิรุทธะ" หรือ "นิรุทธา" หรือ "นิโรธ" นั่นเอง ไปเสียเบ็นขั้นสุดอีก ไม่หลงยึด ไม่หลงติดเอาอะไรไว้เบ็น "ตน" (อัตตา) จริง ๆ แม้จะดีสุด สูงสุด ยิ่งใหญ่ที่สุด ปานใด ๆ

จึงเรียก ผู้ปล่อย ผู้ไม่ยึด ผู้ไม่ติด ใยสุดท้ายนี้ได้ ว่า **"อุทธังโสโต อกนิฏฐคามี ปรินิพพายี"** คือ ผู้ "รู้เยี่ยม" (โสโต หรือ โสต) ที่เข้าใจถึงขั้น **"อุทธ"** **(อุทธัง)** **สุดท้าย**แห่งความเบ็น "คามี" คือ มีเชื้อที่ยังไม่ใช่อรหันต์ขนาดขั้น "อนาคามี" (ซึ่งคำว่า อนาคามี=อน+อาคามี อันก็บอกความสูงชัด ๆ อยู่ชั้นหนึ่งแล้วแท้ ๆ ว่า ไม่ใช่ "คามี" หรือ ไม่ใช่ "อาคามี" แล้วนะ !) ยิ่งขั้นที่เรากำลัง

544

กล่าวถึงอยู่นั้น มันยิ่งเป็นขั้น "อรูป" สุดท้ายขนาด "**คามี**" **ธุลีสุดท้าย** ที่ยังเป็น "อกนิฏฐาพรหม" คือ พรหมขั้นสูงสุดยอดแล้ว (อกนิฏฐา หมายความว่า "ไม่มีธุลีน้อยใดจะน้อยกว่านี้อีกแล้ว") เป็นสัตตาวาสชั้น "สุทธาวาส" ออกปลายสุดปานนี้แหละ ที่เป็นที่สุด ที่พระอรหันต์เจ้าจะต้องรู้เท่าทัน และปล่อยวาง หรือ "จะรู้" เป็นปัญญินทรีย์ *(อุทธังโสโตอกนิฏฐคามี=อุทธ+โสต+อกนิฏฐ+คามี)*

สภาวะที่หลุดพ้น หรือ รู้แจ้งใน "**วิรช**" (มงคลที่ ๓๗) ฉะนี้แล คือ ความเจริญ หรือ สิ่งที่เป็นบรมสุข เป็นตัวความเจริญ (มงคล) สุดท้าย (อันต์) ยิ่งแล้ว ในคนที่พึงมีได้ อันเรียกว่า "**เขม**" หรือ "**เกษม**" จึงจะได้ชื่อว่า "อรหันต์" (อรห+อันต์)

ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ "รู้อยู่รู้ยิ่ง" หรือ เห็นแจ้งสว่างชัดอยู่เป็นปัจจุบันนั้น ๆ อยู่แท้ ๆ ในขณะทุกขณะ ที่เราจะพึงรู้พึงเข้าใจกับ "ผัสสะ" ทุกผัสสะ เมื่อยกจิตขึ้นรู้ *(คือ ยกจิตสู่วิปัสสนา)* ก็จะมี**ปัญญินทรีย์ (ปัญญาเจตสิก)** พึงเห็น พึงทำงานกับ "**วิรช**" **สุดท้าย**ได้ทุกทีไปทีเดียว จิตหมู่นั้น ก็คือ "มหากิริยาจิต" หมวดสุดท้าย ๔ ดวง ที่เป็น "อุเบกขาสหคตัง" นั่นเอง ที่ทำงานเป็นสมังคีธรรม ให้ "เรารู้เราวาง" หรือ ทำความ "เกิด–ดับ" อยู่เป็นขบวนสุดท้ายปลายโต่งแท้ ๆ จริง ๆ และ กำลังเป็น "กรรมวิธี" (มรรค) ดับกิเลสแท้ ๆ

เมื่อผู้ใด "รู้อยู่เห็นอยู่" (ชานโต ปัสสโต) ในตนว่า "ชาติ" ก็สิ้นแล้ว "ภพ" ก็ไม่มีออกปานนี้ ผู้นั้น ก็ย่อมเป็นผู้สิ้นกิจ จบภาระแห่งความเป็นอย่างนั้น ๆ ได้แท้แล้ว เพราะเป็นผู้เห็น "**นิพพาน สัจฉิกิริยา**" **(ความวนรอบสุดท้ายที่สุขุมเป็นที่สุดของสภาวะแห่งความเกิด, วิญญาณสุดท้าย, เอกภาพแห่งสุญญตา)** เป็นผู้ที่แจ้งชัดแล้วใน "นิพพาน" เห็น "นิพพาน" อยู่ รู้ "นิพพาน" อยู่ และไม่ได้หลง ไม่ได้ยึด ไม่ได้ติด แม้ใน "นิพพาน" เป็นผู้รู้ ผู้ปล่อย ผู้สลัดคืนอยู่อย่างแท้จริงชัดเจน (ปฏินิสสัคคะ แท้ ๆ หรือ อสังสัคค จริงๆ)

นี่คือ ผู้ถึงซึ่งอริยสัจข้อที่ว่า "นิโรธอริยสัจ" และ

เป็นผู้พ้นทุกข์ ดับทุกข์(ทุกขนิโรธ)แท้ๆ เพราะเป็นผู้มี **"สัญญาเวทยิต นิโรธ"** เป็นผู้รู้แจ้งใน "สัญญา" รู้แจ้งใน "เวทนา" อย่างละเอียดสุขุมสุดลึกซ้อนซับซ้อน และ **ดับสนิทในส่วนในสุด** *ที่พึงดับ ได้อย่างถูกแท้ อย่างละเอียดสุขุมสุดลึกซ้อนซับซ้อนเยี่ยมยิ่ง*นั้นๆด้วย คือ ดับ **สัญญาในสัญญา** ดับ **เวทนาในเวทนา**แท้ๆ

"สัญญาเวทยิตนิโรธัง สมาปันนัสสะ สัญญา จ เวทนา จ **นิรุทธา โหนติ**" ที่แปลตามๆกันมาว่า "สัญญา และ เวทนา ของผู้เข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ ย่อมดับไปหมดสิ้นเกลี้ยง" นั้น ก็พึงให้เข้าใจให้ถูกแท้กับสภาพเถิดว่า **เป็นบท**ของพระอรหันต์ถึง ๔ บท และ **ยังไม่ใช่บท**ของพระอรหันต์ก็พึงเป็นได้ คือ.....

๑. ตอนตายเน่าเข้าโลงจริงๆ พระอรหันต์เจ้าทุกรูปก็จะดับหมดสิ้นเกลี้ยงทั้งสัญญา และ **เวทนา** เป็น"อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ"กันจริงๆแท้ๆ เป็นที่สุด และจริงที่สุด เพราะดับหมดสิ้นเกลี้ยงทั้ง"สมมุติสัจจะ"ด้วย (**อนุปาทิเสสนิพพาน** หมายความว่า นิพพานชนิดไม่มีหน่อไม่มีเชื้อสังขารใดจากผู้นั้นเหลือเลย, นิพพานอย่างไม่เหลือความเกิด ความเป็นไปโดยฤทธิ์ โดยแรงของผู้นั้นอย่างสิ้นเกลี้ยงทุกชนิดจริงๆลงเป็นที่สุด) หลังจากได้ดับหมดอย่างสิ้นเกลี้ยงในส่วน"ปรมัตถสัจจะ"มาก่อนแล้ว(คือ ทาง"วิญญาณขันธ์"แล้วมาแล้ว ตอนนี้ก็ดับทาง"กายขันธ์"ลงด้วย)

๒. ตอนยังไม่ถึงวาระจะตายเน่าเข้าโลง พระอรหันต์บางท่านนั้น บางคราวบางครั้ง ท่านก็จะดับหมด (เป็นเพียง "การดับ" ชั่วคราว) ทั้ง **สัญญา** ทั้ง **เวทนา** เป็น " อนุปาทิเสสธาตุ " ส่วนนามธรรม *คือ ในตอนทำอยู่นั้น ไม่มีนามธาตุแม้กระทั่ง* "**สัญญาธาตุ**" *หรือ* "**เวทนาธาตุ**" *คงเหลือแต่ "รูปธาตุ" อยู่เท่านั้น และ ลักษณะนี้ ก็ไม่ใช่สภาวะ "นิพพาน" ของพุทธศาสนาด้วย* ซึ่งเรียกชัดๆ ก็ว่า "เจโตสมถะ" อันจะทำกันในคราที่ประสงค์จะ "พักสนิท" (ก็คือ สภาพของ "อสัญญี" หรือ "อภิสัญญานิโรธ" ดังที่เคยอธิบายมาแล้ว นั่นแหละ) สำหรับองค์ไหนที่ท่านทำได้ ท่านก็ทำเท่านั้น แต่ไม่ใช่ทำ " อนุปาทิเสส**นิพพาน**ธาตุ" จริง อย่างบท ๑ (ที่ผ่านมา) นั้นหรอกนะ ! ไม่ใช่ทั้งบทแห่ง "สอุปาทิเสสนิพพาน"ที่เต็มครบอยู่ อย่างบท ๓ (ที่ยังไม่ได้พูดถึง แต่กำลังจะถึง)ด้วย และ

546

ไม่ใช่ทั้งบทแห่งการทำ "สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ" ที่ถูกแท้ๆ ใน บัดนั้น ตอนนั้นๆ อย่างบท ๔ (ที่ยังไม่ได้พูดถึง) ด้วย เพราะถ้าเป็นพระอรหันต์แท้จริง ก็คือ ท่านผู้ที่ได้ผ่านการทำ " สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ " ให้แก่ตนได้สำเร็จบริบูรณ์มาแล้ว

และถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่ใช่พระอรหันต์ทำ (คือ ทำบท "อนุปาทิเสสธาตุ" หรือ "อสัญญี" นี่แหละ) ก็เป็นขบวนการหนึ่ง หรือ ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของผู้กระทำอยู่อย่างนั้น เท่านั้น (คือ กิจกรรมของ "เจโตสมถะ") เป็นแต่เพียง " สมมุติสัจจะ " อย่างหนึ่ง คือ **การไม่มีความ "รู้" สภาพไม่รับรู้เลยที่เกิดขึ้นกับ "จิต" ในขณะหนึ่งในช่วงหนึ่งของคนที่ยังไม่ตายจริง** ซึ่งจะเป็น "ปรมัตถสัจจะ" ที่แท้ที่ดีสูงกว่า คือ **เป็นการ "รู้" ความไม่มีอย่างถูกแท้เป็นจริงของคนที่ยังไม่ตายจริง ก็ยังไม่ใช่ :** และสภาพธรรมที่ "หลงความวน" อันนี้แหละ คือ "ความหลงผิด" (โมหะ) ของคน, ของผู้แสวงหา, ของฤาษีเดียรถีย์ (คือ ของสมณพราหมณ์บางพวกนั่นเอง) จึงทำให้ไปคว้าเอาได้ "สมมุติสัจจะ" มาหลงว่า เป็น "ปรมัตถสัจจะ" และคิดว่า การทำ "เจโตสมถะ" เป็น "นิพพาน" หรือ "นิโรธอริยสัจ" จึงได้**เกิดเดียรถีย์**ต่างๆ มากมาย ("เจโตสมถะ" นั้น ไม่ใช่ โลกุตตรจิตจริงๆ ทำความเข้าใจให้ได้)

๓. เพราะในขณะเป็นคนเป็นๆ มีชีวิตธรรมดาๆ ลืมตาโพลงๆ อยู่นั้น พระอรหันต์เจ้า ก็จะดับหมดทั้ง **สัญญา** ทั้ง **เวทนา**เช่นกัน เป็น " สอุปาทิเสสนิพพาน" ซึ่งหมายความว่า *นิพพานที่ยังเหลือสมมุติสัจจะ* ซึ่งเป็นนิพพานที่ยัง**มี**ทั้ง **สัญญา** ทั้ง **เวทนา** ที่เต็มที่ชัด ตาม " สมมุติสัจจะ " และ ทั้ง **ไม่มี** สัญญา – **เวทนา** ที่ไม่ควรมี นั้นๆ ได้แล้วเต็มชัดด้วย ตาม " ปรมัตถสัจจะ "

และ **ไม่มี**สัญญา ที่ไม่เต็มไม่ชัดอีกด้วย กล่าวคือ รู้ใน " สมมุติสัญญา " ทั้งหลายชัดแจ้ง เช่น นี่ อามิสสัญญา บ้าง, นี่ กามสัญญา บ้าง, นี่ ปฏิฆะสัญญา บ้าง, นี่ รูปสัญญา บ้าง, นี่ อรูปสัญญา บ้าง ฯลฯ จนกระทั่ง นี่ เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา บ้าง, นี่ วิราคสัญญา บ้าง, นี่ อนัตตสัญญา บ้าง และ " รู้ " ปรมัตถสัญญา ที่สุดถึง " สัจจสัญญา " จะ **ไม่** " อมนสิการ " **ในนานัตตสัญญา** เป็นอันขาด จริงๆ

547

และ **ไม่มี** "เวทนา" ที่เป็นเศษ "โลกียรส" ใดๆ จริงๆ ซึ่ง "รู้" แจ๋วแจ่มแจ้งลึกซึ้งสุขุมบริบูรณ์

ส่วนผู้ที่ "รู้" บ้างเหมือนกัน โดยปริยัติ หรือ บางคนอาจจะถึงขั้น "ปัตติมรรค" ก็ได้ หว่ายังเข้าถึงไม่บริบูรณ์ก็ยังมีอีก คือ ผู้ไม่เข้าใจ "สมมุติสัจจะ" อย่างชัดเจน ทั้ง "จิต" อันเป็น "ปรมัตถธรรม" ของตน ก็ยังไม่มี "เจโตวิมุติ" จริง ยังไม่ "เกิดสภาพวิมุติสุดรอบ" จริง จึงจะรู้ได้แต่เพียงมุมหนึ่ง และยังยึดได้เพียงมุมหนึ่ง

ผู้ที่ได้จริง ผู้ที่บรรลุ "ปรมัตถสัจจะ" เป็นที่สุดแล้ว ก็จะเข้าใจทั้งสภาพบท ๑ รู้ทั้งสภาพบท ๒ รู้ดีทั้งสภาพบท ๓ นี้ อย่างทะลุปรุโปร่งดีจริงยิ่งชัด เพราะเนื่องมาจากได้ "เกิด" สภาพบท ๔ ในตนมาแล้ว คือ.......

๔. พระอรหันต์เป็นๆ นี้ **จะเข้าใจแจ้งอย่างชัดลึกแท้จริง** ด้วยว่า "สัญญา" คืออะไร ? แค่ไหน ? "เวทนา" คืออะไร ? แค่ไหน ? ทั้ง**ดับเวทนาถูกเวทนาด้วย** แม้จะลึกซึ้งถึง**ขั้น "เวทนาในเวทนา"** คือ ดับถูกตัวทุกขเวทนา จนสุขุมขั้น**โทมนัสเวทนา** วางถูกตัวของสุขเวทนา จนสุขุมขั้น**โสมนัสเวทนา** กระทั่งถึง "อุเบกขาเวทนา" อันมีอารมณ์หยาบ กลาง**ละเอียดขนาดใด** ก็ปล่อยวาง ว่าง ได้ ไม่ติด ไม่เสพย์ถูกตัวถูกตนหมด และก็มีธาตุรู้ กำหนดรู้ สัมผัสรู้ใน "เวทนา" ที่ดับนั้นอยู่ชัดแจ้ง **นี้คือ "ดับเวทนา"**

ไม่หลงมั่นหมาย ไม่หลงยึดเป็นยึดตาย ไม่หลงไปทำสัญญิง–สัญญาไว้ ไม่หลงไปสำคัญนักสำคัญหนา ผูกมัดรัดรึง แม้ที่สุดละเอียดไปจนใน "อุเบกขาเวทนา" ไม่ว่าต้น–กลาง–ปลาย ถึง "อุทธัจจะธุลีสุดท้าย" ว่า เป็นของเรา ว่า น่าหวง ว่า เป็นตัวเป็นตน ดับได้สนิทสิ้นสงสัยทั้งปวงจริงๆ เพราะกำหนดรู้ใน "ความดับ" นั้น เพราะได้สัมผัสอย่างแจ้งชัดในสภาพที่เรียกว่า "ดับ" จากสภาพนั้นๆ ด้วยลักษณะ "รู้อยู่" (ชานโต) "เห็นอยู่" (ปัสสโต) *มี "ความดับ"* **(นิโรธ)** นั้นอยู่ *อย่างสัมผัสอยู่ ตรงตามที่มีความหมายรู้ชัดนั้นๆ อย่างมีอารมณ์รู้นั้นๆ เองอยู่ทีเดียว* **(สัญญาเวทยิต)** มีทั้ง "ดับ" มีทั้ง "รู้ดับ" เป็น**สัจจสัญญา**ถึงที่สุดจริงๆ **นี้คือ "ดับสัญญา"**

548

แต่ก็ยังมีเวทนาขันธ์ทำงานอยู่แท้ มีสัญญาขันธ์ทำงานสืบสันตติอยู่แท้ลืมตาโพลง ๆ อยู่ นั่นแหละ เป็น "ปัญญินทรีย์" ที่แจ๋ว ส่วนสิ่งที่เหลือสืบต่อมานี้ เป็นเพียงกากเดนของ "ความโง่" (อวิชชา) ที่ยังคงทำงานอยู่**อย่าง "ฉลาดสูงสุด" (อรหันต์)** เป็น "สมมุติสัจจะ" เป็นทั้ง "ปรมัตถสัจจะ" ๒ สัจจะครบ

เพราะ "ปรมัตถ" อันคือ สาระสำคัญสุดท้ายสูงสุดนั้น เป็น "ญาณ" เป็น "วิมุติ" เป็น "ผลญาณ" นั้น ท่านผู้นี้ได้แล้วมีแล้วเป็นแล้ว เมื่อได้ "ญาณ" ได้ "วิมุติ" ในขณะจิตใด ท่านผู้นี้ก็คือ ผู้มี "สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ" แล้วในขณะต่อจากที่ได้นั้นทันที คือ ความเป็นพระอนาคามีได้ตายลงทันที แล้วก็เกิดเป็นพระอรหันต์ทันทีติดต่อเลย **เป็นผู้มี "ตาย" แท้ (ปรมัตถสัจจะ) แต่เป็นผู้มี "เกิด" อยู่ (สมมุติสัจจะ)** *(ยกเว้นพระอรหันต์แบบ "สมสีสี")* **นี้คือ "นิโรธอริยสัจ"** จึงเรียกได้ว่า เป็นผู้มี "อมตธรรม" คือ เป็นผู้ไม่มีคำว่า "ตาย" ไม่มีคำว่า "เกิด" หรือ เป็นผู้หมด "ตาย" หมด "เกิด" แล้วจริง ๆ เป็น "ปรมัตถ" (สาระสูงสุด)

สภาพนี้เรียกว่า อุปาทานขันธ์ ๕ ดับมอดสนิทสิ้น(ตาย หรือ อรณะ) แต่อุปาทิขันธ์ ๕ ยังสืบต่อเกิดอยู่ (วิชชาจรณะ ยังเป็นไปอยู่)

พระอรหันต์ จึงอยู่ในสภาพเป็นคนดี ๆ มีสติสัมปชัญญะเหมือนคนตื่นปกติธรรมดา ๆ ดังคนทั่วไป พูดกันรู้เรื่อง ทำงานร่วมกันได้ หว่า คนผู้นี้ สัญญาและ เวทนา**ดับไปหมดสิ้นเกลี้ยงจริง ๆ** โดยนัยะนี้เอง จึงเรียกว่า พระ-อรหันต์เป็น ๆ สัญญาเวทยิต นิโรธเป็น ๆ หรือ **นิโรธลืมตาโพลง ๆ มีนิพพานแจ้ง ๆ ใส ๆ แท้ (นิพพาน สัจฉิกิริยา หรือ จักขุมา ปรินิพพุโพติ)** ในแบบพุทธศาสนาแท้ ๆ จริง ๆ เป็น "ปรินิพพายี" อันคือ "ผู้ประสพความหลุดพ้น" คือ "ผู้ดับ" ที่ชัดเจนตรงเป้า คือผู้รู้อยู่เห็นอยู่กับความดับ หรือ ความหลุดพ้นนั้น ๆ ทีเดียว เพราะ "อุทธังโสโตอกนิฏฐคามี ปรินิพพายี" จริง ๆ

คือ ทั้งเป็นผู้อยู่เหนือ (อุทธัง) ทั้งเป็นผู้รู้ ผู้อยู่ในสภาพนั้นจริงเป็นจริงครบถ้วนพร้อม(โสโต) เป็นผู้ที่ไม่มีธุลีน้อย(อกนิฏฐ) แห่ง

ความเป็น "คามี" (คำว่า "คามี" หมายความว่า สภาพที่ยังไม่ลงตัวบริสุทธิ์บริบูรณ์ มันยังวนๆ ยังจับไม่มั่นค้นไม่แท้)

จึงได้เรียกว่า **"ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา"** ซึ่งเป็น **อริยสัจ ลำดับที่ ๔** คือ ทุกข์ดับหมดสิ้น เพราะ **รู้แจ้งแทงตลอด** ใน "บท" (ปทา) ต่างๆ อย่างละเอียดลออลึกซึ้ง ที่ **มันยอกย้อน มันทวนกลับไปไถลกลับมา** อันเรียกว่า "ปฏิ" ในสภาพธรรมนั้นๆ จริงๆ เป็นรู้ชัดจริง **จับได้อย่างมั่น ค้นได้อย่างแท้ อย่างเหมาะ** ไม่เลอะ ไม่ปน ไม่วน ไม่เลื่อน ไม่ไหล ไม่เหลือความสงสัย **เลิกวนจริงๆ แม้** *ภาษาจะยอกย้อนอย่างไร ก็ไม่วน ไม่หลง* รู้แจ้งแท้ใน "ความลงตัว" เป็น **เอกภาพ** ที่เรียกว่า "ภาวนากิจ" หรือ "ภาพนากิจ" หรือ ทำการให้รู้แจ้งให้มี "ภาพ" (สภาพ, สภาวะ) นี้ได้อย่างเอกแล้ว อย่างไม่เลื่อน ไม่เหลื่อมเป็นหลายภาพ **จับตัวมั่น ค้นตัวตาย** จิตถึงซึ่งความเข้าใจยอดเป็น "ความรู้ขั้นปลายสุด" (วิชชา หรือ อรหันต์) **ความวน**ไม่เกิดในใจผู้นี้เลย *แม้แค่จะต้องเวียนไปตัดสินอีก วนไปพิจารณาเลือกใหม่อีก* มัน "สุดรู้" และ "แสนชัด" เด็ดเดี่ยว สำหรับตน แม้จะพร่ามัวในการหยิบ "ตัว" ออกมาปั้นเป็นภาษา เป็น "สมมุติ" ให้คนดูคนรู้บ้างได้ไม่ชัด ไม่เก่ง แต่ตนก็ชัดแสนชัด มั่นแสนมั่น "ความลังเลเหลาะแหละสงสัย" ไม่มีในใจผู้นี้เลย หมดความเป็น "คามี หรือ คามินี" จริงๆ **ไม่ติด ไม่เสพย์ ไม่หลงสิ่งนั้นอีกแท้แน่** อริยสัจลำดับที่ ๔ นี้ จึงเป็น "ผลญาณ" แท้ๆ ไม่ใช่ "มรรคญาณ" เลย เป็นความเกิดจริงมีจริงแห่งความครบพร้อมของเหตุของปัจจัย จนลงตัวเป็น "ผล" แท้จริงๆ อันมีทั้ง "สัมมาญาณ" มีทั้ง "สัมมาวิมุติ" เต็มบริบูรณ์ เป็น "**สัมมาอริยคุณ**" องค์ ๑๐

ผู้ปฏิบัติใดมี **"ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา"** ผู้นั้นคือ ผู้ถึงซึ่ง "บท" สุดท้ายแห่ง "ปรมัตถสัจจะ" นั้นๆ จริงๆ เรียกว่า ถึงขั้นเป็น "ผล"

และแล้วผู้บรรลุนี้ จึงจะมีองค์ ๘ แห่ง "สัมมาอริยธรรม" อันคือสิ่งที่เรียกกันว่า **"สัมมาอริยมรรค"** หนะแหละ แต่มีเนื้อแท้มีความ บริบูรณ์ขึ้นๆ

550

ครบถ้วนทั้งเป็น "สัมมา" ขึ้นอรหันต์จริงๆ เพราะเกิดความพอดี ความลงตัว ความพอเหมาะ พอสม **ความตัดสินเป็นที่สุดอย่างบริสุทธิ์ และบริบูรณ์แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่งแท้** ที่ตรงกับความหมาย ของคำว่า "สัมมาอริยะ" (ผู้ประเสริฐแท้, ผู้หมดกิเลสโดยชอบโดยควรดียิ่งแล้ว)

สภาพของผู้มี "สัมมาอริยมรรค" พร้อมด้วยองค์ ๙ บริบูรณ์ บริสุทธิ์นี้ จึง**เป็น "ความเกิด" ของพระอรหันต์** เป็น "**ผล" แท้ๆ จริงๆ** ส่วนผู้ที่ยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์นั้น องค์ ๘ อันได้แก่ ทิฏฐิ ก็ดี สังกัปปะ ก็ดี วาจา–**กัมมันตะ–อาชีวะ–วายามะ–สติ–สมาธิ** ก็ดี จึงยังเป็นแค่ "มรรค" เป็นแค่บทที่ยังฝึก ยังสั่งสมอยู่ ยังเรียกว่า "สัมมา" เลยทีเดียวไม่ได้ เรียกว่า "อริยะ" ครบถ้วนทั้งองค์ ๘ ก็ไม่ได้ จะเรียกได้ ก็ต้องเรียกว่า พยายามฝึกให้มี องค์ ๘ นี้ เป็น "มรรค" ขึ้นมาเรื่อยๆ กว่าจะถึงความเป็น "**สัมมา**" **นั้น ต้องมีเนื้อ** ไม่ใช่มีเพียงรู้ความหมาย หรือ เพียงรู้ทฤษฎี หรือ ไม่ใช่แค่เพียงเริ่ม ยิ่งจะเรียกว่าเป็น "**อริยะ**" กันแล้ว ก็ยิ่งต้อง**มีเนื้อแท้ๆ กันให้พอสมให้แน่**

ผู้จะมีส่วน "**อริยะ**" อยู่แท้ๆ **เพียง "สัมมาทิฏฐิ"** องค์แรกเท่านั้นบริบูรณ์**ที่สุด** เป็น พระโสดาบัน ก็คือ ผู้จะต้องเห็นแจ้งเข้าใจอย่างมั่นเสียก่อนว่า "ความเห็น" (ทิฏฐิ) อย่างนี้ๆ ถูกที่สุด **อันจะต้องเป็นไปในทิศทางละ หน่าย คลายจางด้วย** แน่นอนมั่นคงที่สุดไม่เหลาะแหละ ไม่วนกลับไปกลับมา และจะ**ตรงกันข้าม***กับความเห็นที่เราเคยเห็นเคยยึด เคยติด เคยหลงเห็นว่า เป็น "โลกียรส" อย่างแท้ๆ เป็นความน่าได้ น่ามี น่าเป็น เหมือนชาวโลกส่วนใหญ่ทั้งหลายเขาเห็นมาเก่าก่อนด้วย* **(เรียกว่า "ปฏิโสต")** หรือ ถ้า**ไม่ตรงกันข้าม** *ก็จะย้ำยืนยันกับที่เราเคยเห็นเคยเข้าใจมาแล้วในสิ่งที่เราไม่หลงเสพย์ ไม่หลงติด ไม่หลงยึดมาเก่าก่อนอยู่แล้ว* ซึ่งสิ่งนั้นเรื่องนั้น ก็เป็น**ความหลุดพ้น หรือความรอดที่มีแล้ว** เป็นสภาพที่เราไม่เคยไปติด ไม่เคยไปหลงยึดหลงเสพย์ เราจึงไม่ต้องไปล้าง ไปละเรื่องนั้นสิ่งนั้น ถือว่า *ได้ "หลุดพ้น" เรื่องนั้นสิ่งนั้นมา* **ฟรีๆ ที่จริง คือ "บารมีเดิม" หรือ พลวปัจจัยเดิมของเราแท้ๆ ที่เคยสั่งสม**

551

เป็น "บุญเก่า" และ ฤทธิ์ "บาปใหม่" ก็ยังไม่มีแรงเอาชนะ "บุญเก่า" ได้ด้วย จึงอย่าพึงให้ลด ให้เสื่อมเป็นอันขาด แล้วพึงเพิ่ม "บารมี" ใหม่เสียอีกให้ยิ่ง ๆ เถิด เทอญ

เช่น บางคนไม่ติด "ยาเสพย์ติด" หรือ บางคนไม่ติดเรื่องเกี่ยวกับเมถุนธรรม เลย หรือ บางคนมี "บุญเก่า" มามาก คือ เป็นผู้มีความเห็นมาแต่เดิมเลยว่า การไปหลงสะสม ลาภมาก – ยศสูง ไว้นั้น เป็นเรื่องน่าอาย เป็นบาป เป็นภัย ดังนี้ เป็นต้น *เดิมก็มีความเห็นว่า การไปติดมันอยู่ ผู้ไปหลงเสพย์มันอยู่นั้น "ไม่ดี" เป็น "อกุศลธรรม" เป็นเรื่องนรก เป็นเรื่องอบายแท้ ๆ อยู่แล้ว และ เมื่อยิ่งมีผู้มายืนยัน* **ตรงกัน** *มีเหตุผลดีมาก เรายิ่งแน่ใจยิ่งขึ้นว่า เป็น "ความหลุดพ้น" เป็นความรอดอย่างจริง ๆ หรือ ทำให้เรายิ่งละ หน่าย คลาย จาง เพิ่มยิ่ง ๆ ขึ้น* ถ้าสภาพเป็นอย่างนี้ก็เรียกว่า เป็นผู้มี "เจโตวิมุติ" หรือ "ศรัทธาวิมุติ" มาก่อนแล้ว (เชื่อในความหลุดความพ้นนั้นมาก่อนจริง ๆ ในจิตลึก ๆ ของเราเอง) พอมาได้ยินได้รับรู้ยํ้ายืนยันอย่างแจ้งชัดตรงธรรม ตรงกับปฏิปทาของผู้ที่เรียกว่า "อริยะ" ผู้เป็นอาจารย์ ผู้เป็นบรมศาสดาเข้าอีก เราก็ยิ่งแจ้งใจใสสว่าง มั่นคง แน่นอน ที่ยังไม่เข้าใจชัด ก็เป็นชัดแจ้งอย่างยิ่ง ความเห็น ก็ยิ่งเพิ่มเป็นความเห็นถูกยิ่งแล้วชอบยิ่ง (สัมมาทิฏฐิ) พ้นความข้องใจ ไม่มีสงสัยลังเล พ้นวิจิกิจฉา นี่ก็คือ สภาพของ "เจโตวิมุติ" เมื่อได้รับ "ปัญญาแท้" (ปัญญาวิมุติ) เข้ามาอีก ก็เป็น "อุภโตภาควิมุติ" เลยทันที

ดังนั้น ผู้ยังไม่หลุดพ้นเรื่องใดสิ่งใด แถมยัง **หลงยินดี หลงเห็นดี** เสียด้วย ว่า สิ่งที่ตนติดอยู่ เสพย์อยู่นั้น เป็นสิ่งดีเรื่องดีทีเดียว หลงเห็นว่า เป็นกุศลธรรม เป็นสวรรค์ เป็นความเจริญ (สปาย, สบาย) หรือ ยิ่งหลงเห็นว่า เป็นสิ่งที่น่าได้ น่ามี น่าเป็นของเรา ครั้นมาได้ยิน ได้รับรู้เข้าว่า **การติด การหลง การเสพย์นั้น "ไม่ดี"** เป็นกิเลสตัณหา เป็นความหลงผิดของเราเสียแล้ว **จะให้ "ดี" จริงๆ "ดีแท้ๆ" (กุศลธรรม) นั้น จะต้องเลิกติด เลิกหลงเสพย์ ให้ได้ นั่นต่างหาก จึงจะเป็นความถูกต้อง เป็นความดีแท้**

552

ความคิดเห็นเก่าของเรานั้น เป็น "มิจฉา" แท้ เพิ่งมาได้รู้ความจริง ได้เข้าใจแท้ว่า ที่เราหลงยึด หลงติด หลงเสพย์ หลงเห็นอยู่ในความติดนั้น ว่า "ดี" ที่แท้แล้ว "ไม่ดี" เป็น "ความเห็นผิด" (มิจฉาทิฏฐิ) จริง ๆ หนอ !

ผู้ใดเริ่มมี "ความเห็นกลับตรงกันข้ามกับโลกียะ" (ปฏิโสต) เริ่มมี "ความรู้ชัดในความดียิ่งกว่า นี้ขึ้น ได้แท้ ๆ" ก็คือ ผู้เริ่มมี "สัมมาทิฏฐิ" เมื่อมีความเห็นด้วย มีความเข้าใจแจ้ง มีความซาบซึ้งชัดมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงอีก ไม่วนไปวนมาอีก มีความแน่ใจมั่นใจชัดแจ๋วในมุมเดียวทางเดียว แบ่ง "ดี" (กุศลธรรม) แยก "ไม่ดี" (อกุศลธรรม)ออกชัดแท้ มั่นคงแน่วแน่ในใจยิ่งแล้ว ผู้นั้นก็คือ ผู้บรรลุ "สัมมาทิฏฐิ" แท้ เป็น "ผลจิต" ตัวแรก เรียกว่า "โสดาบัน" เป็น "อริยะบุคคล" แท้ ๆ แล้ว ชนิด "โสดาบัตติมรรค" ผู้นี้ แม้จะติดสิ่งที่รู้แล้วว่า ไม่ดี ยังเสพย์สิ่งที่เรียกว่า ไม่ดี นั้น อยู่ ก็จะเริ่มประพฤติปฏิบัติตน เลิก ล้าง ละ ทำความหลุดให้ตนพ้นจากสิ่งที่ "รู้แจ้งแล้ว" *(มี "สัมมาทิฏฐิ" องค์ที่หนึ่ง เป็นที่สุด เรียกว่า* **"ปัญญาวิมุติ" ตัวแรก** *)*

เมื่อนั้น สังกัปปะ–วาจา–กัมมันตะ–อาชีวะ–วายามะ–สติ ก็จะเริ่มบทบาท จะเริ่มสั่งสม "สัมมาอริยธรรม" ขึ้นเรื่อย ๆ ตาม **"สัมมาทิฏฐิ" ตัวแรกที่จูงนำ หรือ เป็นประธาน** จะมี **"วายามะ"** คือ ความพยายาม ความพากเพียร เป็นผู้ช่วยที่สำคัญที่จะต้องมีให้มาก และ จะต้องพึงตั้งใจ ตั้ง **"สติ"** ให้ดี ๆ อย่าเผลออย่าตามใจตนเหมือนเดิม ต้องมีการตั้งใจจะหยุด จะงด จะฝืน มีการตั้งกฎ (ศีล) ให้แก่ตนประพฤติ หรือ มีหลักปฏิบัติให้แก่ตน เพื่อละ เพื่อลด เพื่อปลดปล่อยขัดเกลาตนจริง ๆ ตั้งใจมั่นเด็ดเดี่ยวที่จะเอาจริง (สัจจะ)

จึงจะเป็นสิ่งสำคัญอันจะทำให้เราประพฤติตนเลิกละ หลุดพ้นสิ่งนั้นเรื่องนั้นมาได้เร็วขึ้นเป็นจริงขึ้น อย่างมีผลเห็นได้ชัดเจน สังกัปปะ–วาจา–กัมมันตะ–อาชีวะ ก็จะเดินเป็น "ธรรมจักร" ที่เกิดพลังงาน และ จะป้อนผลผลิตออกมาเป็น "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน" อย่างมีประสิทธิภาพ "ผล" ที่จะได้ ก็คือ **"สมาธิ" อันเป็น "สัมมา" นั่นแล เป็นที่สุด** และเป็นของ "พระอริยะ" แท้ๆ ด้วย

553

คือ "จิต" จะเป็น "อธิจิต" จิตจะหลุดออกล่อนออก วางได้ ลดได้ ละได้มาเรื่อย ๆ มั่นคงขึ้น เที่ยงแท้แน่นอนขึ้นเสมอ ๆ **เป็น "สมณะ" แท้ ๆ คือ สงบจากกิเลส หลุดพ้นจากตัณหา อุปาทานออกไป จริง ๆ** มิใช่เพียงข่ม เพียงกดชั่วคราวด้วยอุบายที่จะเกิด "รู้" ยาก หรือ มัวทำแต่ "ไม่รู้"

จนที่สุด จิตก็หมดติด หมดเสพย์ ก็เป็น **"เจโตวิมุติ" (สัมมาวิมุติ)** ก็เป็น "อธิจิต" แท้ เป็น "สัมมาสมาธิ" จริง ๆ เป็นที่สุด เรียกว่า **"ปัญญาวิมุติ" ตัวสุดท้าย (สัมมาญาณะ)** สังกัปปะ**–วาจา–กัมมันตะ–อาชีวะ–สติ** ของเรา ก็จะ**เป็น "สัมมา"** ทั้งหมดบริบูรณ์ คือ *จะคิดนึกเรื่องนี้สิ่งนี้ขึ้นเมื่อใด ก็จะรู้ชัดทันทีว่า สิ่งนี้เราต้องหลุดเราต้องพ้นติดพ้นเสพย์* (สัมมาสังกัปปะ) *แม้จะพูดถึงเรื่องนี้สิ่งนี้เมื่อใด ก็จะพูดอย่างไม่ไปโกหก ไม่หลอกใคร ไม่เพ้อเจ้อไปตามคนอื่น โดยหลงเห็นโน้มตามใครอื่นจะว่าไปเสพย์ไปติดอยู่สิ "ดี" ! ก็จะไม่วกวนเปลี่ยนแปรอีกเป็นอันขาด จะมั่นคงจริงจัง แม้คำพูดก็มี "ทางเดียว" มีนัยะเดียว มีความจริงอันเดียวไม่เลอะวนไปเวียนมา* (สัมมาวาจา) *การกระทำ ก็มั่นคงตรงเผง หลุดแล้ว ก็เลิกสนิท ไม่กระทำให้ใคร ๆ ตีโต้ยอกย้อน หรือ ให้ผู้อื่นนำมาแย้งมาหลงเห็นผิดไปอีก จะเป็นผู้มีงานมีการกระทำที่จะเป็นตัวอย่างแห่งการหลุดการพ้นอย่างชัด ๆ เจน ๆ เป็นที่สุด และ ซื่อตรงที่สุดด้วย* (สัมมากัมมันตะ) *แม้จะยังชีพไว้ ก็จะให้ "ธรรม" เลี้ยง จะแสดงธรรมที่***ตนหลุดพ้นจริง และ เข้าใจดีจริงแล้ว (ตามฐานะจริง)** *นี้แหละ เป็นเครื่องยังชีพ จะอวดธรรม* **อันตนได้แล้วเป็นแล้วจริง (มากที่สุดก็เท่าที่ตนได้จริง)** *นี้แหละ ให้คนเห็นเด่นชัดเป็นที่สุด ทั้ง ทางกาย ทางวจี ทางมโน เท่าที่ตนสามารถเป็นที่สุด ยังชีพอยู่ จะเผยแพร่ธรรม***อันตนได้แล้ว เป็นแล้ว มีแล้วจริง ๆ อย่างแน่ใจมั่นใจ***นี้แหละ ให้คนได้รู้ทั่วได้เห็นมาก ๆ ทั้ง ทางกาย – วจี – มโน เท่าที่ตนสามารถทำได้ให้ดีที่สุด ยังชีพอยู่ จะไม่ให้การงานอื่นมาเด่นกว่า จะพยายามไม่ยอมให้บทบาทอันส่อให้เห็นความไม่หลุด ไม่ขาด ไม่พ้น หรือ ที่มีความโลภ – โกรธ–หลง– ผสมออกมาเป็นบทบาทแม้แลกข้าวเขายังชีพ จะให้คนเห็นความเก่งความเด่นความดีของความหลุดพ้น ความดับแล้ว ความสิ้นแล้วจากการติด*

554

การยึด การหลงเสพย์อย่างโลกๆ นั้นๆ เป็นธรรมอันขัดเด่น เป็นอัตถะสาระทั้งทางกายกรรม–วจีกรรม–มโนกรรม ที่กระจายไป แจกออกไปเป็นงาน เป็นการเป็นกิจเดียว ยังชีพอยู่ จะพยายามไม่ให้ใครท้วงติงยอกย้อนได้ว่า ตนมีงานอย่างชาวบ้านๆ คือ ทำเพื่อแลก หรือ เพื่อหวังได้ ลาภ–ยศ–สรรเสริญ–สุข มาแลกเปลี่ยนนี้ทีเดียว ยังชีพอยู่

ซึ่งย่อมเป็นไปตามขั้น ตามฐานะ แห่ง โสดาบันบุคคล สกทาคามีบุคคล อนาคามีบุคคล หรือ อรหันตบุคคล

เช่น อย่างต่ำๆ ก็ไม่เล่นการพนัน มาเลี้ยงชีพ เป็นต้น ไม่ค้าขายของที่ก่อบาป ก่อความต่ำความไม่เจริญ เป็นอาชีพเลี้ยงตน เป็นต้น ไม่สร้างสิ่งที่เร่งเร้ามอมเมาคนให้ เพิ่มอบายมุข เพิ่มกามารมณ์ เพิ่มจิตที่อำมหิตโหดร้าย เป็นอาชีพเลี้ยงตน เป็นต้น แม้จะเป็นขั้นต่อๆไปอีก ถึงขั้นมี "ศีล" สูงขึ้นแล้ว เป็นพระหรือ นักบวช ก็จะไม่ซื้อขาย เป็นการแลกเปลี่ยนรับมาเป็นผลเพื่อยังชีพ หรือ จะอวดเก่งโดยเอาความเก่งอย่างคฤหัสถ์มาช่วยเลี้ยงตน เป็นต้นว่า รักษาไข้เก่ง มีความรู้ภาษาอังกฤษเก่ง แสดงฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์เก่ง ก่อบ้านเก่ง ปลูกวิหารเก่ง หาเงินเก่ง สร้างยศ สร้างฐานะเก่ง สร้างความใหญ่ ความโต ความมากทางวัตถุต่างๆ เก่งฯลฯ เป็นการยังชีพเลี้ยงชีพ ก็จะไม่ทำเก่ง เป็นอันขาด ในที่สุด เพราะนั่นไม่ใช่ของน่าอวด น่าแสดง น่าเผยแพร่ สำหรับพระอริยะ สำหรับผู้หลุดพ้นฐานะอย่างชาวบ้านนั้นๆ มาได้จริง สำหรับผู้มีธรรมะอันเป็น "ผลธรรม" แล้วออกปานนี้ ก็**จะอาศัย "ธรรม" นี้แหละ เลี้ยงชีพ เป็น "ธัมโม หเว รักขติ ธัมมจาริง" ให้ได้จริงๆ** จะเลี้ยงชีพโดยธรรม จะยังชีพด้วยการอาศัยธรรม อันเป็น "ผล" ของตน แล้วเพียรเผยแพร่ เพียรต่อทอดออก นำแจก "ธรรมเป็นทาน" ออกเป็นกิจแห่ง "เลข" อยู่ในโลกกับเขาไปเท่านั้นจริงๆ เป็นชีพเป็นชีวิต (สัมมาอาชีวะ)

ดังนั้น ผู้แสดง ผู้อวด ผู้เผยแพร่ "ผลธรรม" ที่เป็นอุตตริมนุสสธรรม**อันมีในตนจริงแล้วออกปานนี้** จึงไม่ใช่ผู้ฉ้อฉล ไม่ใช่ผู้โอ้อวด

555

ไม่ใช่ผู้ปลอมแปลง (**อสโฐ**) **จริงๆ** ไม่ใช่จอมมายา ไม่ใช่ผู้หลอกลวงชาวบ้าน ไม่ใช่ผู้มี "กลใน" แฝงอยู่ ไม่ใช่ผู้มีเล่ห์มีเหลี่ยม แต่เป็นผู้มีความจริงแท้*(มีสัจธรรมในตนแล้ว)* แม้แต่จะไปชมเชยยกย่องท่านว่า เป็นผู้เปรื่องปราด ผู้มีความปรานี ผู้สูงแล้วดีแล้ว ผู้เป็นคนเก่ง ก็ยังไม่ผิด ยังไม่หลอกไม่เก๊ ถูกแท้เอาด้วย(**อมายาวี**) เพราะเป็นผู้มีแต่ "การกำหนดความจริง" หรือ เป็น "ผู้แสดงเครื่องหมายแห่งความจริง อยู่อย่างบริสุทธิ์ใจท่าเดียว" (**สัจจการ**) เป็นผู้มี "งานแสดงเนื้อแท้" (**อัตถการ**) เป็นผู้มีแต่สัจจะเป็นที่ตั้ง (**สัจจกิริยา**) เป็นผู้สืบต่อธรรมที่แท้จริงแล้ว เป็นผู้ไว้ใจได้ (**สัจจสนธ**) จึงถูกต้องลงตัว ตามที่พระพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า "**อัทธา อสโฐ อมายาวี**" แท้ๆจริงๆ คือ **เป็นผู้ที่ไม่ได้โอ้อวด ไม่ได้มีมารยาเลยจริงๆ เป็นแน่แท้(อัทธา)**

ผู้ที่ไม่รู้ ไม่หยั่งรู้ ในผู้ที่ท่านบรรลุจริง จึงให้ระวัง จงอย่าไป "กล่าวห้วง" ไปติเตียนพระอริยเจ้า ดั่งว่านี้ เข้าง่ายๆ เป็นอันขาด เพราะการ**ติเตียนพระอริยเจ้า นั้น** มันเป็นบาปทุคติวินิบาต ดังที่พระพุทธพจน์ได้ตรัสสอนไว้จริงๆ ด้วย เมื่อเรายังไม่รู้ ก็จงพึงพึ่ง พึงใส่ใจเข้าไปพิสูจน์ให้ชัด (ผู้หลุดพ้นแท้ๆ จะไม่ว่าเลย) ถ้าใครจะกล่าวอวดตัวเองว่า ท่านหลุดพ้น ท่านอวดทั้งทางกาย อวดทั้งทางวจีอย่างไร ก็จงติดตาม**เข้านั่งใกล้, เข้าไปคอยรับใช้, คบหา, เคารพยกย่อง, เยี่ยมเยียน (ปยิรุปาเสยยะ)** ดูก่อนเสมอ เพื่อพิสูจน์ เพื่อจับเท็จจับจริงกันให้ได้ เพราะนั่นคือ "**เอหิปัสสิโก**" **คือ ท่านได้เรียกร้องให้ไปดูไปพิสูจน์แล้ว** อย่าพึงไปกล่าวจาบจ้วง ดูถูกเอาง่ายๆ ก่อนเป็นอันขาด!

ใครอวดดีอวดเด่นอย่างไร ก็ยิ่งดีหนะซี! เรารัก "ดี" อย่างไหน แบบไหน ? รักเด่นอย่างไหน แบบไหน ? เราก็จะได้รู้ ได้เห็นชัด ได้เลือกเฟ้นแล้วเราก็จะได้เลือกเข้าใกล้ เพื่อจะได้ลอกเอา "ความดี" เอา "ความเด่น" นั้นๆ ได้บ้าง เป็นการง่ายเข้า เพราะไม่มัวแต่ไปปิดบังอำพรางกันอยู่ พอเราอยาก "ดี" แบบที่เราต้องการบ้าง เลยไม่ได้ดี **เนื่องจากไม่มีใครกล้าย้ำยืนยัน ไม่เห็นมีใครกล้ารับรองมั่นคง (คือ ไม่มี "เอหิปัสสิโก" ไม่มีใครกล้าเรียกร้องมาพิสูจน์) และ อธิบาย หรือ ให้ความกระจ่างชัดก็ไม่มี**

556

ยิ่งเป็นความ "ดี" ในความหลุดพ้น "ดี" ในเชิงบรรลุธรรมออกปานนี้ ก็ยิ่งยอดเยี่ยม ยิ่งน่าจะได้รู้ ได้เห็น ได้เข้าใกล้ ได้เข้าไปพิสูจน์ เพื่อจะได้เก็บเอา "ดี" อย่างนี้ แบบนี้มาให้แก่ตนบ้าง เพราะมันยิ่งหายากเหลือแสน ดังนั้น ผู้มี "ดี" ในความหลุดพ้นแท้ จึงควรแสดง ควรอวด**ในส่วนในสิ่งที่ตนมี ตนเป็นแล้ว ตนได้แล้วอย่างยิ่ง** *อย่าอมพะนำ อย่าอำพราง* เป็นสิ่งไม่บังควรเลย

เรื่องสำคัญที่สุดที่ควรระวังอย่างยิ่ง ก็คือ ผู้มี "ผล" คือ ได้มีความหลุดพ้นบางสิ่งบางส่วน แค่ขั้น อริยโสดาบัน ก็ดี แค่ สกทาคามี ก็ดี หรือแม้ อนาคามี ก็ดี **ที่ยังไม่พ้น "มานะสังโยชน์" (หรือ ยังไม่บรรลุสูงสุด) นั้น** ก็ให้ระวังให้มาก ๆ เมื่อจะ "อวดธรรม" หรือ แสดงธรรม **อย่าไป "แสดง" เอาสิ่งที่ตนยังไม่บรรลุ ว่า ตนเป็น ตนมี หรือ ทำเชิง ทำทีให้คนหลงผิดว่า ตนเป็น ตนมี เป็นอันขาด หรือ อย่า "อวด" สิ่งที่ตนยังไม่หลุดพ้น ยังไม่ได้จริง เป็นจริงออกมาทาง "วจี" หรือ พูดอ้อมค้อม พูดเลศเล่ห์ให้ผู้ฟังหลงเข้าใจว่า เราหลุดพ้น เราเป็นอย่างนั้นแล้ว เป็นอันขาด** มันจะเป็นบาปเป็นเวรร้ายกาจขั้นหนักทีเดียว เพราะมันเป็นเรื่อง "ปลอมแปลงสัจธรรม" เป็นเรื่องเอาสลากยาดีไปปลอมปิดไว้ที่ขวดยาพิษ คนหลงผิดหลงเชื่อกินตาย ผู้ปลอมก็บาปมหาศาล และมิใช่ได้บาปหนักเพียงเทียบเท่าแค่ "ฆ่า" คนเอาด้วย แต่บาปหนักมากมหาศาลจริง ๆ เพราะนี่มัน "ฆ่าคุณธรรมชั้นยอดของศาสนา" โน่นเทียว เหมือนตัดยอดมะพร้าว. ตัดยอดตาล มันก็เท่ากับทำลายต้นทั้งต้น ! มันจึงหมายถึง การทำลายศาสนาชัด ๆ ดังนี้

แม้เรา**ผู้ไม่บรรลุ** *จะ "แสดงธรรม" อันเกี่ยวกับ "มรรค" เกี่ยวกับ "ผล" หรือ เกี่ยวกับ "อุตตริมนุสสธรรม"* ที่เรารู้ดีว่า **เรายังไม่มีในตน เราก็ต้องระวังอย่างยิ่งจริง ๆ** เพราะคำพูดเพียงภาษาเปล่งออกมาตาม "จิตรู้" จิตจำ หรือ ตามได้ยิน ได้ท่องมานั้น มันเป็นบทเกิดก่อน "การทำได้" จริง ๆ "การรู้" นั้น สามารถ "รู้ดี" ได้ก่อนก็เป็นได้ แต่ถ้าเรา "ทำ" ยังไม่ได้จริง "จิต" เรายังไม่หลุดล่อนบริสุทธิ์จนเกลี้ยง **เป็น "ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา"** หรือ

557

ยังไม่ถึง **"สัญญาเวทยิต นิโรธ"** จริง ในสิ่งใดเรื่องใด เราอย่าพึง "แสดง" หรือ "อวด" **จนทำให้เขาหลงเชื่อสนิท**ว่า เราบรรลุสิ่งนั้นแล้ว เป็นอันขาด

เราเพียงรู้เป็น "สัมมาทิฏฐิ" เป็น "มรรคอริยะสัจ" (ปัญญาวิมุติขั้นต้น) ก็พึงบอกเขาให้ผู้ฟังผู้ได้ยินเข้าใจเท่านี้ ซึ่งเป็นเพียง "มรรควิธี" ที่เรารู้ เรากำลังบำเพ็ญเพื่อ "เจโตวิมุติ" ให้ได้เป็นที่สุดอยู่ ก็พึงบอกเพียงเท่าที่เรามี "มรรค" จริงๆ ส่วนใดเรื่องใด เรามี "ผล" แล้วอย่างบริสุทธิ์ เราก็บอกเขาได้ ว่า เรามีบริบูรณ์

พึงระวังให้มากๆเถิด ในความสำคัญข้อนี้ เพราะ**ผู้ยังไม่พ้น "มานะสังโยชน์" จริงนั้น ยังจะหลงตน** ยังจะ "อยากเด่น" ยังมีความหลงสรรเสริญ จิตตัวที่จะนำให้เรา "โม้" ก็ดี "โอ้อวด" หรือ "อวดโอ่" ก็ดี นั้น คือ จิตตัวอยากเด่น – อยากให้เขาสรรเสริญยกย่อง เป็นราคะซุกซ่อนอยู่ในอนุสัยแท้ (สสังขาริกัง) มันจึงจะทำให้เรา "โม้เกินที่ตนเป็น–โอ้อวดเกินที่ตนได้" มันก็ยังเบี่ยวสัจธรรม ทำให้คนผู้ไม่รู้เขาประมวลผิด เข้าใจผิด คือ **เขาจะเก็บเอา "ความเป็น–ความมี" ของเรา** ทั้งกายกรรม–วจีกรรม–มโนกรรม ทั้งคุณสมบัติ ทั้งโทษสมบัติ ทั้งทุกสิ่ง ที่เรามีอยู่ เป็นอยู่นั้น มารวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งขัดแย้งบ้าง เป็นสภาพไม่มีระดับไม่มีขั้นตอนบ้าง ไม่ใช่สัจธรรมบ้าง ไม่ใช่สภาพ "ลงตัว–เป็นจริง–ถูกธรรม" แท้นั่นเอง แต่คนเขาก็จะสรุปเอาสภาพ**ที่มีที่เป็น**ของผู้นั้นแท้ๆ นั่นแหละ "ตีราคา" ว่า คือ **คุณธรรม–คุณวิเศษ**ของผู้มี "อุตริมนุสสธรรม" หรือ มีมรรค มีผล ตามที่ผู้แสดงนั้นๆ อวดให้เขาหลงเข้าใจผิด

เช่น สมณะ หรือ ผู้ปฏิบัติธรรมบางคนบอกว่า *ตนปฏิบัติได้ธรรมะจนถึงขั้น "จิตในจิต" สามารถใช้พลังจิตได้* ดังนี้ (ฟังแล้วก็เป็น**คุณสมบัติ ขั้น "อนาคามีจิต" มีคุณธรรมขนาดหยั่งถึง "โอปปาติกะ" ทีเดียว** แต่ที่ไหนได้การกระทำกลับ *ใช้พลังจิตได้เพียงให้จิตดูหมอได้ ทำเครื่องรางของขลังเก่ง หรือ ทายแม่นดูเลขหวยแน่แท้ คบผีจับวิญญาณแบบ "อัตตภาพ" ของเดียรถีย์* ก็เลยเป็นเพียงมี**คุณสมบัติอันยังไม่พ้น "ปุถุชน"** ยังไม่ใช่แม้เพียงแค่ "อริยคุณ" ของพระโสดา เป็นพระโสดาบันก็ยังไม่ได้เลย **เพราะมิใช่พละอินทรีย์ หรือ พลังจิต**แบบทำกิเลสให้หยุด

558

ทำตัณหาให้ดับ ให้เลิกยินดี (ทำความดับให้กับจิตโลภ) ให้เลิกติดในอบายมุขขั้นมีความรู้ (ปัญญา) แค่การพนันเล่นหวย เป็นเรื่องของความโลภขั้นเอาเปรียบหนัก เป็นความเลวขั้นต่ำเท่านี้ ก็ยังไม่รู้ (ไม่มีปัญญา) หรือ แค่การทำเรื่องขลัง หรือ แม้จิตวิญญาณ ก็ยังหลง "อัตตภาพ" ล่องลอย หลงรักษาไข้ใบ้หวย หลงเรื่องเล่นทายอะไรต่าง ๆ นั้น เป็นเพียง "เดรัจฉานวิชชา" ที่พระพุทธองค์ทรงห้ามนักห้ามหนา ก็ยังไม่มีปัญญารู้ เป็น "สัมมาทิฏฐิ" คนทั่วไปที่เขาไม่ได้เรียนธรรมะเลยไม่รู้ว่า "ธรรม" (โดยเฉพาะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) นั้นหมายเอาอะไร ? เมื่อมาได้รับเรื่องของ "จิตในจิต" (คุณสมบัติขั้นโอปปาติกะ)ออกมาในรูปแบบ กายกรรม–วจีกรรม อย่างนี้ คนผู้ไม่รู้อยู่แล้ว ก็เข้าใจผิดทันทีเปี่ยงเปน ผิดเป้าแห่ง**เรื่องพลัง "จิต"** ที่พระพุทธเจ้าจะพาทำ พาเป็น ทันที "มิจฉาทิฏฐิ" เกิดทันที คือ เป้าหมายจะเป็นคนละเป้า **พระพุทธ-พระธรรม-พระสงฆ์ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์สมณโคดม จะพาไปสู่ "การหมดความโลภ" เป็นเป้า แต่ผู้เข้าถึงจิตมีพลังจิตออกปานนี้ กลับพาไปสู่ "การโลภ การหลงยินดีในลาภ ในความเก่งแบบโลก ๆ" เป็นเป้า** "มิจฉาปณิหิตตัง จิตตัง" คือ การตั้งเป้าหมายของความรู้ ความเข้าใจ ก็ผิดไป ทันที

นี่คือ ความร้ายกาจ คือ ความทำลาย คือ ความเสื่อม ที่เกิดขึ้น ของพุทธศาสนิกชน เพราะคำนวณคะเนผิด ตามเกจิ-อาจารย์พาผิด ความหลง (โมหะ) ความเพี้ยน ความเลอะเลือน ก็เกิดขึ้น อัตถะสาระ ก็ถูกยักย้าย ถูกเลื่อนด้วยความเปื้อน ความไม่ตรง ความไม่สะอาด ไปเรื่อย ด้วยฝีมือผู้ไม่ระวัง ผู้มีอำนาจ "มานะ" หลงตน เป็นทาษสรรเสริญ–สุข ผู้มีอำนาจ "ราคะ" หลงตน เป็นทาษลาภ–ยศ ด้วยประการฉะนี้แล *(โทษแห่งการไม่รู้ "อุตตริมนุสสธัมม" และ อวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตนจริง จึงหนักมากขั้นปาราชิก ด้วยประการเป็นโทษเป็นภัยต่อพุทธศาสนาออกปานนี้แล)*

559

ถ้าผู้บรรลุจริงเป็น "ผล" แท้แล้ว **"สติ" ของท่านก็จะเป็น "สัมมา"** จิตของท่านจะไม่ต้องมี "วายามะ" หรือ ไม่ต้องมีความพยายามเพื่อลด เพื่อละสิ่งนั้น เรื่องนั้นอีก สิ่งที่ท่านรู้อยู่ เข้าใจอยู่ ในเรื่อง ในสิ่ง ที่ท่าน **เป็นไปแล้วอย่างบริบูรณ์ (หลุดพ้น ถึง เจโตวิมุติ)** จึงมีจริงเป็น **สิ่ง ที่ตั้งมั่น** เป็น **"สมาธิ" แท้** เป็น **"อธิจิต" ที่บริบูรณ์จริงแล้ว** ไม่ต้องมาทำอีก หมดกิจสิ้นงาน จบภาระที่จะต้องล้างอีก วิมุติสนิท ครบรอบถ้วนแท้ (สต หรือ สติ ซึ่งหมายความว่า รู้แท้ร้อยเปอร์เซนต์)

"สติ" เช่นนี้ จึงบริบูรณ์เป็น **"สัมมาสติ" แท้** เป็น "ผลญาณ" ชัดๆ ที่มันครบรอบถ้วน เพราะเป็น "ธาตุรู้" ที่รู้ในความครบรอบ รู้ความถ้วนสิ้นในสิ่งที่เราหลุดพ้นถึงอนุสัย หรือ อาสวะ เนื่องจากรู้ลึกไปจนถึง "จิตละเอียด" ขั้น "ลูกจิต" (อุทธัง หรือ อุทธัจจะ) ของเรา อันจะยังส่อถึงรสชอบ–รสชังอย่างเบาบางก็ไม่มีได้จริง ซึ่งเป็น "สติ" ที่แตกต่างกันมากกับ "สติ" ของคนผู้มีเพียงบทฝึกหัดทำ ที่ไปนั่งหลับตา ก็ตาม แล้วก็ยก "สติ" ตนให้เต็ม หรือ คนผู้ลืมตาพยายามตามรู้ ตามเห็นการกระทำของตนให้ได้ทุกอิริยาบถนั้น **ก็เป็นเพียง "สติสมันนาคโต"** ไม่ใช่ **"สัมมาสติ"** อันบริบูรณ์อยู่ในองค์แห่ง "สัมมาอริยมรรค" นี้หรอก เพราะ "สัมมาสติ" นี้ เป็น "ผลจิต" เป็น "ผลญาณ" จริงๆ เป็นความระลึกรู้ที่รู้รอบสิ้นเกลี้ยงได้ "ร้อย" เปอร์เซนต์ ตรงตามความหมายของคำว่า **"สต"** หรือ **"สติ"** มันต้องสิ้นรอบถึงขั้นอนุสัยของตน

และเมื่อ "ทำ" วิมุติได้เด็ดขาด (มิใช่ได้แต่รู้รอบเฉยๆ เพียงเท่านั้น) เป็น "สมุจเฉท" ในจิตตนได้ **จึงเป็น "สัมมาสมาธิ" แท้ไปทุกตัว** คือ เป็น "อธิจิต" แท้ๆ ทุกตัว

"สัมมาทิฏฐิ" ก็เพิ่มพูนเขยิบขึ้นเป็น**ปัญญาบริบูรณ์** เพราะเป็นตัวธาตุรู้นัยเดียวกันกับ **"สัมมาสังกัปปะ"** และ เป็นตัวธาตุรู้นัยเดียวกันกับ **"สัมมาสติ"** และ นั่นก็คือ ตัวสั่งสมลงเป็น **"สัมมาสมาธิ" แท้ๆ** อันจะมีครบ

560

ทั้ง "สัมมาญาณ" ทั้ง "สัมมาวิมุติ" นั่นเองเป็นที่สุด ดังนั้น เมื่อมีอำนาจแห่ง "สัมมาญาณ" และ "สัมมาวิมุติ" แล้ว วาจา–กัมมันตะ–อาชีวะ–วายามะใดๆ ที่ออกมาเป็น "กรรม" เป็นบทบาท เป็นการ เป็นกิจ เป็นพฤติ เป็นงาน ก็เป็น "สัมมา" แท้ๆ **เป็นความบริสุทธิ์จริงๆ ของคนผู้บรรลุแล้วจริงนี้** ท่านแสดง "วาจา" ใด ก็**เป็น "สัมมาวาจา" แท้** *ไม่ใช่ "โอ่" ไม่ใช่ "โม้"* แต่เป็นความจริงอันแท้จริง ที่ท่านมิอวดอยู่ แสดงอยู่ **เป็นสิ่งที่ควรเคารพ เป็นสิ่งที่ควรยกไว้เสียด้วย (ฐานันดร หรือ ฐากุร)**

คนผู้ใดมี "สสังขาริกัง" เป็น "อุเบกขาสหคตัง" แท้ คือ อนุสัย (สสังขาริกัง) ไม่มีบงการอยู่ เป็น "ปฏิฆสัมปยุตตัง" (โมหมูลจิต) แล้วละก็ **เมื่อได้ยินได้ฟัง "สัมมาวาจา" จึงเกิดเลื่อมใส ศรัทธา** เร่งเร้าจิต ติดตามเข้าใกล้ ส่วนผู้ใดมี "จิตเพ่งโทส" (ปฏิฆสัมปยุตตัง อันเป็นสสังขาริกัง) จึงจะเกิดหมั่นไส้ เพราะ**อิสสาสังโยชน์**บ้าง เพราะ**มานะสังโยชน์**ของผู้ยังไม่หมดมลทินที่กล่าวถึงนี้บ้าง ยังมากยังแรงอยู่ ผู้มีอารมณ์ และ อาการเช่นนี้จึงควรจะระวัง

ทั้ง "อาชีวะ" ใดของท่านผู้มี "ฐานันดร" (หรือ ฐากุร) ออกปานนี้แล้ว ก็จะ**เป็น "สัมมาอาชีวะ" แท้ๆ** ไม่ทุจริต ไม่มีลดเลี้ยว ไม่มีซ่อนแฝงแบบวกเวียนมาเป็นของตน โดยอำพรางแม้อย่างใดๆ ท่านจะเลี้ยงชีพ ยังชีพอยู่ด้วย "ธรรม" พ้นจาก**มิจฉาอาชีพ ๕ ระดับ**อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ และ มียุติธรรมที่สุด

คือ

๑. ชีวิตที่เป็นอยู่ของท่าน ก็ดี ทั้งสิ่งที่ได้มาเลี้ยงชีพอยู่ของท่าน ก็ดี **จะไม่มี จะพ้นจาก**สภาพเกี่ยวกับ "**กุหนา**" อันคือ การโกง การฉ้อฉล การหลอกลวง หรือ ทุจริตที่รู้แท้รู้ชัดอยู่แท้ๆ อย่างบริสุทธิ์อยู่ทีเดียว ไม่มีแฝง ไม่มีซ่อน ไม่มีปนๆ คลุมๆ เครือๆ ระดับนี้ นี่หยาบร้ายที่สุด ระดับแรก **หากชีวิตใครยังมี "กุหนา"** แม้นิดแม้น้อย ก็ยังบาปหนักๆ ชั่วสำคัญๆ อยู่นั่นเอง

๒. ชีวิตที่เป็นอยู่ของท่าน ก็ดี ทั้งสิ่งที่ได้มาเลี้ยงชีพอยู่ของท่าน ก็ดี

จะไม่มี จะพ้นจากสภาพเกี่ยวกับ **"ลปนา"** อันคือ การทุจริตทางปาก ทุจริตทางคำพูดวาจา ทุจริตทางการเจรจา เช่น การล่อลวง การมดเท็จ การกล่าวทุจริตผิดสัจจะอยู่แท้ ๆ ทั้งที่รู้ ๆ หรือ ไม่รู้ ก็ตาม นี่ก็ยังหยาบร้ายอยู่เหมือนกัน เป็นระดับต่อมา **หากชีวิตใครยังมี "ลปนา"** แม้นิดแม้น้อย ก็ยังบาปหนักๆ ชั่วสำคัญๆ อยู่นั่นเอง

๓. ชีวิตที่เป็นอยู่ของท่าน ก็ดี ทั้งสิ่งที่ได้มาเลี้ยงชีพอยู่ของท่าน ก็ดี **จะไม่มี จะพ้นจาก**สภาพเกี่ยวกับ **"เนมิตตกตา"** อันคือ การตลบตะแลงยังชีพอยู่ หรือ การใช้บัญญาการใช้เลศเล่ห์ยังต้น ๆ ยังต้น ๆ อยู่กับอาชีพ ที่คิดว่า ดีแต่ก็ยังไม่บริสุทธิ์ประเสริฐแท้ การยัง "หลง" อยู่ว่า อาชีพนั้นดี (ตามความเชื่อของตน) และก็หวังใจว่า มันจะพาไปถึงจุดดีที่สุดได้ แต่แท้จริง ตนก็ยังมีส่วนร่วมในทุจริตต่าง ๆ อยู่นั่นเอง ไม่มากก็น้อย หรือ นับว่ามีอาชีพอยู่เหมือนกับผู้คอยทำนายโชคชะตาของตนไปอยู่ เท่านั้นแหละ **หากชีวิตใครยังมีอาชีพ ระดับ "เนมิตตกตา"** นี้ ก็ยังเป็นระดับดีๆ ชั่วๆ ไม่แน่ไม่นอน สูงกว่าระดับ ๑–๒ แต่ก็ไม่จริงแท้แน่ชัดในดีแท้ ๆ ไปได้ อยู่นั่นเอง

๔. ชีวิตที่เป็นอยู่ของท่าน**ผู้มี "สัมมาอาชีวะ"** ที่สูงสุดนั้น **จะไม่มี หรือ จะพ้นจาก**สภาพเกี่ยวกับ **"นิปเปสิกตา"** อันคือ จะไม่ยอมยังกระทำงาน หรือ เลี้ยงชีพด้วยการมอบตนอยู่ในทางผิด หรือ ร่วมทำงานที่มีส่วนทุจริตแม้น้อยใด ๆ อย่างเด็ดขาด จะไม่ยอมให้ตัวเองต้องเป็น "นักเล่นกล" อำพราง แฝง ๆ ทำเป็นหน้าไหว้หลังหลอก หรือ ทำดีนอกแต่รู้ทั้งรู้อยู่ภายในว่า ยังมีด่างมีพร้อย ยังมีส่วนแห่งทุจริตแฝงปนอยู่ ไม่ตรง ๆ หรอก ! แต่ก็อ้อม ๆ อยู่นั่นแหละ ! จะไม่ยอมยังชีพอยู่ด้วยอุบายเลศเล่ห์เหลี่ยมลึกซึ้งใด ๆ แม้นิดแม้น้อยเลย จะไม่ยอมเลี้ยงชีพด้วยการงานที่ทำให้ตนต้องสะดุ้งใจ ตกใจ ผวาหวั่นใจใด ๆ เป็นอันขาด ผู้ใดมีภูมิขั้นนี้ **แม้จะมีอาชีพอยู่ในระดับนี้** ก็คือ ผู้จะเข้าใจ "สัมมาอาชีพ" จะรู้แจ้งในอาชีพสุจริต และ สูงค่าเป็นปรมัตถ์ขึ้นมาตามลำดับ กำหนดรู้ "ความจริง" (เกิด "สัจจสัญญา") มาได้เรื่อย ๆ และได้เลื่อนจากอาชีพหยาบ ๆ เลิกระดับต้น ๆ พ้นสูงขึ้น มาได้เป็นลำดับ ๆ ระดับขั้น **"นิปเปสิกตา"** นี้ คือ ขั้นสูงเกือบใกล้จะสุดแล้วทีเดียว

562

๕. ชีวิตที่เป็นอยู่ของท่านผู้มี **"สัมมาอาชีวะ"** ที่สูงสุดนั้น **จะไม่มี หรือ จะพ้นจาก**สภาพแม้ที่สุดเกี่ยวกับ **"ลาเภน ลาภัง นิชิคิงสนตา"** อันเป็น "มิจฉาอาชีวะ" ระดับสุดท้ายสูงสุด ซึ่งแม้แต่ขนาด "อาชีวะ" ระดับ ๔ ท่านก็จะยังเห็นว่า เป็น "มิจฉาชีพ" อยู่เลยสำหรับท่าน ดังนั้น "สัมมาอาชีพ" ขั้นนี้นั้น จึงคือ ขั้นจะไม่ยังชีพอยู่แม้แต่ *การเอาลาภต่อลาภ* *หรือ การยังจะ "อยากได้" สิ่งใด ๆ มาตอบแทนด้วยประการทั้งปวง* ไม่ว่า จะเป็น "อยากได้" ในอะไรมาแลกเปลี่ยน หรือ "อยากได้" อะไรตอบแทนมาให้ตน แม้ว่า ตนจะเป็น "ผู้ให้" แก่ผู้อื่นที่มากปานใด ก็ตาม ขั้นนี้จะสูงยิ่งไปกว่า แค่ผู้มีการงานมีอาชีพที่ยังใช้ "วัตถุแลกวัตถุ" ทีเดียว เพราะความเป็นอยู่ หรือ ยังชีพที่ยังมีการกระทำแค่ "วัตถุแลกวัตถุกับคฤหัสถ์" นั้น มันก็เป็น "อาบัติ" ผิดวินัยของพระแห่งศาสนาพุทธโต้ง ๆ อยู่แล้ว ยิ่งขั้นยังชีพอยู่ด้วยการ "ซื้อ–ขาย" ยิ่งไม่ต้องพูด เพราะนั่นก็เป็นวินัยห้ามพระกระทำอยู่ รู้ดีกันดีอยู่แล้ว ดังนั้น "สัมมาอาชีพ" ระดับ ๕ นี้ นั้น มันเป็นอื่นไปได้ยากสุด นอกจากจะอยู่ในสภาพของ "พระ" มันเป็น**ความหมายของ อาชีพ ขั้น "พระ"** หรือ **ผู้ประเสริฐแท้ จริง ๆ** ผู้ใดเป็นได้ ผู้ใดทำได้แท้ ถูกตรงแท้ ก็คือ **"ผู้ประเสริฐ" แท้ๆ** สมกับความหมายของคำว่า **"พระ" จริง ๆ** ซึ่งผู้จะมีอาชีพขั้นนี้ได้แท้ เป็นอยู่ ยังชีพอยู่ มีการงานมีธรรมเลี้ยงตนอยู่ อย่างไม่ใช้ "ลาภต่อลาภ" ไม่ใช้ "วัตถุแลกวัตถุ" นี้ ต้องเป็นไปได้โดยธรรม **เป็น "ยุติธรรม" แห่ง "อาชีวะ" ขั้นแนบเนียน** *เป็น "ธัมโม หเว รักขติ ธัมมจาริง" คือ "ธรรมย่อมเลี้ยงดูผู้มีธรรม" ไว้ด้วยความเป็นธรรม* เป็น "สัมมาอาชีพ" *อย่างสูงส่งสนิทเนียนจริง ๆ*

เพราะฉะนั้น **ท่านผู้มี "สัมมาอาชีวะ" ได้ถึงขั้นนี้ ระดับนี้จริงๆแท้ๆ** บริสุทธิ์นอกบริสุทธิ์ใน **จึงเป็นตัวอย่างอันงามพร้อม** ทั้งกายธรรม–วจีธรรม–มโนธรรม ซึ่งล้วนเป็นไปเพื่อความบรรลุหลุดพ้น และ เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ปวงมหาชน(พหุชนหิตายะ)โดยแท้ เป็นไปเพื่อความสุขสันติแท้แก่ปวงมหาชน (พหุชนสุขายะ) โดยจริง ถ้าเป็นผู้สุดยอดเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็จะเป็นความจริงที่จริงใจแต่ประตูเดียวจริง ๆ

563

นี่คือ "อาชีพ" ของท่านผู้มี "ฐานันดร" (ฐากุร) ออกปานนี้ ดังนี้

"**วายามะ**" ของท่านเพื่อตัวเองนั้น ท่านจบแล้ว หมดกิจแล้ว ไม่มีอีก แต่หากจะ**มี "สัมมาวายามะ"** ใด ก็เป็นความพยายามในการงาน ในกิจ อันเป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น เกื้อกูลปวงชน ผู้ยังตกต่ำ ก็จะได้สูงขึ้น ผู้ "ทุกข์ร้อน" ก็จะได้ประสบสุขอันถูกธรรมขึ้นมา ผู้ยังไม่ถึงที่สุด จะได้รู้ความสูงสุด และ ทำให้ถึงที่สุดด้วยบ้าง **ฉะนี้เอง จึงเป็นสิ่งที่เป็น "คุณ" เป็น "ค่า" เป็นความกรุณาเป็นมหาเมตตาที่ค้ำจุนโลกอย่างแท้จริง** เพราะไม่ใช่กิจไม่ใช่งาน เพื่อตัว เพื่อตนใด ๆ อีกเลยอย่างแท้จริง เป็นแรงงานให้แก่โลกอย่างบริสุทธิ์ บริบูรณ์ เป็นยอดแห่งความเสียสละ เป็นยอดแห่งทาน เป็น "ธรรมทาน" ที่ชนะการให้ทุกชนิดในโลก และชนะ "งาน" ใด ๆ ในโลกอย่างแท้จริงด้วย

"**กัมมันตะ**" ของท่าน จึง*เป็นยอดแห่งกรรม* **เป็นกรรมอันเป็นที่สุด** เป็นการกระทำอันเลิศขั้นปลาย เป็นงานขั้นยอดแห่งมนุษยชาติ ที่ไม่มีงานใดจะประเสริฐยิ่งกว่า (กัมมันตะ=กัมม+อันต กัมม=การกระทำ, การงาน อันต=ยอด, ที่สุด, ปลาย) เพราะเป็น "งาน" ที่ค้ำจุนโลก เป็น "งาน" ที่ไม่เพื่อตนเลย เป็น "งาน" ที่เพื่อผู้อื่น เพื่อมนุษยชาติทั้งปวง เพื่อความสบาย(สปาย) เพื่อความเจริญ(สปาย)ของมนุษย์ทั้งปวง เพื่ออนุเคราะห์โลก เป็นการกระทำที่แสนบริสุทธิ์ **เพื่อให้มนุษย์ พ้นทั้งกามทุจริต เพื่อให้มนุษย์พ้นทั้งพยาบาททุจริต เพื่อให้มนุษย์พ้นทั้งวิหิงสาทุจริต อย่างลึกซึ้งสะอาดสนิท** **จึงต้องนับต้องถือเป็นยอดแห่ง "สัมมากัมมันตะ"** และนี่แลคือ **ที่สุดแห่งกรรมแท้ หรือ กรรมที่เป็นยอดสุดจริง**

อันคือ กรรมอันไม่มีกำเนิด (เป็นตัวตน) แต่กำเนิดเป็นความเจริญสำหรับผู้อื่น (กัมมโยนิ)

คือ กรรมอันไม่ถือเผ่าเรา ไม่ถือพันธุ์เขา จึงยิ่งกลายเป็นเผ่ามนุษย์เดียวด้วยกัน เป็นพันธุ์มนุษย์ที่พึ่งกันเกี่ยวกันไปหมด ใครมีกรรมอันดี ตรงกัน ตามธรรมเดียวกัน ก็เป็นเผ่าเดียวกัน พันธุ์เดียวกันแล้ว **โดยเอา "กรรม" เป็นเครื่องจำแนกเผ่า**

564

จำแนกพันธุ์ นับเผ่านับพันธุ์ (กัมมพันธุ) จึงเป็นภราดรภาพอันกว้างใหญ่ในโลกที่ประมาณมิได้

คือ กรรมอันเป็นที่พึ่งที่อาศัยของปวงชนอย่างแท้จริง และ ท่านเองก็พึ่ง "กรรม" อาศัยกรรมอันเป็น "ธรรม" ท่านพึ่งธรรม พึ่งพุทธอยู่อย่าง "สัมมาอริยะ" อย่างแท้จริงสูงสุด (กัมมปฏิสรโณ) ถึงไม่พึ่ง ก็คือ ท่านเองนั่นแหละ เป็น ตัว "ธรรม" ตัว "พุทธ" เองอยู่แท้ๆ จึงคือ ท่านพึ่งตนเองอยู่อย่างบริบูรณ์สูงสุดอย่างแท้จริง

นี่คือ "อัตตา หิ อัตตโน นาโถ" แท้ๆ เป็นที่สุดแห่งที่สุด อีกด้วย คือ "ตนเป็นที่พึ่งของตน" ไม่มีการพึ่งพระเจ้าไหนๆ ไม่พึ่งใครๆ อย่างกินแรงเขา เอาเปรียบเขาเลย มีแต่ให้ๆ ๆ ๆ แก่เขา เป็น**ผู้ให้**ที่สูงค่าทรงคุณ เป็น**ผู้สร้าง(สรร)**ที่ไม่เอา ไม่แลก ไม่หวง ถ้าคิดอย่างคนในโลกก็เป็นผู้ *"ขาดทุน" ให้แก่โลกที่ดุษณีย์เป็นที่สุดในโลก* จึงเป็นสภาพที่ออกจะประหลาดล้ำลึก แต่เป็น**สัจจะความจริง** กล่าวคือ **เป็นสภาพแห่งการพึ่งตนที่ไม่มีตัวตน ได้แท้ จึงเป็นผู้ไม่เห็นแก่ตนให้คนอื่นได้พึ่งตน ได้จริง**

เพราะเป็นผู้ถึงซึ่ง "วิชชา" เป็นผู้พ้นอวิชชาสังโยชน์แล้วอย่างจริงแท้ เป็นผู้เกิด "อัจจะ" แจ้งชัดใน "อุทธะ" ทั้งหลายได้อย่างละเอียดยิ่ง คือ เป็นผู้รู้แจ้งใน "อุทธัจจะ" (อุทธ+อัจจะ) ไม่หลง ไม่เถอะ ไม่งง ไม่สงสัย **รู้แท้มี "สัญญา" ชัดใน อุทธัจจะ** ได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน ทั้งดับ "อุทธะ" ได้อย่างจริง หรือ แม้จะมี "อุทธ" ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นจิตที่เรียกว่า "รูป" ใดๆ ก็ตาม ขนาดเป็นขั้น "อรูป" อย่างใดไฉน ก็ตาม เวทนา ก็ตาม สัญญา ก็ตาม แม้สังขาร ก็ตาม วิญญาณ ก็ตาม ก็สามารถจะ "อยู่เหนือ" ธาตุ–ขันธ์เหล่านั้นได้ อย่างแท้จริง ไม่เป็นทาส ไม่อยู่ใต้อำนาจ ไม่ถูกครอบงำ *แต่เป็นผู้ "เหนือ" โลกที่ละเอียดที่สุดได้อย่างเก่งที่สุด*

นี่คือ "ความเหนือโลก" ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

ดังนั้น คำว่า **"นิรุทธา"** อันมาจากคำว่า **นิร+อุทธ** ซึ่ง **นิร** ก็แปลว่า ไม่ **อุทธ** ก็แปลว่า อยู่เหนือ หรือ เบื้องบน ซึ่งหมายเอาไปทางสูงทิศบนอะไรพวกนี้ **นิรุทธา** จึงได้ความชัดว่า ไม่มีอะไรจะอยู่เหนือ คือ ไม่ถูกครอบงำ

565

ไม่ถูกแผ่ฤทธิ์เหนือ ไม่เป็นเบี้ยล่าง นั่นเอง หรือ จะแปลว่า ซึ่งทำลาย, ซึ่งหมดไป, ดับแล้ว ก็ถูก แต่ต้องรู้ว่า ทำลายอะไร อะไรหมดไป

"สัญญาเวทยิตนิโรธัง สมาปันนัสสะ สัญญา จ เวทนา จ นิรุทธา โหนติ" จึงแปลว่า "สัญญา และ เวทนาของผู้เข้าสู่สภาพสัญญาเวทยิตนิโรธ ย่อมเป็นสภาพที่ไม่มีอะไรจะอยู่เหนือได้ หรือ ไม่ถูกครอบงำ"

กล่าวคือ ความรู้ ความจำ ความกำหนดรู้ อาการ นิมิตหมายใดๆ (สัญญา) แค่ใด ? อย่างไร ? *ก็ไม่สามารถจะเป็นนาย หรือ บังคับให้ผู้บรรลุนั้นๆ เป็นทาส เป็นทุกข์ เป็นผู้แพ้ เป็นผู้หลงผิด หรือ สำคัญผิดไปได้อีก* และ แม้ความรู้สุข ความรู้ทุกข์ ความสงบนิ่งเฉยอยู่ใดๆ (**เวทนา**) แค่ไหน ? อย่างไร ? *ก็ไม่สามารถจะเป็นนาย หรือ ทำให้ผู้บรรลุนั้นๆ หลงใหล ติดยึด เสพย์ ใคร่ จนตกตะกอนเป็น "โอฆะ" เป็นรส เป็นชาติ เป็นภพ เป็นอุปาทาน เป็นตัณหา เป็นเวทนา ได้ นั่นเอง* ทั้งผู้ถึง "**สัญญาเวทยิตนิโรธ**" นี้ จะให้ สัญญา–เวทนา **ดับ** หรือ **เกิด** **ไป** หรือ **มา** **ให้เหลือบ้าง** หรือ **ให้มีเต็มที่ให้ทรงอยู่** หรือ **ให้ดับสนิทสิ้นเกลี้ยง** ก็จะทำได้อย่างแท้จริง จึงได้ชื่อว่า เป็น "**วสวัตตี**" แท้ ดังนี้

คนผู้บรรลุนี้ จึงกลายเป็นผู้อยู่เหนือสัญญา อยู่เหนือเวทนาโดยแท้ๆ (สัญญา จ เวทนา จ นิรุทธา โหนติ) ซึ่งจะให้เกิด หรือ ให้ดับ ผู้บรรลุนั้นรู้**แจ้งแท้ทั้งทำได้จริง**อย่างเด็ดขาด จึงเรียกว่า อยู่เหนือ**ขันธ์ ๕** *(อันคือ "โลก" ที่พระพุทธเจ้าทรงหมายเอาว่า เป็นกายยาววาหนาคืบกว้างศอกพร้อมสัญญาและใจ)*เป็นเจ้าแห่ง "จิตใจ" เป็นผู้มีฤทธิ์เหนือ รูป–เวทนา–สัญญา–สังขาร–วิญญาณ เป็นผู้รู้เกิดรู้ดับ ใน รูปขันธ์–นามขันธ์ ของตนแท้ และ ทั้งทำเกิด ทำดับเองโดยจริงแท้อีกด้วย *นี้แลคือ* **ความ "เหนือโลก"** *หรือ* **โลกุตตระ** *ที่ต้องรู้ ต้องทำให้ได้*

พระพุทธพจน์ (จากวิหารสูตร ข้อ ๒๓๗ อังคุตตร. นวก.) ที่ว่า "เรากล่าวว่า เนวสัญญานาสัญญายตน**สัญญา** ดับในที่ใด และ ท่านเหล่าใดดับเนวสัญญานาสัญญายตน**สัญญา** ได้แล้วๆ อยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มีความหิว

566

ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์ฌานนี้แน่ ผู้ใดพึงถามอย่างนี้ว่า เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา ดับในที่ไหน และ ใครดับ เนวสัญญานาสัญญายตน-สัญญา ได้แล้ว ๆ อยู่ เรา**ไม่รู้ผู้นั้น** เรา**ไม่เห็นผู้นั้น** เธอทั้งหลายพึงตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะ**ล่วง**เนวสัญญานาสัญญายตน โดยประการทั้งปวง **บรรลุ**สัญญาเวทยิตนิโรธ เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา **ดับในนิโรธนี้** และท่านเหล่านั้นดับ เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา ได้แล้ว ๆ อยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอเป็น **ผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เป็นแน่** พึงชื่นชมยินดีภาษิตว่า ดีแล้ว ครั้นแล้ว พึงนมัสการกระทำอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้"

สังเกตดีๆ จะเห็นว่า "**สัญญา**"**ใด** (ความกำหนดเข้าไปรู้ หรือ ปัญญาที่เข้าใจสภาพนั้น ๆ) เกิดรู้ "**เนวสัญญานาสัญญายตนะ**" นั่นแหละคือ "เนว-สัญญานาสัญญายตน**สัญญา**" ซึ่งผู้มีสภาพ "**เนวสัญญานาสัญญายตน**" นั้น ก็คือ ผู้ได้ดับ "**อากิญจัญญายตนสัญญา**" ลง นั่นเอง ผู้ดับ คือ ผู้ได้ หรือ คือ "ผู้รู้" แล้ว ก็ต้องมารู้ให้สำคัญให้แจ้งในสภาพที่หมาย ให้ลงตัวชัด ๆ อีก ก็จะเรียกว่า "**ดับสนิทจากสัญญา**" **ของภูมิเก่าอีก** แต่ก็มี "ความเกิด" ใหม่อยู่อีก จนที่สุด ก็จะต้องเกิดสภาพกำหนดรู้ให้เรียบร้อยถึงที่สุด ที่เรียกว่า "**สัญญาเวทยิตัง**" **คือ สัญญาได้เสวยอารมณ์แล้ว** ชนิดที่ต้อง **พ้นสภาพ** "**รู้ยังไม่หมด**" หรือ **พ้นสภาพ** "**จะว่ารู้ก็ไม่ใช่ จะว่าไม่รู้ก็ไม่ใช่**" **ไปได้** จริง ๆ คือ **พ้นสภาพ** "**เนว-สัญญานาสัญญายตนะ**" **โดยประการทั้งปวง** จริงๆ (สัพพโส เนวสัญญานาสัญญายตนัง สมติกฺกัมม) เมื่อนั้น ก็คือ "**นิโรธัง**" **พร้อม ๆ กัน** จึงเรียกว่า "สัญญา-เวทยิตัง นิโรธัง อุปสัมปัชช วิหรติ" ซึ่งคือ สภาพ "ดับ" (นิโรธัง) ก็มีอยู่ (วิหรติ) สภาพ "รู้ยิ่ง" หรือ "เกิด" (สัญญาเวทยิตัง) ก็มีอยู่ (วิหรติ) จึงเรียกว่า "**นิพพานลืมตา**" **(จักขุมา ปรินิพพุโพติ)** ด้วยประการฉะนี้

หมายความว่า จิตที่เกิดรู้ เกิดเห็น เกิดบรรลุสัมผัสสภาวะแท้ของ "เนวสัญญา-นาสัญญายตนะ" ว่า มันเป็นอย่างไร ? แค่ไหน ? จริงๆ นั่นคือ สภาพธรรมที่เรียกว่า

567

"เนวสัญญานาสัญญายตน**สัญญา**" และผู้ที่ "**เนวสัญญานาสัญญายตน-สัญญา" ดับได้แล้ว ๆ อยู่** ก็คือ ผู้ที่เกิด "อุภโตภาควิมุติ" แท้จริง เป็นผู้ทั้งรู้แจ้งถึงตัวตนนั้น ทั้งดับได้เด็ดขาด ใน "สภาวะ" ที่เรียกว่า เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา จริง ๆ นั่นเอง ผู้เกิดผู้บรรลุผู้เข้าถึงเองเป็นผู้รู้อยู่(ชานติ) เห็นอยู่เอง (ปัสสติ) หรือ แม้ดับอยู่(นิโรธติ) ใคร ๆ ไม่พึงรู้ด้วยเห็นด้วยจริง ๆ ของใครก็ของผู้นั้น **"สัญญา" ย่อมเกิดดับอยู่ในผู้นั้นเอง** ละเอียดเร็วประณีตที่สุด แม้พระพุทธองค์ก็ยังทรงตรัสว่า **เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้ (อหเมตัง น ชานามิ อหเมตัง น ปัสสามีติ)** ถึงอย่างนั้นจริง ๆ **แต่ผู้ถึงเกิด ผู้ถึงดับสนิทนั้น ๆ จะถึงสภาพ "สัญญาเวทยิตัง" แท้ และ จะถึง "นิโรธัง" แท้ เอง จริง ๆ (ปัจจัตตัง)**

การจะรู้แจ้งว่า "ดับสัญญา" หรือ "ดับเวทนา" นั้น จึงลึกซึ้งเหลือที่จะพูดถึงได้ มันยากจริง ๆ นี่ก็พยายามพูดถึงอย่างร้อยเรียง และ อย่างเรียบเรียงแล้ว หรือ อธิบายอย่างพยายามที่สุดแล้ว ก็พยายามเรียบเรียงความเข้าใจของท่านผู้อ่านเองให้ดี ๆ ประณีต ๆ เถิด

เมื่อใด ผู้ใดได้แล้วเป็นที่สุดถึงขั้น "สุดรู้" หรือ "รู้ถึงสภาพจริงขั้นสุด" และ ทั้งได้สัมผัสสภาพจริงนั้น ๆ ด้วยตนในตนเอง **ก็จะไม่สงสัย จะไม่งงงวย จะไม่วุ่นวายใด ๆ เลย (สิ้นวิจิกิจฉา)** เมื่อนั้น ผู้นั้นก็เป็น **ผู้ไม่ถือว่า เป็นผู้โอ้อวด ไม่ถือว่า เป็นผู้มีมารยา อย่างจริงแท้แน่ ๆ** เพราะท่านไม่มีปลอมไม่มีเก๊ ท่านไม่มีฉ้อฉลที่ยังเป็น "กล" อยู่เบื้องลึกในจิตใด ๆ จริง ๆ **(อัทธา ภิกขเว อสโฐ อมายาวี)** *ท่านผู้นี้จะพูดอย่างไรก็จงพึงฟัง จะแสดงอย่างไรก็พึงชื่นชมยินดี และล้วนเป็นสิ่งที่ "ดีแล้ว" จริง ๆ พึงนมัสการ กระทำอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เทอญ* ตามพระพุทธพจน์ที่ยกมาให้อ่านนั้น ล้วนเป็นข้อยืนยันสัจธรรมจริง ๆ แม้จะแปลกันง่าย ๆ ตามที่ยกมาให้อ่านนั้น ก็ต้องเข้าใจตามให้ลึกซึ้งถึงที่สุดแห่งความหมายให้ได้

568

มาถึงขั้นนี้ ก็ขอนำพระบาลี ที่กล่าวแจ้ง **วิโมกข์ ๘** ไว้นั้น มาให้ดูกัน เพื่อจะได้เป็นทั้งหลักฐานยืนยัน และ เป็นทั้งข้อสังเกตที่เราควรจะได้ปัญญาเห็นแจ้ง เห็นจริงยิ่งขึ้น

วิโมกข์ ๑. คือ "**รูปี รูปานิ ปัสสติ**" เริ่มจับสภาพเนื้อตัว หรือ รูปร่างของ กิเลสตัณหา แท้ในจิตได้ชัดเห็นแจ้ง *(นี่ก็เป็นความสำเร็จขั้นแรกของนักปฏิบัติธรรม)* ซึ่ง ตามพระไตรปิฎกฉบับหลวง แปลความไว้ก็ว่า *"ผู้ได้รูปฌาน ย่อมเห็นรูป"*

วิโมกข์ ๒. คือ "**อัชฌัตตังอรูปสัญญี พหิทธารูปานิ ปัสสติ**" รู้แจ้งเห็นชัด กำหนดรู้เพิ่มไปถึงขั้นละเอียดลึกซ้อนความสัมพันธ์ซ่อนซ้อน แยกภายนอกภายใน ได้ แยกรูป แยกอรูป ได้ *(เป็นความเก่งขึ้นมาของนักปฏิบัติธรรมจริง)* ซึ่ง ตามพระไตรปิฎกฉบับหลวง ก็แปลไว้ว่า *"ผู้ไม่มีความสำคัญในรูปภายใน ย่อมเห็นรูปภายนอก"*

วิโมกข์ ๓. คือ "**สุภันเตว อธิมุตโต โหติ**" มีสภาพยินดีเห็นดีใน "ความหลุด ละ ปละ ปล่อย" อันเป็นธรรมเป้าหมายยอดยิ่ง เกิดขึ้นในจิตในใจของผู้ปฏิบัติได้ชื่นชม จึงทำให้เชื่อมั่นเห็นจริงแน่ขึ้น *(เป็นรูปร่างของ "วิโมกข์" ให้นักปฏิบัติได้เข้าใจเห็นจริง)* ซึ่ง ตามพระไตรปิฎกฉบับหลวง ก็แปลไว้ว่า *"ผู้น้อมใจเชื่อว่า กสิณเป็นของงาม"*

วิโมกข์ ๔. คือ "**สัพพโส รูปสัญญานัง สมติกกัมม ปฏิฆสัญญานัง อัตถังคมา นานัตตสัญญา อมนสิการา อนันโต อากาโสติ อากาสานัญจายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ**" ถึงขั้นได้สภาพที่เรียกว่า "อากาสานัญจายตนะ" ซึ่งก็มีลักษณะสำคัญ คือ **ได้สัมผัส ความว่าง โล่ง โปร่ง เบา สบาย (อากาโสติ) อย่างไม่มีขอบเขต ดูมันทะลุทะลวงไปหมด ไม่มีกั้นนอกไม่มีกั้นใน ไม่ว่าหยาบไม่ว่าละเอียด เป็นไม่มีกัน ดูมันไม่เหลืออะไร มีแต่ความโล่งว่างเบาสบายเท่านั้น เป็นจุดสุดจุดสูง (อนันโต)**

ที่ได้สภาพเช่นนี้ ก็เพราะว่า ได้เรียนรู้กำหนดรู้รูป รู้เรื่องของทุกข์ชัด ๆ จับรูปจับตัวของเหตุชัด ๆ ได้ และ ดับเหตุ–ล่วงพ้นทุกข์นั้นๆ ไปได้จริง โดยประการทั้งปวง **(สัพพโส รูปสัญญานัง สมติกฺกัมม)** อย่างโล่งว่างโปร่งเบาสบายหาที่สุดมิได้ **(อนันโต อากาโสติ)**

เช่น "ความโกรธเคือง" ที่เกิดขึ้นในตัวเรา **(ปฏิฆะ)** ก็หยั่งตัวมันได้ถูกกำหนดเรียน หาเหตุได้พบ **(สัญญานัง)** จน ทำลายเหตุ ดับสภาพมันได้ **(อัตถังคมา)** แล้วสัมผัสรส ว่างจากโกรธจากเคือง อย่างโปร่งโล่งใจเบาใจสบายใจซาบซึ้งใจ อย่างไม่ติดไม่ข้องไม่ขึ่งไม่ขึ้น **(อนันโต อากาโสติ)** ดังนี้ เป็นต้น

จึงซาบซึ้งรู้คุณของการใส่ใจเพื่อกำหนดรู้ กำหนดเรียนความหมายความสำคัญของรูปของเรื่อง "ตัวตน" *(อัตตา)* ต่างๆ **(สัญญานัง ใน นานัตต)** ด้วย และ ทั้งซาบซึ้งรู้แจ้งในเมื่อไม่ต้องใส่ใจยึดอะไรไว้ *(อมนสิการา)* แม้แต่การกำหนดรู้กำหนดหมายต่อ "อัตตา" ใด ๆ ซึ่งจะละเอียดสูงสุดเพียงใด ก็ตาม *(นานัตตสัญญานัง)* เมื่อปล่อยวางให้ไม่เหลือ หรือ เมื่อไม่ใส่ใจในความสำคัญที่ได้รู้แล้วนั้นลงแล้วไซร้ **(นานัตตสัญญานัง อมนสิการา)** ก็จะพบสภาพว่างโล่งโปร่งเบาสบายได้ อย่างไม่มีอะไรเหลือเปรียบจริง ๆ **(อนันโต อากาโสติ)** ด้วย

สภาพต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนคือ ผลการเรียน "รู้" (เกิด) *เรียน "ดับ"* (ปล่อยผ่าน, ก้าวล่วง) *จนบรรลุสำเร็จใน "รู้" ใน "ดับ" นั้นๆ จริงลงได้พรั่งพร้อมเสมอกัน สิ้นทุก ๆ ประการ* **(สัพพโส รูปสัญญานัง สมติกฺกัมม)**

ซึ่งจุดสำคัญที่น่าสังเกตใน "*วิโมกข์*" ภูมินี้ ก็คือ **"อนันโต อากาโสติ"** อันเป็นสภาพที่ผู้จะเข้าถึงภูมินี้**จะได้ซาบได้ซึ้ง**ในความว่างโล่งโปร่งเบาสบาย**(อากาส)** มันโล่ง มันหลุด มันหายไปอย่างไม่มีอะไรขีด ไม่มีอะไรขั้น และไม่สั้นไม่ยาว ไม่สิ้นไม่มีสุด**(อนันตะ)**

นี่แหละ คือ การเข้าถึงสภาพ "อากาสานัญจายตนะ" แล้ว และเป็นอย่างนั้นอยู่ **(อากาสานัญจายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ)**.

ตามพระไตรปิฎกฉบับหลวง ก็แปลไว้เพียงสั้น ๆ ว่า *"ผู้บรรลุอากาสานัญจายตนะ ด้วยมนสิการ ว่า อากาศหาที่สุดมิได้ เพราะล่วงรูปสัญญา เพราะดับปฏิฆสัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึงนานัตตสัญญา โดยประการทั้งปวง"*

570

วิโมกข์ ๕. คือ **"สัพพโส อากาสานัญจายตนัง สมติกฺกัมม อนันตัง วิญญาณันติ วิญญาณัญจายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ"** เป็นขั้นได้สภาพที่เรียกว่า "วิญญาณัญจายตนะ" ซึ่งก็มีลักษณะสำคัญ คือ **ได้ซาบได้ซึ้ง** ในความเป็น "วิญญาณ" ว่า ช่างเป็นความสำคัญเสียเหลือเกิน เพราะการที่จะรู้สึกว่างโล่งเบาโปร่งสบายได้ มันก็มาแต่ "วิญญาณ" แม้ตัว "อากาสานัญจายตนะ" นั้นแท้ๆ ก็คือ "วิญญาณ" นั่นเองแหละ ที่มันว่างโล่งโปร่งเบา มันหาใช่อะไรอื่นไม่ *ที่สุดมันก็มาลงที่ "วิญญาณ" นี่แหละเป็นที่สุด* (วิญญาณันติ)

มันจึงยิ่งเห็นความเป็นที่สุดแห่งที่สุด ว่า มันช่างไม่มีที่สุดเสียจริง ๆ ตราบที่ยังมี "วิญญาณ" (อนันตัง)

จึงกลับมาสู่ความเป็น "วิญญาณ" อีกในที่สุด และ ยิ่งซาบซึ้งในความ "ไม่สิ้นไม่สุด" นั้นว่า มันช่างมีอยู่ยืนยงอยู่จริงหนอ (อนันตัง วิญญาณันติ)

แต่วิญญาณก็ได้เข้าใจ ได้รู้ยิ่งในสภาพ "อากาสานัญจายตนภูมิ" ดีแล้ว รู้สภาพว่างโล่งดียิ่งแล้ว ซึ่งก็ไม่หลงผิดไปได้อีกแล้ว ว่า แม้สภาพว่างโล่งโปร่งเบาสบายนั้น ๆ มันก็คือ "วิญญาณ" นั่นเองแหละ เป็นตัวรับ ตัวรู้ ตัวเป็น อยู่เอง จึงเรียกว่า พ้นงง พ้นสงสัยใน "อากาสานัญจายตนะ" ด้วย ผ่านล่วงความเป็น "อากาสานัญจายตนะ" มาเป็นตัว "วิญญาณัญจายตนะ" ด้วย จึงสิ้นถ้วนด้วยประการทั้งปวงจริง ๆ อย่างนี้เอง คือ **"สัพพโส อากาสานัญจายตนัง สมติกฺกัมม"**

นี่แหละคือ การเข้าถึงสภาพ "วิญญาณัญจายตนะ" แล้ว และเป็นอย่างนั้นๆอยู่ **(วิญญาณัญจายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ)**

ตามพระไตรปิฎกฉบับหลวง ก็แปลไว้เพียงสั้น ๆ ว่า *"ผู้บรรลุวิญญาณัญจายตนะ ด้วยมนสิการ ว่า วิญญาณหาที่สุดมิได้ เพราะล่วงขั้นอากาสานัญจายตนะโดยประการทั้งปวง"*

วิโมกข์ ๖. คือ **"สัพพโส วิญญาณัญจายตนัง สมติกฺกัมม นัตถิ กิญจิติ อากิญจัญญายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ"** เป็นขั้นได้สภาพที่เรียกว่า "อากิญจัญญายตนะ" ซึ่งก็มีลักษณะสำคัญ คือ **ได้ซาบได้ซึ้ง** ในความเป็น **"นัตถิ กิญจิติ"** เพราะเมื่อแน่ใจว่า ยังไง ๆ มันก็ต้องเป็นตัว "วิญญาณ" นั่นแหละ คือ

ความเก่งสุดของความยอดรู้สุด ดังนั้น จึงไม่มีปัญหาสำหรับ "วิญญาณ" ก็เข้าใจ ก็ซาบซึ้งดีแล้ว ว่า มันคือ "ธาตุรู้" มันก็ใช่ "วิญญาณ" นี่แหละ รู้ยิ่ง รู้สุดยอด ให้ได้ จึงได้กำหนดสำคัญลงไปที่ "**ความไม่มี**" **(นัตถิ)** ว่า จะหมายเอาสิ่งใด**ไถนแท้ (กิญจิติ)** ให้ "ไม่มี" กันเล่า ? ถึงจะเป็นที่สุดแท้ได้ เมื่อได้กำหนดสำคัญมั่นหมายลงไปจริง ๆ ก็ได้ทราบชัดลงไปว่า "อกุศล" ทั้งหลาย นั่นต่างหาก *จะให้* "**ไม่มี**" *ในเรา ให้ได้* โลภะ–โทสะ–โมหะ จะหยาบ–ละเอียดยิ่งปานใด ก็ตาม นั่นต่างหาก *จะให้* "**ไม่มี**" *ในเรา ให้สิ้นสนิท ดับสนิทเกลี้ยง แม้นิดแม้น้อยก็ไม่ให้เหลือ* หรือจะเรียกว่า ทุจริต จะเรียกว่า กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน หยาบ–ละเอียดไปจนเป็นที่สุด *นั่นต่างหาก จะให้* "**ไม่มี**" **แม้นิดแม้น้อย***ในเรา ให้ดับสนิทเกลี้ยง* ให้มีจริง เป็นจริง ให้ถูกสภาพ **มีสภาวะ "ไม่มี" นั้น** ให้จริง ๆ นั่นเถิด ก็จะเป็นที่สุด **(นัตถิ กิญจิติ)** สำคัญที่สุด มันแฝง มันประหนึ่งเป็น "วิญญาณ" ของเรานั่นเทียว แล้วมันก็เป็นตัวทำให้ "วิญญาณ" นั่นแหละ เกิด–ตาย ๆ ๆ ไม่รู้แล้ว ไม่รู้จบ ไม่หยุด "เกิด" ห้าม "เกิด" ไม่ได้ ก็เพราะทำให้ กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ฯลฯ "ดับสนิท" หรือ "ไม่มีแม้นิดแม้น้อย" ไม่ได้แท้ จริง ๆ นั่นเอง

ความเป็น "วิญญาณ" จึงเป็นอันตกไป สิ้นปัญหา เป็นอันผ่านพ้นไปอย่างสิ้นสงสัย ว่า จะต้องไปทำให้ "ไม่มี" จะต้อง "ดับไม่ให้รับรู้" เสียซิ ! จึงถือว่า *ก้าวล่วงพ้นสภาพ "วิญญาณัญจายตนะ" ไป ด้วยประการทั้งปวง ฉะนี้* **(สัพพโส วิญญาณัญจายตนัง สมติกกัมม)** เพราะ กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ฯลฯ นั่นต่างหาก คือ ตัวพา "วิญญาณ" เวียนวน หยุดเกิดไม่ได้ ดับสนิทไม่ลงอยู่นิรันดรในโลก ถ้าดับตัว "เหตุ" แท้ ๆ นั้นถูกตัวแน่ และ "ไม่มี" แน่ ก็จะเป็นอัน "นิพพาน" แน่ ๆ และ "วิญญาณ" ก็จะหยุดวนเวียนสนิทแน่ด้วย

ผู้ถึงสภาพ "ไม่มีเลย หรือ ไม่มีแม้นิดแม้น้อย" ถูกสภาพที่ "หมาย" ไว้ได้แท้จริง นั่นแล คือ การเข้าถึง "อากิญจัญญายตนะ" แล้ว และเป็นอย่างนั้น ๆ อยู่อย่างรู้แจ้งจริง ๆ **(อากิญจัญญายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ)**

ตามพระไตรปิฎก ฉบับหลวง ก็แปลไว้เพียงว่า "*ผู้บรรลุอากิญจัญญายตนะด้วยมนสิการ ว่า ไม่มีอะไร เพราะล่วงวิญญาณัญจายตนะ โดยประการทั้งปวง*"

572

วิโมกข์ ๗. คือ "**สัพพโส อากิญจัญญายตนัง สมติกฺกัมม เนวสัญญานาสัญญายตนัง อุปสัมปัชช วิหรติ**" เป็นขั้นได้สภาพที่เรียกว่า "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" ซึ่งก็มีลักษณะสำคัญ คือ **ได้ซาบ ได้ซึ้ง** ในความเป็น **ทั้ง "สมติกฺกัมม" ทั้ง "อุปสัมปัชช"** อันเป็นกรรมกิริยา ที่เรารู้เราชัดแจ้งแท้ เป็นได้มีได้แท้

ถ้า "อุปสัมปัชช" หมายความว่า การบรรลุถึงสภาพ เป็น "การเกิด" สภาพนั้น ก็เห็นจริง เข้าใจได้จริงๆ

ดังนั้น จะเป็น "**อากาสานัญจายตนัง อุปสัมปัชช**" ก็แสนจะแจ่มแจ้ง และ สัมผัสรสนั้นๆอยู่ ซาบซึ้งจริง ว่า มันเป็น "ความว่างโล่งโปร่งเบาสบายเกิด" เห็นๆ รู้ๆ ก็ให้กำหนดหมาย "ความหมาย" รู้ "ความรู้" นี้ๆ เห็น "ความสำคัญ" ให้ชัดว่า สำคัญแค่ใด จบความสำคัญแค่ใด เรียกว่า จง "สัญญา" ลงไปให้ละเอียดลออ ทะลุปรุโปร่ง แทงตลอด อย่าให้เหลือ อะไรจะเพียง "รู้" บ้าง แต่มีเศษ "ไม่รู้" เหลืออยู่ ไม่กระจะแจ้ง แจ่มกระจ่าง นั้น ไม่เอา จึงจะเรียกว่า **ผ่าน "อากาสานัญจายตนะ" แท้ เป็น "สมติกฺกัมม" จริง**

แม้จะเป็น "**วิญญาณัญจายตนัง อุปสัมปัชช**" ก็แสนจะแจ่มแจ้ง ซาบซึ้งว่า มันเป็น "ธาตุรู้" ที่แสนจะมีประโยชน์ยิ่ง ไม่ใช่ตัวใช่ตนอะไรของใคร ไม่ต้องไปดับ ไม่ต้องไปทำลาย ทำลายก็แต่ "เหตุ" ที่พาให้ "วิญญาณ" เกิดเท่านั้น ให้ดับสนิทเป็นพอ ดังนั้นการเข้าใจ "วิญญาณ" การถึงสภาพ "รู้" เฉย หรือ รู้ไม่เฉย ก็เข้าใจยิ่งๆขึ้นอยู่

แม้จะเป็น "**อากิญจัญญายตนัง อุปสัมปัชช**" ก็แสนจะแจ่มแจ้ง ซาบซึ้งอีกว่า มันเกิด "ความไม่มี" และยิ่งทำได้ถูกต้องใน "ความไม่มี" นั้นๆ ก็ยิ่งเข้าใจทั้ง "ความโล่งว่างสบาย" (อากาส) เข้าใจยิ่งใน "วิญญาณ" และ ทั้งเข้าใจยิ่งใน "อากิญจัญญ" อันคือ เกิดสภาพ "ไม่มีเลย" ได้แล้ว หรือ จะว่า "ดับสนิท" แล้วก็ได้ เรียกให้ชัดๆ ก็คือ "เกิดการตาย" ขึ้นแล้ว ดังนั้นถึงตอนนี้ ก็วนมาเป็นว่า **"อุปสัมปัชช" นั้น จะว่า เป็น "การเกิด" ก็เป็น "การเกิด" ของ "การตาย"** มิได้ถึงปานดังนี้ งงไหม ? ผู้รู้ ยิ่งผู้มีสภาวะชัด จะไม่งงเลย จริงๆ

573

จึงยิ่งเห็นดี เห็นประโยชน์ใน "สัญญา" และก็เข้าใจยิ่งว่า ใน "สัญญา" เอง ก็จะต้องไม่หลง "สำคัญ" หลงยึด หลงติด ยิ่งทำยิ่งรู้ ยิ่งดูยิ่งลึกซึ้ง จึงยิ่งรู้ ยิ่งไม่รู้จบ **เศษใดที่ยัง "ตัดจบ" ไม่เป็น เศษใดที่ตัดจบให้ตนเองไม่ได้ เศษนั้นแล คือ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" ของผู้นั้น**

แต่ก็สูงขึ้นไปเรื่อย "รู้ยิ่ง" (เกิด) หรือ "ไม่มียิ่งๆ" (ดับ หรือ ตาย) ขึ้นไปได้เรื่อยๆ ทว่า ไปมีที่ยิ่งลึกซึ้ง ยิ่งละเอียด ยิ่งสูงยิ่ง ไปอีก เท่านั้น จึงเรียกว่า "อากิญจัญญายตนัง สมติกกัมม" แท้ๆ คือ มันผ่านสภาพเก่าไปเรื่อยๆ จึงจะแปล "สมติกกัมม" ว่า "ดับ" ว่า "ตาย" ก็ได้ เพราะมันผ่าน มันพ้น มันล่วงเลยไปแล้ว แต่จะว่า "มีอยู่" เป็นสภาพที่ "เกิด" แท้ สภาพนี้ก็เกิดแท้จริง เกิดสภาพที่ยิ่งขึ้นไปอีก

"ความรู้" ที่ได้รู้ยิ่งแม้ในความจริง ในความเป็น ในความหมาย ของทั้ง "สมติกกัมม" กับ ทั้ง "อุปสัมปัชช" มันซับซาบที่ผู้มีสภาวะจริงนั้นๆ จริงๆ ให้ทุกข์ก็ได้ สำหรับผู้ยังไม่เก่งถึงขั้น "อรหันต์" ให้ความสบายยิ่งๆ ขึ้นก็ได้แน่ สำหรับผู้จบได้แท้เป็น "อรหันต์" แถมจะให้ปัญญาตรัสรู้โพธิญาณยิ่งๆ ขึ้นเสียอีกด้วย

ดังนั้น **จะเกิด** "อากิญจัญญายตนะ" หรือ **จะดับ**จะล่วงเลยผ่านไป ก็ไม่มีปัญหา สภาพ "อุปสัมปัชช" จึงมีคำกำกับไว้ว่า "ยังอยู่" นะ! อันภาษาบาลีก็ว่า "วิหรติ" นั่นแหละ หมายเอาว่า ยังไม่ล่วงผ่านไป ยังเป็นปัจจุบันอยู่ "**อุปสัมปัชช วิหรติ**" นั้น สำนวนโบราณแปลกันว่า "**เข้าถึงแล้วแลอยู่**" นี่เอง

ผู้ยังอยู่ภูมิ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" และ**ยังยิ่งรู้แล้วยังอยากรู้** ก็ถือว่า ยังอยู่ใน "ภูมิ" นี้ด้วย ถือว่า ภูมิแห่ง "โพธิสัตว์" **ถ้าทุกข์ ก็เป็นทุกข์ของโพธิสัตว์ ถ้าไม่ทุกข์ ก็เป็นไม่ทุกข์แท้ของ "อรหันต์" ก็เป็นจริงของผู้เป็นจริง** เพราะฉะนั้น **ผู้ใดไม่รู้ที่ตัด ไม่รู้ที่ต่อ***อันแท้จริง ทำให้เป็นจริงได้* ก็จะไม่รู้จบ ไม่รู้วาง "ดับ" ก็ไม่มี ผู้จบได้ ดับได้ รู้ตัดได้ จะต่อก็ต่อได้ จึงจะพ้น "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" อันเป็นขั้นวิโมกข์ ๘ ก็จะล่วงพ้น "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" กันได้ ไว้อีกนิด จวนอธิบาย

574

ถึงขั้นนั้นแล้ว เมื่อนั้นก็จะรู้กันล่ะว่า จะล่วงพ้นภูมินี้ จะหลุดพ้นกันอย่างไร ?

ถ้าวิเคราะห์อีก ก็จะมีอีก แต่ตอนนี้ก็ขอพอไว้แค่นี้ก่อน จะ "ตัด" ล่ะ ! **ภูมิ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" นี้ จึงเป็นเศษแห่งความติดใจ ยากใจ หรือ อยากแรงไปจนกลายเป็นปล่อยไม่ได้จริง ๆ อยู่ โดยตนก็ไม่รู้ของตนจริง ๆ เท่านั้นเอง**

ตามพระไตรปิฎก ฉบับหลวง ก็แปลไว้สั้น ๆ ว่า *"ผู้ที่บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนะ เพราะล่วงอากิญจัญญายตนะ โดยประการทั้งปวง"*

วิโมกข์ ๘. คือ **"สัพพโส เนวสัญญานาสัญญายตนัง สมติกกัมม สัญญาเวทยิตัง นิโรธัง อุปสัมปัชช วิหรติ"** เป็นขั้นได้สภาพที่เรียกว่า "สัญญาเวทยิต นิโรธ" ซึ่งก็มีลักษณะสำคัญ คือ **ได้ซาบได้ซึ้ง**ในความเป็น **ทั้ง "สัญญาเวทยิต" ทั้ง "นิโรธ"** อันเป็น กรรมกิริยา ที่เรารู้เราชัดแจ้งแท้ เป็นได้มีได้แท้

ถ้า "**สัญญาเวทยิต**" หมายความว่า **การบรรลุถึงสภาพ** เป็น "การเกิด" สภาพนั้น ๆ จริง ก็เห็นจริง เข้าใจได้จริง ๆ เรียกว่า เป็นสภาพ "อุปสัมปัชช"

และ "**นิโรธ**" ก็เช่นกัน หมายความว่า **การบรรลุถึงสภาพ** เป็น "การเกิด" สภาพนั้นๆ จริง ก็เห็นจริง เข้าใจได้จริง ๆ เรียกว่า เป็นสภาพ "อุปสัมปัชช"

สภาพนี้ เป็นสภาพ**ล่วงพ้น "เนวสัญญานาสัญญายตนะ"** กันเที่ยวล่ะ และ **มี "สัญญาเวทยิต" พร้อม มี "นิโรธ" พร้อม จริง ๆ**

"**สัญญาเวทยิต**" หมายความว่า "การรู้สึกแล้วของสัญญา" หรือ "การเสวยอารมณ์แล้วของสัญญา" เกิดขึ้นครบลักษณะ ครบสภาพที่บริบูรณ์นั้น ๆ

"**นิโรธ**" ก็หมายความว่า "ความดับ" หรือ "ความไม่เกิดไม่ทรงอยู่" เกิดขึ้นครบลักษณะ ครบสภาพที่บริบูรณ์นั้น ๆ

ดังนั้น **สภาพใดที่ยังเหลือเป็นสภาพ "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" อยู่ในเรา เราก็ได้กำหนดรู้แท้ ถูกต้องตามความหมายที่แท้จริง** มันยังมี

ที่เราอยู่ ก็รู้ตัวมันจริง แล้ว ดับมันให้ได้ ไม่ให้มันเกิด ไม่ให้มันทรงอยู่ ก็ทำได้จริง ดับจริง ไม่เกิดไม่ทรงอยู่จริง **ก็เป็นการล่วงพ้นได้แล้วจริง (สมติกฺกัมม) และ บรรลุถึง เกิดเป็นสภาพ "สัญญาเวทยิต นิโรธ" ได้จริงครบถ้วน บริบูรณ์แท้ (อุปสัมปัชช)** เห็นอยู่รู้อยู่ เป็นปัจจุบัน นั่นทีเดียว มิใช่คิดรู้ คำนวณตามความหมายแห่งเหตุ แห่งผลเอา เท่านั้น ไม่

ผู้ได้แท้มีแท้ จะรู้ด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าก็ทรงตรัสแล้ว ตามที่อธิบายผ่านมาแล้วว่า "*เราไม่รู้ไม่เห็นด้วยผู้นั้น*" ดังนี้

แต่ผู้รู้ผู้เห็นนั้นสิ จะ**สว่างแจ้ง ชัดแจ๋ว** (สัจฉิกรณะ) จริงๆ มิใช่มืดๆ เดาๆเลย และ **รู้แจ้งอย่างปกติมนุษย์ลืมตาโพลงๆ นี่เอง** (จักขุมา ปริ-**นิพพุโพติ**) มิใช่หลับๆหรี่ๆ ไม่รู้ไม่ชี้เลย

นี่คือ **วิโมกขธรรม ระดับที่ ๘** อันเป็นระดับท้ายสุดแล้ว และพระพุทธองค์ก็ได้ทรงยืนยันแล้วด้วยว่า เมื่อทำ "วิโมกขธรรม" นี้ได้บรรลุถึงจริงจนเสร็จ เป็น "อุภโตภาควิมุติ" แท้ เพราะทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจุบันแล้ว "อุภโตภาควิมุติ" อื่นจากอุภโตภาควิมุตินี้ ที่จะยิ่ง หรือ ประณีตไปกว่านั้นไม่มี (อิมาย จ อานันท อุภโตภาควิมุตติยา อัญญา อุภโตภาควิมุตติ อุตตริตรา วา ปณีตตรา วา นัตถิ ฯ)

ข้อที่น่าสังเกตมาก ก็คือ "เจโตวิมุติ" และ "ปัญญาวิมุติ" ที่ว่าเป็นวิมุติ ๒ สภาพนั้น นั่นแหละ คือ "สัญญาเวทยิต" นั่น เป็น "ปัญญาวิมุติ" และ "นิโรธ" นั้น เป็น "เจโตวิมุติ" อันครบพร้อมอยู่ในตัวเป็นที่สุดแล้วบริบูรณ์ ดังนี้

ตามพระไตรปิฎกฉบับหลวง วิโมกขธรรม ๘ นี้ ก็แปลไว้เพียงว่า "*ผู้ที่บรรลุสัญญาเวทยิตนิโรธ เพราะล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนะ โดยประการทั้งปวง*"

576

ดังนั้น "**รูปสัญญา**" ใดๆ ตั้งแต่ กาม วิตกวิจาร ปีติ กระทั่ง อุเบกขา และ สุข เราก็ต้องเกิดรู้ เกิดเห็น เกิดบรรลุเข้าถึงอยู่ สัมผัสสภาวะแท้ของ "สัญญา" ที่ยังหยาบอยู่นี้ (จึงเรียกว่ารู้ "รูป" เห็น "รูป") ให้จริง และ ปล่อยวางให้ได้ แล้วจึงจะรู้แจ้ง "อรูปสัญญา" ต่างๆ ซึ่งก็คือ "รูป" แต่เป็น "รูป" ที่ละเอียดสุขุม ได้ต่อไปอีก อย่างเป็นสภาวะจริง สุดขั้น สุดปลาย ดั่งที่ได้อธิบายมาแล้วนี้

เน้นอย่างชัดๆ อีกที สำหรับ "อรูปพรหม" ทั้ง ๔

"**อากาสานัญจายตนะ**" นั้น ก็คือ จิตที่**หมดติด**วัตถุหยาบทั้งหมด ตั้งแต่เข้าของ เงินทองทรัพย์สมบัติ ลาภ–ยศ อันเป็นโลกธรรม ลำดับต่างๆ ที่เคยหวงแหนเป็นวัตถุนอกๆ และ แม้ "กามสัญญา" คือ รู้แจ้งชัดในสภาพ "กามตัณหา" ชัดแจ้ง แล้วก็ไม่หลงกามคุณ ไม่ติดในกามคุณ ล่วงพ้นหลุดพ้นจากกามคุณได้สนิทจริง (ไม่ต้องพูดถึง "โลกอบาย" เพราะนั่นมันระดับที่ต้องรู้ต้องผ่านมาได้แล้ว เป็นเบื้องต้น) หรือ "กามคุณ" ไม่มีฤทธิ์เหนือ (นิรุทธา) "กามคุณ" ที่สัมผัสรู้ขณะใด ก็ดับลงได้แม้ในขณะนั้นอยู่ทีเดียว (นิโรเธตวา วิหรันติ) ไม่เหลือเศษอาพาธเป็น "ลูกจิต" (ปีติวิสัย หรือ อุทธา) แม้เป็นความหลงชื่นชมยินดี เพราะได้หยุด ได้พ้นมาจากกามคุณ นั้น ก็ไม่มี (พ้น "ปีติ") หลงโสมนัส เพราะการหลุดพ้นจากอารมณ์ชื่นชมยินดีลดไป ก็ไม่มี (พ้น "สุข") และไม่หยุดอยู่ ติดอยู่ แม้ขนาดวางเฉยต่อรูปสัญญาต่างๆ ออกปานนี้ ได้สนิทจริงแล้ว (พ้น "อุเบกขา") จึงคือการสิ้น "อาพาธ" เกลี้ยงสนิทจริงๆ จาก "รูปสัญญา" ทั้งปวง

ต่อจากนั้น จึงเกิด "อากาสานัญจายตนะ" ขึ้นจริงๆ เพราะเหตุ–ปัจจัยมันลงตัวเป็นจริง **เป็นสภาพธรรมที่ "ว่างโปร่งโล่งสว่าง"** นี่แหละ เรียกว่า อากาส, อาโลก, ปริเฉทรูป (ช่องว่างระหว่างสิ่งสองสิ่ง, อาการของจิตที่ตัดเรื่องนั้นได้สิ้นรอบลงไปได้แล้ว) เป็นอารมณ์ยอดสบายที่สุด

ผู้เสพย์ ผู้เพลิดเพลิน ผู้มีจิตว่างออกปานนี้ แล้วยึดภูมิเช่นนี้ โดยไม่ "ไหวรู้" ว่า ตนหยุดอยู่ ตนเกาะภูมินี้ ตนไม่รู้ตัวรู้ตนว่า ตน "หยั่งอยู่" แช่อยู่ จมอยู่กับอารมณ์นี้ (คาธ, คาม) ก็นั่นแหละคือ "**อากาสานัญจายตนพรหม**" แท้ๆ

577

ส่วน "วิญญาณัญจายตนะ" นั้น ก็คือ จิต หรือ ปัญญาแท้ **ที่รู้สภาพของ "อากาสานัญจายตนพรหม" ของตนได้ชัด** เป็นภูมิจิตที่สูงขึ้น มันรู้ตัวรู้ตนขึ้น (นี่แหละเรียกว่า แจ้ง "อัตตา" รู้ตัวตนแท้ ขณะนี้มันเป็น "ตัวตน" ขั้นอรูปทีเดียว) เรามีสภาพ "อากาสานัญจายตนะ" อยู่ ก็รู้แจ้งเข้าใจในสภาพจิตของตนชัดว่า มันสบายยอด เราเสพย์ เราหลงติดมันชอบมันมากไปแล้ว ก็รู้ตัวชัด ๆ

"วิญญาณัญจายตนะ" นั้น เป็น **อธิปัญญา** มันเป็น "ธาตุรู้" (วิญญาณ) ที่เกิดรู้ขึ้นมาแท้จริงยิ่ง ๆ เพราะมีลึกซึ้งเป็นจริง ทั้ง "สัญญา" ทั้ง "ปัญญา" มันได้รู้ และ ได้สัมผัส ได้เสวยสภาวะของ "อรูปจิต" ของตนว่า ยังมีเศษธุลีแห่งความติด–ความยึด–ความเสพย์ อยู่ แม้จะเป็นสภาพธรรมขั้นสูงยอดออกปานนี้ ก็ตาม (คือ "อากาสานัญจายตน" นั้น) เป็น "อารมณ์ยอดสบายที่สุด" ก็ตาม ก็หลงไม่ได้ ติดไม่ได้ ถ้าได้รู้ตัวเผลอไปยึดมั่นสำคัญมากจนพราก (จาก "อากาสานัญจายตนะ") ก็ไม่ยอม จะปล่อย จะเปลี่ยนไปเป็นอารมณ์อื่นสภาพธรรมอื่น (จาก "อากาสานัญจายตนะ") ก็ไม่ยอม ดังนี้ ก็ล้วนได้ "รู้ตัว" ขึ้น ได้เข้าใจขึ้น เป็น "วิมุติญาณทัสสนะ" ชัดแท้ คือ รู้สภาพว่า *โถ ! หลุดพ้นโลกหยาบออกมาหมดได้ พ้น "กามสุข" มาได้หมดสิ้นเกลี้ยง แต่ก็ยังเผลอมาเลี้ยง "อัตตา" ก่อ "โลกอัตตา" ให้แก่ตนเข้าไปเสียอีก*

นี่แหละเรียกว่า **ส่วนเกิน** มันจะกลายมาเป็น "**อัตตกิลมถะ**" คือ **มันมาหลงสุข ที่เรียกว่า "นิรามิสสุข" กันแล้ว** ซึ่งถ้าขึ้นหลง ขึ้นยึด ขึ้นติดเข้า ก็จะต้องมี "นิรามิสทุกข์" ได้อีกเป็นแน่ (*คือ ทุกข์เพราะมี*อามิส *ก็ได้เรียนรู้จนพ้นจากอามิสนั้น ๆ มาได้แล้วแท้ ๆ แต่ก็ยังจะมามีทุกข์ เพราะสภาพที่*ไม่เกี่ยวกับเครื่องล่อสิ่งหลอกของโลกออกมาได้ออกปานนี้ (นิรามิส) *หรือคือ ยังจะมามีทุกข์ เพราะความ*ไม่มีอามิสแล้ว*ออกปานนี้อีกอยู่ เช่น จะมามีโลภะ–โทสะ เพราะหลงยึด หลงติด "อาโลก" ติด "นิรามิส" เข้าให้)* เพราะเหตุ (สมุทัย) แห่งทุกข์นั้นก็คือ **ความหลงว่า เป็นสุข** นั่นเองแหละ ผู้ใดไม่รู้ความจริงตามความเป็นจริงว่า "สุข" นั้น ก็เป็นเพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง สบาย(สปาย)นั้นก็เป็นสภาพธรรม

578

อย่างหนึ่งเท่านั้น มันหาใช่สิ่งที่ควรหลง ควรติดไม่ คำว่า "**สุข**" นั้นมาจาก "**สุ+ข**" **สุ** แปลว่า ดีงาม, ง่าย **ข** แปลว่า ที่ว่าง, ความว่าง, กลางหาว "สุข" (แท้ ๆ ที่ไม่ใช่ "สุขขัลลิกะ") จึงคือ "ความว่างนี่แหละดี" คือ "ที่ว่าง ๆ อยู่นี่แหละงาม" คือ "เหมือนกลางหาวนี่แหละง่าย" ซึ่งก็เป็นความจริง ! **นี่เป็นความจริงขั้น "ปรมัตถ์" อันจะต้องรู้แจ้ง**

แต่ถ้าใครไปหลง ไปยึด ไปเสพย์ โดยไม่ถอดถอน หลงมั่น ติดมั่น ยึดแน่น เสพย์จมอยู่ไม่เป็นอื่น ติดอยู่กับสภาพของ "นิรามิสสุข" ออกปานนี้ ไม่ให้อารมณ์อื่นเข้ามาแทรกมาแทนได้ หรือ แม้แต่มาขั้นชั่วครั้งชั่วคราว ก็ไม่ยอม ก็นั่นแหละ **ผู้เป็น "อากาสานัญจายตนพรหม" แท้ ๆ** จมอยู่ ตั้งอยู่ แช่อยู่ ผู้เป็นอยู่ (คาธิ, คามินี) ทีเดียว

"ความรู้" ที่รู้ ที่เข้าใจ ดังอธิบายมานี้ ล้วนแล้วแต่คือ "**วิญญาณ**" **หรือ วิ+ญาณ** แท้ๆ คือ ปัญญา หรือ ความเกิดรู้ในจิต(ญาณ) อันยิ่ง(วิ) ปัญญาอันยอด คือ อธิปัญญา แท้ๆ คือ "*วิญญาณัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพโต ปภัง ฯ*" จริง ๆ

ผู้รู้ ผู้ได้ ผู้เห็นแจ้ง ผู้เกิดจริงเป็นจริง (คือ มี อธิปัญญา หรือ วิ+ญาณ ออกปานนี้) และ ได้ทำตน ถอดถอนตนออกมาจากความเป็น "อากาสานัญจายตนพรหม" พ้นแล้วด้วย แต่ถ้าขืนยังหลงให้มี "ลูกจิต" (ปีติวิสัย) เห่อเหิม หลงภูมิ หลงความเก่ง หลงปัญญาตน หลงความยอดของตนที่ตนมีออกปานนี้ เกิดขึ้นในจิตอีก "ความจบ" ก็ยังไม่มี จิตนั้นยังเรียกว่า **ยังมี "อาพาธ"** และ จะทำให้เป็นผู้มี "มานะ" แท้ ๆ เราจะต้องรู้แจ้ง รู้จริง สว่างชัดใน "อุทธัจจะ" (อุทธ+อัจจะ) ทั้งหลายให้ได้ และ รู้จัก *การตัด "ส่วนสืบต่อแห่งสัมพัธภาพ" (นิโรธวาร ใน ปฏิจจสมุปบาท)* คือ **ต้องเข้าใจแจ้ง** สภาวะของ "อุทธ" ทั้งหลาย แล้วต้องไม่ให้ "อุทธ" หรือ "อุทธา" นั้น มีฤทธิ์เหนือเราเป็นอันขาด (นิรุทธา) หรือคือ ทำตนให้จิตเข้าถึง "อุทธัจจสัญญา" ให้ได้ แล้วก็ต้อง**อยู่เหนือ** "อุทธัจจสัญญา" นั้น ๆ ให้ได้ เป็นที่สุดด้วย

579

เพราะฉะนั้น "ผู้จบ" ก็จะจบด้วย พระพุทธพจน์ที่ว่า "วิญญาณัง อนิ-ทัสสนัง อนันตัง สัพพโต ปภัง, เอตถ ปฐวี จ อาโป จ วาโย น คาธติ, เอตถ รัสสัญ จ ทีฆัญ จ อนุงถูลัง สุภาสุภัง, เอตถ นามัญ จ รูปัญ จ อเส-สัง อุปรุชฌติ, วิญญาณัสสะ นิโรเธน, เอตเถตัง อุปรุชฌตีติ" คือ **ถึงยิ่ง "วิญญาณ" อันสำคัญ** โดยไม่หลงตนว่าเบ็นพรหม รู้สภาพว่าง แล้วก็ "ว่าง" หรือ หยุด แล้วก็ "ดับ" (สุญญตา) ทั้งรู้สภาพ "รู้" แล้วก็เบ็น "บัญญา" หรือ ความหมายนั้นเกิดชัดแจ้งในจิตแท้ แล้วก็เบ็น "สัญญา" (วิชชา) และ มันก็ไม่ใช่ของเราของเขา หรือ ของใคร ! ผู้นี้ก็ "สบาย" (สปาย) สูงสุดแล้ว คือ "เจริญ" สูงสุด นั่นเอง

แต่ผู้ที่เกิดรู้ เกิดแจ้ง จนถึงขั้น "วิญญาณัญจายตนะ" ออกขนาดนี้ นี่แหละ แล้วก็ยัง**ไม่เกิด "อนัตตสัญญา" ในอัตตา**ขั้น "อายตน" ออกปานนี้ ยังหลงตน (เบ็น "พรหมสัตว์" อยู่) ยังติดยึดใน "ภูมิรู้" (วิญญาณ) โดยไม่รู้ตัว ยังมีลูกจิต ยังดับไม่เบ็น วางไม่สนิท หรือ ยังไม่ปล่อย "อายตน" (อุทธา) ส่วนนี้ จิตยังมีเศษอาพาธโดยไม่รู้ในอาพาธ ผู้นั้นก็จะเหนื่ดเหนื่อย "มานะ" (เจ้า "ลูกจิต" หรือ อายตน หรือ อุทธาส่วนสุดท้ายนี้แหละ) จะเบ็น **สังโยชน์** (สัง+โยชน สัง= ประกอบพร้อม, มี **โยชน**=การประกอบ, การปรุงต่อก่อต่อ, ความยาวไกลความใหญ่ จนลืมตัว)สืบต่อๆไป อย่างจะไม่รู้ตัวรู้ตนอยู่ นั่นเอง กล่าวคือ จะรู้ๆๆๆๆ ไม่รู้ความหยุดความจบไปตะพึดตะพือ "อุทธา" ก็จะตกตะกอนเพิ่มพูนเบ็น "ปรมาตมัน" (อัตตาที่โตใหญ่)เรื่อยๆไป เบ็น "อัตตกิลมถานุโยค" ชัดๆ ดังนี้ คือ ไม่จบสิ้น "อัตตา" ลงได้

ผู้นี้ก็ได้ชื่อว่า เบ็น**ผู้หลง "รู้"** *เบ็น "วิญญาณัญจายตนพรหม" แท้ๆ*

ซึ่ง*สภาพกลับกัน ก็เรียกว่า "อากิญจัญญายตนะ"* กล่าวคือ เบ็น**ผู้หลง "ดับ" (หลงความไม่รู้)** หรือคือ จิตที่หลง "ดับ" เบ็นผู้จะไม่รู้ จะไม่เอาคิด ไม่เอาจำอะไรกันล่ะ เกิดเข้าใจเอาว่า "การดับสนิท" (นิโรธ) นั้น คือ แม้ "จิต" ก็จะต้อง "ดับ" ไม่รับรู้อะไร นั่นแหละ คือ **ภูมิที่ดีกว่า สูงกว่า** จึงไม่เอาถ่านกับ จิตคิด จิตอ่าน จิตรู้อะไร จึงปล่อย "ธาตุรู้" ซึ่งก็คือ ปล่อย "วิญญาณ"

580

ทิ้งปล่อย "วิญญาณัญจายตนะ" นั่นเอง ไปเป็นผู้ติดหยุด ติดสงบ ความละเอียดลึกซึ้งในปัญญาจึงจะไม่ค่อยมี ความจำก็เสื่อมลง ๆ ด้วย เพราะเป็นผู้เห็น (ผิด) ไปว่า หยุดคิด หยุดตรอง ดับให้หมดในจิต หยุดมโนกรรมให้สนิทสุดเป็นเรื่องดีที่สุดท่าเดียว เลิกคิด เลิกจำได้ นั่นแหละ คือ ความสูงสุด ไม่รับรู้อะไรเลยได้ยิ่งดีใหญ่ ผู้เอาแต่หยุด เอาแต่ดับ จนไม่รู้แจ้งไม่รู้จริงอะไร ตัวเป็นคน แต่ทำตนเป็นเหมือนเศษอิฐเศษหิน ไม่มีความนึกคิด ไม่มีประโยชน์อะไร **นี่ก็คือ "อากิญจัญญายตนพรหม"** แบบ "พรหมเก๊" แบบฤๅษีเดียรถีย์ หลงๆกันอยู่ มาแต่ไหนๆ ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นกันอยู่มากสังเกตเอาเถิด

หรือ หลงผิดเลยเถิดไปเลย **เป็น "อัตตวาทุปาทาน"** พวกนี้ ได้แต่คิดผกผัน จนถึงสภาพ "ตีกลับ" แล้วตนก็ไม่รู้ความจริง คือ หลงยึดเชื่อเอาตามภาษาตามคำพูด คำสอนที่ได้รับมา เช่น อะไรๆ มันก็**ไม่มี** ไม่มีสัตว์ไม่มีบุคคล **ไม่มีตัวไม่มีตน**อะไรไปหมด ไม่มีอะไรจริง ไม่มีอะไรเลย (นี่ก็เป็นพวก "อากิญจัญญ" ที่เลยเถิด น่ากลัว) คนพวกนี้ หากเป็นเอามาก ๆ ก็จะเป็นผู้หลงผิดเอาง่าย ๆ เห็นอะไร ๆ ก็ไม่ใช่อะไร อะไรก็ไม่มี ไม่จริงไปหมด ก็จะกลายเป็นคนผลาญโลก ทำลายโลก เพราะจะเป็นคนไม่รู้บาปไม่รู้บุญ ไม่รู้สูงไม่รู้ต่ำอะไรเอาเลย ก็กลายเป็นผู้ร้ายในสังคมไป เนื่องจากกิเลสตัณหาอุปาทานในตนในส่วนลึกที่ตนไม่รู้ (ก็คือ ดูเหมือนตนไม่มีนั่นแหละ เพราะตนไม่รู้ตัวเอง) พวกหลงผิดชนิดนี้ ก็เรียกกันว่า **"นัตถิกทิฏฐิ" ถึงซึ่งจุดยึดแท้ว่า "ไม่มีอะไร"** แต่แท้จริงเขาก็ยังมีชีวิต ยังมีกิน ยังมีเสพย์ หรือ ยังมีกิเลส–ตัณหาจริงๆ อยู่ นั่นเอง หว่า เขาจะ**ไม่รู้ตัวเอง**เลยว่า เขาทำ เขามีพฤติกรรมอันเดียวกับคนที่ยังถือว่า "มี" ดีไม่ดีบางทีจะมีพฤติกรรมไม่เหมือนคนทั่วไปธรรมดาเขาทำเอาด้วย แม้กระทั่งเป็นเรื่องต่ำเรื่องชั่วอย่างไร เขาก็จะไม่รู้ตัว เขาปรารถนาอะไรเขาก็จะทำ หากมีโอกาส มีเหตุมีปัจจัยครบพร้อม "ความพอ" (สันโดส) ของเขา**ไม่มี**กัน "ความหยุด" (สันติ) ของเขาก็**ไม่มี**กัน "ความพอเหมาะ" (มัชฌิมา) ของเขาจึง**ไม่รู้**ไม่เกิด "ความดำเนินไปสู่ทางเจริญ" (สัมมามรรค) จึง**ไม่เริ่ม** "ความถูกต้องลงตัวเป็นที่สุด" (อรหัตตผล) จึง**ไม่มี**โอกาสจะมีได้ เพราะเขา**ลืมตัวเขาเอง**เสียสนิท จึง **ไม่ได้รู้ตัวเอง**

581

ว่า ตัวมีกิเลสตัณหาอุปาทานเท่าใด ? **ซึ่งเรื่องนี้จะต้องเรียนรู้อย่างจริงจังแท้ๆ** *แต่คนประเภทนี้เขาจะประมาทกันจริงๆ* แล้วเขาก็ทำกับทุกๆสิ่งในโลกด้วยสำนึกว่า อะไรๆ ก็ไม่มี ไม่จริง ไม่ใช่อะไร ทั้งนั้น นี่ก็เป็น **"อากิญจัญญายตนพรหม" (เก๊จริงๆ) ที่แท้ๆ**

หรือ *หลงผิดเลยเถิดไป* เพราะเข้าใจเลยสุดโต่งไปเช่นกัน โดยพิจารณา "ความไม่มี" ในตัวเองเลยเถิดมากไป จนเบื่อหน่ายแม้แต่ร่างกายตัวตนของตน เข้าใจได้แต่ว่า อะไรๆมันก็ไม่มี ไม่แท้ ไม่เที่ยง ไม่จริง ไม่รู้จัก "สัจจะ" อันมี ๒ คือ **สมมุติสัจจะ** กับ **ปรมัตถสัจจะ** จึงเกิดเบื่อหน่ายแรงจัดเห็นเป็นทุกข์ไปหมด จนรับรู้อะไรก็ไม่ได้ จะเห็นทุกสิ่งทุกอย่างมันโหดร้ายมันทารุณไปหมด จิตก็จะยิ่งโน้มน้อมไปสู่ความดับความสูญยิ่งขึ้น สุดท้าย ก็จะถึงฆ่าตัวตาย พวกหลงผิดชนิดนี้ เรียกกันว่า "อัตตวินิบาต" **เป็นผู้ถึงซึ่งจุดยึดแท้ว่า อะไรๆ ก็ไม่ให้มี** แม้ที่สุดชีวิตตัวเอง **นี่ก็เป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" ที่เก๊มหาเก๊ แท้ๆ** อันจะต้องรู้ตนและต้องแก้ไขมาสู่ความถูกต้องอยู่ทั้งสิ้น

แท้จริงนั้น **การหยุดมโนกรรม** *ก็เป็นงานที่จะต้องฝึก สำหรับนักปฏิบัติธรรม* หัดหยุดคิด หยุดปรุง หยุดรับรู้ หยุดไม่มีมโนกรรมใดๆเลย มันก็มีอุปการะด้วยจริงๆ เมื่อทำได้ ก็ย่อมเป็นการดี เป็นความเจริญ (สบาย หรือ สปาย) เมื่อหยุดได้จริง ดับได้จริง ไม่มีอะไรๆ แม้มโนกรรม **มันก็เป็น "การพัก" ที่สนิทยิ่ง มันก็เป็นสภาพเบา มันก็เป็นสภาพว่างลง** สบายยอดสบาย(สปาย) **แต่อย่าหลงติด หลงเสพย์เป็นอันขาด** เราต้องรู้สภาพธรรมต่างๆ ตามความเป็นจริง รู้การพัก รู้การเพียร รู้การทำ รู้การหยุด แล้วก็พักเพียงพอดี และ เพียรให้เหมาะสมพอดี โดยไม่หลงติดทั้งการพัก ไม่หลงติดทั้งการเพียรเกินไป และ **"การพัก" นั้น ก็ไม่ใช่ คือ การหมดกิเลส หรือ แม้แต่การลดกิเลส การหยุดมโนกรรม หรือ การไม่ให้จิตรับรู้อะไร คิดอะไร ให้จิตดับสนิทอยู่เฉยๆ นั้น มันไม่ใช่ เป็น การดับกิเลส หรือ การหมดกิเลส**

582

แต่อย่างใด มันคือ การดับจิต-พักจิต หรือ หมดความรับรู้ จริงๆ เท่านั้น คิดให้ออก พิจารณาให้เห็น ซ้ำมิหนำ **มันกลับจะเป็นการก่อกิเลสเอาเสียด้วยซ้ำ** ระวังเถอะ! สำหรับผู้ทำได้ ทำเป็น อย่าได้หลงติดยึด อารมณ์หยุด อารมณ์ดับ จนเสพย์ติด หรือ จนกลายเป็นคนไม่มีการงาน ไม่ทำอะไรเลย ได้แต่เสพย์ความหยุด หลงความอยู่เฉยๆ จิตจะเอาแต่ตกภวังค์ และนั่งไหนยืนอยู่ไหนก็เอาแต่เซาซึม เอาแต่ง่วง เอาแต่หลับ เหตุก็เพราะจิตหลงยึด "อากิญจัญญายตนะ" แบบนี้ **อารมณ์เช่นนั้นแหละ คือ "อากิญจัญญายตนพรหม" ขี้เก๊ อีกแบบหนึ่ง ที่มีกันอยู่ในนักปฏิบัติธรรมแท้ๆ**

ส่วน "เนวสัญญานาสัญญายตนะ" นั้น ก็คือ จิตที่เกิดเป็นปัญญาขึ้นมาบ้าง เริ่มรู้จักความจริงว่า คนเมื่อไม่ตาย มันก็ต้องมี "การรู้" จึงยอมรับรู้ ถ้าผู้ใดยังติดยึด "อากิญจัญญายตนะ" อยู่มาก ก็จะรับรู้แต่น้อย ไม่ยอมรู้อะไรมาก ก็จะยังเป็นผู้เซาๆ ซึมๆ นั่งไหนก็เอาแต่ตกภวังค์ จะเอาแต่หลับ แล้วก็มีฝัน มีภาพ มีเรื่องราวในภวังค์นั้นๆ บ้าง **นี่แหละคือ "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" ที่ยังเก๊ ยังไม่รู้จักความจริง แต่ก็มีกันจริงๆ แท้ๆ** ถ้าเป็นผู้ไม่ติด "อากิญจัญญายตนะ" มาก ก็จะเป็นนักหลับชนิดฝันเก่ง หรือ มีภาพ มีเรื่องในขณะตกภวังค์นั้นมากมายด้วย แต่รู้ไม่ชัดทั้งหมดหรอก เพราะสภาพ "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" แบบนี้ นั้นคือ คนสะลึมสะลือ หลับๆ ไหลๆ หลงๆ เลอะๆ รู้อะไรก็ไม่รู้จริงแจ้งชัด จะว่าไม่รู้ก็หากรู้ จะว่ารู้ ก็ไม่ชัดเจน รู้บ้าง ไม่รู้บ้าง จะว่ารู้ก็ไม่ใช่ จะว่าไม่รู้ก็ไม่เชิง เป็นสภาพยังรู้ไม่เต็มรู้ไม่ครบแท้

ส่วนนักปฏิบัติธรรม ผู้ที่หลงปรุงปัญญามามากๆ ชอบคิด ไม่หยุดไม่รู้พัก จนถึงขั้น "วิญญาณัญจายตนะ" ก็เช่นกัน เมื่อเกิดปัญญาขึ้นมาว่า *ตนไม่รู้จักหยุดไม่รู้จักพักเอาเสียเลยหนอ !* ก็จะเริ่มหยุดเริ่มพัก จิตก็จะตกมาเป็น "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" คือ จะดับไม่สนิท จะมีสภาพอยากหยุด อยากพัก จะตกภวังค์ จะอยากหลับอยากหยุด แต่ก็หยุดไม่ลง หลับไม่สนิท มีเรื่องพุ้ง มีฝัน

583

มันมิตอะไรเลอะเทอะ จะรู้ชัด ก็ไม่ชัด จะว่าไม่รู้ ก็พอรู้ **เพราะความ "อยากรู้" ก็ยังมาก ความ "อยากดับ" ก็ยังมี** จึงกลายเป็นจิตที่จะ "รู้" ก็รู้ไม่เต็ม จะ "ดับ" ก็ไม่ดับให้สนิท เป็นสภาพประดักประเดิด กึ่ง ๆ กลาง ๆ อยู่อย่างนั้นเอง **นี่แหละที่เรียกว่า "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" แบบ "มิจฉา-ทิฏฐิ" อยู่จริงแบบหนึ่ง อันมีอยู่แท้**

และแท้ที่จริง "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" เนื้อแท้ ๆ ที่มันมักจะมีกับผู้ปฏิบัติ ซึ่งไม่ใช่จะไปหลงเลยเถิดสร้างขึ้นมา ก่อขึ้นมาหรอก นั่นก็คือ **สภาพของการยังรู้ไม่จริงในความหมายต่าง ๆ แห่งจิตปัญญา หรือที่แท้สุดคือ ยังกำหนดจิตไม่ลงตัวแท้ เป็นแท้ได้** มันยังเป็นสภาพไม่ตัดสินเด็ดขาดบ้าง เป็นสภาพธรรมที่ยังไม่ลงตัวบ้าง เป็นสภาพ "สัญญา" ทำงานยังไม่บริบูรณ์บ้าง "สัญญา" ยังไม่ "เวทยิต" ทีเดียว นั่นเอง ที่ว่า "รู้แจ้ง" ก็ไม่ทราบว่า กำหนดลงไปกันแค่ไหน ? ที่ว่า "ดับสนิท" ก็ไม่ทราบว่า กำหนดลงไปกันแค่ไหน ? และที่ว่า "ดับสนิท" อย่างรู้อยู่ เข้าใจชัด หรือ "รู้ชัดเข้าใจอยู่เห็นอยู่ รู้อยู่แท้ ๆ" แต่ดับสิ้นสนิทนั้น มันเป็นสภาวะอย่างไร ? แค่ไหน ? ยังไม่ชัดเจนแจ่มใจอยู่นั่นเอง หรือ รู้ดีเข้าใจแจ้ง แต่ยังทำไม่ได้เด็ดขาดบ้าง หรือทำได้แล้ว เก่งแล้ว แต่ยังไม่รู้ตัวรู้ตนบ้าง

และหรือ ที่ว่า "นิโรธ" นั้น มันมีความหมายกันอย่างไรแท้ ๆ จริง ๆ เป็นขั้นสุดท้าย ก็ยังตัดสินไม่ได้กันแท้ ๆ ที่จะเกิดในจิตของพระโยคาวจรนั้น ยังจับไม่มั่น **คั้นเอาไม่ลงตัว ยังไม่เห็น "นิโรธ" ชัด หรือ ยังไม่มั่นใจ ปักใจใน "นิโรธ" หรือ มั่นใจ ปักใจ แต่ยังกำหนดผิด ๆ พลาด ๆ อยู่บ้าง**

ความปรากฏชัด ความเข้าใจจนมั่นใจ ความรู้ทั่วในสภาพธรรมดังกล่าวนั้นยังไม่เกิด ยังไม่มีครบพร้อมชัดเจนลงตัว จนถึงขั้น "พ้นสงสัย" อย่างเด็ดขาดสิ้นเชิง (พ้น "วิจิกิจฉา" สุดท้าย) **ดังนี้แลเรียกว่า "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" แท้ ๆ ชัด ๆ**

584

หรือคือ ยังมีจิตตัวที่เป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" เป็นตัวร่วมสังเคราะห์อยู่ (เป็นสสังขาริก) โดยมีความคิดว่า จะต้องไม่มีอะไร ไม่รับอะไร ไม่รู้อะไร ไม่จำอะไร ไม่คิดอะไรเลย *แต่ตนสิยังไม่ตาย* ซึ่งโดยจริง ยังมีความรับรู้ ยังมีความจำ ยังมีความคิด *หว่า "หลงผิด" เสียสนิท* เลยกลาย**เป็นคนซังกะตายอยู่ เป็นคนเนือยๆ เฉื่อยๆชาๆ หมดกระตือรือล้นเด็ดขาด อยู่ๆ กินๆ มีอะไรที่จำเป็นที่สุดที่จะต้องทำ ก็ทำๆ ไป "สักแต่ว่า" ไปอย่างนั้นเอง ไม่กระปรี้กระเปร่า** นี่แหละคือ ตัว "เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม" แท้ๆ ที่ลัทธิฤาษีดาบส อันเป็นเดียรถีย์ เขาเป็นกัน และ **พุทธศาสนิกชน คนไทยทั้งหลายกว่าเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ ในปัจจุบันนี้ ก็กำลัง "หลงผิด" พากันเข้าใจว่า "พระอรหันต์" นั้น จะต้องเป็นคนอย่างนี้แบบนี้**

เมื่อจิตผู้ใดยึดไว้ผิด ตั้งเป้าไว้ผิดอย่างนี้ (มิจฉาปณิหิตตัง จิตตัง) ความรู้ ก็ไปจบเอาเป็นที่สุด ตามที่ตนตั้งเป้าไว้เท่านั้นเอง จึงไม่อาจสามารถจะไต่ขึ้นหรือ เพิ่มภูมิขึ้นไปรู้ "สัญญาเวทยิตนิโรธภูมิ" (ภูมิ "นิพพาน" ของพุทธศาสนาแท้) ได้ ความสูงสุด ความจบของผู้นี้ ก็มีดังนี้ **แต่เท่านี้นะ !**

เพราะฉะนั้น ผู้ใด "หลงผิด" แท้ นึกได้แค่ "จุด" ไหน ? เข้าใจได้แค่ภูมิไหน ? ว่า เป็นที่สุด ผู้นั้นก็จะทำได้ เป็นได้ แค่ภูมินั้น จุดนั้น เท่านั้นเองเป็นที่สุด *ภาษาอาจจะเรียกเสียสูงส่ง ก็ได้ แต่ความเข้าใจ ความรู้ ความสูง ของภูมิจริง มันก็จะเท่าที่มีจริงนั้นๆ* **เรียกว่า "จบ" หรือ "ปทปรม" คือ สูงสุดยอดสุดอยู่ ณ บทนั้น หรือ สูงสุดยอดสุดอยู่ ณ พื้นนั้นฐานนั้น**

"ผู้จบสิ้นสุดแท้" ของศาสนาพุทธ (พระอรหันต์) จึงคือ ผู้ที่**ไม่ต้องจบ ไม่ยึดจบ** แต่เป็นผู้**รู้จบ** เป็นผู้**รู้หยุด ทำหยุดได้แท้** เป็นผู้มี**พักสนิท**ได้แท้ และ มี**เพียรสำคัญ**ยิ่งอยู่จริงๆด้วย เป็นผู้มีประโยชน์แก่โลกอย่างมหันต์มิใช่เป็นผู้ถ่วงโลกเป็นอันขาด

585

"สัญญาเวทยิตนิโรธ" *นั้น* *จึงต่างจาก* เนวสัญญานาสัญญายตนะ *ต่างจาก* อากิญจัญญายตนะ *ต่างจาก* วิญญาณัญจายตนะ *และ ต่างจาก* อากาสานัญจายตนะ *ทั้งหมด(ทั้ง "อสัญญี" ด้วย) แต่ละภูมิมีลักษณะต่างกันจริงๆ*

แต่ "สัญญาเวทยิตนิโรธ" นั้น ก็คือ "อากาส" คือ "วิญญาณ" คือ "อากิญจา" คือ "เนวสัญญานาสัญญา" ด้วยทั้งสิ้น (แต่ไม่คือ "อสัญญี" สักอย่าง)

สรุป "**อรูปพรหม**" เน้นชัดสิ่งซับซ้อนลึกซึ้ง เป็น "อรูป" จริงๆ ออกมาให้เห็นอีกชั้น

"**อากาส**" นั้นคือ สภาพจิตใด ที่เป็นอยู่อย่างว่างเบาโปร่งโล่งง่ายตลอด มองเห็นอะไร ได้ยินอะไร สัมผัสอะไรอยู่ ก็ตาม ซึ่งเป็น "**รูปธรรม**" **ทั้งหลายทั้งปวง** ก็ไม่ติดแล้ว ไม่ขัดไม่ข้อง เห็นเป็นธรรมดาอยู่ร่วมด้วยอย่างง่าย อย่างสบายไปหมด ไม่ยึดไม่ถือแล้วใน "รูป" ทั้งหลาย เป็นส่วนวาง เป็นสภาพว่าง เบาเฉยได้อย่างสนิทจริง เป็นผู้มี "จิตว่าง" แล้วล่ะ

แต่เพราะไม่เข้าใจ ไม่รู้จัก "ตัวตน" (อัตตา) ที่คือ **ความยึด ความติด ความชอบ**อย่างชัดเจน จนถึงละเอียดเบาบางที่สุด "ตัวตน" อันนี้ มันยังเหลืออยู่แต่มันเป็นตัวน้อยตัวนิด หรือ อยู่ลึกหรือบางเบา(ตน) มันยังเป็น "อรูป" จริงๆ มันไม่ใช่ของหยาบแล้ว โดยเฉพาะ "อากาส" นี่เองแท้ๆ นี่แหละ เป็นต้น และตนเองก็ยังหลงเห็นเป็นส่วนจะต้องเสพย์ อยากเสพย์ หรือ ชอบเสพย์ สภาพนี้จนเกินไป (คือ เกินเหมาะเกินควร) ผู้เสพย์อยู่โดยไม่รู้ (คือ ผู้ยังหลงเต็มที่) หรือ ผู้รู้สภาวะนี้ในตนได้บ้างแล้วล่ะ (คือ ผู้เริ่มรู้สมุทัยแล้ว) แต่ยังติด ยังรัก ยังชอบอยู่มากไป จึง**เรียกว่า "อากาสานัญจายตนพรหม"** เป็นตัว "เจโตพรหม" หรือ เป็นพรหมชนิดเจโต คือ *จิตเองแท้ๆ เป็นอยู่ เสพย์จิตเองแท้ๆ โดยเห็นว่าเป็นสุข* ซึ่งก็ "สุข" จริงๆ เสียด้วย เมื่อหลุดพ้นจากโลกหยาบๆ อื่นมาได้ออกปานนี้ ก็แสนสุขได้ออกปานนี้แหละ ผู้เสพย์เองจะรู้เอง และ เพราะสุข นั้นแหละจึงหลงเสพย์ จึงหลงติด จนได้ชื่อว่า "พรหม" เห็นว่า เป็นประโยชน์แก่ตนมากไป เห็นเป็นกำไร(อาย) จึงยังมี "**อัตตา**" **เป็นพรหม**

586

"ความมากไป" นั้นหนึ่ง (คือ ความเกินพอดีพอควร) "ความติดเสพย์" นั้นอีกหนึ่ง (คือ ความหลงขอบ) จึงทำให้ *"หลงยึดหลงเกาะ" ไม่ยอมปล่อยอารมณ์นี้* ใครมากวนมาแย่ง ก็ไม่ได้ จะขุ่นเคือง, รำคาญ, ไม่ชอบใจ, อึดอัด *(ปฏิฆะ เพราะเหตุจาก "อรูป" ไม่ใช่ ปฏิฆะ เพราะเหตุจาก "รูป")* ถ้าไม่มีใครมากวน ก็จะกลายเป็นผู้เสพย์ ผู้จมอยู่กับ "อารมณ์" นี้ เป็น "แดนวิมาน" อันแสนสุขสมอร่อยเหาะไปเลย "โลภมูลจิต" ก็หยั่งราก และ นับวันจะอ้วนพี หรือแตกกอก่อต้นใหญ่ **นี่คือ "อาพาธ" ของพระโยคาวจรขั้นนี้** "สุข–ทุกข์" ก็จะยังเกิดได้ด้วยประการอย่างนี้ เป็นต้น

"**วิญญาณัญจายตนพรหม**" นั้นคือ สภาพจิตที่ "เกิดรู้" ความละเอียดลึกซึ้งใดๆ นั้นขึ้นได้ โดยเฉพาะขณะนี้คือ รู้สภาพของ "อากาสานัญจายตนะ" ของตน และ รู้ว่า "วิญญาณ" สำคัญกว่า "อากาส" ขึ้นมา จึงได้ปลดปล่อยความเป็น "อากาสานัญจายตนพรหม" ของตน แล้วมาโน้มยึด "วิญญาณ" ถ้า "เกิดหลงความรู้" เช่น เกิดมีความยินดีปีติใจอิ่มเอมใจมาก(ปีติวิสัย) จนทำให้เป็น "มานะ" ยึดความรู้ยึดภูมิจิตนี้เป็นต้น (โดยผู้ยึดผู้หลงเองจะไม่รู้ตัวหรอก) ก็จะทำให้ตน "อวดรู้" มากไป อย่างไม่รู้ตัว จะยกตนข่มท่าน อย่างไม่รู้ตัว และ จะติด "ภูมิรู้" จนไม่ยอมใครท่าเดียว ไม่อนุโลมผู้อื่นเป็นเด็ดขาด ("สัจจานุโลมญาณ" จะเกิดไม่ได้) ทำความงามพร้อมตามกาละเทศะฐานะบุคคลต่างๆ ไม่ได้ **นี่คือ "อาพาธ" ของวิญญาณัญจายตนพรหม" ที่จะต้องสังวรรักษา แก้ให้หาย ทำสติปลดปล่อยสภาพนี้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เที่ยงธรรมให้ได้** ถ้าทำไม่ได้อยู่ตราบใดก็ยังได้ชื่อว่า "วิญญาณัญจายตนพรหม" อยู่ร่ำไป และหรือ "ผู้หลงความรู้จนไม่รู้พักไม่รู้ดับ" กล่าวคือ ได้แต่รู้ ๆ ๆ ๆ ปรุงความรู้ให้แก่ตนอย่างไม่มีการพักสนิทลงได้สักที ทำสภาพหยุดสภาพนิ่งให้แก่จิตในแบบ "ตามต้องการ" หรือ "ตนต้องการ" ลงไม่ได้เลยสักวาระ **นั่นก็คือ "วิญญาณัญจายตนพรหม" แท้ ๆ จริง ๆ ด้วย**

"**วิญญาณ**" นั้นคือ สภาพจิตใดที่รู้เข้าใจแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะ*รู้จิตในจิตของตน* ว่า เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ว่าจะเป็นรูปหยาบกายหยาบ (สักกาย)

587

ขั้นอบายมุข ขั้นกาม ขั้นรูปพรหม และ ขั้นอรูปพรหมออกขนาดที่กำลังกล่าวถึงนี้ จิตใดมีอาการอย่างที่กำลังอธิบายนี้ มีรสอย่างนี้ มีอาการอย่างนี้ หรือ ยิ่งจะรู้สมมุติบัญญัติประกอบพร้อมลงไปด้วยเลยก็ยิ่งดี *แต่ถ้ารู้เฉพาะสมมุติ เข้าใจเฉพาะบัญญัติ นั้น ยังไม่เรียกว่า "วิญญาณ" ในที่นี้* โดยเฉพาะในขณะนี้ ก็รู้ชัดในสภาวะของ "อากาสานัญจายตนะ" ดีถูกสภาพเอาด้วย และ ถ้า "ได้รู้" ความเป็นอากาสานัญจายตนะ แม้แต่ที่เหลือเศษอยู่ในจิตชัดเจน แล้วก็วาง–ปล่อย–ไม่ยึดเสพย์ ได้แน่ ๆ ไม่อยากเสพย์ได้แท้ ๆ เป็นผู้ "ไม่ติด" ได้จริง ๆ ผู้นั้นก็สบายแสนสบายเกือบจะเรียกได้ว่า "นิพพานัง ปรมัง สุขัง" กันเป็นที่สุดแล้ว ถ้าได้ตรวจจนแน่ใจจนตนหมด "อายตน" (หลงเศษธุลีน้อยนิดเป็นกำไรอยู่ในจิต) แล้วว่า **ไม่ติด**แม้ "อากาส" แต่รู้แจ้งชัดใน "ความว่างนี้แหละดี" **ไม่หลง**แม้ใน "วิญญาณ" แต่ก็มี "สภาพจิตที่รู้แจ้งแจ่มแจ๋วอยู่แท้ ๆ" เป็นปกติธรรมดา ๆ

และเข้าใจแท้ใน "อากิญจา" ชัดเจน รู้ถึงสภาพ**ความไม่มีอันสิ้นเกลี้ยงจนกระทั่งนิดน้อยหนึ่งก็ไม่มี** ว่า *หมายถึงอะไรที่จะให้ "ไม่มี" ถูกสภาพแท้ รู้ความกำหนด รู้ความจำกัด รู้ความสำคัญ รู้ความหมายถูกเป้า รู้ความเป็นอย่างนั้นแท้ ๆ ถูกเป้า และ มั่นคงไม่สับสน* การมีความรู้ความเข้าใจทั้งหมดนี้ คือ แทงทะลุ "วิญญาณัญจายตนะ" หรือคือ จะแจ้งชัด "ความมี" หรือ "ความไม่มี" ได้นั้น ก็ตรวจอ่านอย่างละเอียดยิบกันที่ "จิต" ที่ "วิญญาณ" นี่แหละ ไม่มี "วิญญาณ" ก็จะรู้ "ความไม่มี" กันจริง ๆ แท้ ๆ ไม่ได้ และขั้นนี้เป็นขั้นพ้นสงสัยเรื่อง "วิญญาณ" แต่จะค้นให้พบสิ่งที่**ควรจะให้ "ไม่มี" อย่างถูก ๆ แท้ ๆ** *แล้วก็ทำความ "ไม่มี" ให้ได้ถูก ๆ สำเร็จจริง* **จนเกิดสภาพ "ไม่มี" นั้น ๆ ได้ด้วยประการทั้งปวง** ซึ่งขั้นนี้มันหมายเอาสภาพที่จะ "ไม่ให้มี" นั้นเป็นสิ่งละเอียดขั้น "อรูป" อยู่ในภายในจิตในวิญญาณจริง **ที่จะให้ "ไม่มีแม้นิดแม้น้อย" เป็นที่สุด**

แต่ถ้าใครยังเข้าใจผิดไปเป็นเรื่องง่าย ๆ หยาบ ๆ อยู่ว่า "ความไม่มี" (สุญญตา) นั้น คือ ไม่มีไปหมด ทั้ง "ชีวิต" กล่าวคือ ตายเน่าเข้าโลงด้วย จิตวิญญาณก็ทำความดับสนิท (นิโรธ) ได้แท้ๆ ด้วย ต้องถึงอย่างนี้ จึงเรียกว่า นิพพาน หรือ สุญญตา หากแม้นยังมีกายขันธ์นามขันธ์อยู่ ยังไม่ยอมเรียกว่า นิพพาน หรือ

588

สุญญตา จะได้ชื่อว่า พระอรหันต์ ก็ต่อเมื่อตาย หรือ **ไปยึดกำหนดหมาย(สัญญา) เอากับคำว่า "ความไม่มี" นั้น**กัน อย่างจัดไป แรงไป จนเหลือสมมุติอะไรก็ไม่ได้กันเลย

ผู้มีความรู้ขนาดนี้ มีความจำไว้อยู่อย่างนี้ มีความมุ่งหมายอย่างนี้ มีการกำหนดสภาพธรรมให้แก่จิตในจิตของตนเป็นดังกล่าวแล้วนี้ **(สัญญา)** หรือ เรียกหยาบ ๆ ว่า เป็นผู้มี "ทิฏฐิ" อย่างนี้แท้ ๆ มีความเห็นมีความเข้าใจยึดอย่างนี้มั่นคง จึงคือ ผู้ยังมีสภาพ "สักกาย" คือ รู้ได้เพียงหยาบ ๆ ใหญ่ ๆ ยึดได้แต่สภาพโต ๆ ง่าย ๆ อยู่ ยังเป็นผู้ยังไม่พ้น "สักกาย" ยังไม่รู้แท้ *(ยังไม่เป็น "ปฏิโสต" คือ ยังไม่รู้ในความรู้อันละเอียดสุขุม ซึ่งแตกต่างไปจากที่คนทั่ว ๆ ไปรู้ได้ง่าย ๆ)* มันยังมีความเข้าใจได้เพียงขนาดหนึ่ง คือ เข้าใจ "ความไม่มี" นั้น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวม ๆ เรื่องใหญ่ ๆ มีสภาพหยาบ ๆ มีรูปโต (สักกาย) อยู่ ยังแยก "ความไม่มี" ที่เรียกว่า "สุญญตาธรรม" ยังไม่ได้ คือ ยังพาซื่ออยู่ว่า ถ้าสูญ หรือ "ไม่มี" ละก็ จะต้องสูญเสียหมด อะไร ๆ จะเหลือเป็นไม่ยอมกันล่ะ *ซึ่งก็ "ถูก" !* แต่ถูกอย่างขั้นต้น ๆ ต้น ๆ เพราะใน "สุญญตา" ชนิดนี้ มันรวมเอาทั้งรูปหยาบทั้ง "อสัญญี" และ "อากิญจา" เข้าไปด้วย ผู้ยังมีความเห็น(ทิฏฐิ)อย่างนี้ ยังไม่เป็น "สำคัญ" ยังไม่ได้เป้าหมายที่ละเอียดดีกว่านี้ ยังไม่เป็นเป้าหมายที่ทำคนให้ประเสริฐได้ยิ่งกว่านี้ จึงยังเรียกว่า ยังไม่ "สัมมาทิฏฐิ" ในขั้นปรมัตถธรรม เนื่องจากยังไม่ใช่ผู้เข้าใจได้ถึงขั้นรู้เฉพาะ "จิต" โดยเข้าใจแท้แยกออกซ้อนลงไปอีกว่า เป็นสภาพของ "จิตในจิต" เท่านั้น ยังไม่ได้ แต่ยังติดยึดหลงนับเอา รูปหยาบ กายหยาบ ยังไม่ยอมอนุโลม–ปฏิโลม ทำปัญญาให้ละเอียดสุขุมเข้าไปหาจิต–เจตสิก ยังไม่ยอมปล่อยเรื่องกายหยาบ(สักกาย) ยังวนกว้าง ยังนับรวมเอาอะไรต่าง ๆ มายึดมาถือมากอยู่ ยังไม่พ้น "สักกายทิฏฐิ" เลย ยังไม่ถึงภูมิแห่ง "อัตตา" แท้ ๆ และ ยิ่งในขั้นที่เรียกกันว่า "อรูป" นี้ มันขั้น "อัตตานุทิฏฐิ" แล้วด้วยซ้ำ

ผู้จะเริ่มนับว่า เป็น "**อากิญจัญญายตนพรหม**" ได้นั้น คือ ผู้มีปัญญาหมดวิจิกิจฉาในเรื่องของการตายการเกิดแห่ง **ร่างกาย** หมดปัญหาเรื่อง **สรีระ** จะตาย หรือ **สรีระ** จะเกิดก็ไม่ใช่เป้าสำคัญที่จะเรียนเพื่อมุ่ง "นิพพาน" ผ่านเรื่องของ "ร่างกายหยาบ" ไม่ว่า "ร่างกาย" จะยังอยู่ หรือ จะตายเน่าเข้าโลงก็ไม่เกี่ยว

589

จะสำคัญมุ่งหมายเข้าไปหาเบ้าของ **จิต–เจตสิก** เท่านั้น เบ็น "กายละเอียด" ขึ้น หรือเบ็น "รูป" (รูปจิต) ของพระอริยขั้นสูงขึ้นจริง ๆ

ดังนั้น เมื่อเริ่มพูดว่า "ดับสิ้น" (นิโรธ) หรือ "ความไม่มี" (สุญญตา) คนระดับนี้ (คือ ระดับพ้น "สักกาย" มาจริงๆ) ก็จะหมายเอา "ความไม่มี" ที่ตรงเข้าไปหา "จิต" เลยทีเดียว ไม่เกี่ยวไปถึงการตายเน่าของร่างกาย หรือ การจะมี หรือ "ไม่มี" ของร่างกาย แต่แม้ขึ้น "จิตในจิต" แล้วนี้ ก็ดี กระนั้นก็ยังมีระดับต้น ๆ เขิน ๆ ของขั้นนี้อีก คือ อาจจะแค่ขั้น "อสัญญี" คือ หมายเอา "จิต" ทั้งดุ้นเลย เบ็น "ความไม่มีแห่งธาตุรู้" และจะต้อง "ไม่รับรู้" ไปหมดสนิท ดับสิ้นเกลี้ยงธาตุจิต ผู้มี "สุญญตา" ชนิดนี้ จะต้องประหนึ่ง "คนตาย" เอาถึงยังงั้นเลย (คำว่า "นิดน้อยหนึ่งไม่มี" (อากิญจา) ของคนผู้นี้จึงหมายเอาได้เบ็นอย่างหยาบอยู่ โดยนับขนาดของ "รูปจิต" รวมหมด (ซึ่งก็ยังละเอียดกว่าขั้น "สักกาย" ที่อธิบายผ่านมาได้แล้ว) คือ จะต้อง "ดับจิตหมด" ไม่เหลือให้รู้อะไรเลย จึงจะยอมรับว่า เบ็น สุญญตา เบ็น นิพพาน คนผู้มีจิตบัญญาอย่างนี้ และกระทำได้อย่างนี้แล นับว่า เบ็น "พรหม", หว่าผู้ยังมีความเข้าใจเช่นนี้ สัญญามั่นหมายไว้อย่างนี้ ยังรู้แจ้งละเอียดลึกซึ้งใน "ความไม่มี" ที่ "หมายเอา" (สัญญา) ละเอียดสุขุมยิ่งกว่านี้ ยังไม่ได้ *เข้าใจ "อากิญจา" หรือ "อากิญจัญญ" (ความไม่มี) ได้แค่ความเบ็น "อสัญญี"* จึงคือ **ตัว "อากิญจัญญายตนพรหม" แท้ ๆ ชัด ๆ** คือ เบ็น "พรหม" ที่ยังไม่มีความรู้เลย "สุญญตา" ของคนระดับนี้ จึงยังยึดยังหมายได้แค่ "อสัญญีพรหมสัตว์" นั่นแหละ คือที่สุด คือ **ความดับสนิท**ที่เบ็นสภาพธรรมที่ประเสริฐสูงสุด ก็จะมีรูปของการ "ดับจิต" ทำความไม่รับรู้ให้แก่จิตของตนจนนิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มีรู้อะไรเลย นั่นแหละ เบ็น "สัญญา" หรือ เบ็นเบ้าหมายสูงสุดที่ผู้นี้เข้าใจได้ ซึ่งมันก็เบ็นสภาพเดียวกันกับ "อสัญญีพรหม" นั่นเอง เพียงแต่เรียกชื่อมีภาษาไปคนละ "คำ" กันเท่านั้น ยังนับเนื่องเข้าไปรู้ "จิตในจิต" ขั้น "อรูป" แท้ ยังไม่ได้ จึงเบ็น "อากิญจัญญายตนพรหม" ขั้นต้น ขั้นหยาบสุด ที่เรียกว่า มีแค่ "บัญญัติ" ส่วน "ปรมัตถ์" นั้น ยังไม่เบ็น "สัมมาทิฏฐิ" แท้ตรงเบ้า ยังได้แค่ "รูปจิต" หรือ "รูปฌาน" จึงมีตำแหน่ง "อรูปพรหม" แค่ได้ปริยัติ หรือ "สมมุติบัญญัติ" ตัวจริง สภาพจริง ยังไม่เข้าขั้น "อรูป" เลย

590

"อากิญจัญญายตนพรหม" ขั้นกลาง ก็คือ รู้ถึง "ความไม่มี" ที่เป็นรูปละเอียด (อรูป) ขึ้นไปยิ่งกว่านั้นอีก คือ มีปัญญาเข้าใจชัดแล้วว่า จิตนั้นมันเป็นเพียง "ธาตุรู้" มันไม่ใช่ตัวเลวร้ายอะไร ส่วนตัวเลว ตัวร้ายจริงๆนั้น มันคือ กิเลส–ตัณหา–อุปาทานในจิต หรือ โลภะ โทสะ โมหะที่ระคนอยู่ในจิต นั่นต่างหากเล่า คือ *ตัวสำคัญที่จะต้องดับให้สิ้นสนิท ทำความไม่มีให้หมดให้เกลี้ยงจริงๆ* **"นิดหนึ่งน้อยหนึ่งไม่ให้มี" (อากิญจา) นั้น เราหมายเอา "ส่วนละเอียด" (อรูป) ส่วนนี้ต่างหาก** ที่เราจะ "นิโรธ" มัน (จะดับ จะทำไม่ให้โผล่ไม่ให้เหลือ) จะ "ฆ่า" (ปหีนกิจ หรือ ฆาตก็ตาม) ให้ตายสนิท ไม่ผุดไม่เกิดเอาจริงๆ ให้ได้

ผู้มีทิฏฐิได้ดังนี้ มีปัญญาเข้าใจได้ออกปานนี้ ก็คือ ผู้เริ่มมี "สัมมาอริยมรรค" แล้วผู้นั้น ก็จะเริ่มเรียนรู้ผู้กรู้สภาวะแท้ๆของ กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ในจิตขั้น "อรูป" หรือ ขั้น "อุปกิเลส" ทั้งหลาย และ จะฝึกดับฝึกฆ่ามันลง ไม่ให้มี เมื่อเริ่มทำให้ดับ ให้ลด ให้หมด ให้ไม่มีลงไปได้บ้าง ก็เริ่มเป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" แท้ และ ถูก หรือ สูงขึ้นไปเรื่อยๆ จนตัวตนของกิเลส–ตัณหา ของ "อรูป" หยาบๆนั้น ดับดิ้นสิ้นได้ ที่รู้เห็นเป็นโลภะ–โทสะชัดๆก่อน ก็ดับได้สิ้นเกลี้ยง อย่างเห็นว่า สิ้นเกลี้ยงจริงๆตามความรู้ความเห็นของตน ก็เป็น "พรหม" แท้ๆ ที่ทำ "อากิญจา" หรือ "อากิญจัญญ" ได้จริงๆ มาแล้วล่ะขั้นหนึ่ง **แต่มันยังมี "อรูป" หรือ ความละเอียดสุขุมหมุนรอบเชิงซ้อนอยู่อีกมากกว่ามากนัก สำหรับ "อุปกิเลส" ละเอียด หรือ กิเลสขั้น "อรูป" ของจิตในจิต ของภูมิชั้นสูงชั้นสุขุมนี้ ไม่ใช่เรื่องจะประมาท หรือ "หลงตน" ได้ง่ายๆเป็นอันขาด สำหรับพระโยคาวจรชั้นสูงที่ยิ่งสูง**

ดังนั้น จิตละเอียดที่ยังมีซอบมีซัง ยังมีขุ่นนิดๆ เคืองน้อยๆ ไม่ว่าจะเป็นเศษแห่ง "โทมนัส" หรือ ธุลีของ "อุปายาส" ใดๆ ก็จะต้องเป็น "อโศก" ให้หมด และ แม้ยังหลงยินดีนิดๆ น้อยๆ (โสมนัส) ก็ให้รู้ในจิตให้ได้ว่า อย่าหลง อย่าติด

591

อย่าเผลอตกหลุมดูดของ "โสมนัส" ของ "ปีติ" เป็นอันขาด เพราะนั่นแหละ คือทางมาแห่ง "รช" อันหมายถึง ธุลี ละอองแห่งกิเลส เราจะต้องไม่มีแม้ "รช" คือต้อง "วิรช" ให้ได้ ไม่ให้มีเศษละอองของจิตที่ตกหลุมเผลอยังยินดี อันจะเป็นทางเกิดแห่ง "โลภมูลจิต" เราจะต้องรู้ให้ชัดในเศษนิด เศษน้อยพวกนี้ให้ได้ จะต้องเข้าใจ จับตัว "อุทธัจจะ" ให้ถูกสภาวะแห่งเจตสิกแห่งจิตให้ได้จริงๆ

แม้รู้แล้วด้วยภาษา รู้แล้วด้วยสภาวะด้วย แต่ยังไม่ช่ำชอง ยังไม่เก่งจริง (สิปปะ) ยังไม่แข็งแรงเด็ดเดี่ยวมีอำนาจ (วสวัตติ) จนมี "สติ" มั่น รู้ได้ทันแม้ "โสมนัสสหคต" ที่ใด ก็ยังเผลอให้อร่อยในจิต ไม่มีความรู้พร้อม (ไม่มี "ญาณสัมปยุต") ว่า ตน ณ บัดนั้น อารมณ์จิตเป็นเช่นไร ? **ผู้นั้นก็ยังเป็น "อากิญจัญญายตนพรหม"** ยังมีนิดหนึ่งน้อยหนึ่งแห่ง "วิรช" กล่าวคือ ยังทำ "ความหมดสิ้นแห่งธุลีกิเลส" ให้สุญญตาไปจริงๆ ยังไม่ได้ ยังรู้แจ้งสว่างชัดใน "อุทธ" สุดท้ายยังไม่ออก (ยังมี "อุทธัจจะ" เป็นสังโยชน์อยู่)

"อากิญจา" จึงหมายเอาอย่างนี้ หมายเอาละเอียดสุขุม เป็น "อรูป" กันถึงขนาดนี้จริงๆ **ที่จะไม่ให้มี ไม่ให้เหลือนิดน้อยหนึ่งก็ไม่ยอม**

ผู้รู้ได้ ทำได้บ้าง ก็พ้นความเป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" ได้บ้าง ผู้รู้ได้มาก ทำได้มาก ก็พ้นความเป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" ได้มาก ตามลำดับๆ หรือจะกล่าวว่า เป็น "อากิญจัญญายตนพรหม" ที่สูงที่ละเอียดยิ่งขึ้นๆ ก็ได้

แต่อย่าลืม *พวก "อากิญจัญญายตนะ" เฉโก* เป็นอันขาด คือ พวก "อัตตวาทุปาทาน" (ขั้น "นัตถิกทิฏฐิ") กับ "อัตตกิลมถานุโยค" (ขั้น "อัตตวินิบาต")

พวก "อัตตวาทุปาทาน" นั้น คือ **พวกที่ใช้ "วาทะ" ว่า "ไม่มี" อะไรๆ ก็ไม่มี นิดน้อยหนึ่งของเขา ก็จะไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตนทั้งนั้น** เขาเพ่งออกไปนอกตน ไป "หลง" ยึดเห็นว่า "ข้างนอกตน" ไม่มีไปหมด อะไรก็เป็น "อนัตตา" ทว่าในตัวเขา ทั้งจิต ทั้งกายของเขานั้นสิ ก็ยังเสพย์สุข ยังหลงหยาบๆ ต่ำๆ อยู่ แม้แต่ขนาด "โลกียสุข" ก็ยังไม่ "รู้ตน" ด้วยซ้ำไป แต่ปากนั้นพูดจ้อยๆ อยู่ว่า "ไม่มี"

592

อะไรๆก็ไม่มี อะไรก็ไม่ใช่ตัวตน เขาได้แค่ "วาทะ" ยึดได้แค่บัญญัติหยาบๆแค่นั้นเป็นที่สุด พวกนี้เป็นพวกมีทิฏฐิเช่นเดียวกันกับ "มักคลิโคสาล" ที่พระพุทธองค์เคยตรัสว่า " มักคลิโควาทะนั้น เป็นวาทะอันผลาญโลก หรือ วาทะพาฉิบหาย " หมายความว่า คำพูดของมักคลิโคสาลนั้น เป็นคำพูดที่เป็นภัย เป็นโทษต่อโลก ต่อปวงชนเป็นอันมาก เพราะ "ความไม่รู้ตน" เอาจริงๆ ไม่รู้จิต ไม่รู้วิญญาณของตนว่ามีผีสิง มีกิเลสตัณหาครอบงำอยู่เท่าใดๆ แต่ไปมองอะไรๆนอกตน เป็น "ความไม่มี" **คนชนิดนี้เรียกว่า " เมาสุญญตา "** หรือ **หลงผิดใน " สุญญตาธรรม "** โดยไป " กำหนด " ความสูญเอาที่ผู้อื่นของอื่นนอกตัวหมด เห็นจนกระทั่งว่า นิดหนึ่งน้อยหนึ่ง ก็ไม่มี หรือ ใหญ่สุดโตสุด ก็ไม่มี (อากิญจา) ส่วนในตนสิ! ไม่ทำให้เกิด**ความสูญแห่งกิเลสตัณหา**ให้ได้จริงจัง(ทั้งๆที่ ไม่นิดหนึ่งน้อยหนึ่งด้วย มีออกมากออกโตเอาด้วย) ไม่เคยอ่านจิตตน ไม่เคยหัดอดผีนทน (ไม่เคยมีวิกขัมภนปหาน) ไม่เคยอ่านจิตในจิตของตน (ไม่เคยมีวิตกวิจาร) จึงได้ชื่อว่า "มหาวินาศอากิญจัญญายตนพรหม" เอาเลยทีเดียว เพราะยึดได้แค่ "วาทะ" เท่านั้น และ เป็น "อัตตา" อยู่แท้เต็มตัว(อย่างนี้แหละ คือ "อัตตวาทุปาทาน") แถมมี "มิจฉาทิฏฐิ" เพราะไปกำหนดหมาย (สัญญา) ได้อย่างหนึ่ง ไปสำคัญผิดเอา (สัญญา) ได้อย่างหนึ่ง ไปยึดเอา "ความไม่มี" (นัตถิ) ในอีกแบบหนึ่งอย่างหนึ่งมา จึงได้ "นัตถิ" มาเป็น "ทิฏฐิ" ของตน (จึงเรียกผู้นี้ว่า นัตถิกทิฏฐิ ด้วย)

พวกนี้จะไม่รู้เรื่องจิต เรื่องวิญญาณ สักเท่าไหร่เลย เป็นพวก "วัตถุนิยม" แท้ๆ คือ เห็นได้แต่ "ภาววิสัย" หยาบๆ ไม่สามารถหยั่งรู้ลึกซึ้งไปถึง "ภาววิสัย" ที่ละเอียดสุขุม อันเป็น " อรูป " ขั้นจิต ขั้นวิญญาณ อย่างสูงได้เป็นอันขาด อาจจะพูดภาษา (วาทะ) เรื่องจิต–วิญญาณ ได้มากได้เก่งเอาเสียด้วย ก็ได้ " แต่แท้จริงนั้นเป็นเพียงได้ " วาทะ " และจะไปเพ่งโทษพวกที่เขารู้เรื่องจิตว่า เป็นพวก "จิตนิยม" หรือ ไปเพ่งโทษพวกยึดจิต เสพอารมณ์ของจิต เล่นพลังงานทางจิต ว่าเขาเป็นพวก "จิตนิยม" ซึ่งแท้จริงตนก็ยังหาพ้นความเป็น "จิตนิยม" ไปได้ไม่ เพราะยังมี "อารมณ์จิต" ยังหลงสุข ยังยึดยังเสพย์สุข

593

เสพย์สนุกสนานอยู่ ซึ่งก็ล้วนเป็นเรื่องของ "จิต" ทั้งสิ้น แค่ยังมีกามจิต–กามารมณ์ ยังมีอารมณ์ชอบอารมณ์ชัง บางทีถึงรุนแรงได้อยู่ด้วยซ้ำ ดังนี้ ล้วนยังคือ ตัว "จิตนิยม" แท้ ที่มีอยู่ในคนผู้ยังเรียนรู้ไม่ถึง "จิต" ยังไม่รู้ "ภาววิสัย" ของจิต และยังเป็น "ทาส" จิตของตัวเอง **พวก "วัตถุนิยม" นั้น จะพ้นความเป็น "จิตนิยม" ไปไม่ได้ "วัตถุนิยม" คนใดที่ไม่มี "จิตนิยม" ร่วมอยู่ด้วยนั้น ไม่มีในโลก เพราะการที่จะ "นิยม" อะไรนั้นจะต้องใช้ "จิต" วัตถุเองมันไปนิยมอะไร หรือ ไปกำหนดอะไรไม่ได้ มันไม่รู้เรื่องอะไรด้วยเลย แต่ในคนผู้เป็น "วัตถุนิยม" ผู้นั้นเองนั่นแหละ เป็น "ทาสวัตถุ" นั่นคือ "จิต" ของตนไปถูก "วัตถุ" มันกำหนดเอาแล้วอย่างศิโรราบต่างหาก อาการอย่างนั้นแหละ คือ ตนก็เป็นผู้มี "จิตนิยม" แฝงร่วมอยู่ด้วย "วัตถุนิยม" ที่ไม่มี "จิตนิยม" จึงไม่มีในโลก ผู้ที่เป็นพวก "วัตถุนิยม" จึงเป็นพวก "จิตนิยม" อยู่ในตัวด้วยเสมอ** *(ส่วนพวก "จิตนิยม" ที่ไม่มีความเป็น "วัตถุนิยม" เลยนั้น มีได้เป็นได้ในโลก)*

พวก "อากิญจัญญายตนพรหม" แบบมหาวินาศนี้ จึงจะไม่รู้ความสืบต่ออันละเอียด (สัมพัธภาพ หรือ ปฏิจจสมุปบาท อันลึกซึ้งของอรูป) ได้เป็นอันขาด เขาจึงจะเข้าใจ และ เห็นตื้น ๆ ทันที ว่า **คนตายลงแล้วสูญ ไม่มีอะไรอีกจะเชื่อมต่อไปได้** เพราะ "**อำนาจสัมพัธ**" หรือ **ญาณสัมผัสรู้**ของเขา มีได้แค่หยาบ ๆ ตื้น ๆ พวก "นัตถิกทิฏฐิ" นี้ จึงเป็นพวก "อุจเฉททิฏฐิ" แท้ คือ เห็นการตายแล้วสูญทันที สังเกตเอาเถิด คนพวกนี้จึงจะไม่ยอมฝึกจิต จะไม่เรียนรู้เรื่องศีล เรื่องตบะธรรม หรือ เอากรรมฐานธุดงค์อะไรมาปฏิบัติเพื่อขัดเกลา จิต–เจตสิก–รูป ของตนกันหรอก หรือ จะไม่ฝึกหัด ลด ละ ความเสพย์ ความติด อันใด พวกนี้จึงบิดกันนิพพานแท้ **เพราะไม่มีโอกาสทำความสูญ** ทำ "ความไม่มี" **ให้เกิดที่จิตจริง ๆ ของตน**เลยเนื่องจากหลงเราเป็นเขา หลงเขาเป็นเรา หลงหัวเป็นหาง หลงนอกเป็นในไปหมด มีโมหะแท้ หรือ เมาชนิดจับแพะชนแกะขนาดหนักจริง ๆ

594

พวกนี้เป็นนักคิด เป็นเจ้าปัญญา และ "*ความวนแห่งความคิด*" *ของเขาเอง*นั้น แหละ คือ **สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา**แห่งตัวเขา คือ เขาจะ**เมา**ความคิด **เมา**ปัญญาของตัวเอง จนไม่รู้ความคิดของคนอื่น และ จะยึดความคิดของตนเอง เป็นที่ตั้งยึดอย่างมั่น เพราะรู้ว่าตนคิดได้มาก ๆ ยาว ๆ ไกล ๆ ก็เลยหลงว่า ตนเป็นผู้มากไปด้วย "ปัญญา" เป็นการ**เมา** "**อัตตา**" และ เป็นขั้น "อรูป" จริง ๆ เขาจะ "**ไม่รู้**" **ตัว**จริง ๆ เพราะถ้าเขา**รู้ตัว** ก็เท่ากับเขา "สร่างเมา" หรือ ไม่**เมา** หรือ เป็นผู้ "ได้คิด" เป็นผู้เกิด "ความตื่น" (ชาคริย) หรือ เริ่มมี "สติ"

"อากิญจัญญายตนพรหม" ชนิดนี้ เป็น**อรูปพรหมแบบอากิญจาชั้นต่ำสุด** นอกจากโง่ให้ตนเองแล้ว ยังหลอกลวงผู้อื่นอีก

ส่วนพวก "อัตตกิลมถานุโยค" นั้น ก็เป็น*พวก* "*จิตนิยม*" *ยึดในคำว่า* "*ไม่มี*" **โดยจะ "ไม่มี" เอาตรงๆโต้งๆเถนตรง เลยขอบเขตแห่งประโยชน์ และ ความสมควรไปลิ่ว ๆ สุดโต่ง** จะดับจิตตนเข้าไปๆ และ จะตัด "อามิส" จะลดละอามิสในโลกออกไปเรื่อย ๆ **กระทั่งน้อยเกินไปจนเลยเถิด จนกลายเป็นทรมานตน แล้วหลงเป็น "นิรามิสสุข" อยู่กับ "ความน้อยเกินไป" นั้น** ร่างกายอันควรยังไว้ให้เป็นไปแข็งแรงพอดี ก็ไม่อินังขังขอบกันแล้ว หลงผิดใน "สมมุติสัจจะ" ไปด้วย เห็น "วัตถุ" เป็นของหนักไปหมด จะทำตนให้ "ไม่มีๆๆๆ" ท่าเดียว **ไม่มีจุดยอมจบ ไม่มีความลงตัว หาที่สุดที่จบที่เหมาะควร ที่พอดีแห่งความเป็นคน เป็นผู้จะอยู่อย่างเป็นตัวอย่างคนอื่นในโลกอย่างดีมีประโยชน์สูงสุด ก็ไม่รู้และ ทำไม่ได้ มันก็เลยเถิดไปใหญ่** จนที่สุด ก็จะ "นั่งอดข้าวให้ร่างกายไปสู่ความตาย" ถือว่า สูงสุด ดั่งลัทธิของนิครนถ์นาฏบุตร นั่นก็คือ "อากิญจัญญายตนพรหม" ผู้ยึดอัตตาที่เป็น "สูญ" จัดไป ถึงขนาด "อัตตวินิบาต"

595

หรือไม่เช่นนั้น ก็จะเบื่อหน่ายรูปขันธ์ของตน จะไม่ให้มีแม้แต่รูปขันธ์ แล้วก็ฆ่าตัวตายไปในวิธีอื่นๆ คนผู้หลงผิดเลยเถิดขนาดดังกล่าวนี้ ก็มีได้ เป็นได้ ลักษณะเช่นนี้ ก็เป็น **"อากิญจัญญายตนพรหม"** เช่นกัน **ผู้ยึดอัตตาที่เป็นสูญจัด** นิดหนึ่งน้อยหนึ่ง ก็จะไม่ให้มี ชนิดเลยเถิดร้ายหนักถึงขั้น "อัตตวินิบาต" ("อัตตกิลมถานุโยค" ขั้นร้ายแรงบาปที่สุด) พวกนี้ "จิต" เขาจึงไม่สูญแท้ เพราะทำจิตให้เป็น "ปรมาตมัน" (ปรม+อัตตา หรือ ปรม+อาตมัน) คือ อัตตายิ่งยึดแน่นยิ่งหลงก่อภพก่อชาติให้จิตไปในอีกมุมสุดโต่ง ฝั่ง "จิตนิยม" จึงกลายเป็นพวก "สัสสตทิฏฐิ" **จงเห็น "ความวน" ให้ได้**-ว่า ยึด "ความไม่มี" อยู่แท้ๆ แต่แล้วตัวเอง จน "วน" มายึดเอา "อรูป" มามี มาเป็น มาเที่ยง เข้าให้ เรียกว่า "อุจเฉทะ" มันวนมาเป็น "สัสสตะ" เข้าเสียแล้ว แต่ "ไม่รู้" ความจริง "ไม่รู้" ตัวจนได้ เพราะ**เมาความสูญ** หรือ หลงยึดใน "ความไม่มี" เลยเถิดไปอีก **เป็นพวกปฏิเสธ "วัตถุนิยม" จัดไป เกินไป** มี "ภาววิสัย" ดับสนิทสุดได้ เห็นได้ สัมผัสได้ใน "ภาววิสัย" ละเอียดสุขุมชนิดที่เรียกว่า ไม่มีแม้แต่ความระลึกรู้ เรียนรู้เรื่องจิต เล่นกับจิต จนจับจิตสัมผัสสภาพจิตได้เป็น "ภาววิสัย" และ เล่นกับจิต หรือ ทำได้แม้กระทั่ง "ดับจิต" รู้ชัดในสภาพของการหมดความรู้สึกใดๆ ดับธาตุรู้หมด แล้วเขาก็ "หลง" ภาววิสัย อันนี้ ยึด "ความไม่มีแม้แต่จิต" ไม่มีแม้แต่ความรับรู้นี้ ว่า เป็น "นิรามิสสุข" มากเลยเถิดไป เห็นเป็นสิ่งควรได้ ควรเป็น ควรมีอย่างยิ่งแก่ตน(ภวตัณหา) จึงเป็นคน "เมาสุญญตา" จนเกิดการฉิบหาย หรือ ทำลายอีกอย่างหนึ่ง

คำว่า **"ความไม่มี"** ต่างๆ ที่จะใช้ภาษาเรียกว่า สุญญตา, อุจเฉท, หรือ สมุจเฉท, นัตถิ, อากิญจา ฯลฯ และ อื่นๆอีกมากมายบัญญัติ หรือ แม้ "อสัญญี" ก็จะต้อง **"สัญญา"** กล่าวคือ ต้องทำความกำหนด สร้างขอบเขตจำกัด รอบรัดความรู้ละเอียด หมายเอาอย่างไร ? แค่ไหน ? ก็ให้ชัด ให้ลงตัว ทรงรู้ ทรงจำไว้ ให้ถูกให้มั่นถึงขนาด ขอบเขต ลักษณะ อาการ อย่าลืมเร็ว อย่าปล่อยไว จน "สัญญา" ทำหน้าที่เต็มที่ไม่ได้

596

ดังนั้น "อรูป" ขั้นปลายสุด จึงคือ **"เนวสัญญานาสัญญา"** จริงๆ คือ *การทำความรู้ให้เกิดชัดๆ ว่า* **"ไม่" (น)** *ก็ให้รู้ใน "ไม่" นั้นๆ อย่างสัมผัสกับ "ไม่" จริงๆ ว่า* **"ครองอยู่" หรือ "ยังเกิดอยู่" หรือ "มีอยู่" (เนว)** *ก็ให้รู้ใน "มีอยู่" นั้นๆ ถูกสภาพจริงๆ สัมผัสแท้ๆ แม้จะเป็น "อรูป" ละเอียดสุดขั้น "อสัญญา" หรือ "อาสัญญา" (คือ หมุนรอบ หรือ ตีกลับเป็นเชิงซับซ้อนขนาดไหนๆ ก็ให้กำหนดรู้)*

ก่อนจะไปถึง "เนวสัญญานาสัญญา" ก็มารู้จักสภาพของ **"อากิญจา" ในขั้นละเอียดสุด**กันเสียให้เสร็จสิ้น

"อากิญจา" ที่ว่า นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มีนั้น ในชั้นสุขุมละเอียดสุดนี้ *ไม่ใช่ "อสัญญี" ชนิด "ดับจิต" เล่นท่อๆ กันแล้ว* แต่ความเป็น "อสัญญี" นั้นคือการดับสิ้นหมดแม้แต่ธาตุจิต มันก็ไม่มีอะไรเลยในขณะดับนั้น *ก็เป็นจริง !* **กิเลสตัณหา**ใด จะแสดงบทบาทใด ก็ไม่มีดอก ในขณะ "อสัญญี" นั้น แต่มันกำลังมี **"อุปาทาน"** คือ มันกำลังสั่งสมความสบาย สั่งสมสภาพ "ดับ" ๆ เช่นนั้นแหละ **มันยังฉวยเอาการเกิดชนิดหนึ่งไว้อย่างออกหน้าอยู่(อุ + ป + อาทาน)** เราจะต้องไม่หลง "อสัญญี" อย่างออกหน้า แต่จะต้องรู้ ต้องถึง "อสัญญี" ให้จริงให้เป็นให้ได้ คือ ความไม่สำคัญ ไม่ยึด ไม่ฉวยเอา ไม่รับ ก็ได้ และหรือ รู้ยิ่งในสิ่งที่ไม่กำหนด ไม่สำคัญ ไม่เอาใส่ใจ ก็ได้ (อ + **สัญญ หรือ น** + **อาสัญญา**) และ ส่วนที่จะต้องมีอยู่ เป็นอยู่ ครองอยู่ เกิดอยู่ เป็นธรรมดา ก็จะต้องให้มีอยู่เป็นไปอยู่ตามธรรม (**เนว** + **สัญญา**)

จึงจะต้องเลือก และ แบ่งสิ่งที่จะ *"ไม่ให้มี" นิดน้อยหนึ่ง ก็ไม่ให้มี* นั้น ให้ชัดๆ ว่า จะ "ไม่ให้มี" อะไร ? ในที่นี้ก็คือ **ไม่ให้มีอารมณ์ชอบ อารมณ์ชัง หรือ ไม่ให้มีโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ให้มีสุข ไม่ให้มีทุกข์** แฝงซ้อนเป็นบทบาทอยู่ในจิตให้ได้ นั่นต่างหาก คือ **ส่วนสำคัญ สิ่งสำคัญ** ที่เราจะทำ "ไม่ให้มี" ในจิต

เราจะไม่ให้มีจริงๆ แม้นิดหนึ่งน้อยหนึ่ง ก็ไม่ให้มี ในสิ่งในส่วนที่กล่าวนี้

597

เมื่อกำหนดรู้ เข้าใจสภาพของความชอบความชัง โลภะโทสะชัด และ สุข–ทุกข์ชัดเจนแล้ว ก็ทำให้มันหมดไป "ไม่ให้มี" จนนิดน้อยหนึ่ง ก็ไม่มี ก็**เป็น "อากิญจา" กันได้แล้ว** *ถูกส่วนสำคัญ โดยไม่ต้องไปดับหมดทั้งจิต ไม่ต้องไปทำลายตัว "ธาตุรู้" ทั้งขบวน เพียงแต่ละเอียดลออเจียดเจียนสิ่งเลวสิ่งไม่ดี ส่วนที่ร้ายนั้นๆ ฆ่าเสีย ทำให้สูญ (สุญญตา) ไปเสีย "ไม่ให้มี" ให้ได้ถูกเนื้อถูกตัว ถูกเรื่อง ถูกส่วนสำคัญที่ไม่ควรจะให้มีนั้นๆ*

เช่นนี้ จึงจะเก่งสุด ละเอียด ประณีตสุขุมสุด

ดังนั้น ผู้รู้ยิ่ง ผู้บรรลุถึง จะต้อง "รู้ยิ่ง" ต้องบรรลุถึง ทั้ง "อากาส" ทั้ง "วิญญาณ" ทั้ง "อากิญจา" โดยนัยะอย่างนี้ ต้อง "ทำความรู้ให้ละเอียดลออพร้อมชัดแท้" (สัญญา) ต้อง "รู้สำคัญเห็นจุดสำคัญที่ชัดเจน" (สัญญา) ต้อง "รู้มั่นเห็นแน่เที่ยงแท้คงที่ตรงความหมาย ในแต่ละส่วนแต่ละสิ่ง ที่ละเอียดสุขุมต่างๆ ขนาด ดังกล่าวมานี้ ให้ได้ โดยเฉพาะจิตในจิต เวทนาในเวทนา". (สัญญา) และต้องเข้าใจ บรรลุถึงความ "ไม่" กับ ความ "มี" ความว่าง กับความยังไม่ว่าง (เนว กับ น) ให้ชัด **ผู้รู้แท้ ถึงแท้ เป็นแท้ในสภาพต่างๆ ดังกล่าวนี้แหละ คือ "เนวสัญญานาสัญญา"**

แต่มิใช่ผู้มี "อายตนะ" คือ **ไม่ได้หลงแม้น้อยนิดว่า เป็นกำไร เป็นประโยชน์ตน** จึงไม่ได้ชื่อว่า อากาสานัญ**จายตนะ** ไม่ได้ชื่อว่า วิญญาณัญ**จายตนะ** ไม่ได้ชื่อว่า อากิญจัญ**ญายตนะ** และไม่ได้ชื่อว่า เนวสัญญานาสัญ**ญายตนะ** แต่อย่างใด

หว่าเป็นผู้มี "ความโล่งความเบาว่าง" ที่เรียกว่า **อากาส** มีทั้ง "ความรู้ซึ้งรู้ในจุดสูงสุดที่ตัวได้ตัวถึง" ที่เรียกว่า **วิญญาณ** มีทั้ง "ความหลุดพ้นหรือความไม่มีแม้แต่น้อย" ที่เรียกว่า **อากิญจา** และ มีทั้ง*ความเข้าใจชัด ความบรรลุถึงซึ่งทุกๆ สิ่งทุกอย่างที่กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น* **โดยเฉพาะสภาพของ "ความไม่" กับ สภาพของ "ความมี"** ลักษณะทั้งหมดนี้ เรียกว่า **เนวสัญญา-นาสัญญา**

598

เมื่อได้ "สัญญา" กล่าวคือ เมื่อได้รู้ ได้กำหนดชัด ได้แจ่มแจ้งความหมาย ได้หยั่งถึงความสำคัญอย่างสำคัญเป็นแม่นมั่น **โดยให้จิตเป็นผู้เกิดจริงเป็นจริงได้ครบ** จิตเราเองเป็นผู้รับเอง รู้เองในกำหนดนั้น ในความหมายนั้นจริงแท้ ๆ แล้ว ต้องกำหนดให้สำคัญยิ่งสุด ต้องมาดหมายให้มั่นแม่น ต้องรู้ให้ถูกเนื้อ ต้องสัมผัสให้หมดมิดสภาวะ ก็นั่นแหละคือ "**สัญญาเวทยิต**" (สัญญา + เวทยิต) ที่แปลให้ง่าย ๆ ตรง ๆ ก็ว่า "สัญญารับซับอารมณ์อย่างรู้แจ้งแทงตลอดเข้าใจชัดทั่วแล้ว" (**เวทยิต** แปลว่า รับอารมณ์อย่างรู้แจ้งเข้านอกออกในใจชัดทั่วแล้ว หรือ เสวยอารมณ์แล้วอย่างทั่วถึงทั่วถ้วนเป็นความแตะสัมผัสของจริงนั้น ๆ และได้รับซับรู้ทั่วแล้ว) แม้ "นิโรธ" ก็รู้ชัดใน "นิโรธ" ว่า จะ "นิโรธ" อะไร ? จะดับอะไร ? จะไม่ให้มีอะไร ได้แล้ว และ ทำความดับนั้นได้จริง ๆ จึงเรียกว่า เป็นผู้อยู่เหนือไม่มีอะไรจะเหนือไปกว่าได้อีก (นิรุทธา) เพราะรู้รอดตลอดรอบหมดสิ้นแล้ว ทั้งถึงจริงทำได้จริงแล้วด้วย อย่างฉลาดแท้ (อริยะ) อย่างถูกต้องดีจริงแท้จริง (สัจจะ)

จึงเรียกว่า เป็นผู้ถึงซึ่ง "สัญญาเวทยิตนิโรธ"

และเป็น "นิโรธอริยสัจ" ด้วย

เป็นผู้ได้กำหนดรู้ ได้ทำความรอบรู้ เกิดตัวรู้ที่เป็นแก่นในสุดจิต เรียกว่า "**สัญญา**" อันมาจาก ส + **อัญญา** ส=ประกอบพร้อม หรือ มี **อัญญา**= รู้ทั่ว หรือ รู้หมด ไม่มีที่ไม่รู้ (ในสิ่งส่วนควรรู้) หรือ ธาตุรู้ตัวใหม่เกิดขึ้นในจิตอย่างเยี่ยมยิ่ง ดังนั้น "**สัญญา**" จึงมีความหมายว่า มีความรู้ทั่ว ประกอบไปพร้อมด้วยความรู้หมดรู้สิ้นเกลี้ยงจริง ๆ ใน "ตน" (*ภาษาไทยคำว่า "ตน" นี้ จึงมาจากภาษาบาลีโดยแท้ และ มีความหมายว่า สิ่งที่หลงยึดเป็น "อัตตา" จริง ๆ สำหรับผู้ยังไม่เป็น "อรหันต์"*) ไม่ว่าจะเป็นเศษธุลี หรือ เป็นเชื้อน้อยนิด(**ตน**) เป็น "อรูป" เท่าใด ๆ ถึงขนาดละเอียดสุดขั้น "เนวสัญญานาสัญญาย**ตน**" จริง ๆ ก็รู้ ก็เกิด "เนวสัญญานาสัญญายตน**สัญญา**" จนได้ ดังนี้ ก็เรียกว่า รู้อย่าง "**สัญญา**" รู้

599

ทั่วตัวตน รู้ทั่วทั้งสิ้น พยายามเข้าใจความหมายของ "**สัญญา**" ให้ดีๆ เถิด และ แม้จะเป็น "อสัญญีสัตตาย**ตน**" หรือ "อากิญจัญญาย**ตน**" ก็รู้ถูกๆ ตรงๆ รู้แจ้งถึงจริง ทั้ง "ความไม่รู้" ในตนที่เกิดได้เป็นได้ ก็รู้สิ้นทั่วรอบด้วย **จึงเป็น "ผู้รู้ตน" และ "ผู้หมดตน" แท้** และ *ไม่มีความเป็นแม้ "วิญญาณฐิติ" ด้วย* เพราะ "วิญญาณฐิติ" นั้น ยังเป็นสภาพหยาบกว่า "อายตน"

"การรู้" อย่างนี้ รู้สิ้นเกลี้ยง**จบคำว่า "ตน" หรือ "ตัวตน" (ตัวของความน้อยนิดแม้ละเอียดยิบขนาดใดๆ)** ก็เป็นผู้ถึงความรู้แจ้งเกิด "*อัตต***สัญญา**" ชัด และ เมื่อทำความหมดสิ้นตัวตน ไม่เห็นแก่ตัวแก่ตน ไม่โลภไม่โกรธ เพราะเหตุแห่งตัวแห่งตนอย่างสนิทเด็ดขาดได้หมดจริงแล้ว มันก็เห็น "ตน" จริง รู้แจ้ง "ความหมดตน" จริง แม้ "หมดตน" แล้ว ไม่เหลือถึงขนาดเศษแห่ง "อายตน" ใดก็ไม่มี สิ่งที่เหลือแท้เป็นแท่งแห่ง "นาม-รูป" อันมี**สัญญา** กับ กายยาววาหนาคืบกว้างศอกทั้งหลาย (คือ ร่างกายกับจิตใจ) ของเรา มันจึงคือ "สมมุติธรรม" แท้ๆ จริงๆ *ความถึงแท้เป็นจริงออกอย่างนี้แหละ ถึงจะเรียกว่า* "**อนัตต-สัญญา**" *เกิดได้เป็นจริงในคนผู้นั้นๆ*

มิใช่จะเป็นเพียงนึกเอา คิดเอา เข้าใจได้แค่บัญญัติ แล้วเลย "หลงลัด" ว่า ตนรู้แจ้งสิ้นใน "อัตตา" ทั้งหลายแล้ว แม้ขั้น "อายตน" ก็รู้แจ้งสิ้นแล้ว มันไม่ง่ายดัง**นักตรึกนึกคิด(ตักกี โหติ วีมังสี)** ซึ่งเป็นคนพวกหนึ่ง เขาคิดว่าเขาหมด "อัตตา" รู้แจ้งใน "อนัตตา" คือ **ถึงซึ่งการเกิด "อนัตตสัญญา" ได้** เพียงฟังภาษาเข้าใจ เขาก็นึกว่า เขาบรรลุแล้ว ถึงที่สุดแล้วรวดเร็วปานนั้นดอก มันจะต้องแจ้งแท้สัมผัสสภาวะจริง และล่วงพ้นปลดปล่อย "อายตน" ได้ เป็น**วิโมกขธรรม**ขั้นสุด ขนาด**ล่วงพ้น** หรือ **อยู่เหนือ** "เนวสัญญานาสัญญายตน" เข้าขั้นเป็น "สัญญาเวทยิตนิโรธ" จริงๆ

และ ก็ไม่ใช่อย่างคนอีกบางพวกที่ไป "หลงผิด" เข้าใจเอาว่า นั่งหลับตาดับจิตเอาๆ แล้วจะเกิดถึง "อนัตตสัญญา" เอาเอง หรือ จะบรรลุ "สัญญาเวทยิตนิโรธ" แบบดับมืด ดับจิตมอดหมดธาตุรู้ เป็นสภาพ "อสัญญีสัตว์" นั้น ก็หาใช่ไม่หรอก ! หรือไม่ก็ มีสภาพเช่นอีกพวกหนึ่งที่ "หลงไป" ว่า นั่งหลับตาเพ่งก็ตาม ลืมตาเพ่งก็ตาม แล้ว "เห็นรูปเห็นภาพ" ("เห็นรูปเห็นนาม" เขาว่ากันยังงั้น)

600

มันแตกมันดับ มันแยกตัวออกให้เห็นเหมือนดูหนังสโลว์โมชั่นออกปานนั้น นั่นก็เป็นภาพยนตร์ เป็นลิเกเกินไป เพราะจิต–เจตสิกไม่มีภาพ ไม่มีรูปร่าง(อสรีรัง) เป็นเพียงสภาพธรรมที่จะต้องรู้จิตจริง รู้เจตสิกจริง การจะ**เข้าถึง**บรรลุจริงจึงจะต้องเรียน และ ต้องรู้แท้อย่างประณีตสุขุมจริง ๆ

หรือ หลงเข้าใจว่า บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็จะเป็นผู้รู้ความรู้ทางโลกรู้วิชาเดรัจฉานทั้งหมด โดยไปหลงว่า พอบรรลุปั๊บแล้ว ความรู้บางแบบบางแขนงที่โลกเขามีเขาเป็นเขาได้ ก็จะพรึบ "รู้" ผุดโผล่ขึ้นมาทั้งหมด ก็หาเป็นเช่นนั้นทีเดียวไม่ แต่ก็อาจจะ "รู้" ได้ ไม่ว่า "วิชชา" แขนงไหน แบบไหน ก็จะได้อย่างง่ายถ้าหากท่านผู้บรรลุนี้ใส่ใจ หรือ ตั้งใจจะรู้จะเรียน

เพราะสมองของคนผู้นี้ ณ บัดนี้เป็น "สัจจะ" คือ ประกอบไปพร้อมด้วยปัญญาอันไม่มีความแจ้งความสว่างใด ๆ เท่า (ส+อัจจะ) มีจิตที่เชื่อง จิตที่ว่าง่าย จิตที่อ่อน (มุทุ จิตตัง) ควรแก่จะให้ทำงานทำการอะไรก็ย่อมง่าย

จะเห็นได้ชัดว่า "**สัญญาเวทยิตนิโรธ**" นั้น ไม่ใช่ อสัญญี ไม่ใช่ **อากิญจัญญายตนะ** ไม่ใช่ **นิโรธสมาบัติ** ดังที่พากัน**หลงมี "สัญญา"** กันอยู่อย่างผิด ๆ เพี้ยน ๆ ไม่ (กำหนดมั่นหมายตาม ๆ กันมา แล้วก็ค่อย ๆ เบี่ยงออกเบนออกค่อย ๆ ลดค่าลงลดความแท้ลง)

"สัญญาเวทยิตนิโรธ" เป็น "นิโรธอริยสัจ" จริง ๆ และ เป็นนิโรธสมาบัติของพระอรหันต์ทุก ๆ องค์ด้วย อย่าหลงเข้าใจผิดว่า พระอรหันต์ไม่มี "สมาบัติ" หรือ ไม่มี "สัญญาเวทยิตนิโรธ" เป็นอันขาด ไม่ว่าจะเป็นอรหันต์แบบ สุกขวิปัสสโก เตวิชโช ฉฬภิญโญ หรือ จตุปฏิสัมภิทัปปัตโต ก็ล้วนต้องมีด้วยกันทั้งสิ้น เพราะ "สัญญาเวทยิตนิโรธ" เป็น "วิโมกขธรรม" เป็น "นิโรธอริยสัจ" บริบูรณ์แล้ว ซึ่งพระอริยเจ้าทุกองค์ ย่อมมี "นิโรธสมาบัติ" ผ่าน วิโมกขธรรม จากต่ำมาหาสูงกันจริง ๆ พระอรหันต์ทุกองค์จึงต้องมี ถ้าไม่มีก็ไม่ชื่อว่า เป็น "พระอรหันต์" กันเท่านั้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนแห่งนิพพาน ที่พระอรหันต์ทุกแบบทุกองค์มี ทุกองค์ได้ **เป็น "เอโก ธัมโม"** คือ **เป็นธรรมะ**

อย่างหนึ่งอย่างเดียวกันที่พึงมีพึงเป็น จนได้ชื่อว่า "อรหันต์" ด้วยกันหมด ส่วนธรรมอย่างอื่นจะเป็นวิชชา ๓ อภิญญา ๖ ปฏิสัมภิทาญาณ ๔ อะไรนั้น มีไม่เหมือนกันได้หรือบ้างก็ไม่มีได้ แต่ "นิโรธอริยสัจ" หรือ แม้ "นิโรธสมาบัติ" หรือ "นิพพาน" และ "อาสวักขยญาณ" อันเป็นสภาวะสำคัญยอดอันหนึ่งอันเดียว ที่ผู้จะได้ชื่อว่า "อรหันต์" จะต้องมีเหมือนกันหมดทุกองค์ ญาณอย่างอื่นๆใดๆ หรือความเก่งอื่นๆใดๆต่างหาก ที่พระอรหันต์บางองค์มีบ้าง บางองค์ไม่มีบ้าง และล้วนไม่ใช่เครื่องชี้ความเป็น "อรหันต์" ใครจะมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ ไม่ใช่เป้า ไม่ใช่จุดแก่นใน อันจะได้ชื่อว่า บรรลุที่หมายเข้าถึงจุดยอดสุดแห่งพุทธศาสนาของตนๆ ก่อนอื่น ที่เรียกว่า "อันต" ที่เป็น "อรห" แต่ "นิโรธสมาบัติ" หรือ "นิโรธ-อริยสัจ" หรือ "สัญญาเวทยิตนิโรธ" นั้น ขึ้นชื่อว่า "พระอรหันต์" ไม่ว่าแบบใดๆก็ต้องมีทุกองค์

จึงพึงทำความเข้าใจให้ได้ว่า ผู้ได้ "นิพพาน" นั้น ก็คือ ผู้หลุดพ้นโลกแต่ละโลก พ้นโลกอบาย พ้นโลกธรรม พ้นโลกกาม พ้นโลกอัตตา อันเป็นเหตุปัจจัยอย่างหยาบอย่างต่ำอย่างกลางไปกระทั่งอย่างละเอียดสุขุมเป็นระดับๆอยู่ **ผู้ใดมี "นิพพาน" ได้ในระดับใด ก็ย่อมรู้ในความรู้รอบแห่งตน(ปริยาย) ในระดับนั้นๆ ได้ดี และย่อมได้ชื่อว่า ผู้มี "นิโรธอริยสัจ" หรือ มี "นิโรธสมาบัติ" และ "สัญญาเวทยิตนิโรธ" แม้ใน "นิพพาน" แต่ละระดับที่ได้นั้นๆ**

ลองอ่านพระสุตตันตปิฎก **นิพพานสูตร** อังคุตตร. นวก. ข้อ ๒๓๘ ดูบ้างซิ ตามสำนวนภาษาไทย ที่คณะกรรมการสงฆ์ไทย ได้พยายามแปลกันออกมาจากภาษาบาลี จะลอกมาให้อ่านตามที่เขาแปลๆกันมาทั้งดุ้นเลย ดูทีรึว่า จะเข้าใจได้แค่ใด ? ลองทำความเข้าใจดูดีๆ แม้ภาษาบางอันจะดูสั้นและขัดๆกันอยู่ก็ตาม เมื่อได้เรียนรู้มาจนป่านนี้แล้ว ก็ลองฝึกความเข้าใจ ถอนความยึดมั่นถือมั่นดูทีรึว่า จะมีสัจจานุโลมญาณได้แค่ใด ? จะ "สัญญาเวทยิต" ลงไปได้แค่ไหน ? กล่าวคือ จะกำหนดได้สำคัญยิ่งสุดแค่ไหน ? จะมาดหมายได้มั่นแม่นแค่ไหน ? จะรู้ได้ถูกเนื้อแค่ไหน ? หรือจะสัมผัสได้หมดมิดสภาวะแค่ไหน ? นั่นเอง

602

"สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรกล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย นิพพานนี้เป็น**สุข** เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทายีได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรอาวุโสสารีบุตร นิพพานนี้**ไม่มีเวทนา** จะเป็น**สุข**ได้อย่างไร ฯ

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดูกรอาวุโส นิพพานนี้*ไม่มีเวทนานั่นแหละเป็นสุข* ดูกรอาวุโส กามคุณ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ รูปที่พึงรู้แจ้งด้วยจักษุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วยวน ชวนให้กำหนัด เสียงที่พึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่พึงรู้ด้วยจมูก ฯลฯ รสที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วยวน ชวนให้กำหนัด กามคุณ ๕ ประการนี้แล ดูกรอาวุโส *สุขโสมนัสย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ ๕ ประการนี้* นี้เรียกว่า **กามสุข** ฯ

ดูกรอาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ **สงัดจากกาม** ฯลฯ บรรลุปฐมฌานอยู่ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ *สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยกามย่อมฟุ้งซ่าน* ข้อนั้นเป็น**อาพาธ**ของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยกามเหล่านั้น ย่อมฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็น**ความทุกข์** ดูกรอาวุโส **นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านจะพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้** ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ เพราะวิตกวิจารสงบไป ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยวิตกย่อมฟุ้งซ่าน ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยวิตกเหล่านั้น ย่อมฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็นทุกข์ ดูกรอาวุโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ

603

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตติยฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยปีติย่อม ฟุ้งซ่าน ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยปีติ ย่อม ฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็นความทุกข์ ดูกรอาวุโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหาร-ธรรมข้อนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยอุเบกขาย่อมฟุ้งซ่าน ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยอุเบกขา ย่อมฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็นความทุกข์ ดูกรอาวุโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง เพราะล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง ฯลฯ ภิกษุบรรลุอากาสานัญจายตนฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อากาศไม่มีที่สุด ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยรูปย่อม ฟุ้งซ่าน ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยรูป ย่อมฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็นความทุกข์ ดูกรอาวุโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุวิญญาณัญจายตนฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วย อากาสานัญจายตนะ ย่อมฟุ้งซ่าน ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์ พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยอากาสานัญจายตนะ ย่อมฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็นความทุกข์ ดูกรอาวุโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุอากิญจัญญายตนฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยวิญญาณัญจายตนะย่อมฟุ้งซ่าน ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุขเพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยวิญญาณัญจายตนะย่อมฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็นความทุกข์ ดูกรอาวุโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยอากิญจัญญายตนะย่อมฟุ้งซ่าน ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุขเพียงเพื่อเบียดเบียน ฉันใด สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยอากิญจัญญายตนะย่อมฟุ้งซ่านแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ฉันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่า เป็นความทุกข์ ดูกรอาวุโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุสัญญาเวทยิตนิโรธ เพราะล่วงเนวสัญญานา-สัญญายตนฌาน โดยประการทั้งปวง อาสวะทั้งหลายของเธอสิ้นรอบแล้ว **เพราะเห็นด้วยปัญญา** ดูกรอาวุโส **นิพพาน**เป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม้นี้ ฯ"

อ่านพระสูตรนี้ผ่านมาแล้ว ก็ลองสังเกตดูความเป็น "นิพพาน" ให้ดีๆ ว่า *นิพพานนั้นเป็นได้ตั้งไม่รู้กี่ขั้นกี่ชั้น* **หลุดพ้นอะไรได้สิ้นเกลี้ยงก็เป็นนิพพานได้ทั้งนั้นจริงๆ** เพราะ**พ้นโลก**นั้นอย่างเด็ดขาดแล้วจริง จึงขอให้เข้าใจคำว่า "นิพพาน" ให้ดีๆ อย่ายึดมั่นถือมั่นกับภาษา**จนไม่รู้ขีด รู้ขั้น ตอน รู้ขอบเขต**

และ **นิพพาน นั้นคือ** "รู้ยิ่งรู้แจ้ง" เพราะเห็นด้วยปัญญาแท้ๆ

605

ชัดๆใน"สิ่ง"ที่รู้ความหมายแล้วนั้นว่า"ไม่ให้มี"ให้สิ้นเกลี้ยงสนิท ได้แล้วจริง

มิใช่นิพพาน ทั้งหลาย นั้น หรือ แม้จะถึงนิพพาน ขั้นสุดท้ายเมื่อบรรลุ **สัญญาเวทยิตนิโรธ** **นั้นคือ** "ดับดิ่งนิ่งแข็งเหมือน คนตาย" ก็หาไม่ จริงๆ

หรือจะลองอ่านดู พระสุตตันตปิฎก อนุปุพพนิโรธสูตร อังคุตตร. นวก. ข้อ ๒๓๕ ดูบ้าง ก็ได้ จะได้เข้าใจ "**นิโรธ**" และกำหนดรู้ในบัญญัติคำว่า "**นิรุทธา**" ได้ดีขึ้น ก็ลองอ่านทั้งบาลี ทั้งภาษาไทยดูก็ได้

"นวยิเม ภิกฺขเว อนุปุพฺพนิโรธา ฯ กตเม นว ปฐมชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส อามิสสญฺญา นิรุทฺธา โหติ ทุติยชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจารา นิรุทฺธา โหนฺติ ตติยชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส ปีติ นิรุทฺธา โหติ จตุตฺถชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส อสฺสาสปสฺสาสา นิรุทฺธา โหนฺติ อากาสานญฺจายตนํ สมาปนฺนสฺส รูปสญฺญา นิรุทฺธา โหติ วิญฺญาณญฺจายตนํ สมาปนฺนสฺส อากาสานญฺจายตนสญฺญา นิรุทฺธา โหติ อากิญฺจญฺญายตนํ สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญา นิรุทฺธา โหติ เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมาปนฺนสฺส อากิญฺจญฺญายตนสญฺญา นิรุทฺธา โหติ สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปนฺนสฺส สญฺญา จ เวทนา จ นิรุทฺธา โหนฺติ ฯ อิเม โข ภิกฺขเว นว อนุปุพฺพนิโรธาติ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย **อนุปุพพนิโรธ** ๙ ประการนี้ ๘ ประการ เป็นไฉน คือ อามิสสัญญาของผู้เข้าปฐมฌานย่อมดับไป ๑ วิตกวิจารของผู้เข้าทุติยฌานย่อมดับไป ๑ ปีติของผู้เข้าตติยฌานย่อมดับไป ๑ ลมอัสสาสปัสสาสะของผู้เข้าจตุตถฌานย่อมดับไป ๑ รูปสัญญาของผู้เข้าอากาสานัญจายตนฌานย่อมดับไป ๑ อากาสานัญจายตนสัญญาของผู้เข้าวิญญาณัญจายตนฌานย่อมดับไป ๑ วิญญาณัญจายตนสัญญาของผู้เข้าอากิญจัญญายตนฌานย่อมดับไป ๑ อากิญจัญญายตนสัญญาของผู้เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌานย่อมดับไป ๑ สัญญาและเวทนาของผู้เข้า สัญญาเวทยิตนิโรธย่อมดับไป ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปุพพนิโรธ ๘ ประการนี้แล ฯ" (*"สัญญา" ขั้นแรกขั้นต้น ได้แก่พวก "กามตัณหา" หรือ กามโลก "สัญญา" ขั้นต่อมาคือ ขั้นกลาง เป็นพวก "ปีติวิสัย" เป็น "ภวตัณหา" หรือ รูปโลก และ "สัญญา" ขั้นต่อมาอีก*

606

เป็นขั้นปลาย เป็นพวก "วิภวตัณหา" หรือ "อรูป" จริงๆ เรียกว่า "อาโลก" หรือ อรูปโลก)

ความกำหนดเอา ความสัญญามั่นหมายเอา แค่ไหน ? อย่างไร ? ที่จะให้ "ดับไป" จึงสำคัญมาก ที่จะต้อง "รู้ให้ถูกตรง" เป็น "**สัมมาทิฏฐิ**" **ให้ได้** ไม่เช่นนั้น จะกลายเป็น "ดับไป" ที่ยังเป็นได้ตั้งหลายสถาน ตามที่ได้แยกแยะวิเคราะห์ออกมาให้เข้าใจอย่างละเอียดแล้ว ผู้รู้ได้ ย่อมรู้ได้ด้วย มี ปัญญินทรีย์ ยิ่งมีพละอันแรงกล้า ก็จะย่อมทำความเข้าถึง ทำความบรรลุได้ในทันที ก็เป็นได้ด้วย แต่ถึงแม้จะยังไม่มีอินทรีย์พละเพียงพอ หากเข้าใจชัดเป็น "สัมมาทิฏฐิ" แล้วจริง พ้นวิจิกิจฉา ก็เป็นอันมี "มรรคญาณ" กันแล้ว ก็เป็น "อริยะ" แท้ได้แล้ว ขอแต่อย่าให้ตกต่ำกว่าที่เป็นอยู่ หรือ อย่าเลวกว่าที่เป็นอยู่ลงไป ก็ยังเป็น "อริยะ" ระดับนั้นๆ อยู่ ยังแต่จะตั้ง "ศีล" ตั้ง "สัจจะ" หรือ ตั้งหลักปฏิบัติเอาจริงเอาจังให้แก่ตนเท่านั้น ถ้าได้ตั้ง และ ทำจริง มีผล ก็จะยิ่งเป็น "อริยะ" ที่ยิ่งๆ ขึ้น ถ้ามี "ศีล" มีหลักยึดเพื่อดำเนินการปฏิบัติประพฤติ (พต)ต่อไปเมื่อใด และ เอาจริงจนไม่ "สักแต่ว่า" มีศีลมีพรต(พต) ลูบๆ คลำๆ ยึดๆ ถือๆ เป็นเพียงจารีต เป็นเพียงบัญญัติพิธี ทำเพียงเหยาะๆ แหยะๆ (ปรามาส) แล้วละก็อ จิตจะสูงขึ้นสู่ความเป็น "อธิจิต" ได้แน่ๆ ความตั้งมั่นขึ้นที่จิตจะหยั่งลงๆ เสมอๆ ยิ่งขึ้นๆ จน**ครบรอบ ครบร้อย** เป็น "**สมาธิ**" **เต็มกันเป็นที่สุด**จนได้จริงๆ (สัมมาสมาธิ) แล้ว "วิมุติญาณทัสสนะ" อันเป็น "อธิปัญญา" ก็จะเป็น "ผล" ได้ติดตามมาแน่นอน เป็น "**อธิฐาน**" (ที่เขียนกันว่า **อธิฏฐาน** บ้าง **อธิษฐาน** บ้าง นั่นเอง แล้วก็เบี่ยวบาล์กันไปมีความหมายว่า การ "ตั้งจิตขอ" ไอ้นั่น ขอไอ้นี่ ตามประสา "อยากได้" หรือ "โลภ" อยู่ ซึ่งที่จริง มันหมายความว่า ฐานันดรที่สูงขึ้นๆ ยิ่งขึ้นนั่นต่างหาก เป็นความถูกต้อง มันหมายถึงความสูงขึ้น ความยิ่งขึ้นของฐานะที่เป็นจริง หรือแท้ๆ ก็คือ จิตนั่นเองแหละ มันบริสุทธิ์ขึ้น มีปัญญารู้สัจจะมั่นคงขึ้น เรียกว่า เป็น "พระอริยะ" สูงยิ่งๆ ขึ้นแท้ นี่แหละคือ "อธิจิต" (สมาธิ) แท้ๆ หรือคือ "อธิฐาน" แท้ๆ หรือ "อธิฏฐาน" แท้ๆ)

607

ดังนั้น แม้จะเอาหลักเกณฑ์แห่ง**บารมี ๑๐ ทัศ** มาใช้ อันมี ทาน–ศีล–เนกขัมมะ–ปัญญา–วิริยะ–ขันติ–สัจจะ–**อธิฏฐาน**–เมตตา–อุเบกขา ก็ตาม ก็จะเป็นสมังคีธรรม ที่ดำเนินช่วยเหลืออุปการะกันและกัน ไปสู่สภาพมี**เมตตา และ อุเบกขา** เป็น**ฐาน**สุดท้าย (เมื่อบรรลุ "ฐาน" ใด ก็เรียกว่า "อธิฏฐาน" หรือ สำเร็จอธิฏฐานนั้นๆ ตาม "ฐาน") **คือ เป็น "พรหม" แล้วก็วางพรหมให้เป็น "พุทธ" ก็เป็นจบสิ้นที่จุดสุดของ "อุเบกขา" และ เมื่อไม่ยึดมั่นสำคัญหมายจะตายจะเป็นอยู่ที่ "อุเบกขา" ก็เป็นอันถึง "จุดจบ" กันอยู่ ณ จุดเช่นนี้เอง**

แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงดับขันธ์ปรินิพพาน **ก็จึงทรงปรินิพพาน ณ จุดนี้จริงๆ** เพราะเป็น "จุดจบ" สูงสุดแล้ว ไม่ว่า "นิพพานเป็น" หรือ "นิพพานตาย" เพราะเป็น "จุดกลาง" อันเป็นสุญญตาสูงสุด เป็นจุดมอดสิ้นสนิททั้งการ "เห็นแก่ตน" และ ทั้งการ "เห็นแก่โลกแก่ผู้อื่น" ตราบที่ยัง "เป็นๆ" อยู่ พระอรหันต์เจ้าทั้งหลายนั้นมีแต่การ "เห็นแก่โลกแก่ผู้อื่น" จึงเป็น "เมตตา" อันค้ำจุนโลกแท้ๆ เป็น "อุดมคติ" ชัดๆจริงๆ แต่แล้วก็จะ "พัก" ที่**อุเบกขา** และหรือ เมื่อจะตายจริงๆ จะดับขันธ์ขั้นสุดท้าย ก็ดับสนิทเกลี้ยงที่ฐานว่างระหว่าง **อุเบกขา กับ อาโลก** นี่เอง

จึงขอให้นักปฏิบัติ พระโยคาวจรทั้งหลาย จงพึงรู้ "จุดจบ" ทำ "สัญญา" ให้แจ้งแจ่ม แทงทะลุสภาพแห่ง "จุดจบ" ให้ลงตัว อย่าเลยเถิด หรือ อย่าน้อยไป ประมาทไปเป็นอันขาด

เมื่อกามสุขขัลลิกะ เราก็สิ้นเกลี้ยงสนิทจริง **อัตตกิลมถะ** เราก็เข้าใจ ไม่ทำตนให้เป็นนิรามิสทุกข์ ไม่โต่งไป โต่งมาได้แท้เป็นจริงชัดเจน ผู้นั้นก็พึงรู้ได้ด้วยตน เป็น "ปัจจัตตัง" **พึงปฏิญาณตนเป็น "อรหันต์" ได้ โดยตนรู้เองเห็นเอง อันใครๆจะไม่รู้ด้วยเห็นด้วย** แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงรับว่า "เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้" (อหเมตัง น ชานามิ อหเมตัง น ปัสสามีติ) เพราะ "อรหัตตผลจิต" เกิด ณ ขณะใดนั้นมันเร็วยิ่ง ใครอื่นใดเล่าจะคอยตามจับจิตใครได้ออกถึงปานนั้นเล่า ต่อจากนั้น ก็เป็นพระอรหันต์แท้ ที่ผู้รู้แท้ได้ด้วยกันจะพึงรู้กันเองในภายหลัง หรือ ผู้อื่นก็จะพอคำนวณคะเนเอาได้บ้าง ตามภูมิ

608

ตามสัญญา ตามปัญญา

ก็ขอให้อ่าน พระสุตตันตปิฎก อานันทสูตร อังคุตตร. นวก. ข้อ ๒๔๑ เพื่อเป็นการย้ำความเข้าใจดูอีกบ้าง

"สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์อยู่ ณ โฆสิตารามใกล้กรุงโกสัมพี ณ ที่นั้นแล ท่านพระอานนท์เรียกภิกษุทั้งหลาย ว่า ดูกรอาวุโสภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนท์แล้ว ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย น่าอัศจรรย์ ไม่เคยมีมาแล้วที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้ การบรรลุโอกาส เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศกความร่ำไร เพื่อดับเสียซึ่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน จักษุ ชื่อว่า จักเป็นจักษุนั้นแล คือ รูปเหล่านั้น จักไม่เสวย**อายตนะ**นั้น และ**อายตนะ**นั้น จักไม่เสวยรูปเหล่านั้น หู ชื่อว่า จักเป็นหูนั้นแล คือ เสียงเหล่านั้น จักไม่เสวย**อายตนะ**นั้น และ**อายตนะ**นั้น จักไม่เสวยเสียงเหล่านั้น จมูก ชื่อว่า จักเป็นจมูกนั้นแล คือ กลิ่นเหล่านั้น จักไม่เสวย**อายตนะ**นั้น และ**อายตนะ**นั้น จักไม่เสวยกลิ่นเหล่านั้น ลิ้น ชื่อว่า จักเป็นลิ้นนั้นแล คือ รสเหล่านั้น จักไม่เสวย**อายตนะ**นั้น และ**อายตนะ**นั้น จักไม่เสวยรสเหล่านั้น กาย ชื่อว่า จักเป็นกายนั้นแล คือ โผฏฐัพพะ เหล่านั้น จักไม่เสวย **อายตนะ** นั้น และ **อายตนะ** นั้น จักไม่เสวยโผฏฐัพพะเหล่านั้น เมื่อท่านพระอานนท์กล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทายี ได้ถามท่านพระอานนท์ ว่า ดูกรอาวุโสอานนท์ ผู้มีสัญญา หรือ ไม่มีสัญญาหนอ **ย่อมไม่เสวย อายตนะ นั้น** ท่านพระอานนท์ตอบว่า ดูกรอาวุโส **ผู้มี สัญญา** แล **ย่อมไม่เสวยอายตนะนั้น** *(หมายความว่า ผู้รู้เท่านั้นย่อมจะรู้ว่า เสวย หรือ ไม่เสวย รับ หรือ ไม่รับ)* **ผู้ไม่มีสัญญาไม่เสวยอายตนะนั้น ฯ** *(หมายความว่า ผู้ไม่รู้ หรือ กำหนดหมายอะไรลงไปไม่ได้ก็ย่อมไม่รู้อะไรเลยทำเดียวซึ่งไม่ต้องพูดถึง)*

อุ. ดูกรอาวุโส ก็ผู้มีสัญญาอย่างไร จึงไม่เสวยอายตนะนั้น ฯ

อา. ดูกรอาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิฆสัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึงนานัตตสัญญา บรรลุอากาสานัญจายตนฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่าอากาศไม่มีที่สุด ดูกรอาวุโส แม้ผู้**มีสัญญา**

อย่างนี้ ก็**ไม่เสวยอายตนะนั้น** ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเพราะล่วงอากาสานัญจายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุวิญญาณัญจายตนฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า วิญญาณไม่มีที่สุด ดูกรอาวุโส แม้ผู้**มีสัญญา**อย่างนี้ ก็**ไม่เสวยอายตนะนั้น** ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเพราะล่วงวิญญาณัญจายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุอากิญจัญญายตนฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อะไรหน่อยหนึ่งไม่มี ดูกรอาวุโส แม้ผู้**มีสัญญา** อย่างนี้ ก็**ไม่เสวยอายตนะนั้น** ฯ

ดูกรอาวุโส สมัยหนึ่ง ผมอยู่ ณ อัญชนมิคทายวัน ใกล้เมืองสาเกต ครั้งนั้นแล ภิกษุณีชื่อ ชฎิลภาคิกา เข้าไปหาผมถึงที่อยู่ ไหว้แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามผมว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ สมาธิใดอันบุคคลยังไม่น้อมไปแล้ว ไม่นำไป ปราศแล้ว มีการข่มการห้ามซึ่งธรรม อันเป็นไปกับสังขารไม่ได้ ตั้งมั่นแล้วเพราะหลุดพ้นจากกิเลส เป็นสันโดษเพราะตั้งมั่น ไม่สะดุ้งเพราะเป็นสันโดษ สมาธินี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีอะไรเป็นผล เมื่อชฎิลภาคิกาภิกษุณีกล่าวอย่างนี้แล้ว ผมได้กล่าวกะภิกษุณีนั้นว่า ดูกรน้องหญิง สมาธิใดอันบุคคลไม่น้อมไปแล้ว ไม่นำไป ปราศแล้ว มีการข่มการห้ามซึ่งธรรม อันเป็นไปกับสังขารไม่ได้ ตั้งมั่นแล้วเพราะหลุดพ้นจากกิเลส เป็นสันโดษเพราะตั้งมั่น ไม่สะดุ้งเพราะเป็นสันโดษ สมาธินี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า **มีอรหัตเป็นผล** ดูกรอาวุโส แม้ผู้ที่**มีสัญญา**อย่างนี้แล ก็**ไม่เสวยอายตนะ**นั้น ฯ"

จงทำความเข้าใจในคำว่า **"สัญญา"** และ **"อายตนะ"** ให้ดีๆ **แม้ที่สุดเป็นผู้มี อรหัตเป็น "ผล" แล้ว** ก็ยังเป็นผู้**มี "สัญญา"** อยู่ แต่เป็นผู้**หมดสิ้น "อายตนะ" หรือ ไม่เสวยอายตนะ**

อ่าน "พราหมณสูตร" จาก อังคุตตร. นวก. อีกเช่นกัน ข้อ ๒๔๒ แล้วพึงพิจารณาดีๆ อีกสักสูตร

610

"ครั้งนั้นแล พราหมณ์ผู้ชำนาญในคัมภีร์โลกายตนะ ๒ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ปูรณกัสสป เป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่งทั้งปวง ปฏิญาณการรู้การเห็นอันไม่มีส่วนเหลือว่า เมื่อเราเดิน ยืน หลับ และตื่นอยู่ ญาณ-ทัสสนะปรากฏติดต่อเนื่องกันไป ปูรณกัสสปนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นโลกอันไม่มีที่สุด ด้วยญาณอันไม่มีที่สุด ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ แม้นิครณฐนาฏบุตร ก็เป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่งทั้งปวง ปฏิญาณการรู้การเห็นอันไม่มีส่วนเหลือว่า เมื่อเราเดิน ยืน หลับ และตื่นอยู่ ญาณทัสสนะปรากฏติดต่อเนื่องกันไป นิครณฐนาฏบุตรนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นโลกอันไม่มีที่สุด ด้วยญาณอันไม่มีที่สุด ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ คนทั้ง ๒ ต่างก็พูดอวดรู้ด้วยกัน มีวาทะเป็นข้าศึกกัน ใครจริง ใครเท็จ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ อย่าเลย ข้อที่คนทั้ง ๒ นี้ต่างพูดอวดรู้กัน มีวาทะเป็นข้าศึกกัน ใครจริง ใครเท็จนั้น พักไว้ก่อนเถิด ดูกรพราหมณ์ เราจักแสดงธรรมแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว พราหมณ์เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนชาย ๔ คน ยืนอยู่ใน ๔ ทิศ ต่างก็มีฝีเท้าในการเดิน และ มีฝีเท้าในการวิ่งเป็นเยี่ยมพอๆ กัน เปรียบเหมือนนายขมังธนูถือธนูไว้อย่างมั่น ศึกษามาเจนฝีมือแล้ว ผ่านการประลองฝีมือแล้ว จะพึงใช้ลูกธนูอย่างเบายิงต้นตาลที่เรียงแถวให้ทะลุโดยง่าย และยิงได้เร็วกว่าการวิ่งดังกล่าวมานั้น เปรียบเหมือนมหาสมุทรในทิศประจิม ตรงข้ามมหาสมุทรทิศบูรพา ถ้าคนๆหนึ่งยืนอยู่ทางทิศบูรพา จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราจะเดินไปให้ถึงที่สุดโลก เขาเว้นการดื่ม การกิน การลิ้ม เว้นการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ และเว้นจากการหลับ และ การพัก เขามีอายุ ๑๐๐ ปี เป็นอยู่ ๑๐๐ ปี เดินไปตลอด ๑๐๐ ปี ยังไม่ทันถึงที่สุดโลกเลย ก็พึงกระทำกาละลงในระหว่าง ถ้าคน ๆ หนึ่งยืนอยู่ในทิศประจิม ฯลฯ ถ้าคน ๆ หนึ่งยืนอยู่ในทิศทักษิณ จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราจะเดินไปให้ถึงที่สุดโลก เขาเว้นจากการดื่ม การกิน การลิ้ม เว้นจากการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ เว้นจากการหลับ และ การพัก เขามีอายุ ๑๐๐ ปี เป็นอยู่ ๑๐๐ ปี เดินไปตลอด ๑๐๐ ปี ยังไม่ถึงที่สุดโลกเลย พึงกระทำกาละในระหว่าง ข้อนั้น

611

เพราะเหตุไร เพราะเราไม่กล่าวว่า *บุคคลจะพึงรู้จะพึงเห็นจะพึงถึงที่สุดของโลกด้วยการวิ่งเห็นปานนั้น* และ **เรายังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ก็ไม่กล่าวการกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้** ฯ

ดูกรพราหมณ์ **กามคุณ ๕** ประการนี้ เรียกว่า **โลก**ในวินัยของ**พระอริยเจ้า** กามคุณ ๕ ประการเป็นไฉน คือ รูปที่พึงจะรู้แจ้งด้วยจักษุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วยวน ชวนให้กำหนัด เสียงที่จะพึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก ฯลฯ รสที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วยวน ชวนให้กำหนัด ดูกรพราหมณ์ **กามคุณ ๕ ประการนี้แล** เรียกว่า **โลก** ในวินัยของ**พระอริยเจ้า** ฯ *(หมายความว่า "พระอริยเจ้า" จริง ๆ ย่อมรู้นัยะแห่งคำว่า "โลก" ที่จะต้องอยู่เหนือ หรือ จะต้อง "ดับโลก" นั้น ๆ อย่างถูกต้อง)*

ดูกรพราหมณ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจาร มีปีติ และ สุขเกิดแต่วิเวกอยู่ **ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และ อยู่ในที่สุดแห่งโลก** คนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ ว่า *แม้ภิกษุนี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดูกรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็กล่าวอย่างนี้ ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก* ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ **ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และ อยู่ในที่สุดแห่งโลก** แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดูกรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็กล่าวอย่างนี้ ว่า แม้ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเพราะล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง..... บรรลุอากาสานัญจายตนฌาน...... ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว

612

และ อยู่ในที่สุดแห่งโลก แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดูกรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็กล่าวอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเพราะล่วง อากาสานัญจายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุวิญญาณัญจายตนฌาน ฯลฯ เพราะล่วงวิญญาณัญจายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุอากิญจัญญายตนฌาน ฯลฯ เพราะล่วงอากิญจัญญายตนโดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ฯลฯ ภิกษุนี้เรียกว่า **ได้ถึงที่สุดโลก**แล้ว และ อยู่ในที่สุดแห่งโลก แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดูกรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็กล่าวอย่างนี้ ว่า แม้ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเพราะล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทยิตนิโรธ อาสวะของเธอสิ้นรอบแล้ว **เพราะเห็นด้วยปัญญา** ดูกรพราหมณ์ ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และ อยู่ในที่สุดแห่งโลก ข้ามพ้นตัณหาเครื่องข้องในโลกได้แล้ว ฯ"

และ หากจะมีผู้อื่น ชนเหล่าอื่นมาพูดมากล่าวอีกว่า "แม้ภิกษุนี้ ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก" ต่อไปอีก ก็ย่อมพูดได้กล่าวได้อีกอยู่จริงๆ เพราะพระอรหันต์ "ผู้ข้ามพ้นตัณหาเครื่องข้องในโลกได้แล้ว" หรือ "ผู้ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และ อยู่ในที่สุดแห่งโลก" นั้น **ก็คือ ผู้ยังอยู่ร่วมกับใครๆในโลกนี้ นี่แหละ**

หว่า **การอยู่เหนือโลกนั้นๆ** หรือ **การดับโลกนั้นๆ** ที่ใช้ภาษาบาลีว่า "นิรุทธา" หรือ "นิโรธ" ก็ย่อมเกิดจริง เป็นจริงในผู้ที่มีจริง ทำได้จริงนั้นเป็น "ปัจจัตตัง" แท้ **ย่อมไม่รู้ ย่อมไม่เห็นได้ (น ชานามิ น ปัสสามิติ)** ในผู้อื่นจริงๆ เป็นสิ่งที่สว่างแจ้งรู้ถ้วนทั่วอยู่ในส่วนตน (ป+อัจจ+อัตต=ปัจจัตตัง) จริงๆ

613

ผู้นั้นสิ้นสงสัย ไม่ข้องใจแม้ผู้ใดจะโจทย์ จะท้วง จะยอกจะย้อนอย่างไร ผู้ถึงที่สุดโลกแท้ในตนนี้ ย่อมสบาย ย่อมหยุด ย่อมเฉย ย่อมไม่มีหวั่นไหว ย่อมมั่นคง *ย่อมมีตนเอง เป็นที่พึ่งอย่างแท้ที่สุด (อัตตา หิ อัตตโน นาโถ)* **แต่ท่านก็ไม่ได้ "หลงตน" หรือ ท่านย่อมปล่อย "ตน" (อัตตา) นั้น เป็นขั้นสุดอีกด้วยจริงๆ**

เพราะในตนเองของท่าน**ผู้ถึงที่สุดโลก**นี้คือ "พุทธ" คือ "ธรรม" อันเป็นที่สุดแห่งสัจจะยิ่งแล้ว จริงแล้ว ถูกแล้ว เลิศแล้ว เรียกว่า "นิพพาน" **ขั้นสูงสุด** (**อันต** เรียกเต็ม ๆ ว่า อรหันต) ดังที่ได้อธิบายความ "สุด" บริบูรณ์มาแล้ว

สรุปสุดท้าย สุดยอดแห่งการเข้าใจใน "อรูป" ทั้งมวล ก็คือ จะต้องรู้ตัวสภาพของ "อรูป" อันชื่อว่า อากาส ๑ วิญญาณ ๑ อากิญจา ๑ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นได้ มีได้ในเรา อันยังจะเป็นเรา(มย)

ถ้าใครเกิดหลงยึด หลงติด หลงว่า มันเป็นสมบัติอันสุดท้ายเที่ยงแท้ของเราอยู่อีก **มันก็จะเป็น "อัตตา" สุดท้ายของเราจนได้ เรียกว่า "อรูปมยอัตตา" (อรูป+มย+อัตตา)**

แต่ถ้าเรารู้เท่าทัน และ "วิโมจย" (ปล่อย) มันได้จริง ๆ

"นิโรธ" (ดับ, อยู่เหนือ) มันได้แท้ ๆ

เราก็เป็นผู้เพียงมี "อากาส" มี "วิญญาณ" และ มี "อากิญจา" เป็นปัจจัยให้นามขันธ์มันอาศัยอยู่ไปเป็นประโยชน์อยู่ในโลกเท่านั้น

ข้อสำคัญ *เรา "รู้" สภาวะธรรมพวกนี้ ที่มันมีจริงในจิตในนามขันธ์ของเราแท้ ๆ แน่ ๆ ขั้น*__ซับทราบสัมผัสลักษณะของมันอย่างซาบซึ้ง__ *ตามที่หมายนั้น ๆ กันแท้ ๆ เป็นจริง ตรงตามความหมายของคำว่า "สัญญาเวทยิต" ไหมล่ะ ?*

ถ้ารู้แท้ ถูกความหมายนั้น และ จิตกำหนดถูกจิตตรงลงตัวได้แท้ นี่แหละเป็น**สำคัญที่สุดแห่งที่สุด**จริงแล้ว ก็เป็นอัน**พ้น**คำว่า "เนวสัญญานาสัญญา" กันทันที แต่ถ้าเพียง "รู้" อะไร ๆ ก็รู้ จะว่าไม่รู้นั้นไม่ได้ แต่ก็ยังไม่ "รู้สิ้น" จนหมดความคลางแคลงสงสัย จน "รู้ทะลุทะลวง" หรือ

614

"รู้แจ้งแทงทะลุรอบ" เป็นที่สุดจริงๆ อันเจ้าตัวจะรู้ได้ด้วยตนเอง ว่า "เป็นที่สุด"(อันต)แท้ อย่างปักใจมั่นใจที่สุด หากยังเหลือแม้เศษ "ความสงสัย" เศษ "ความไม่รู้จริง" ความไม่มั่นใจ ความลังเลใดๆ ก็นั่นแหละคือ **ยังเป็น "เนวสัญญานาสัญญายตนะ"** ยัง **ไม่พ้น** "เนวสัญญานาสัญญายตนะ"

และที่สุดในที่สุดอีก ก็คือ ผู้นั้นต้องไม่**หลง "ความสำคัญ"** ที่ได้ ที่เป็นอย่างสำคัญนี้ เวียนวนย้อนเข้าไปเหลือ เป็น "ตน" อยู่ในจิตอีกแน่ ก็เป็น "นิโรธ" สุดท้าย เรียกว่า **"สัญญาเวทยิตัง นิโรธัง"**

จึงขมวดได้เป็นปลายว่า

ความว่างโล่งเบาสบายจริง(อากาส) ก็มีอยู่

ธาตุรู้อันแสนรู้แท้ (วิญญาณ) ก็มีอยู่

ความไม่มีอะไรอีกแล้ว ซึ่งเป็นอย่างใดไฉน ตามที่หมาย ก็ไม่มีได้จริงๆแม้นิดแม้น้อย (อากิญจา) ก็มีอยู่

แม้จะรู้แสนรู้ แต่ความยังไม่รู้สุดแท้ ไม่เป็นจริง ที่ยังมีเศษแห่ง "ความไม่รู้" อยู่ (เนวสัญญานาสัญญา) ก็พ้นไปแล้ว (สมติกฺกัมม) ด้วยความเป็น "สัญญาเวทยิต" ขึ้นมาแทน

การ "ดับสนิท" อย่างรู้ๆ แจ้งๆ สว่างๆ ลืมตาโพลงๆ เช่นนี้ เรียกว่า "นิโรธอริยสัจ" ของพุทธ เป็น "นิพพาน" สิ้นรอบจบรอบสูงสุด ตามพุทธลักษณะที่ว่า "จักขุมา ปรินิพพุโพติ" จริงๆ

วิโมกขธรรม ลำดับ ๘ จึงบริบูรณ์ครบตามบาลีที่ ว่า "สัพพโส เนวสัญญานาสัญญายตนัง สมติกฺกัมม สัญญาเวทยิตัง นิโรธัง อุปสัมปัชช วิหรติ" ด้วยประการฉะนี้แล

ผู้ใดพึงถึงได้ด้วย "ปัญญาวิมุติ" พึงถึงได้ด้วย "เจโตวิมุติ" ครบแท้

615

ถูกตรง ก็เป็นอันถึง "วิโมกขธรรม" ขั้นสูงสุดประณีตสุด "วิโมกข์" ใดจะประณีตยิ่งไปกว่านี้ ไม่มีอีก

ดังนั้น ผู้ใดเริ่ม "รู้" **เริ่มเกิด "สัญญาเวทยิตนิโรธ" ในโลกอบาย** ก็คือผู้นั้นเป็นผู้หยุดแล้ว สบาย (เจริญ) แล้ว ดับแล้ว เลิกแล้ว พ้นแล้ว **นิพพานแล้วในโลกอบาย**นั้นอย่างแท้จริง ผู้ถึง ผู้เข้าถึง ผู้บรรลุ ผู้สำเร็จแท้อย่างพ้นวิจิกิจฉา ย่อมเป็นผู้รู้ได้เองเห็นเอง สว่างแจ้งรู้ถ้วนทั่วในส่วนตนเป็น**ผู้ถึงที่สุดแห่งโลก**นั้น ๆ แล้ว มันเจริญ (สบาย) อย่างไร ? มันแสนพ้นทุกข์อย่างไร ? ท่านจะรู้แจ้งด้วยปัญญาอันละเอียดอันมั่นใจเอง

และแล้ว "**จรณะ**" **ข้ออื่น ๆ** ก็จะเริ่มบทบาทต่อไปเองจาก จรณะ ข้อ

"พาหุสัจจะ" นี้ ในส่วนที่ยังเป็น "โลก" ที่ท่านยังพ้นไม่ได้

เพราะเหตุไร เพราะเราไม่กล่าวว่า *บุคคลจะพึงรู้จะพึงเห็นจะพึง*ถึงที่สุดของโลก*ด้วยการวิ่งเห็นปานนั้น* และ **เรายังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ก็ไม่กล่าวการกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้** ฯ

ดูกรพราหมณ์ **กามคุณ ๕** ประการนี้ เรียกว่า **โลก**ในวินัยของ**พระอริยเจ้า** กามคุณ ๕ ประการเป็นไฉน คือ รูปที่พึงจะรู้แจ้งด้วยจักษุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วยวน ชวนให้กำหนัด เสียงที่จะพึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก ฯลฯ รสที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วยวน ชวนให้กำหนัด ดูกรพราหมณ์ **กามคุณ ๕ ประการนี้แล** เรียกว่า **โลก**ในวินัยของ**พระอริยเจ้า** ฯ *(หมายความว่า "พระอริยเจ้า" จริง ๆ ย่อมรู้นัยะแห่งคำว่า "โลก" ที่จะต้องอยู่เหนือ หรือ จะต้อง "ดับโลก" นั้น ๆ อย่างถูกต้อง)*

ดูกรพราหมณ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจาร มีปีติ และ สุขเกิดแต่วิเวกอยู่ **ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และ อยู่ในที่สุดแห่งโลก** คนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ ว่า *แม้ภิกษุนี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดูกรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็กล่าวอย่างนี้ ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก* ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ **ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และอยู่ในที่สุดแห่งโลก** แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดูกรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็กล่าวอย่างนี้ ว่า แม้ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเพราะล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง..... บรรลุอากาสานัญจายตนฌาน...... **ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว**